

Redaktor gəşəsi

BBBBB – BƏŞƏRİN BAŞBİLƏNDƏRLƏRİ BUNDAN BETƏRİNİ BİLMƏDİLƏRMİ?

"Münəccimlər yozubdu bu yozunu,
Tarixçilər yazacaq bu yazını..."

Təbimin saz vaxtları, şeirfason cizma-qaralar et-diyim də olub. Bunu 1993-cü ildə qiyamçı Sürət Hüseynovun Bakıya yürüşü ərafəsində yazmışdım. Bir il əvvəl belə bir münəccim yozumu olmuşdu: "Azərbaycan xalqı kimi Prezident kürsüsünə gətirir gətirsin, düz bir ildən sonra özü də devirəcək!"

Fərqinə varmadığımız öncəgörmələr qoşa ili 2020-ni də həddəndən yayındırmayıblar. Dünyanın başbiləndərləri (Rusianın çıxması ilə YEDDİLİK adlanan qurum, yaxud çəkisiz kapital sahibləri (Bilt Qeys, Rokfeller, və s)) bir yerdəmi, ayrı-ayrılıqladı, hər nəsə ortaya elə bir zibil çıxardıblar ki, üfunəti Yerli-Göylü bütün dünyani bürüyüb. Nə üstünü ört-basdır edə, nə təmizləyə bilirlər, rezin kimi dartlıqca uzanır. Adına da koronavirus deyirlər, hələ bir emblem də yapıdırıblar üstündə: COVID-19. Dünyanı vəlvələyə salan pandemiyyadır, 220-dən çox ölkəni ağışuna almışdı, indi 20-dək ölkədə qaldığı söylənilir. Daha çox 20 rəqəmi hallandığından ciddi qəbul etməyə bilərsiniz, ancaq statistika belə deyir.

Əhalinin sayı yeddi milyardı çoxdan keçib. Düha sahibi Karl Marks Yer kürəsinin beş milyard əhalini, dünya quruluşunu dəyişmək gücündə olan Lenin isə yeddi milyardı yedirtmək gücündə olduğu fikrini irəli sürmüdü. Koronavirus adı gələn kimi Allahın evi deyib pir kimi yapışdıqları məscidləri tərk edən, hətta Kəbə evini kimsəsiz qoyan möhtərəm din üləmələri bu ərafədə ciqqılarını çıxartımlar. Əcabə, bütün dünyaya elmlərindən baş olan, insan yaşayışının hər mərhələsinə aydınlıq gətirən "Quran"da bir başqa cür yazılmayıbmı? Əlbəttə, yazılıb, açıqlayan din alimi gərəkdir.

Koronavirusun sədasi gələn kimi bir çox ayıblar açıldı. Ey ni zamanda bir çox ayıbların da üstü örtüldü. İndi bu ayıblayıbsız dünyada xaotik molekullar kimi daima durmadan hərəkətdə olan insanları nizama düzəmək başbiləndərlərin nəyinə lazımdır?

Şübhəsiz, Ulu Tanrıının iradəsi olmadan heç kim baş bilən ola biləz, bəlkə bu da onun istəyindəndir. Yoxsa, Ulu Tanrıının dünyaya başbiləndər yaratdıqları, görəsən, şeytana uyub bundan betərini bilə bilməzdilərmi?

Hörmətli:

*Əli bəy Azəri
Baş redaktor*

XƏZAN

Ədəbi-bədii jurnal
C5, N3, 2020
May - iyun, 2020

Baş REDAKTOR:
Əli BƏY AZƏRİ

Redaksiya heyəti:

Şahməmməd Dağlaroğlu, Xalıq Azadi, Məhəmməd Əli, Rəşid Bərgüşadlı, Camal Zeynaloğlu, Həsən Bayramov, Damət Salmanoğlu, Budaq Təhməz, Hafiz Əlimərdanlı, Ələsgər Talıboğlu, Vaqif Osmanov, Şiringül Musayeva, Məlahət Yusifqızı, Aynur Yasəmən Qarabağlı (Azərbaycan), Fəxrəddin Oruc Qəribəs (Rusiya, Dərbənd)

Baş redaktorun MÜAVİNİ:

Ramiz İSMAYIL

Dizayn: **Dönməz ABBASOV**

Redaksiyanın ünvani:

Bakı şəhəri, Mətbuat prospekti, 529-cu məhəllə, "Azərbaycan" nəşriyyatı

Əlaqə telefonları: (070) 575 03 99

Email ünvani: xezan23@mail.ru,
5750399a@mail.ru

Çapa imzalanıb: 10 iyun 2020-cu il

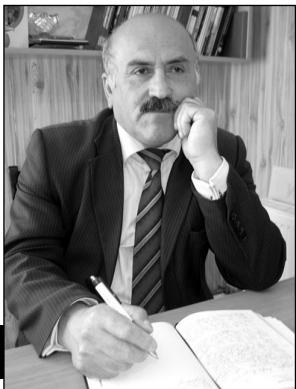
Ədliyyə Nazirliyində 15 yanvar 2016-cı ildə qeydə alınmışdır: 5331

Jurnal aylıqdır, Azərbaycan dilində, iki aydan bir çıxır.

Materiallar elektron variantında, yaxud diskdə və on dörd şriftlə printerdən çıxmış çap variantında (bir nömrə üçün) poeziya və publisistika beş, nəşr on səhifədən çox olmamaq şərtilə qəbul olunur.

Jurnalda dərc olunmuş yazılar tam olaraq bədii təxəyyülün məhsusudur və müəlliflər məsuldur.

JURNALI Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin "Bayatı" və KİTABEVİM.AZ kitab mağazalarından əldə edə bilərsiniz.

ŞAHMƏMMƏD DAĞLAROĞLU

KİMƏ GƏRƏK İDİ SƏNİN ÖLMƏYİN?

(*Sair Oqtay İSMAYILLININ ölümündə*)

Kimə gərək idi sənin ölməyin?
Onsuz da inanmır bir kimsə buna.
Axı haqdan başqa var idi nəyin?
Can verdin ölümün haqqı olduğuna.

Ev-eşiyin vardi özünə görə,
Niyə can atırdın o dar məzara?
Necə qovuşacaq yazmadıqların,
Tanrıya eşqinlə yazılanlara?

Gün qalxdı ölmünün sabahkı günü,
Şəfəqlər qol açıb qucdı qəbrini.
Yananlar söndürdü özü-özünü,
Sonsuz paklığında tapdı səbrini.

"Müqəddəs söz günü" söylədiklərin,
Qalacaq "Dodaqla dil arasında".
Adın dağdan uca, hörmətin dərin,
Nəsimi ağladı sənin yasında.

Sıraya düzülüb "Rübailər"in,
Arxanca baxırdı, boynu büklü.
Göylərə sovruldu çəkdiyi ahdan,
Yanan üreklerin soyumuş külü.

"Oqtayın ölümü" adlı əsərin,
İlləri adlayıb həqiqət oldu.
Dəfninə gəlmədi salxım söyüdlər,
O gecə, sübhədək saçını yoldu.

İlk dəfə yaşadım dost itkisini,
Neyimə gərkədir bu cür yaşamaq.
Dostda sədaqətə, vəfaya bax ki,
Ölümə də gedir dostundan qabaq.

Yaman qəfil gəldi, alıb apardı,
Ölüm baxan deyil arzuya, yaşa.
Kim bilir, odlanıb kimlər baxacaq,
Adın həkk olunmuş soyuq bir daşa.

Kimə gərək idi sənin ölməyin?
Haqqə xoş oldumu bu matəm, bu yas?
Ölümün üzünü ağardan deyil,
Haqla görüş günü geydiyin libas...

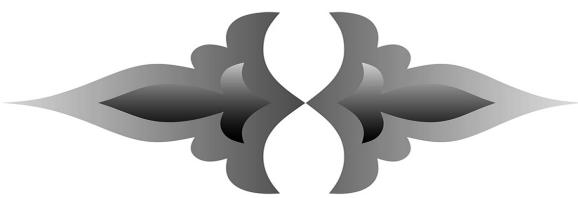
24 may 2020-ci il

OQTAY (şəxsiyət) NƏ YAZIRDI?

Əzizimiz Əli bəy! Təəssüf ki, mənim kimi adamların imkanları
çox məhduddur! Yoxsa "Xəzan"ın daha da böyüməsinə, əsas nəşr ol-
masına mütləq kömək edərdim. Sağlıq olsun, əgər dostum nahaq si-
xıntılarından xilas olsa, mütləq onu öz kitablarımından əvvəl "Xəzan" a
lazım olan dəstəyi verməyə məcbur edəcəyəm. Hörmətlə: Sizin qo-
ca olsa da, kiçik dostunuz Oqtay. Gecəniz xeyrə qalsın, səhəriniz
xeyrə açılsın!

Tez-tez Şahməmməddən Sizi soruşuram. Allahın mərhəməti üs-
tünüzdə olsun! Siz dörtlərə, yaxşı insanlara çox lazımsınız!

Allah qoysa, bu karantin qurtarandan sonra Sizinlə görüşə gələcə-
yəm! Sağlıqla qalın!
Qismət olsun. Görüşərik.

GÜLƏR ELDARQIZI

BURULĞAN

(roman)

O, mənim saç ustam idi. Əksər qadınlar bunu bilir ki, insan gözəllik salonunda dincəlir, stresdən bir az uzaq olur. Salon nədənsə xanımlarda qəribə, bənzərsiz ab-hava yaşadır. O, hər gəlişimdə saçımı səliqə ilə yuyur, darayırlar, kəsim edir, və ya boyayır. Və hər dəfə də həyatı ilə bağlı maraqlı söhbətlər edir, başına gəlmış hadisələrdən danışır. Onun həyatı mənim diqqətimi cəlb etdi. O, danışdıqca mən dinləyir, bənimdə nələrisə kəşf edirdim. Getdikcə onun söhbətlərinə marağım artırdı. Mən də öz növbəmdə şəxsi suallar verməyə başladım və belə qərara gəldim ki, bu qadının həyatını yazım. Amma o, bunu bilmədi...

Müəllifdən

(Əvvəli ötən saylarda)

İş çox ağır idi. İlkin bütün bunlara alışmasa da öhdəsindən gəlməyə çalışırdı. Hər səhər yerin altına - dərinliyə düşür, axşamüstü də yorğun və görkəmsiz halda yenidən yuxarı qalxırdı. Aşağı enərkən onu vahimə basır, yuxarı qalxdıqda isə sanki yuxuda ölüb, yenidən dirilən insan kimi - qaranlıq kabusdan qurtuluşunu, azadlığa çıxdığını zənn edirdi. Şaxtada keçən iş günləri elə kömür kimi də qara idi. İstirahət günləri isə yaxşı dincəlirdilər. Buradan aldığı yüksək əmək haqqı ona qurbətin acılarını unutdurur, yaxşı yaşaması üçün imkan yaradırırdı. Lena hamile olduğu üçün işə getmirdi. Ərinin qayğısına qalır, ev işləri ilə məşğul olurdu. İlkinlə çox yaxşı rəftar edirdi. İstirahət günləri birlikdə səhəri dolanır, əylənirdilər. Donetsk çox gözəl səhər idi. Səhər demək olar ki, hər tərəfdən qızıl güllərlə əhatə olunmuşdu. Şaxta səhəri sayılın bu məkandan heç vaxt kömür iysini hiss etmək olmazdı. Səhərdən qızıl güllərin ətri gəlirdi. Məhz bu üzdən

şəhəri "Qızıl güller səhəri" adlandırdılar. Geniş küçələrdən məhəbbət yağırırdı. İnsanları çox səmimi idi. Əcnəbi olmasına baxmayaraq İlkinə qarşı xoş münasibət bəsləyirdilər. Amma yenə də İlkinin içində bir boşluq var idi. Elə bil ki, nə isə çatmadı. Axı nə? Hə, bu Vətən yanğısı idi. Dünyanın harasında olursansa ol, günlərin xoş keçmiş olsa da, bir gün vətən yanğısı ruhunu yandıracaq. Özünü unudulmuş, atılmış biri kimi hiss edəcəksən. Sonda vətənə dönmüş olsan da, həyatının qürbətə sərf olunan illəri ömrünün itirilmiş illəri kimi yadda qalacaq...

Bir neçə ay keçəndən sonra İlkinin oğlu dünyaya gəldi. Uşağa ən çox sevdiyi adı - Elçin adını qoymuş. Amma ailənin sevinci uzun sürmədi. Səhərdə baş verən ixtiashaşlar onların da sakit yaşayışına öz təsirini göstərdi. Bir müddət şaxtada işlər dayandı. Bu azmış kimi müdafiə və təhlükəsizlik üçün camaatın əksəriyyəti binaların üfunətli zirzəmilərində məskunlaşmalı oldular.

Hədisələr günü-gündən gərginləşirdi. Artıq neçə gün idi ki, top-tüfəng səsindən eşiyyə çıxməq olmurdu. İlkin də, elə Səlimin özü də bütün camaat kimi donub qalmış, bu ixtiashaşların nə zaman bitəcəyi günü gözləyirdilər. Hədisələr isə günü-gündən yaxşılığı doğru yox, əksinə, daha da pişə doğru inkiaş edirdi. Ən pişə isə eyni dinə mənsub olan insanların bir-birinə silah açması idi.

Səhər sakinləri qorxu, vahimə içində idilər. Simalarda əvvəlki cizgilərdən əsər-əlamət yox idi. Dinc, sakit səhər birdən-birə səs-küyə məruz qalmışdı. Müharibə ən qorxulu sözdür. Adı çəkiləndə insanın tük'ləri ürpənir. Top-tüfəng səsi gələn məkanda göz yaşaları axar. Göz yaşı axıdılan məkanda isə səadət olmaz. İndi səhərin gündüzü də gecəyə oxşayırdı. Qara

tüstü buludlarla ittifaq bağlamıştı.

İstər ailədə, istərsə dövlətdə ehtiyatı əldən vermək olmaz. Ailənin ehtiyatı pul, dövlətin ehtiyatı silah - sursatdır. Baxmayaraq ki, Ukrayna iyirmi üç il müstəqil yaşamışdı, ordu quruculuğu yox idi. Hərbi anbarlarda olan silah-sursat, hərbi texnika xarici dövlətlərə satılmışdı. Bununla da dünyanın böyük silah ixracatçıları arasında yer almış, ad qazanmışdı. Hazırda mövcud olan silah-sursatlar isə Sovet Ordusunun anbarlarında qalanlar idi. İstifadəyə yararlı olan artilleriya qurğuları, tanklar və döyüş maşınlarının əksəriyyəti satıldığı üçün Ukrayna qəfil baş verən mühərribəyə hazır deyildi, ordunu texnika ilə təchiz etmək imkanı çətin idi. Amma o xalqının, vətəninin müdafiəsinə qalxdı. Ukraynanın cənub-şərqində Rusiyaməyilli qüvvələrlə Ukrayna ordusu arasında gizli təzad yaranmışdı. Ukrayna silahlı qüvvələrinin tərkibinə Milli Qvardiya, nizamı ordu hissəsi və könüllülər batalyonu daxil idi.

Ailələrdə konfliktlər, hərc-mərclik baş versə də, ən son anda, dağıılma ehtimalında böyükler sinələrini qabağa verər, çətin günlər yaşamış olsalar da ailənin dağımasına imkan verməzlər. Bunu ya el qınağı, ya abır-həya, ya da əsil-nəsil səhbəti ilə əlaqələndirmək olar. Ən əsası isə ailəni bir-birinə bağlayan qırılmaz tellərdir. Qırılan tellər nə vaxtsa, hardasa yenidən birləşəcək. Əti sümükdən ayırmak olmaz. Dövlətin həyatı da ailə həyatı kimidir. Kənardan təzyiq olanda isə hər şey unudular və birlik yaranar. Vətən sevgisi birliyi.

Günlər ötürdü. Elxan Aynura yaxınlaşmağa cəhd etməsə də tez-tez yaşadığı binanın yaxınlığına gedir, onu təqib edirdi. İndi sadəcə, onu uzaqdan görməklə təsəlli tapırı. Aynurun sağalmasında, birdən-birəayağa qalxb səhhətinin əvvəlki kimi yaxşılaşmasında Fərruxun çox böyük köməyi oldu. Onun belə tezliklə sağalması Aydınla Simuzərin təəccübünə səbəb oldu. Amma sevinir, susur, qızı artıq sorğu-sualə tutmurdu. Aynur iş yerini də dəyişdi. Başqa bir gözəllik salonunda işə düzəldi. Bu salon yaşadığı evə o qədər də uzaq deyidi. İşlə başını qatıb gününü keçirirdi, olanları unutmağa çalışırdı. İnsanın ən kedərli anlarında mütləq dərdini bölüşəcəyi, güvənəcəyi bir sirdəsi olmalıdır. Öz-özünə danişmaq insanı yorar, hətta ruhi xəstəliyə də yol açı bilər. Fərrux böyük bir felakətin qarşısını aldı. İndi tez-tez onlara gəlir, Aynurla ünsiyətdə olurdu. Onun gəlişi toy-bayrama çevrilirdi. Aydın hətta zarafatla onu "Xilaskar" adlandırmışdı.

-Hə, deməli belə. Danışdığınız kimi. Yaxınlaşacaqsan mənə və çiçəkləri uzadacaqsan. Bir az daya-

nib səhbət edəcəyik və sonra yanağımdan öpüb uzaqlaşacaqsan, - plan qururdu Aynur və Fərruxa məqsədini izah edirdi.

-Yaxşı. Nə deyirsən onu da edərəm. Ancaq unutma ki, mən gələcəyin həkimiyəm. Sənin o hoqqabaz Elxanın kimi aktyorluq istedadım yoxdur.

-Eh... Nə deyirəm, onu da elə də. Necə alınarsa, alınsın. Əsas odur ki, Elxan qısqansın. Bəlkə, o ifritədən uzaqlaşar.

-Deməli, Elxanı qaytarmaq istəyirsən? Hələ də onu sevirsən? - Fərrux məttəl halda gözlərini bərəltdi. Bu neçə gün ərzində Aynuraya qarşı nə isə qəribə hissələr keçirmiş olsa da bu barədə düşünmək istəmir, düşündüyü anda isə tez fikirləri özündən uzaqlaşdırmağa çalışırdı. "Bu təcrübədi. Sadəcə, təcrübə. Həkim ilə pasienti arasındaki münasibət və eyni zamanda mənim gələcək uğurlarımın ilk təcrübələrindən bri", - belə düşünürdü.

-Qaytarmaq məsələsi deyil, intiqam almaq istəyirəm. O, məni necə yandırıbsa, elə də yanmalıdır. Tək qalmalıdır. Əzab çəkməlidir. Əgər az da olsa vicdanı qalıbsa...

Aynur Elxanın necə uşaq kimi onu izləyib, pusdugunu bilirdi. Özünü görməməzliyə qoymuş olsa da Elxanın bu hərəkətlərindən xüsusi həzz alırdı. Bilirdi ki, Elxan barişmaq isteyir. Amma fikrində qəti idi. Ona nifrət edirdi. O üzdən bu səhər Fərruxla qurduqları səhnə lap ürəyindən oldu. İstəyirdi Elxan da onun kimi əzab çəksin, qısqansın, alçalsın... Və istədiyinə nail oldu. Aynuru yad oğlanla görən Elxan dözməyib ona zəng vurdu.

-Salam, Aynur.

-Salam. Nədir? Nə olub? Niyə zəng vurmusan?

-Danışmalıyıq.

-Eşidirəm. Vaxtım azdır.

-Məni bilə-bilə üzürsən?

-Dedim axı, vaxtım azdır.

-Kimsidir o eclaf? - Elxan səsinin tonunu yuxarı qaldırırdı.

-Eclaf sənin kimi olur. Qadın hesabına yaşayan axmaq.

-Səndən söz soruştum... - Elxan hirslənərək səsinə bir az da yuxarı qaldırdı.

-Qısqırma. Sənin uşağın deyiləm. Fərruxdur. - Aynur "Fərrux" sözünü xüsusi istehza ilə dedi.

-Fərrux kimdi? Adını elə dedin ki, elə bil Fərruxu tanıyıram.

-Dayım oğludur. Gələcək nişanlım.

-Nə? - gözləri bərəldi, hətta inandı da. Yumşalmaqdan başqa çarəsi qalmadığını hiss etdi. - Aynur,

qurban olum, etmə belə. Məni incitmə, üzr istəyirəm. Səninlə çox kobud danışdım. Amma inan ki, səni hələ də sevirəm.

-Sənin sevgin mənə lazım deyil. Get, o qarını sev. Qarışma həyatıma. - Aynur bir az susduqdan sonra nə fikirləşdişə sözünə davam etdi. - Bu arada, səni yaxnlarda Fərruxla toyuma dəvət edəcəyəm. Hər halda düşmən kimi ayrılmagımızı istəmirəm. Axı, hər nə olubsa, dost olmuşuq, çörək kəsmişik.

-Başın xarab olub sənin? Nə toy? İndi mənim bu pis vəziyyətimdən istifadə edib, başqasına, daha varlı oğlana ərə gedirsən? Deməli, sənin sevgin yalan imiş? Səni mən yox, var-dövlət maraqlandırırmış.

Aynur artıq dedikləri barədə izahat vermək istəmirdi. Elxanın qısqanlığı nəyə desən dəyərdi. Ən əsası isə o idi ki, onu yalançı sevgilisinin mövcudluğuna inandırmışdı.

-Nə isə, çox danışa bilmirəm. Sağ ol! Fərruxla nişanlanmağıma isə mən yox, valideynlərim qərar verib.

-Öldürəcəyəm onu!

Onun son dediyi sözləri eşitmədi Aynur. Bu telefon danışığından sonra içində bir rahatlıq hiss etdi. Şam yeməyini yedikdən sonra havasını dəyişmək üçün həyətə düşdü və yavaş-yavaş addımlayaraq Fərruxun tövsiyə etdiyi sözləri sakitcə təkrarladı. "Mən özümü çox sevirəm. Mən özümü çox sevirəm..."

Həyat Elxanı çox sıxırdı. Bəlkə də indiki vəziyyəti bu yaşına qədər yaşadıqlarının ən acinacaqlısı idı. Elə hey vurnuxur, hara gedəcəyini, nə edəcəyini bilmirdi. İçində sevgi ilə yanaşı nə isə qəribə hissələr də var idi. Amma nə? Bilmirdi onun adını. Düşünür, düşünür, düşündükcə də fikirləri qarışır, heç bir qənaətə gələ bilmirdi. Bibixanım da İmranın xəstəliyi ilə əlaqədar tez-tez evində gecələməli olurdu. "İcki! Hə, içki içmək və bir az olanları müvəqqəti olsa da unutmaq". Belə düşündü Elxan və dostunu aradı.

-Rauf, hardasan?

-Evdə. Nə olub?

-Çox sıxlıram. Bir az içmək istəyirəm. Bəlkə hardasa oturaq? Günorta yeməyini də yeməmişəm. Bir də ki, sənə deyiləsi bəzi sözlərim var.

-Nə oldu? Barışmadın Aynurla?

-Gəl, danışaram.

-Yaxşı, çıxıram.

Birlikdə dənizkənəri parka getdilər. Xəzərin ləpələri sakit-sakit, küləyin istiqamətinə uyğun yırğalanırdı. Hava azca dumanhı olsa da uzaqdan bayraq meydani açıq-aydın görünürdü. Ətrafda adamlar çox idi, gəzisir, səhbət edirdilər. Bakının bu gözəl dənizkənəri

parkı insanların dinclik məskəni idi. Burada dəndlər müvəqqəti unudular, xoş əhval-ruhiyyə yaranırdı. Fəvvərələrin rəqsı küləyə uyğun ritmini dəyişir, elə bil danışır, nə isə demək istəyirdi. Gözlərini bir nöqtəyə zilləyən Elxan bayaqdan bəri dil-dil ötən dostuna baxıb ah çəkdi.

-Sənin içində az da olsa, vicdan olsayıdı, bu hərəkəti etməzdin. - dedi Rauf.

-Nə vicdan... Vicdan vaxtıdır? Mən acıdan ölürməm, bu isə vicdandan danışır. Ha-ha-ha... - Elxanın gülüşü əks-səda verdi.

-Hər kəsin içində vicdan var! Kimisində oyaqdır, onun keşiyində durur, onu pis əməllərdən, pis xislətli insanlardan qoruyur, kimininsə içində yatır. Kimdə isə ölüb. Mən səni doğru-dürüst adam kimi tanıyıram. Nə vaxtsa yatmış vicdanın oyanacaq, bax o zaman özünə yer tapa bilməyəcəksən. Əzab çəkəcəksən. Amma çox gec olacaq, çox gec. Qayıt bu yoldan, Elxan! Özünü bile-bile burulgana atma!

-Baş üstə, mənim müəllimim! - Sağ əlini gicgahına uzadaraq çəst verdi.

-Yenə də dediklərimi zarafata salıb qulaqardına vurursan, - gözü uzaqdan səs-küylə gələnlərə sataşdı:

- Eh, bu əcnəbilər də doluşublar Bakıya. Əsasən də ərəblər... Bəziləri iş qurublar, şirkət, filan... Bəziləri də gəzməyə gəliblər. Amma onu deyim ki, pulum başından aşşa da qurbətdə yaşıya bilmərəm.

-Əşşı, onların dünya nə vecinə. Pulları var, gəzib dolanırlar. Xoşbəxt insanlardır. Daha bizim kimi yox ki.

-Xoşbəxt vətənində yaşayanlardır!

Bir saatdan sonra həmişə oturduqları kafedə çörək yeyirdilər. Elxan araqlanın tez-tez stökana süzür, qısa sağlıq deyərək başına çəkirdi.

-Çox içirsən. Yemək də ye, - dedi Rauf. Bir az əvvəlki səhbətlərindən qanı bərk qaralmışdı. Həmişə nikbin olan Elxanın belə bir vəziyyətə düşməsinə inana bilmirdi. Ona yazığı gəlirdi.

Gözlərinin qızarması və sağlıq deyərkən kəkələməyindən artıq Elxanın sərxiş olduğunu hiss edib: - Daha bəsdir. Dursaq yaxşıdır. Çox içdik deyəsən, - dedi Rauf.

Elxan dodaqlarını marçıldada-marçıldada:

-Yox, hələ yenə içəcəyəm. Bibi də bu gecə evdə yoxdur. Ürəyim partlayır, az qalıram dəli olum. O axmaq da bir dəqiqə Aynurun yanından uzaqlaşır. Fərruxdu, nədi zibilin adı da yadında qalmayıb, - dedi və çəngəllə duzlu xiyarı götürüb ağızına tərəf apardı.

-Nişanlısıdır da, ele olmalıdır. Yəqin evdəkiler bərk-bərk tapşırıq veriblər, - Rauf onu bu qalmaqlan uzaqlaşdırmağa çalışırı. Nəsihətamız sözləri ilə

hardasa onu yaxşılığa doğru yöneldərək sakit olmasına, əsəbiləşməməsini istəyirdi. Açıyırda onun bu halına.

Elxan hirsli-hirsli çəngəli stolun üstünə tulladı. Və əlini bərkdən stolun üstünə çırparaq qışkırdı:

-Nə nişanlıbazlıqdır? Mənim sevdiyim qızı heç kəs toxuna bilməz, məndən başqa onu heç kəs qoruya bilməz!

Səs-küyə ətrafdakı masalardan müdaxilə edildi.

-Bir az sakit ol, qaqas. İstirahət edirik.

Elxan ayağa qalxaraq qonşu masaya tərəf irəlilədi.

-Elə biz də istirahət edirik. Xoşun gəlmirsə, get başqa yerdə çörək ye.

Az qala ciddi mübahisə düşəcəkdi. Yenə də səbirli, həlim xasiyyətli Rauf araya sakitlik gətirməyə cəhd etdi. Səs-küy qalxdı. Kafe işçiləri mağar toylarının ətrafinə yiğilan camaat kimi yaxınlaşıb mübahisə edənləri müşahidə edirdilər. Elxan bir də ətrafa nəzər saldı. Büdrəyərək bərkdən güldü və kinli baxışlarla ətraflarına toplaşanları süzdü: - Pahh... Hami burdadi ki... Gəlin, gəlin, bir az da yaxın gəlin. Görün indi nə həngamə qopacaq. Ha-ha-ha...

Rauf bütün gücü ilə onu tutub saxlayır, sakitləşdirirdi. Elxan özündən çıxmışdı. Xidmətçilər, qapıcı, hətta üst-başı bulaşıq olan mətbəx işçiləri də maraqları üçün burada idilər.

-Bir baxın, necə gözləri dörddü. Qulaqlarını necə şəkləyiblər. Ax, savadsızlar. Hələ sonda nələr olacaq? Bilirsiz? Həə? - qışkırdı Elxan.

Artıq onun içkinin təsirindən tamamilə özünü itirdiyini hiss edən qonşu masada oturanlar əl hərəkətləri ilə "baş qoşmayın, ağlını təmiz itirib" demək isteyirdilər. Səs-küydən onsuz da ağız deyəni qulaq eşitmirdi.

-Cəhənnəm olun hamınız, - dedi Elxan və ortalığın qarışdığını görüb büdrəyə-büdrəyə mətbəxə keçdi. Ətrafda heç kəsin olmadığını görüb stolun üstündəki mətbəx bıcağını götürdü və aşağı əyilib corabının içərisinə keçirərək üst-başını düzəldib bayırı çıxdı.

-Dayan! - Rauf arxadan qışkırdı. - Az qalmışdı özünü zibilə salasan, ay axmaq. Deyəsən, on beş gün içəridə yatmaq istəyirsən. Bəlkə onda ağlin başına gələr.

-Hələ gördüğün jurnal idi. Kino isə qarşiadır. - dedi Elxan və büdrəyə-büdrəyə qaçı. Rauf da onun arxasında qaçır və təngnəfəs:

-Dayan, hara? Hara gedirsən? - qışkırdı.

Elxan Aynurun çalışdığı salona qədər qaçı. Rauf da dayanmadan onu təqib edirdi. Nəhayət, sakit, səsküydən, insan izdihamından qismən kənar olan bir tə-

rəfdə Elxan cütlüyü yaxınlaşdı.

-Hə, buradadılar. Həmişə olduğu kimi. Dayan bir, əclaf! Bu saat dərsini verəcəyəm.

Rauf xoşagelməz hadisə baş verəcəyini duydı. Tükləri ürpəndi. Bu gün nə isə pis bir hadisənin baş verəcəyi ona əvvəlcədən elə bil agah olmuşdu. Bunu Elxanın zəng edərkən səsinin titrəməsindən hiss etmişdi. Axı dost dostu tanıldığı kimi heç kim tanıya bilməz. Hətta insanın bacı-qardaşı, valideynləri belə.

-Aləə.. Qız ötürən olmuşan? İndi göstərərəm sənə başqasının sevgilisinə göz dikmək necə olur. - Elxan qışkıraraq onlara yaxınlaşdı. Fərrux səs gələn tərəfə-axaya dönər-dönməz alının ortasından aldığı baş zərbəsindən müvazinətini itirib yerə sərələndi. Aynur özünü itirdi. Yəqin ki, belə olacağını gözləmirdi. Rauf dərhal müdaxilə etdi, əlini uzadaraq Fərruxun ayağı qalxmasına yardım etmək istədi. Amma Fərrux görünür özünü itirdiyi üçünümü, ya nəyə görə isə Raufun qulaq nahiyyəsinə var gücü ilə möhkəm bir təpik ilişirdi. Rauf hırslandı və onun qarın nahiyyəsinə cavab təpiyi vurdu.

-Ay əclaf! Mən sənə kömək etmək istəyirəm, sən isə məni vurursan? Al bunu da. Sənə bu da azdır, - deyib ona bir neçə təpik də ilişirdi.

-Kömək edin! Kim var burda? Kömək edin, - Aynur qışkırir, peşman görkəmdə ağlayıb bağırıldı.

Elxan özünü unutmuşdu. Hər yeni zərbəsində Aynurla keçirdiyi xoş anları gözünün qarşısına gətirirdi. Hətta gözlərində yaş da var idi, amma bu sezilmirdi. Özündən başqa kimsə ağladığını duymurdu. Bu, sevgi, qısqanlıq, qisas göz yaşları idi. Gözləri hədəqəsindən çıxırdı.

-Rədd ol burdan. Dostunu da götür, rədd ol, - Aynur ağlaya-ağlaya Elxanın kürəyinə yumruqlar vurdu. Ağzi-burnu qan içində olan Fərrux sağ əli ilə üzünü-gözünü təmizlədi. Titrək səslə dedi:

-Qorxaq! Sən kişi olsaydın tek gələrdin söhbətə. Gədəmə arxanca sürüməzdin. Səminlə təkbətək danişarıq, əclaf.

Fərrux Aynurun əlindən tutaraq oradan uzaqlaşmaq, dava-dalaşa son qoymaq istəyirdi. Bu, onun hərəkətlərindən açıq-aydın duyulurdu.

Bu səhnəni görən Elxanın beyni yenidən qızdı. Aynurun əllərinindən ondan başqa kimin isə tutduğunu heç vaxt təsəvvürünə gətirə bilməzdi. Gözlərini yumub açdı. Anasının yataqda olduğu zaman çəkdiyi iztirablar, Türkiyədəki klinikada həkimin dediyi son sözlər, dayısının tənələri, hətta uşaqlığı - atası ilə bağlı ən xoş xatirələr gözünün önündən keçdi. Rauf onun belə sakit dayanmağından qorxdu. "Elxan, ge-

dək. Elxan, nə oldu sənə? Bax, mənə bax, nə oldu sənə, Elxan?" - deyə qorxu içində soruşdu. Ona məhəl qoymayan Elxan zəncirdən qırılan quduz bir it kimi cütlüyün arxasında şığıdı. Aşağı əyilib corabına keçirdiyi bıçağı əlində möhkəm sixaraq Fərruxun kürəyinə zərbə endirdi.

Artıq bir neçə gün idi ki, İlkin ailəsi ilə əlaqə saxlaya bilmirdi. Sənədlərində ciddi problem olduğu üçün saxlanılmış, şəhər polis idarəsinin müvəqqəti gözləmə kamerasına atılmışdı. Nəhayət, bu gün çətinliklə də olsa Səlimlə telefon əlaqəsi yarada bildi və başına gələnlər barədə Lenaya xəbərdarlıq etməsini ona tapşırıldı. Nümayişlər zamanı könüllülərdən ibarət olan dəstə üzvlərinin bir qismi polis məmurları tərəfindən saxlanılmış, xüsusi tapşırıqlarla lazımi ünvana aparılmışdı. Tərslikdən İlkin də o insanların arasında idi.

Kameranın ağır, dəmir qapısı ciraltı ilə açıldı. Arıq bir polis çavuşu İlkinin çağırıldı. Yenidən dəmir qapı bağlandı. Pillələrlə yuxarı qalxb ətağa daxıl oldular. Otaqda iki məmur var idi. Çavuş əlini gicgahına aparıb aşağı endirdi və otaqdan çıxdı.

-Otur, - dedi məmur. (Bütün danışqlar rus dilində idi)

İlkin səssizcə əmrə itaət etdi.

-De görüm sənin burada nə işin var? Sənədlərin qaydasında deyil. Miqrasiya idarəsi ilə bağlı problemlərin var. Nə iş görürsən burada? Kim göndərib səni?

-Heç kim... - İlkin qurumuş dodaqlarını bir-birinə sürdü. Gözlərini yumub açdı. Danışmağa halı yox idi.

-Danışmaq istəmirsin? Eybi yox, dərsini verərik. O zaman danışarsan.

İlkin yaxşı bilirdi ki, onu incidə bilərlər. Odur ki, var gücünü toplayıb danışdı.

-Mən şaxtada işləyirəm. İnanmırınsa, maraqlana bilərsiniz. Mən yalan danışmırıam. Hətta evliyəm. Bir oğlum da var.

-Aha... Deməli evlisən? Ax səni, qara millət! Niyə yalan danışırsan? Evli olduğun vəsiqədə qeyd olunmayıb.

İlkin bu haqda məlumat verdiyinə peşman oldu. Amma tez də səhvini düzəltdi.

-Hə, bu qanuni evlilik deyil. Açıqlı, nikah üçün idarəyə müraciət etməyə vaxt tapa bilmədik.

İlkinin kəkələməyindən, dilinin topuq vurmağından rus dilini təmiz və səlis bilmədiyi hiss olunurdu, aksentlə danışındı.

-Bu, deyəsən, doğru danışır. Heç bizim dilimizdə danışmağı da yaxşı bacarmır. Axı, casuslar yad dili təmiz bilirlər... - məmur həmkarının eşidə biləcəyi səs-

lə dedi.

-Ola bilər. Amma, unutma ki, o, bilərəkdən də belə zəif danışa bilər, - deyə həmkarı cavab verdi.

-Əgər doğrudan da bizim dediyimz adam deyilsə, bəs sənədləri niyə qaydasında deyil?

-Elədir. O zaman şaxtaya məktub göndərək. Əgər doğrudan da orada işləyirsə, sözüm yoxdu.

Masanın yuxarı başında, qara kürsüdə oturmuş polkovnik düyməni basdı. Gənc polis işçisi dərhal içəri daxil oldu.

-Aparın! - Polkovnik əmr verdi.

İlkinin yenə də müvəqqəti saxlama kamerasına gətirdilər.

Pis xəbər tez yayılır. Elə ilk xəbər tutan da Bibixanım oldu. Raufun telefonda dediyi sözlər olmayan ağlını da başından aldı. Bütün bədəni titrəyirdi. Gödəkcəsini geyinib cəld qapıdan bayırı şığıdı.

-Ay Bibi, hara gedirsən? Bəs demişdin bir həftə işə getməyəcəksən? Mənə qulluq edəcəksən... - dedi İmran.

-İşə getmirəm, rəfiqəm qəzaya uğrayıb. Ona baş çəkim. Görüm nə olub, - deyə Bibixanım güclə özünü ələ alaraq, həyəcanlı olduğunu biruzə vermək istəmədi. İndi İmran ona maraqlı deyildi. Bəlkə ərinin həyatının son dəqiqləri olmuş olsayıd belə, yenə yoldan qalmazdı.

Küçəyə çıxan kimi cəld taksiyə oturdu və şəhərə, polis məntəqəsinə gəldi. Rauf ona zəng vurub burada gözlədiyini demişdi.

-Necə olub hadisə? Kimi vurub Elxan? - deyə ağlayaraq Raufdan soruşdu.

-Qorxma, Bibi. Vurulan yaralıdır, ölmüşüb.

-Axı kimdir?

-Bilmirəm, tanımiram. Dünən Elxanla bir az içdik. Elə parkda gəzişirdik ki, bir-iki axmaq uşaqlar söyleş söydülər. Mübahisə yarandı.

-Hə. Sonra...

-Sakit ol, Bibi. Sonra da belə oldu da. Səhər dediyim kimi.

Bibixanım dərindən bir ah çəkib içəri keçdi.

-Salam.

-Salam, xanım. Buyurun.

-Ağayev Elxan haqqında məlumat verə bilərsiniz? Zəhmət olmasa!

-Axşam gətiriləni deyirsiz? Hə. Burdadır. Kimisiz?

Bibi ətrafa baxaraq udqundu və güclə eşidilərək səslə:

-Bibisiyəm. - dedi. Özündən ixtiyarsız ağladı. -

Onu görə bilərəmmi? Xahiş edirəm.

-Yox, xanım. Mümkün deyil! Görüş olmaz!

Bibixanım kor-peşiman geri qayıdı. Kirayə qaldığı evə getməyi qərara aldı. Pillələri asta-asta qalxaraq çantasından açarları çıxarıb qapını açdı. Otağa keçib ətrafa göz gəzdirdi. Mətbəxin işığı yanlı idi. Pəncərə də açıq qalmışdı. "Bu nə sirdir belə? Görəsən, Elxan niyə evdən belə tələsik çıxıb? Hara gedib? Kiminlə görüşüb? Niyə belə iş tutub", düşünərək yataq otağına keçdi. Balıncı qucaqlayıb sanki Elxanın qoxusunu hiss edirmiş kimi gözlerini yumdu. Hönkürtü ilə ağladı.

Bayaqdan bəri xəstəxananın həyətindəki baxçada o tərəf-bu tərəfə gəzişən Aynur içəri kecməyə utanır-dı. Fərruxun yaralanmasında özünü günahkar saydığını üçün onunla necə danışacağı barədə fikirləşirdi. Bir neçə gün əvvəl səhhətinin yaxşılaşlığı üçün reanimasiya şöbəsindən palataya köçürüldən Fərrux da Aynurun onu yoluxmağa gəlmədiyi üçün bərk nigaran idi. Halsız vəziyyətdə uzanıb gözlərini qapiya zillədiyi an Aynurun gəlişi onu çox sevindirdi. Yatağından qalxmaq istəsə də bacarmayıb başını yenidən yastığa qoydu. Aynur yaxınlaşaraq:

-Narahat olma. Uzan. - dedi. Üzündən öpdü, göz yaşlarını saxlaya bilmədi. - Bağışla məni, Fərrux. Belə olacağını heç ağlıma gətirməzdəm. Bağışla, hər şey mənə görə oldu.

-Üzr istəməyə ehtiyac yoxdur. Ağlama, şeytan. Olacaq imiş. Əsas odur ki, sağam. Səbəbsiz heç nə olmur.

-Elxanı həbs edəcəklər?

Fərrux qolunu qaldıraraq ağrıdan ufuldadi. İstehza ilə ona baxdı.

-Tutacaqlar yox, artıq tutublar, - dedi və əsəbləşərək səsinin tonunu bir az qaldırdı: - Bir gör nə vəziyyətdəyəm? Ölə də bilərdim. Sən isə yenə də o axmağı fikirləşirsən.

-İncimə, Fərrux. Sən mənim üçün əziz insansan. - dedi və bir az susduqdan sonra başını aşağı saldı. Onun gözlərinə baxmadan utana-utana: - Onu sevirəm, - dedi və yenidən ağladı.

-Yaxşı. Sakit ol. Ancaq mən sənə bir məsləhət verim. Həmişə tövsiyələrimə əməl etmisən. Neticə də yaxşı alınıb. Odur ki, deyirəm. Unut onu. Axmaq adamdır. Çalış ki, unudasan. Sizin gələcəyinizi xoşbəxt görəməm. Unut! Yoxsa irəlidə daha böyük əzablarla karşılaşacaqsan.

-Bütün günahlar məndədir. Özüm öz əllərimlə sevdiyim insanı başqasına verdim.

-Yox! Elə deyil. O səni həqiqətən sevmiş olsayıdı,

belə axmaqlıq etməzdi. İnsan sevdiyinə qovuşmaq üçün hər bir əzaba qatlaşmalıdır, çətinliklə də olsa onun arzularını yerinə yetirməlidir. Sən ki, tarixi yaxşı bilirsən. Azərbaycan xalqı qədim tarixə malik olan bir xalqdır. Gözel adətlərimiz, qanunlarımız var. Həyya, ismət hər şeydən önəmlidir. Görünür, belə yaşamaq onun ürəyindəndir. Bir də nə bilirsən ki, əvvəller də həyatında belə hadisələr olmayıb? Hardan bilirsən ki, Bibixanım onun yaşadığı birinci qadındır? Bəlkə neçə-neçə bədbəxt qadınlar onun bəd niyyətlərinin, çirkli planlarının şikarına çevriliblər. - Bir az sözünə ara verdikdən sonra soruşdu: - Bibixanımı görürsən? Necədir yazıq?

-Yox. Görmürləm. Demişdim axı sənə başqa salonda çalışdığını. Bibixanımın sıfətini görmək istəmirəm daha. Bir də qorxuram ki, əsəbiləşib dalaşaram. Hər şeyi açıb danışaram ona. Bütün bunlara görə iş yerimi dəyişdim də. Necə deyərlər, nə üzüm görsün, nə də könlüm bulansın. Ancaq inanmiram ki, Bibi onun həbs olunmasına razı olsun. Əminəm ki, necə olursa-olsun, Elxana kömək edəcək.

-Onu da bil ki, Allah sevmədiyi insanları yolundan azdır. Yolunu azmış insan isə uçuruma gedir. Onların hər ikisi yolunu azmışlardır. Sənin təmiz ailən, təmiz adın var. Onu sona kimi qorunmalıdır. Sən unut onları. Elxani da, Bibini də unut. Daha özün barədə düşün. Gələcəyin, valideynlərin haqqında düşün. Heç bilirsən ki, bütün bu baş verənlərdən xəbərləri olsa başımıza nə oyun açarlar? Dedim axı sənə, bu işə baş qoşma. Uzaqlaş Elxandan. Sözümüz baxmadın. Bax! Bu da başımıza gələnlər. Müstəntiq də bezdirib məni. Hər gün sorğu-sual edir. Hər dəfə gələndə bir-iki gün əvvəl verdiyi sualı təkrar verir. Amma ayrı-ayrı, başqa varinanlarla. - güldü. - Təsəvvür edirsən? Eyni sual, müxtəlif qollarla... O elə bilir ki, mən sadəlövhəm. Özünü də hiyləgər və çoxbilməş sayıram. Elə bilir ki, hiyləsi ilə mənim sadəlövlüyümdən istifadə edib istədiyi suala doğru cavab tapa biləcək. Daha bilmir ki, mən özümü bilərkəndən belə sadə aparıram. Əslində ondan da yaxşı bilirəm qayda-qanunları. Eh... Bu məmurlar...

-Əlbəttə. Bilirəm ki, sən deməzsən Elxanının səni niyə bıçaqladığınızı...

Fərrux qorxa-qorxa qapiya baxdı.

-Sakit ol! Onun adını çəkmə. Gör məni yenidən zi bilə sala bilirsən? Demişəm ki, tanımiram. Kim olduğunu bilmirəm. İçkili idi. Parkda sözümüz düz gəlmədi. Dalaşdıq. Vəssalam. Eşitdiklərimə görə o da məni tanımadığını deyib. Qorxaqdır. Həqiqəti deməyə qorxub. Yaxşı bilir ki, olanları danışsa, Bibi ilə bağlı olan

zibilləri də açılar.

-Eh... Nə isə, əsas odur ki, sən sağsan, yaşayırsan. Bir daha bağışla məni, Fərrux. Bir də belə səhv'lərə yol vermərəm.

Fərrux onun saçlarını sığalladı.

-Bax belə. Ağilli. Əslində biz etdiyimiz səhv'lərlə təcrübə toplayırıq. Ən əsası odur ki, yenidən səhv'lərə yol verməyək. Bilmədən etdiyi səhv'lərə görə insan özü-özünü bağışlaya bilər. Əsas odur ki, bilerəkdən səhv etməsin.

Elxanın gözləri qapıda idi. İyrənc, qoxulu bu zindandan Bibixanımın köməyi ilə tez bir zamanda qurtulacağından əmin olsa da, Aynurun gəlişinin, bir təbəssümünün hər şeyi - bütün əhvalının dəyişəcəyinə inanırdı.

-Mən onu sevməsəydim, indi burada olmazdım. Qısqandığım üçün vurdum Fərruxu. Qurban olum. Nə olar, Aynur de ki, gəlsin, onu sonuncu dəfə görüm. Daha heç nə istəmirəm, - kövrəldi. Raufa uşaq kimi yalvarırdı.

-Yaxşı, sakit ol. Gedim görüm nə edirəm. Axı deyirsən nişanlanıb. İndi mən nişanlı qızı necə yaxınlaşım? Onu harada axtarım? Bir də ki, o, heç vaxt sənin olmayıacaq. Artıq dayısı oğluna sözlədür. Bütün buları bili-bilə...

Elxan onun sözünü kəsdi:

-İçimdəki hansısa bir hiss mənə deyir ki, o sənin olacaq. O, səni sevir, sənə qayıdacaq. Rauf, Fərrux ölməyib, sağdı. Sən maraqlan. Xəstəxanaya get. Onun vasitəsi ilə Aynuru tap. Xahiş edirəm. Ona de ki, gəlsin bura, de ki, Elxan həbs olunmağa da razıdır. Amma bilim ki, o, məni bağışlayıb. Əmin olum ki, harda-sa mənə qarşı hissələri ölməyib, - dərindən bir ah çəkdi. - Son dəfə də olsa, onun gözlərinə baxa bilim. Dodaqlarından çıxan kəlmələri eşidim. Daha heç nə istəmirəm, - yenə də kövrəldi. - Sən həmişə mənə doğru yol göstərirdin. Amma heç vaxt səni eşitmədim. Axı niyə insan ən pis anda peşman olur? Mən öz təmiz adımı çirkəba bulaşdırırdım. Nəfsimə uyaraq ərli qadının namusuna toxunub günaha batdım. Burada olmağım cəzadır, mən öz əməllərimin cəzasını çekəcəyəm. İndi nə edim? Özümü öldürüm?

-Yox! Fərq etməz! İntihar çıxış yolu deyil. Ölüm belə pis adı, ləkəni insanın üzərindən silə bilməz! Dözməlisən, Elxan, döz. Nə olursa, yaxşılığa doğru olur. Demək bütün bunlar olmalı imiş.

Bibixanımın gündüzü gecəsinə qarışmışdı. Yaxşı yata bilmir, iştahadan kəsilmişdi. Bütün günü ağlayır, Elxanı həbsdən azad etmək üçün çıxış yolları axtarır-

di. Uzun müddət idi ki, işə də getmirdi. İmrandan da xəbəri yox idi. Arabir zəng edir, əhvalını soruşturdu. Səbərli olmayı, tezliklə evə qayıdacağını deyirdi.

Nəhayət ki, bu gün Elxanla görüş ala bildi. Ona yaxınlaşan kimi ətrafindakıları unudaraq qucaqlayıb ağladı. Bərk darıxdığını deyərək üzündən, gözlərindən öpdü.

-Bu nə iş idi açdın başımıza? Niyə belə etdin, Elxan?

Hər vəchlə onu sakitləşdirməyə çalışan Elxan ağlamamaq üçün özünü güclə ələ alaraq:

-Sakit ol. Xahiş edirəm, ağlama, - dedi.

-Kim idi o? Nəyə görə bıçaqladın?

-Kim olduğunu bilmirəm. İçkili olmuşam. Çox dərrixirdim. Əsəbi idim. Heç özüm də bilmədim hadisə necə baş verdi. Özümə gələndə gördüm ki, burdayam, - dedi və özündən ixtiyarsız onu qucaqlayıb ağladı. Sakit səslə: - Qurtar məni burdan, Bibi. Səndən başqa həyatda heç kimim yoxdu. Sən də məndən imtina et-sən, özümü öldürəcəyəm. Daha yaşamaq istəmirəm. Sənsiz çox çətin olar mənə, Bibi. Kömək elə. Söz verirəm ki, bu cəhənnəmdən canımı qurtaran kimi iş təpiş işləyəcəyəm. Yenə əvvəlki kimi mehriban yaşıyarıq, - deyərək qızarmış gözlərini məzlam baxışlarla Bibixanıma dikdi.

-Narahat olma. Vəkillə danışmışam. Tez bir vaxtda səni azad edəcəklər. Ancaq bir az səbərli olmalı, dözməlisən, - deyə Bibixanım ona təskinlik verdi.

-Vaxt bitdi. Çixin, xanım. Burada çox dayanmaq olmaz. - deyə polis serjantı onlara yaxınlaşdı. Bibixanım gözünün suyunu silib bayır - idarənin həyətinə torəf addımladı. Bu an Elxanla görüş almaq üçün polis bölməsinə gələn Aynur uzaqdan Bibixanımı gördü. Ətrafına baxaraq asta-asta geri dönüb Elxanla görüşmək fikrindən daşındı.

İmran çabalaya-çabalaya evə gəldi. Özünü çox pis hiss edirdi. Elə bil bu dəqiqə canı çıxacaqdı. Dərindən nəfəs aldı. Əlini ürəyinin üstünə aparib bərk-bərk sıxıdı. Bir müddət belə dayandı. Özünə gələndə isə asta-astə toz basmış yataq otağına keçdi. Dolabı açıb bəzi sənədlərə baxdı. Kağız və qələm götürdü...

-Salam, ay Bibi. Üzünü görək, - deyə Bibixanımı bərk-bərk qucaqlayan Yeganə onun narazı görkəmini gördükdə: - Nə olub? İraq, iraq İmrana nə isə olub? - deyə soruşdu.

Bibixanım sakit-sakit:

-Yox, İmrana heç nə olmayıb. Heç evə gedirəm ki, İmrandan da xəbərim olsun... - cavabını Verdi.

-Aaa... Niyə? Yaxşı, de görüm nə olub? Oğlanla

bağlıdır?

-Hə, - dedi Bibixanım və göz yaşlarını saxlaya bilməyib ağladı.

-Hmm.... demişdim də sənə. Bu işin bir pis sonu olacağını. - Birdən nə fikirləşdişə əlini ağızına apararaq: - Vayy... İmran xəbər tutub? - həyəcanla soruşdu.

-Yox! Başqa söhbətdir.

-Yaxşı, keç otur. Sakitləş.

Yeganə mətbəxə keçib iki fincan çay süzdü. Bibixanımla üzbezə oturub gözlərinə baxdı. Təmkinlə onun danışacağı anı gözləyirdi.

-Niye belə sakitçilikdir? Qızlar hardadır? - soruşdu Bibixanım.

-İçəridədirlər. Müştərilər var. Axır vaxtlar nə isə salonda işlər zəif gedir. Əsas müştərilər sənin yanına gəlirdilər. Sən də ki, neçə vaxtdır yoxsan. Aynur da başqa salonda işləyir. Müştərilərini də ora çağırır. Sən Elxandan danış. De görüm nə olub? Narahatam.

-Elxanı tutublar.

-Aaa... Niyə?

-Niyesini sonra deyərəm. Əsas məsələyə keçək.

-Nə məsələ?

Yeganə təəccübə ona baxır, nə baş verdiyini bilmək istəyirdi.

-Yadindadır mücrünü vermişdim ki, etibarlı yerdə saxlayanan?

-Hə. Vermişdin. Bizdədir.

-Gedək sizə. Bu dəqiqə. Mücrünü mənə ver. Təcili qızılları satmalıyam. Elxanı həbsdən qurtarmalıyam. - Sözünü bitirməmiş yenidən ağladı.

-Sakit ol, ay Bibi. Mücrünü gətirməyinə gətirərəm. Amma sənə məsləhət görməzdim ki, ona görə qızılları satasan. Bəs İlkin gəlsə, necə olacaq? Onu hansı pulla evləndirəcəksən?

-İndi o söhbətlərin vaxtı deyil. Hər ötən dəqiqə belə indi Elxanın ziyanına işləyir. Tez gedək. Xahiş edirəm.

-Axı mən buranı kimə tapşırıb çıxm? Təsadüfən müdür gəlsə, burda olmadığımı görüb əsəbiləşər, dələyərək mənə. İç çayını. Gözlə ki, iş vaxtı bitsin. Gedərik bizə.

-Gözləyə bilmirəm. Başa düşürsən? Üreyim partlayır. İndi o orda nə yeyir, nə içir, görərsən?

-Yaxşı. Zəng vurum, icazə alım. Hardasa iki saatdan sonra çıxarıq.

-Yaxşı.

Elxanın həbsdən azad olunması çox çəkmədi. Məhkəmə prosesi də çox sakit keçdi. Elə bil hər şey düzülüb qoşulmuş, planlaşdırılmışdı. Şagird dərsini

əzbərləyib "əla" qiymət aldığı kimi, bu məhkəmədə də işlər beləcə yağı kimi getdi. Necə olmalı idi ki... Pul hər şey deməkdi, çox şeyi həll edir. Fərrux ölmüş olsa idi belə, yenə də Bibixanının vəkilə, müstəntiqə və hakimə təklifi etdiyi böyük məbləğ Elxanı ağır cinayətin yaxasından xilas edəcəkdi. Beləcə, Elxan bu çətin işdən də canını belə qurtardı. İndi daha Bibixanının onun üçün heç bir əhəmiyyəti yox idi. Pulsuz-parasız bir qadın nəyinə lazım idi? Heç bir şey olmayış kimi yeyib-içir, yatır, gündüzlər dostları ilə boş boşuna veyillənir, axşam isə həmişə olduğu kimi evə gəlirdi. Bibixanımla arasındaki münasibət əvvəlki günlərə nisbətən soyumuşdu. Bəzən gecələr balıncını götürərək qonaq otağına keçir, divanda mürgüləyirdi. Bibixanım isə fikirdən heç gecələr də yaxşı yata bilmirdi. Elxanın məhkəmə işləri ilə bağlı ora-bura qaçlığından uzun müddət idi ki, işə getmədiyi üçün artıq pulu da tükənmişdi. İndi gecəsini gündüzünə qatır, bütün gücü ilə işləyirdi. Bu axşam da Elxanın evə içkili gəldiyini görüb bərk əsəbləşdi:

-Daha sənin İmrandan fərqli nə oldu ki? Bütün günü araş iyi verdiyi üçün, mənə qayğı göstərmədiyi üçün ondan uzaqlaşdım. İndi sən də onun kimi araş qoxuyursan. Nə vaxta kimi avaralanacaqsan? İki aydır ki, evin kirayə pulunu da vermirik. Necə olacaq?

-Ay Bibi, bəsdir də. Hər gün danlaysan məni. Məni həbsdən azad etmisən deyə başımı yarmalısan?

-Olanlar keçmişdə qaldı. Söhbət sənin bu günündən gedir. Niyə iş tapmirsən özünə? Axı nə vaxta kimi evin problemlərini mən həll edəcəyəm? Məgər biz tanış olanda, bu evə daşınanda belə danışmışdım? Sənə görə İmrandan da bir xəbər tutu bilmirəm.

-Pah! Mənə görə niyə? Guya əvvəllər evinə gedəndə məndən icazə alırdın?

-Hansı pulla gedim İmranın yanına? Xəstədir. Ərzaq, dərman alınmalıdır. Mənim isə pulum tükənib. Başa düşürsən?

Hər şeydən, hətta yaşamaqdən da bezən Elxana belə söhbətlər sərf etmədiyi üçün qapını bərkdən çırparaq evdən çıxdı.

-Hara gedirsən? Yenə içkili halınla kiminsə balasını bədbəxt etmək istəyirsən? Avara! - Bibixanım üzünü qapıya tutaraq qışqırıldı.

Onun evdən çıxb getməsindən narahat olan Bibixanım bütün gecəni gah bu otağın, gah da o biri otağın pəncərəsindən qaranlıq küçəyə baxırdı. Səhərə yaxın oturduğu kresloda təzəcə mürgülədiyi bir vaxtda cingildəyən telefonun səsinə oyandı. Bahar idi. Həyacanlı danişirdi.

-Ana. Ay ana...

Bibixanım onun titrəyən səsindən nə isə bəd bir xəbər eşidəcəyini güman etdi.

-Nə olub? İmranə nə isə olub?

-Yox. Neç bir şey olmayıb. Qorxma. Ancaq vəziyyəti çox pisdir. Gecədən bəri danışmır. Heç su da içmir. Tez evə gəl.

-Yaxşı. Bu saat. Bu saat çıxıram.

Tələm-tələsik palтарlarını geyindi və evdən çıxdı. Taksiyə oturub birbaşa evlərinə tərəf sürdürdü.

Onun səsini eşidən İmran üzünü qapıya tərəf çevirdi. Bibixanımı görər-görməz ağappaq, solmuş sıfətində təbəssüm oyandı. Ancaq heç bir söz demir, eləcə baxırdı. Sanki "Hardasan, Bibi? Sənə çox ehtiyyacım var. Harda idin?" - deyə soruşdurdu.

Bibixanım onun əlini ovcunda sıxaraq ağladı. Onun baxışlarında heç vaxt görmədiyi nifrəti hiss etdi.

-Buradayam, İmran. Sənin yanındayam daha... Gəlmışəm. Necəsən?

İmran gözlərini ona zilləyərək heç nə demədən susurdu. Bibixanım onun əlinin taqətsiz halda aşağı sürüşdүүнү hiss edib, bərkdən qışqırdı.

-İmran, İmran. Getmə, İmran, qurban olum! Məni belə vəziyyətdə atıb getmə. Məni vicdanıla baş-başa buraxma. Əzab vermə mənə, İmran...

Gözlərini bir nöqtəyə zilləyən İmranın rəngi aqappaq ağarmışdı.

-Tez ol! Təcili yardım çağır! - Bibixanım qızına dedi.

-İflic!

-Necə? - həkimin dedikləri söz Bibixanımın qulaqlarında əks-səda verdi. - İndi necə olacaq həkim? Axi niyə belə olsun, Səbəb nə ola bilər?

-Nə deyim? Əsasən əsəb sistemlərinin pozulmasından yaranan bir xəstəlikdir. Nə vaxtsa sağalacağını əminliklə deyə bilmərəm. Demək olar ki, beyin nahiyyəsindən başqa heç bir orqanlar işləmir. Gözlüyüñ, görək nə olur. Yenidən əvvəlki vəziyyətə qayıtməsi ancaq möcüzə ola bilər. Bundan sonra ona xüsusi qulluq lazımdır. Sizin üçün çox çətin olacaq. Görünür, hardasa, hansısa etdiyi səhvlerinin cəzasını çekir, - həkimin sifeti bir anlıq qızarıb dediyi sözlərə görə üzr istəyirmiş kimi forma aldı, - Bağışlayın, tibdən kənarra çıxdı...

Bibixanım qəmgin halda ona baxdı. "O yox, əslində mən etdiklərinin cəzasını çəkməliyəm!"

Bütün qohum-qonşular burada idi. Heç kəsin bir toyuğuna belə daş atmayan İmranın bu vəziyyətə düşməsi çoxlarını sarsılmışdı. Amma təsəlli verməkdən başqa çarələri yox idi. Axi nə edə bilərdilər? Candan

pay olmur, hər kəs ağrılarını özü çekir.

Heç bir iş gizli qalmır. Yerin də qulağı var, göyün də. Əslində İmranın bu vəziyyətə düşməsinin səbəbi Bibixanımın başına gələnlərdən xəbər tutması idi. Bir neçə gün əvvəl içki məclisində qonşu kişinin, məclis dostunun dediyi sözlər onu bu vəziyyətə salmışdı. "Sən yaxşı kişi olsaydın, arvadına nəzarət edərdin. Biz də içirik, nə olsun? Məgər içki içənlərin ailələrindən xəbəri olmur? Kişi nəyə aludə olursa olsun, ailəsinin keşikçisi olmalıdır. Mən burda oturmuşam, içirəm. Amma gözüm qapıdadır. Ailəmi qoruyuram. Onlara toxunanın başını üzərəm. Bəs sən? Sənin ailəndən xəbərin var? Hardadır Bibixanım? Hə, söylə, hanı sənin arvadın? İndi gecənin bu aləmində kimin qucağında yatır? Sənin xəbərin varmı onun haqqında deyilənlər barədə? Cavan bir oğlanla sevişir!"

İmran indi artıq heç nə hiss etmirdi. Ölüm barədə də düşünmürdü. Düşüncəsi olmayan insan necə düşünə bilərdi ki? Bibixanımın belindən bərk ağrılar tutmuşdu. İflic olmuş xəstəyə qulluq etmək o qədər də asan deyildi. Nə yaxşı ki, Bahar vardı, ona əl yetirirdi, amma tez-tez sorğu-suallar və aralarındakı mübahisələrdən də bezirdi.

-Sən evə vaxtında gəlsəydin, belə olmazdı.

-Bəsdir! Bezmışəm hər şeydən onsuz da. Xəstəyə qulluq etmək az imiş kimi sən də bağrimi yarırsan. Qurtar bu söhbtələri.

Artıq qonşuların da ayağı kəsilmişdi onlardan. Əvvəllər tez-tez gəlib baş çəkən, az da olsa təsəlli verərək ev işlərində onlara yardım edən qonşu qadınlar indi bu ailədən uzaqlaşmışdılar.

Vaqif hər gün gəlib ailəyə baş çekir, İmranı müayinə etmək üçün həkim götürür, lazım olan dərmanları və eyni zamanda evə lazım olan hər şeyi - ərzaqları da alırdı. Onsuz da Bibixanımda pul yox idi. Vaqif indi bu ailənin xilaskarı sayılırdı. Bütün bu gedis-gelişdən yorulsa da yorğunluğunu biruzə vermir, hətta bu ailəyə əvvəlki günlərə nisbətən daha çox qayğı ilə yanaşırdı. Bibixanımın isə günü-gündən zəifləməsi Baharı çox üzürdü.

-Dur gəl mətbəxə. Bir az yemək yeyək. Bir həftədir ki, heç nə yemirsən.

-İstəmirəm. Sən get ye, - soyuqqanlıqla dedi Bibixanım.

-Yox. Sənsiz yemərəm. - deyib çətinliklə də olsa Bibixanımı mətbəxə aparan Bahar isti şorbadan üçdörd qaşiq ona içirtməyə cəhd etdi.

-Uşaq yatıb?

-Hə, yatıb.

-Get, sən də yat. Bir az tək qalmaq istəyirəm.

-Yaxşısan?
 -Hə, yaxşıyam.
 -Gecən xeyrə qalsın! - deyən Bibixanım otağına keçdi.

Paltarlı vəziyyətdə bir az çarpayıda uzandıqdan sonra ürəyinin sıxlığıni hiss edib ayağa qalxdı. Güzgünün qarşısında dayanıb gözlərinin içində baxdı. Özü ilə bir az söhbət etdi.

-Kimsən sən? Alçaq, vicdanını itirmiş bir qadın. Ehtirasını, hissələrini ailədən üstün tutaraq murdar bir ömür sürən fahişə. Halal ərindən intina edərək eyş-işrətlə ömür sürən murdar. Sənə nifrət edirəm! - deyərək bərkədən qışqırkı və başını dayanmadan güzgüyə çırparaq yerə yıxıldı. Əllərini sıfətinə tərəf apararaq dırnaqları ilə üz-gözünü cırmaqlayır, döşəmədə çabalayırdı.

Otaqdan gələn səsə cəld özünü yetirən Bahar onun bu qorxunc görkəmindən həyəcanlanaraq təcili yardım çağırırdı.

Elxan artıq on gün idi ki, Raufgildə gecələyirdi. Qapının açarları onda olmadığı üçün hər gün Bibixanımın gəlib-gəlmədiyini bilmək üçün məhəlləyə baş çəkir, qapını qırıb içəri keçməyə isə ehtiyat edirdi. Imranın iflic olduğundan xəbərsiz olduğu üçün "yəqin" çox hırslıdır. O üzdən evə gəlmir. Nə olar... Gözleyərəm. Hirsi soyuyandan sonra yəqin ki, harda olsa tapılar" deyə düşünür və iş axtarmaq məqsədi ilə hər gün özəl şirkətlərə baş çəkirdi. Ürəyindəki həsrət yanğısı isə ona rahatlıq, dinclik vermirdi.

Aynuru düşünmədiyi bir gün belə yox idi. Tez-tez salonun qarşısından keçir, yaxınlaşır ondan bir xəbər bilməyə isə cəsarəti çatmadı. "Yox, ola bilməz. O, məni unuda bilməz. Bilirəm ki, sevir. Hə, sevir. Bəlkə də bütün bu olanlara görə əsəbiləşərək nişan məsələsinə razı olub. O, Fərruxla xoşbəxt ola bilməz. Biz bir-birimiz üçün yaranmışıq. Yox, bu ola bilməz. Aynur peşman olacaq. Gözü hər yerdə məni axtaraçaq. Bilirəm, bunu yəqin bilirəm. O, gec-tez mənə qayıdacaq. Ah, bu təkəbbür. Bircə bu olmayıyadı. Əslində təkəbbür deyil, qürurdu. Bəli, qürur. Aynurun yerinə kim olsayıdı, belə edərdi. Ah... Kaş, bütün olanlar yuxu olaydı. Kaş ki... Yox, zəng vuracağam ona. Elə bu dəqiqli... Yaxşı, bəs nə deyim? Niyə zəng vururam? Eh... Sadəcə, soruşaram ki, Aynur, necəsən? Hə, hə, elə belə də soruşaram. Necəsən? - Dəli kimi öz-özünə danışındı. Bir az keçidkən sonra zəng etmək fikrindən daşınsa da, dözmədi. Aynurun nömrəsini yığdı.

-Salam, Aynur, - səsi titrədi.

-Salam. - Aynurun səsi mülayim idi. Bu səsdə çox

şey hiss etmək olardı. Sevən insan sevdiyinin səsindən onun əhvalını, niyyətini yaxşı bilir. Elxan həyəcanla udqundu. Gözləri sevincdən parıldadı. O, Aynurun bircə kəlməsində istək, həsrət, hətta peşmançılıq da hiss etdi. Dərhal münasibətləri (hətta müvəqqəti) də olsa. İndi o, buna da razı idi) az da olsa, düzəltməyə cəhd etdi.

-Bilirəm, acıqlısan. Hətta çox acıqlısan. Amma danışaq. Çox yox, bir az, azca danışaq... Amma, danışaq.

Aynur susurdu. Bu da normal vəziyyət üçün pis deyildi. Elxan dərhal onun əhvalını soruşdu. Ona görə narahat olduğunu, salona tərəf tez-tez gəldiyini, onu uzaqdan da olsa (Hətta "onunla" olmuş olsa belə, onu görmək, sağlığına əmin olmaq üçün) görməyə dəfələrlə cəhd etdiyini utanaraq dedi.

-İndi bir az yaxşıyam. - sakit cavab verdi Aynur. Elxan telefonu gözlərinə yaxınlaşdırıb, qəribə, qorxulu nəzərlərlə baxır, yenidən qulağına tərəf aparırırdı. Sanki bu hərəkəti ilə həqiqətən Aynurla danışdığını inanmaq istəyirdi. Birdən ağlına gəldi ki, Fərruxu xəbər alınsın. "Hə, bəlkə belə yaxşı olar. Söhbət üçün mövzu açılar. Bəlkə Fərruxu soruşturmaq onun xoşuna gələr. Hə, soruşum... - deyə düşündü.

-Hə? Fərrux necədi? Sağ olsun. Məni satmadı. Yəqin sən buna imkan verməmisən.

Səs bir anlıq kəsildi.

-Alo, alo, Aynur. Nə oldu? Sən, sən ağlayırsan? Axı niyə? Nə oldu? Nə dedim axı? Aynur...

-Danişmalıyıq. Elxan, mütləq danişmalıyıq. Elə bu dəqiqli.

-Nəsə olub? Yaxşı, yaxşı, sakit ol. Bu dəqiqli gəlirəm. Hara gəlim? Hə, de. Hara gəlim?

-Görüş yerimizə! - Aynur telefonu söndürdü.

Göz yaşları boğurdu onu. Amma sevincindən ağlayırdı. Onu bağışladığı üçün ağlayırdı...

Elxan özünü itirdi. Cəld əlləri ilə üst-başını təmizlədi. Başı gicəlləndi. Bu başgicələnmənin səbəbini ayırdı edə bilmədi. Ya həyəcandan, ya da ki, son vaxtlar vaxtı-vaxtında, düzgün qidalanmadığını görə belə hala düşdüyüünü fikirləşdi. Amma halının necə olmağı onun vecinə deyildi. Cibində bir qara qəpiyi də yox idi. Həmişə Aynurun görüşünə səliqəli, qeyri-adi görünüş və geyimdə, hədiyyə ilə gedərdi. İndi isə bunların heç bir fərqi yox idi. Ac qılınca çapdığı kimi, sanki uçurdu. Aynuru görməyə tələsirdi. "Görəsən, nə deyəcək? Niyə ağladı? Bəlkə Fərruxa nə isə olub? Mənimlə dərđləşmək istəyir? Bəlkə ayrılbilar. Uff... Axı bunlardan mənə nə? Bir gedim üzünü görüm, səsini eşidim. Bəlkə macal tapıb bircə dəfə yanağından öpərəm. Hə, öpərəm. Zorla da olsa öpəcəyəm. Qoy ayrılıq öpüşü olsun. Amma yenə də öpərəm..."

Elxan parka yaxınlaşdı. Sərin meh əsirdi. Aynur idman geyimində gəldi. Saçlarını boynundan yuxarı yiğmişdi. Elxan onu birinci dəfə idi ki, belə; sadə geyimdə görürdü. Aynurun gözləri hələ də yaşlı idi.

-Başla məni, Aynur, əliboş gəlmışəm. Bu dəfə sənə gül almaq üçün pulum olmadı. - qaşlarını çatdı. Azca gülümsədi. Sifəti uşaq kimi görünürdü. Qeyri-ixtiyari gözləri doldu.

-Gül nəyimə lazımdır? - Aynur sözünü bitirməmiş ağladı və illərin həsrətlisi kimi bir-birinə sarıldılar. Bu hərəkət onların heç birindən asılı olmadı. Təkcə bircə dəfə, zorla da olsa onun yanağından öpəcəyini düşünen Elxan indi onun üz-gözünü öpüslərə qərq etmişdi. On gözəli isə bu öpüslərin cavabsız qalmaması idi.

Səmərəli vaxt hər bir insan üçün qızılı bərabərdir. İnsan ancaq onu duyan, başa düşən, sevinci ilə yanaşı kədərinə də şərik ola bilən bir insanla dərdləşib, vaxt keçirə bilər. Və bütün bunlar ona xoş olar, ruhunu oxşayar. Həmsöhbətin sənin fikirlərini, beynində gəzib dolaşan düz, və ya səhv ola bilən hər hansı qalmaqlı məsələləri səninlə bölüşürsə, deməli sən onun üçün adı insan deyilsən. On qəribəsi də odur ki, bu söhbətlərə zamanın da gücü çatmir. Necə deyərlər, vaxt bittər, söhbət bitməz. Bu iki insanın saatlarla sürən söhbəti kənardan qəribə görünə bilər. Axı bunlar hansı mövzuda danışır, nədir belə maraqlı olan, uzun söhbət, müzakirələr deyə düşündürər. Əsas məsələ isə həmsöhbətlərin eyni ahəngdə, rəngdə olması, fikirlərinin üst-üstə düşməsidir. Aynurla Elxanın da rəngləri eyni idi. Onlar dünyani eyni rəngdə görürdülər. Elə indi, parkda da belə oldu. Bu uzun söhbət həmişəki söhbətlərdən fərqli idi. Bu söhbət, bu görüş onların gələcək taleyini həll edən söhbət idi. Aynur Fərrux haqqında, uydurduğu ssenari haqqında hər şeyi ona danışdı. Onun solğun sifətini siğallayaraq nəvazişlə yanağından öpdü.

-Necə də arıqlamışan?

-Hə, çox pisəm. Çox darixıram...

-Elxan.

-Ay can.

-Atam hər şeyi bilir.

-Neyi?

-Münasibətlərimzi. Bizim evlənməyimizə razıdır. Deyir ki, varım-dövlətim olan yeganə qızımın bütün istəklərini həyata keçirməyə razıyam. Fərrux səninlə bağlı aramızda baş verənlərin hamısını atama danışdı. Əvvəl çox utanırdım. Amma nə edim? Hər şeyi - səni sevdiyimi etiraf etdim. Bu arada, məni təbrik edə bilərsən. Atam çalışdığı müəssisədə yeni vəzifəyə təyin olunub. Artıq baş mühasibdir. Ancaq...

-Nə ancaq?

-Sən gərək ondan ayrılan. Bu vaxta kimi nə səhvələr etmişənsə, keçmişdə qalsın. Səni bağışlayıram. Ancaq ayrıl ondan, Elxan. Qurban olum.

-Biz demək olar ki, ayrılmışiq. Münasibətlərimiz çox soyuyub. On gündür ki, Raufgildə qalıram. Çıxb Gedib ifritə. Qapını da açarlayıb. Bayırda qalmışam. Belə sevgi olar? Sevən insan da sevdiyini bu soyuqda küçəyə atar heç? - güldü.

-İmran iflic olub, xəbərin yoxdur?

Aynurun dediyi sözlərdən tükləri biz-biz olan Elxanın bədənindən qorxulu bir üzütmə kecdi.

-Nə? Nə vaxt? - təəccübələ soruşdu.

-Yeganə zəng vurmuşdu. Dedi ki, bütün qızlar yığışıb, onlara gedirik, Bibixanıma baş çəkməyə, sən də gəl...

-Getdin?

-Yoox. Mənim nə işim var orda. Aaa.. Bilmirdin sən?

-Yox.

-Belə ər-arvad olar? - Aynur bərkədən qəhqəhə çəkdi.

-Yaxşı, bəsdir, gülmə. Kiminsə xəstələnməyinə sevinməzler.

-Mən ona görə gülmədim. Sənin olanlardan xəbərsiz olduğuna görə güldüm.

Elxanın əhvalının pozulması onun xoşuna gəlmədi:

-Nə oldu? Qaş-qabağını niyə tökdün?

-Heç, - deyib sıqaret yandırdı. - Yaxşı, əzizim. Get evə. Soyuq olar, sabah görüşüb danışarıq. - Onun üzündən öpüb sağollaşdı.

Deyirlər dünyanın sonu yoxdur. Amma hər bir insanın içində bir dünya var. Ömür bitəndə insan dünyasının sonu gəlir. Hər kəs həyatı qəbul etdiyi kimi yaşayır. Çalışır, vuruşur, arzularına çatmağa cəhd edir. Bibixanımın dünyası çoxdan bitmişdi, tükənmişdi. Müflis olmuş, arzuları puça dönmüş, ümidi ləri itmişdi. Sonsuz dünyanın sonuna gəlmiş, daha heç kimə lazım olmadığını dərk edərək unudulmuş biri kimi sürüñürdü. Onun içində dünya yox idi. Əməlləri vulkan kimi püskürərək dünyasını məhv etmişdi. Niyə yaşadığını, dünyaya niyə gəldiyini heç özü də bilmirdi. Ona doğma olan insanlar da, sevdikləri də ömrünün geridə qalan bütün fəsilləri də gözünə yuxu kimi görünürdü. İndi zamanı geriye çevirə bilməyəcək qədər, itirdiyi illəri yenidən yaxşıya doğru qaytara bilməyəcək qədər aciz idi. Bundan sonra onun üçün hər açılan sabah, hər doğan yeni gün mənəsiz ötüşsə də ötən acı xatırələri duya-duya yaşamağa məcbur idi.

Artıq işə da getmirdi. İşləməyə taqəti qalmamışdı. Pul-parası bitsə də evdən çıxmır, İmrana qulluq etməklə, sanki bütün günahlarının yuyulacağına özünü inandırmaq isteyirdi.

Yaxşı kürəkən oğula bərabərdir. Bu doğurdan da belədir. Vaqif evin bütün problemlərini öz üzərinə götürmüdü. Gecəsini gündüzünə qatır, ailənin nədənsə korluq çəkməyinə imkan vermirdi. Bir dəfə də olsun Baharın xətrinə dəymir, çox yorğun olduğu hallarda belə, onun heç nədən narazı qalmasını istəmirdi. Ev tapşırıqlarını dəqiqliklə yerinə yetirir, İmranın xətrini çox istədiyi üçün onun bu halına bərk acayırdı. Çox səbirlə olduğu üçün, nə vaxtsa hər şeyin əvvəlki kimi qaydasına düşəcəyinə inanırdı. Bibixanım saatlarla İmranın başı üstündə oturur, ona diqqətlə baxırırdı. Gözlərindən qəzəb yağan İmran elə bil nə isə demək isteyir, amma alınmındı. "Kaş ki, sən hər şeyi, bütün baş verənləri biliydin, İmran. Amma bu hala düşməyəydim. Bilişənmi nə qədər əzab çəkirəm? Dözə bilmirəm. Sən yatağa düşməklə mənə işgəncə verdin. Elə bil etdiklərimin cəzasını çəkirəm. Bu, bir ömür boyu belə olacaq. Sən kaş ki, indi məni duya biliydin, mən o zaman səndən üzr istəyərdim. Amma əfsuslar olsun ki, sən məni heç vaxt duymaya-qaqsan, heç vaxt. Bağışla məni. Qurban olum, bağışla! - onun üzündən, gözlərindən döñə-döñə öpdü. Onun bu halına çox acayırdı. İmran ona diqqətlə baxır, heç bir reaksiya vermirdi.

Günlər çox ağır keçirdi. Artıq hər ikisi - Bahar və Bibixanım yuxusuz gecələr keçirirdilər. Bahar bərk xəstələnmışdı. Düşdüyü vəziyyət çox pis idi. Vaqifə və övladına vaxt ayıra bilmir, diqqət göstərmirdi. Həm də çox ariqlamışdı.

Elxanın içində bir sakitlik var idi. Çox sevincək idi. İmran haqqında eşitdikləri onu hardasa bir az məyus etdi. Nə qədər də olsa, o insanın indi bu vəziyyətə düşməsində özünü də günahkar biliirdi. Belə qərara gəldi ki, gedib Bibixanıma baş çəksin. Hər halda "bu, pis olmazdı" deyə düşündü. Qəsəbəni, hətta onların məhəlləsini çox yaxşı tanıydı. Avtobusdan düşüb yolun bu biri tərəfinə keçdi. Bakı-Şamaxı magistral yolunda maşınlar çox sürətlə şütyürdülər. Addımlarını itiletdi. Həyəcanlı idi. Düz, üzü yuxarı - məhəlləyə tərəf addımlayırdı. Yolun sağ və solu hər iki tərəfdən evlərlə əhatə olunmuşdu. Bəziləri təzə tikililər idi. Bir az aralıda, səkidə iki böyük zibil qutusu var idi. Ətrafına da hər bir qəsəbədə olduğu kimi itlər yığışmışdı. Elxan nədənsə itlərə diqqət etdi. O, bəzən

lazımsız, mənasız nəyəsə nəzər yetirir, müşahidə edir və bu barədə düşünürdü. İndi də itlər onun beynində qəribə suallar doğururdu. O, hər dəfə hara isə gedəndə buna fikir verərdi və düşünərdi ki, niyə bəzi itlər qıvrıq, çevik, dolu bədənli, bəziləri isə ciliz və zəif olurlar. Onun fikrincə, hər hansı məhəllənin itləri əlli-canlı, çevikdirlərsə, deməli orada insanların yaşayışı o qədər də pis deyil. Elə lap bu məhəllənin itləri kimidi...

Darvaza bərkdən döyüldü. Pillələrlə aşağı enən Bibixanım darvazanın kiçik, dəmir qapısını açanda Elxani görüb mat-məttəl qaldı.

-Burda nə işin var sənin? Nə cürətlə mənim qapıma gəlmisən? - qışkırdı.

-Bağışla, bibi, eşitdim, çox pis oldum. Fikirləşdim ki, bəlkə nəyə isə ehtiyacın olar... Belə vəziyyətdə gəlməməyim düzgün olmazdı.

-Get burdan! Sənin heç nəyin mənə lazım deyil. Tez get. Bahar gəlib səni görməsin burda.

-Qurban olum, Bibi. Hara gedim? Səndən başqa axı mənim kimim var? Neçə gündür ki, evə də gəlmirsən.

-Nə ev? Hansı ev? Daha bizim evimiz yoxdur. Hər şeyim məhv oldu sənə görə. Rədd ol buradan, eclaf!

-Axı niyə mənimlə belə danışırsan?

-Necə danışmalıyam? Sənə görə müflis oldum. Bütün qızıllarım əlimdən çıxdı. Ərim yataq xəstəsidir. Hər şey sənə görə oldu. İndi niyə gəlmisən? Get. Rədd ol! Yoxsa polis çağıraram. Sağ qalmağını istəyirsən, rədd ol buradan! - Bibixanım özünü unutmuşdu, ağızı köpüklənmişdi. Kiminsə eşidəcəyindən ehtiyat da etmirdi. Gözləri bərəlmış, az qala hədəqəsində çıxacaqdı. Elxan görüşdükleri bu müddət ərzində onu birinci dəfə idi ki, belə, əsəbi görürdü. Ehtiyatla geri addımladı. Onu sakitləşdirməyə çalışsa da faydası yox idi. Bibixanım dil-dil ötürdü. Elə bil bağırmaqla bütün acılarını çıxırdı.

Səs-küyə qonşular pəncərədən boylandı. İndi Elxanın buradan dərhal uzaqlaşmaqdan başqa çarəsi yox idi. Əslində işin belə sonluqla bitməsi onun üçün göydəndüşmə oldu.

Bibixanım cəld darvazanı bağlayıb pillələrlə yuxarı qalxdı. Qorxudan bütün bədəni titrəyirdi. Ötüb keçən pis günlərini xatırlamaq istəmədiyi anda həyatını zəhərə döndərmiş birinin düz gözlərinin qarşısında dayanması onu çox qorxutdu. Baharın iti baxışlarına tuş gəldi.

-Kim idi o?

-Kimi deyirsin?

-Necə yəni kimi? Mən uşaqam? Sən unutmusan

ki, qarşında uşaq yox, ərli bir qadın dayanıb?

-Sən çox suallar verirsən. Yaxşısı, get atana qulluq et, - çıxməq istəyərkən Bahar onun yaxasından tutdu və qışqırdı. - Deməli danışılanlar düzdür? Deməli sən doğrudan da...

-Kəs səsini! - deyə Bibixanım ona möhkəm bir şillə çəkdi.

-Mən elə bilirdim ki, deyilənlər uydurmadır. Amma doğru imiş. Bütün danışdıqlarınızı eşitdim. Nifrət edirəm sənə! Atamı bir dəqiqə də olsa burada, sənin kimi... - nə isə demək istədi. Dərindən nəfəsini dəldi. - Sənin kimisinin yanında saxlamaram.

Cəld Vaqifə zəng vurdu.

Bəli, bu da son! Bibixanım üçün bundan ağır heç nə ola bilməzdi. Baharın İmrani götürüb getməsi, onun hələ sağılmayan yaralarının üstünə od vurdu. Nə qədər yalvarsa da Baharı getmək fikrindən döndərə bilmədi. İndi tek-tənha həyat sürməyə məcbur idi. "Əgər nə vaxtsa bizə gəlmək fikrin olsa, and olsun o bir olan Allaha ki, od vurub evi də, özümü də yandıram!"

Baharın dediyi son sözləri vahiməylə təkrarlayırdı. Yataq otağına keçdi. "Kaş ki, bütün olanlar yuxu olaydı. Ayılıb görəydim ki, hamısı yalan imiş" deyə düşünərək əli ilə dizlərini qucaqlayaraq ağladı. Göz yaşını sildi. Baxışları təsadüfən babasının divardan asılmış şəklinə zilləndi. "Baba, əzizim. Bağışla məni. Mən sənə layiq bir varis ola bilmədim. Sənin vəsiyyətinə əməl edə bilmədiyim üçün bağışla məni, baba! Mənə güc ver. Bundan sonra yaşamaq üçün mənə qüvvət ver. Daha heç bir vaxt tanımadığım yad insanları həyatımı yaxın buraxmaram. Yüz ölçüb, bir biçmədən bir addım belə atmaram. Sən böyüksən, baba. Etdiyim bütün səhv'lərə görə bağışla məni! - Hönkü-rərək döşəmənin üzərində diz çökdü.

Bir neçə gün də keçdi. Şəhərdə vəziyyət elə əvvəlki kimi pis idi. Əhalinin əksəriyyəti səs-küydən, atəş səslərindən uzaqda yaşayan qohumlarına üz tutmuşdular. Bəzilər isə evini dəyer-dəyməzinə satıb şəhərdən çıxmış, bir az sakit məkanlarda məskunlaşmışdır. Lena səbirsizliklə İlkindən xəbor gözləyirdi. Səlim onunla bağlı problemlər haqqında Lenaya məlumat vermişdi. Çox narahat olsa da, top-tüfəngin səsindən qorxuduğu üçün evdən bayira çıxa bilmirdi. Özündən çox Elçinə görə qorxurdu. İlkin qayıdana qədər oğlunu göz bəbəyi kimi qoruyur, əmanət kimi əzizləyirdi. İlkinə görə bərk narahat olsa da birtəhər dözməyə, gözləməyə məcbur idi. Səlim fürsət tapan

kimi yoldaşı ilə gəlib Lenaya baş çəkir, bəzi ərzaqları gətirirdi.

Bir gün isə İlkinin telefon zəngi onu həm sevindirdi, həm də məyus etdi.

-Lena, salam əzizim. Mən sərhəddəyəm. Səninlə çox çətinliklə danışıram. Nəzarətdəyəm. Sənədlərimlə bağlı problem yarandı. Məni Azərbaycana qaytarırlar. Bir neçə il sərhəddi keçə bilmək imkanım olmayıcaq. Başa düşürsən, Lena? Bilirsən bu nə deməkdi? Sizi bir neçə il görə bilməyəcəyəm. Ona görə də sən təcili Bakıya gəlməlisən. Mən sizsiz yaşaya bilmərəm. Lena, xahiş edirəm. Elə bu gündən əşyalarını topla. Səlimdə bizim evin ünvani var. O ünvana gələrsiz. Gözləyəcəm sizi. Daha danışa bilmirəm. Bakıya çatan kimi yenə zəng vuracağam. Amma sən tez hazırlaş, çıx. Yaxşı? Anladın məni? Lena, Lena, alo...

-Hə, İlkin. Sən bu neçə günü harda idin? Niyə tutublar səni? Nə olub axı? - Lena bərkdən ağladığı üçün səsi aydın eşidilmirdi.

-Tutmuşdular məni. İndi o səhbətin yeri deyil. Əsas odur ki, canımı qurtara bildim. Ancaq yol pulum var üstündə. Heç bilmirəm evə hansı üzlə gedəcəyəm. Sən gələndə pulların hamısını gətir. Lazım olacaq bizə.

-Yaxşı, sən heç narahat olma. Mən bir şey fikirləşərəm. Özünə yaxşı bax.

-Elçini öpərsən. Gözləyəcəm sizi.

Yenidən əvvəlki xoş günlər qayıtdı. Doğrudan da zaman ən gözəl dərmandır. Sanki ötən bu vaxt ərzində heç bir hadisə baş verməmişdi. Elə bil Elxan həmin, Aynur da elə əvvəlki Aynur idi. Bəlkə də sevgi idi onları yenidən birləşdirən. Bəlkə də... Deməli, sevənlər ayrıla bilməz. Sevgidə qürur olmur. Aynur idi hər şeyi dəyişən, onu bağışlayan, yenidən özünə qataran, güzəşt edən, ev-eşiksiz, pul-parasız olmasına baxmayaraq, onu olduğu kimi qəbul edən. Üstəlik təsəlli də verirdi.

-Hər şey yaxşı olacaq. Sən bircə ürəyini sıxma, dərrixma. Atam dedi ki, sənə iş tapacaq. Elə onun yanında işləyərsən. Necə deyərlər, su girdi qaba, oldu içməli. Toydan sonra da Mərdəkana gedərik, bağ'a. Düzdür, mən şəhərdə yaşamağa alışmışam. Amma atam o evi mənə toy hədiyyəsi edəcək.

-Yox, Aynur, tələsmə. Sən məni utandırırsan. Mən sənin evində yaşaya bilmərəm. Hələlik ev kira-yəliyərik. Lap elə istəsən Raufgildə müvəqqəti qala bilərik. O, özü bunu deyib. Deyib əline yaxşı pul gələnə qədər bizdə qalarsız. Onsuz da orda artıq otaqlar çoxdu.

-Bu nə sözlərdi? Əslində sən utandırıcı danışırsan. Biz evlənəndən sonra bir ailə olacaqıq. Niyə yad adamlarla birgə yaşamalıyıq ki? Bəsdir, indidən xətrimə dəymə-, - gözlərini süzdü.

-Hələ toyə var. Düşünərik. Sabah necə olacaq bəs? Nişan mərasimine lazım olanları bəs necə alacağam, Aynur? Elə bil nağıllardakı kimi hərəkət edirik, sehrbazlar kimi.

-Nə lazım olan? Nişana nə lazım olur ki? Təmtəraqlı stol açılır, qonaqlar gəlir, yeyib-içib tərif deyirlər, üzükler taxılın. Vəssalam.

-Mən də elə onu deyirəm də. Axı... Bəs necə olacaq? Nişan mərasimi üçün lazım olanları necə alacağam?

-Narahat olma! Hələ ki, yükün çoxu qız evinin üzərinə düşür. Qonaqlığı atam təşkil edəcək. Qaldı ki, zər-zibaya, sənin aldiğın qızılları saxlamışam. Çıxaramam ortalığa, deyəcəyəm ki, Elxan alıb. Bir də ki, əzizim, o qızıllar elə-belə, sadə, ucuz zinətlər deyil. Amma halaldır sənə. Zövqün əladı.

-Hə... Anladım, demək aldıqlarımı saxlamışan?

-Aaa. Tullamalı idim ki?

-Bəri bax. Xətrinə dəyməsin. Öz aramızdı, onlar Bibidən yadigar qalıb. Axır ki, bizim bu bibi az da olsa bir işimizə yaradı. Ha - ha - ha.

İçərişəhərdə xeyli gəzdikdən sonra Filarmoniya-nın həyətindəki parkda oturdular. Sonra yolu keçib, üzü aşağı Qərb Universitetinin qarşısından keçərək Prezident Aparatının binasından düz aşağı dənizkənarı parka doğru getdilər. Xırda daşlardan düzəldilmiş səkidə elə bil kimsə onları arxadan itələyirdi. Səkinin istiqamətinə uyğun olaraq tələsik addımlayırdılar. Park irəlidə qalırdı. Aynurun dediyi sözlərdən sonra ünvan dəyişildi:

-Müəlliməmiz deyərdi ki, eyni yolu tez-tez təkrarlamaq beyində yaddaşsızlıq yaradır. Tez-tez parka gedirik. Bəlkə bu gün yolu dəyişək.

"Azneft" meydanına gəldilər. Bir az böyük fəvvərənin yanında dayandılar. Artıq gün batırdı. Fəvvərənin ortasındakı əjdaha elə bil ağızını açıb bütün şəhəri udmağa hazırlaşdırdı. Bu mənzərədən ürəyi sıxılan Aynurun təkidi ilə Funikulyora tərəf getdilər. Elxan sevincək iki bilet aldı. Qatar yuxarı qalxdıqca həyəcan da artırdı. Burada başqa adamlar da var idi. Bir anlıq fəvvərə, parkdakı ağaclar, asfalt şosedə şütyən maşınlar və nəhayət, dəniz çox aşağıda qaldı. Səmada üfüq görünürdü. Üfüqün parıltısı Xəzərə qeyri-adi görünüş verirdi. Qatardan düşdülər. Geri qayıtmaga isə teləsmədilər. Elxanın təkidi ilə Şəhidlər Xiyabannıa getdilər. Hər bir Azərbaycanlı gənc ailə qurmadan öncə "20 yanvar" şəhidlərinin, əsasən də İlham

və Fərizənin məzarlarını mütləq ziyarət etməlidir. Bura bizim qan yaddaşımızdır, and yerimizdir, - Elxan qürurla dedi və bir neçə qərənfil alıb qəbirlərin üstünə qoydu.

-Sən də burada, şəhidlərin arasında olmaq istədinmi? Axı şəhid olmaq şərəflidir. - soruşdu Aynur

-Doğrudur. Şəhidlər ölmür. Onlar burada uyuyurlar. Biz isə onların sayəsində torpağımızda rahat gəzirik, rahat nəfəs alırıq. Əsas odur ki, biz azadıq. Vətənin azadlığı hər şeydən üstündür. Bunun üçün şəhid olmağa dəyər. Şəhidlər həmişə yaşayır. Heyf ki, bəzi torpaqlarımız düşmən tapdağı altındadır. Mən o günü gözləyir və görürəm, Aynur. Çox az qalıb. Torpaqlar qayıdacaq. Mən müharibə istəyirəm, istəmirəm ki, bu ciddi münaqişə sakit yolla həll olunsun. Gərək ermənilərin qanını, göz yaşlarını görməm. Necə ki, onlar vaxtilə bizim yurdaşlarımıza, əsirlərə əzab veriblər, çirkin əməllər törədiblər, bax də bunları təkrarlamalıydıq. Düşmənə rəhm yoxdur. Düşmən elə düşməndir. Məsəl var, vuranı vurarlar. Bəlkə də mənə qismət olmayacaq o gün. Həyatda hər şey ola bilər. Amma onu bil ki, Qarabağ geri alınan gün qəbrimin içində məni xoşbəxtlik təri bürüyəcək və mən əbədi olaraq cənnətə qovuşacağam.

Kövrək hislərlə hündür pillələri aşağı endilər. Sahil metrosuna qədər piyada addımladılar. Nədənsə ikisi də kövrəlmışdı. Çox həyəcanlı idilər. Sabah nişan taxılacaqdı. Bütün olub keçən ağrı-acılı günlər geridə qalacaqdı. Amma nədənsə kövrəlmışdılər. Bəlkə də bu, xoşbəxtliyin bir üzü idi. Onların bu kövrəkliyi uzun illər zindanda qalan dustağın bir gündən sonra azadlığa çıxacağı gecəni həsrət və intizarla, baxışlarını səhərə kimi saatın əqrəbinə zilləyərək, saniyələri sayan dəhşətli anına bənzəyirdi.

-Gecdir. Səni evə yola salım. Nişandan sonra, to-yumuza qədər söz verirəm ki, səni doyunca bütün şəhəri gəzdirəcəyəm. Axı toydan sonra vaxt olmayıacaq. Uşaq, filan... - Gülüşdülər. - Bilirəm, filmləri çox sevirəm, amma bağışla, vaxt azdır. - Qol saatını göstərdi və taksi dayanacağına tərəf getdilər.

-Bal ayını harada keçirəcəyik? Bax, gərək indidən planlaşdırıq, - Aynur kövrək notlara bir az humor hissisi qatmaq istədi. Uşaq kimi gülümşəyib nazlandı.

-Nə bal ayı, əzizim? Sən deyəsən unutmusan ki, kasib bir oğlana ərə gedirsən. Biz elə Bakıda qalsaq yaxşıdır.

-Niyə axı bal ayı deyəndə hər kəsin gözünün qarşısında xarici şəhərlər canlanır? Axı bizim gözəl rayonlarımız var. Havası, suyu təmiz. Həm də xeyrimizi elə vətənə verək də, - dodağını büzdü. Üzünü küsülü formada bir az yana çevirdi.

-Yaxşı, nə deyirəm. Elə isə Şuşaya gedərik. Oradan gözəl məkan tanımırıam.

-Gözəl zarafatdır. İnşallah, o gün də olacaq, - Aynur ciddi görkəm aldı. - Gözəl yerlər çoxdu. Atam bizi tez-tez aparır. Məsələn, Masallıda "İsti su" istirahət mərkəzi var. Oralar çox gözəldir. Quba tərəf də yaxşıdı. Amma Qəbələ bir başqa aləmdi. Hələ Şəkini demirəm... Elxan bərkdən güldü, - Yaxşı, elə isə, bütün gəzib, görməli rayonların adlarını yazib püşk atarıq. Şəki, Lənkəran, Gəncə, Tovuz, Qax, nə bilim, daha haralar...

-Tapdim! Püşk atmaq lazımlı deyil. Mən seçimimi etdim. Məncə, sən də bununla razılaşarsan. İsmayıllı! Orada Buynuz kəndində "Göy çay" var. Suyu gömgöydür. Ətrafında da sıx dağlar. Sonra İvanovka kəndinə gedərik. Oranın əhalisi çox mehribandırlar. İnsanlarla avropasayağı rəftar edirlər. Orada bir göl var. Ətrafında da balıq tuturlar. Gün batana yaxın göl daha da əsrarəngiz görünür. Bir sovxoza da var orda - "Nikitina". Kəndə gedən, o sovxozdən pendir, qaymaq almadan geri dönmür. Elə gecəni də o kənddə ev kiryələyib qalarıq. Səhərisi gün də Lahica gedərik. Ora qədim yerdir. Çoxlu gümüş hədiyyələr, suvenirlər, tərxi əşyalar alarıq, yaxşı, Elxan? Vəssalam. Qərarım qətidir.

-Deməli, İsmayıllı? Danışdıq!

Simüzər geniş zalda vurnuxur, elə hey o tərəf-bu tərəfə gedirdi. Həyəcandan geniş otaqda sıxlıq, sanki otaq ona dar gəlir, çox kiçik görünürdü. Bilirdi ki, bu gecə yatmayacaq. Evə adı qonaqlar gələndə, və ya ad günləri, bayramlarla əlaqədar evdə keçiriləcək yığıncaqlarda, hələ gecədən bəri narahat olur, qeyri-adi açlığı yemək masasına kənardan bir neçə dəfə baxır, bəzi qab-qacağın yerini dəyişirdi. Sabah isə xüsusi bir gün - yegane qızının nişan mərasimi keçiriləcəyi üçün bu dəfə açılan süfrənin fərqli və qeyri-adi olmasına görə hələ bir həftə əvvəlcədən Aydına xüsusi tapşırıqlar vermişdi. Otağın pərdələri dəyişilmiş, yeni, bənzərsiz masa süfrəsi alınmış, hətta qab-qacaq servisləri də yenilənmişdi. Simüzər istəyirdi ki, nişandan sonra hamı yaxşı mənənada onlardan, açlığı süfrədən, ləziz yeməklərdən danışsın. Elxanın şəklini görmüşdü. Onun yaraşlı olduğu üçün qohum-qonşu yanında qürrələnir, tez-tez cütlükdən söz salırırdı. Hətta bir dəfə qonşusu Aidə ilə səhbəti zamanı Elxanın şəninə o qədər təriflər yağırdı ki, qonşusunun tutduğu iradən utandı.

-Ay bacım, bəsdi də. Elə bil Aynur yox, sən ərə gedirsən o oğlana. Balam, bu qədər də tərif olar? - de-

mişdi Aidə.

-Aaa... Vallahi-billahi, tərif etmirəm. Bax, Aynur canı, necə varsa, elə olduğu kimi də danışıram. Tərif niyə edim ki? - gözlərini süzmüşdü Simuzər.

-Səni qınamıram, ay Simuzər. Təzə-təzə hər şey yaxşı, yolunda olur. Uzağı bir ildən sonra, əsasən də dünyaya uşaqlaşdırıldıqdan sonra münasibətlər bir az soyuyur. Vay o günə olur ki, qızına ağır bir söz deyə, və ya əl qaldıra. Onda nişanlı vaxtı gözünə film qəhrəmanları kimi görünən kürəkən gözündən əfi ilan kimi düşür. Yadında saxla, evlənəndən sonra oğlanın, ya da qızın iç üzü gorunur. Axı nişanlı olan vaxtı ancaq bir-birinin yaxşı tərəflərini görürər. Bir adamla bir yerdə yaşamayınca onun xarakterini dəqiq bilə bil-məzsən. Bəs eşitməmişən ki uzaqdan uzaqə sevişənlərin məhəbbəti güclü olur, daha şirin olur? Ha - ha - ha...

-Ay qız, bunlar başqa-başqa şeylərdi. Elələri çox getmir. Axırı nə olur? Ayrılırlar. Özü də çox pis. Ya intiqam alırlar bir-birilərindən, ya da el içində rüsvay olurlar. Ailə, yenə də təmiz ailə. Ondan başqa yalanırdı.

-Hələ sənə bizim kişidən - Rafiqdən danışım. İdarədə bir işçisi var. Lalədi qızın adı. Deyir o qədər mərifətli, qanacaqlı qızdı ki. Kamrana deyir gəl, o qızı almı sənə. Yeni ildə kollektiv şəkil də çəkdiriblər. Kamrana göstərdi şəkili. Kamran bir az utancaqdı. Atasına bir söz demədi. Amma səhər mənə deyir ki, qız zövqümə uyğun deyil. Rafiq bunu eşidəndə dəli oldu. Deyir, ay axmaq gəda, sən nə danışırsan, bax şəkilə, gör Azərbaycanda ondan gözəl qız varsa, bu dəqiqə o qızın qapısına elçiliyə getməsəm, məndən pis adam yoxdu. Bizim bu utancaq Kamran bir ağıza nə desə yaxşıdı?

-Nə?

-Əgər qız gözünə belə gözəl görünürsə, özün evlən.

-Aaaa. Bu da sənin utancaq oğlun.

-Hə, vallah. Elə beləcə də dedi. Amma, dediyi sözlərə axşam gəlib məndən üzr istədi. Ha-ha-ha...

İndi bir daha Aidə ilə səhbətini yada salıb gülür, mahnı zümrüdmə edərək nazla masanın o tərəf-bu tərəfinə keçirdi. Siyahida əsasən otuz adamın adı var idi. Hər ehtimala qarşı beş nəfəri də əlavə olaraq nəzərdə saxladı. Boşqabları iç-içə qoyub sıra ilə, eləcə də çəngəl, bıçaq və su stəkanlarını da qaydası ilə məsaya düzdü. O, qonaqlar üçün süfrə açarkən heç vaxt köməyə kimisə çağırırmır, əksinə, ona bu işdə mane olana açığı tuturdu. Həmişə bu işə tək girişməyi sevərdi. Əl kağızlarını da gətirib səliqə ilə boşqabların kənarına qoydu. Artıq demək olar ki, masa hazır idi.

Geniş otağın kənarında kiçik bir masa da var idi. Buraya əlavə qab-qacaq, əl kağızı və su stəkanları qoyulmuşdu. Qonaqlara yeməkdən əvvəl, ilk növbədə meyvə suyu təklif olunacağına görə şüşə qablarla dolu müxtəlif və qarışq meyvə suları kiçik masanın üstündə hazır vəziyyətdə qoyulmuşdu. Soyuq qəlyanalı üçün nəzərdə tutulan salatlar da artıq hazır idi. İsti yeməklərə gəlincə isə, adəti üzrə süfrənin şahı sayılan zəfəranlı plov süzüləcəkdi. Bu işdə, yəni plov süzməkdə usta olan Aidə bunu öz üzərinə götürmişdi. Plov qoyun ətindən hazırlanmış şabalıdlı qovurma ilə süfrəyə gətiriləcəkdi. Plovdan əvvəl isə sobada bishirilmiş kütüm balığı, yarpaq dolması və sifarişlə şışə çəkilmiş isti quzu və lülə kababı süfrədə olacaqdı. Binalarının yaxınlığında yerləşən çörək sexindən təndir və kürə çörəkləri artıq sifariş olunmuşdu. Yeməkdən sonra isə əlbəttə, samovarda qaynadılıb, xüsusi dəmlənmiş ətirli Lənkəran çayı ilə şərqişirniyyatları süfrəyə gətiriləcəkdi. Eyni zamanda, mövsümə uyğun meyvələrlə dolu vazalar və çərəzlərlə dolu olan qablar ehtiyat masasının üzərində idi. Aydın nişan üçün lazımlı olan hər şeyi almışdı. Bu ev çox qonaq-qaralı olduğu üçün Simuzər duz, istiot, limon suyu, hətta diş çöpünə kimi lazımlı olan xırda nə vardısa, hamısını qabaqcadan siyahıda qeyd edir, nəvazışlı Aydına tərəf uzadırdı. İndi də süfrəyə, mətbəxə və əsasən də soyuducuya nəzər yetirəndə hər şeyin yerli- yerində, qaydasında olduğunu görüb, bir daha öz xanımlığına, zəkasına heyran oldu.

"Heydər Əliyev adına Hava Limanı". İlkin yuxudan ayılmış kimi gözlərini ovuşdurub, açıb-yumdu. Kənardan fərqli görünürdü. Bəlkə də Bakıya üz tutan qonaqlar və yerli sakinlər arasında ən kasibə o idi. Bu, onun görkəmindən - çirkli üst-başından və əlibəş olmasından ilk baxışdan bəlli olurdu. Taksiyə oturub şəhərə tərəf getməyi qət etdi. "Bu görkəmlə birbaşa evə gedə bilmərəm. Aman Allah, çoxdandı heç evdən də xəbərim yoxdu. Görəsən, atam necədi? Yenə içki içirmi? Bəs anam? Yazlıq anam. Bircə tez gedib onu görə bilsəydim. Yəqin Bahar da gələr. Hə, mənim gəldiyimi bilən kimi gələcək. Bilirəm ki, dərhal gələcək. Ümidi də görərəm. Dayısı qurban olsun ona... Amma, yox, belə - bu halımla gedə bilmərəm evə. Əlim boşdu. Məni belə - bu əhvalda görsələr, yəqin ki çox pis olacaqlar. Bilmək olmaz, bəlkə anam özündən də gedə bilər. Başında gələnləri onlara anlatmaq üçün bir az zamana ehtiyac olacaq. Ah, mən isə utanıram. Belə kökdə evə getməyə utanıram. Axı neçə ildir əziyyətlə, zəhmətlə işləyirəm. Yaxşı pulum da

var. Lena inanıram ki gələcək, mütləq gələcək. Bəlkə burası gələnə qədər bir az pul da göndərdi mənə. Bilmək olmaz. Amma, indi nə edim? Necə gedim evə? Bəlkə Rövşəni axtarıbm? Onlara gedim? Hər şəyi danışım. Bir az pul da alım ondan. Evə əlibəş getmək yaxşı düşməz. Hə, belə edim. Elə ən yaxşısı budur. Üst başıma da bir az əl gəzdirərəm. Bir az ondan pul alıb gedərəm evə". Yol boyu düşünürdü İlkin. Səliqə-səhmanlı şoseyə, səkilərin kənarında səliqə ilə əkilmış şam ağaclarına baxıb dərindən köksünü ötürdü. "Ah, Vətən" deyib için-için hicqirdi.

Sinif yoldaşı, dostu Rövşən Keşlə bazarı yaxınlığında yaşayırıdı. Orta məktəbi eyni sinifdə oxumuş, qonşu olsalar da Rövşənin ailəsi bir müddət sonra evlərini satmış, buraya - qohumlarının yanına daşınmışdilar.

Dərnəgül yolunda taksidən endi. Hündür körpünün altından uzun, dar məhəlləyə gedən yola gəlib çıxdı. Dostunun evini gözüymulu tanıydı. Artıq havaya qaralırdı. Xırda evlərin damı batmaqdə olan günəşin təkəmseyrək işıltısından maraqlı və qəribə görüñürdü. Evlər bir-birinə o qədər yaxın idi ki, bir evdə baş verən hər hansı bir hadisə, və ya sadəcə, uşaq çıçırtısı tez bir vaxtda küçəyə yayılırdı. Deyilənlərə görə, bu ərazidə ev tikmək dövlət tərəfindən qadağan olunduğu üçün evlərin eksəriyyəti gecə ikən tikilmişdi. Uzun müddətdən sonra isə əhalinin sayı çoxalmış və tikilən evlər minnət-xahiş və əlbəttə, "şirinliklə" "qanuniləşdirilmişdi. İndi burada bütün rayonlardan gəlmələr məskunlaşsalar da, əksəriyyət Qərbi Azərbaycanlıları idi.

Dəmir darvaza adəti üzrə açıq idi. İlkini ilk qarşılayan dostunun atası Vaqif oldu.

-Ay səni xoş gördük, a bala! Həmişə vətəndə. Nə vaxt gəlmisən? Gəl, gel keç içəri. Bayırda nösün dəyanmışan?

-Çox sağ ol! Allah köməyinizdə olsun. Tələsirəm. Rövşən evdə?

Səsə Rövşən də çıxdı. Amma, xoş gəldin eləmədən dostunun bu görkəminə yerində quruyub qaldı. Nə isə pis bir hadisənin baş verdiyini hiss etdi.

-Aaaa... İlkin? Nə olub sənə? Bu nədir belə? - əlini onun üst-başına, saç-saqqalına uzatdı.

-Ay oğul, bu nə sözdü? Bir evə çağırsana, - gileyəndi Vaqif.

-Yox, yox, sağ olun. İçəri keçməyəcəm. Sağlıq olsun, başqa vaxt gələrəm. - gülümsədi. - Gəl eşiyə çıxaq, bir az söhbət edək, - deyib dostuna göz vurdur.

-Bu saat, bu saat. - Rövşən içəri keçib pencəyini götürdü və dərhal çıxdı.

Bir daha iki dost möhkəm bir-birilərinə sarıldılar. Dar dalanlarla addımlayıb avtobus dayanacağına gəldilər. Kənara çekilib siqaret yandırdılar. İlkin asta-asta, ehemalca yaxında başına gələnlər haqqında izahat verdi.

-Bu görkəmdə evə getməyə çəkindim. Dedim ilk öncə bir səninlə məsləhətləşim. Mənə bir az, yüngülvəri pul da lazım olacaq. Sonra işlərimi qaydasına qoymaram. - utancaq halda dedi İlkin.

-Bu nə sözdür? Əlbəttə, kömək edərəm. Dayan bir dostlara zəng edim. İndi bilsələr ki gəlmisən, fişqırıq olacaq. Özüm ölüm, o gün elə yaxşı yeyib-içirdik. Sənin sağlığına da vurduq. Ha-ha-ha. İy bilirsən sən? Nə yaxşı gəldin alə... Darixmişdiqu. - Rövşən bir daha onu qucaqlayıb bağırna basdı və dərhal dostlara zəng edib İlkinin gəldiyini xəbər verdi. Ünvani dəqiqləşdirdikdən sonra çörək yemək üçün restorana yollandılar.

Elxan yenə də Raufgilə getməli idi. Başqa gedəcək yeri yox idi. Əslində, cibində bir manat da olsun pul qalmamışdı. Amma bunu Aynurə biruzə vermək istəmirdi. Ətrafında dayananlara, gəlib-gedənlərə diqqətlə baxırdı. Ac olduğu üçün mədəsinin qurultusu, sanki küçədə şütyüyən maşınların səsi ilə eyni idi, siqaretdən ötəri isə ciyəri yanındı. "Hə Elxan! Bu da son dayanacaq! Bu da qurduğun planların acı nəticəsi, indi ac-yalavac dolan küçələrdə" öz-özünə mızıldayırdı. Amma Aynurun ona qayıtması hər şeyi - pis güzəranını, geridə qalan acı günləri unutdurdu. Küçədən keşən birinə yaxınlaşdı. - Qardaş, siqaretin olmaz?

-Buyur. İlkin köynəyinin yaxasındaki cibindən siqaret qutusunu çıxarıb ona tərəf uzatdı. Elxan siqareti dərhal damağına qoydu. Qiyyacı baxışlarla qarşısındaki adamı süzdü. Alışqanı cibindən çıxarıb siqareti yandırdı. - Çox sağ ol, qardaş. Allah razı olsun, - dedi. İlkin də siqaretin birini damağına qoydu. Siqareti tələsik sümürərək tüstünü üçinə çəkən Elxana diqqətlə baxırdı.

-Çox tanış gəlirsən. Elə bil səni harda isə görmüsəm. Amma çoxdan.

-Ola bilər. - deyə Elxan onun üz cizgilərinə diqqətlə baxaraq qışqırkı, - İlkin! Sənsən?

-Hə. İlkinəm.

-Necə də dəyişmişəm... Tanımadın? Naxçıvan, sıfır bir hərbi hissə.

-Ooo... Elxan!

Hər ikisi qucaqlaşış bir-birini bağırna basdı.

-Bu nədir, alə? Vinzavod iylənirəm. Bu qədər də içmək olar?

-Uşaqlarla oturmuşdum. Çörək yeyirdik. Elə bir az əvvəl ayrıldıq.

-Hansı uşaqlarla?

-Sən tanımırısan. Sınıf yoldaşlarımla. Heyif ki, çıxıb getdilər. Yoxsa tanış edərdim sizi. Nə isə.... Qalsın başqa vaxta. De görüm nə işlə məşğulsan? Harada qalırsan?

-Nə işlə məşğul olacam? Avaragorçuluq. Şəhərdə qalıram. Bəs sən?

-Çoxdan idi ki, buralarda yox idim. Eh, başıma nələr gəlməyib... Az qalmışdı ki, tutulam. Canımı yaxşı qutardım, nə isə fikirləşdi: - Vaxtin var? - soruşdu.

-Hə. Nə olub ki?

-Bəlkə bir yerdə oturub bir dərdləşək? Gec deyil ki, sənə görə?

Ilkinin təklifi Elxanın ürəyindən oldu:

-Alə nə gec? Hara deyirsən gedək.

İlkin Elxanla birgə yenidən dostları ilə oturduğu restorana qayıtdı.

-Ay dost. Süfrəni hazırla...

Onun qayıtdığını görən xidmətçi:

-Aaa... Sən yenə gəldin? Ayılmışan deyəsən...

İlkin qəh-qəhə çəkərək dedi:

-Alə, sənə nə, ayılmışam, yoxsa yox? Sənə dedim ki, süfrəni hazırla. Hələlik iki tikə keçir şüşə. Bir də ki, bir litrlik araq götür.

Müstərisinin sayının çox olmasından sevinən şışman xidmətçi sevincək halda:

-Baş üstə, baş üstə, mənim gözlərim üstə! - dedi.

Artıq saat on iki idi. İsti kabablardan yeyərək, tez-tez siqaret çəkən Elxan həm də bir az narahat idi. Həyəcan hələ də onu tərk etməmişdi. Axı sabah Aynur-la nişan günüdür. Xəyallara dalaraq dayanmadan danışan İlkinin dinləyirdi. Gözləri onda, xəyalları isə qanadlanaraq çox da uzağa yox, sabahkı günə doğru uçurdu. "Aynurun başında qırmızı örəpək var. Uzun, qırmızı don geyinib. Qohumlar ətrafına toplaşib. Aynur xoşbəxtidir. Qayğıdan xumarlanır. Gözlərini açıb-yumduqca daha da gözəl görünür, üz cizgiləri örəpəyin altında səhnədə qrimlənmiş aktrisalar kimi simmetrik görünür. Mən əllərimdə sarı çiçəklər, ah, niyə saçı? Nə bilim... dilimə gələn bu rəng oldu. Hə, mən çiçəklərlə içəri keçirəm, çiçəkləri ona uzadıram, güllümsəyir. Sonra örəpəyini açıram, Xoşbəxt baxışlar toqquşur, sevişir. Hami bizə baxır, həsəd aparır. Sonra üzükərək taxılır. Hami bir səslə "Allah xoşbəxt eləsin!" deyir.

Tamamilə sərroxş olan İlkinin danışarkən dili kəkələyirdi. Bu neçə ildə qürbətdə başına gələn bütün hadisələri tələsik də olsa ardıcılıqla Elxana danışırı.

Elxan diqqətlə onun gözlərinin içində baxır, amma yemək-içməyindən də qalmırıdı. İndi oturduğu isti restoranın otaq, isti yemeklər, araq, sıqaret və hətta İlkinin özü də bu çətin anında onun üçün göydəndüşmə olmuşdu.

-Gəl bunu da içək valideynlərin sağlığına! Allah ölənlərə də rəhmət eləsin.

-Sağ ol, qardaş, - Elxan badəni axıra kimi içdi. Artıq onun da sərxişləşmə hissəsi olunurdu.

-Sən də bir danış görüm nə edirsən? Nə işlə məşğulsan? Nə olub, alə? Elə bil aclıqdan çıxmışan. Bir az yavaş ye də, - İlkin zarafatla güldü.

-Nə edəcəyəm, heç bir şey. Avaragorçuluq. Yaşlı bir qadınla yaşayırdım. Ayrıldığ. Dilxor olmuşam.

Artıq arağın təsirindən gözləri qıpçırmızı qızarmış Elxan Bibixanımla bağlı baş verən bütün hadisələri İlkinə danışdı. Sevdiyi qızdan ayrı düdüyüünü, pulsuz, ac-yalavac küçələrdə qaldığını dedi:

-Neçə müddətdir ki, dostum Raufgildə gecələyi-rəm. İnanırsan, daha onlara da getməyə utanıram. Amma əsas odur ki, bu nağılin sonu yaxşı bitdi. Barışdım sevdiyim qızla. Nişanlanmışıq. Sabah nişanlıdır, təsəvvür edirsən? Var-yoxuna nəhlət olsun Bibixanımın! Məni qapıdan qovaladı, - İlkinə göz vuraraq, - amma öz aramızdı, yaxşı kef çəkdim onuna.

Bibixanımın adını eşidən İlkin elə bil ki, dərin bir yuxudan ayıldı.

-Nə idi qadının adı? - deyə təccübələ soruşdu.

-Bibixanım! - dedi Elxan və İlkinin bərələmiş gözlərini görüb özünü itirdi. - Nə olub? Olmaya sən də onunla yatmışsan? Mənim bibim məşhur imiş, xəbərim olmayıb, - dedi və əllərini əllərinə çırparaq bərkdən güldü.

-Harada yaşayır o qadın? - Ağzındakı tikəni çətinliklə udqunan İlkin soruşdu.

-Müşfiqabadda. Şəhərdə - gözəllik salonunda işləyirdi.

İlkin əsəbi halda ayağa qalxdı. Elxan onu sakitləşdirməyə çalışdı.

-Alə, nə oldu? Birdən qohumun olar a? Xəbərimiz olmaz, - və yenidən gülməyə başladı.

-Nəyə gülürsən, eclaf? Sən mənim anama toxunmuşsan, - deyərək stolun üstündəki yarımcıq araq şüshəsini götürüb sağ əli ilə möhkəm sıxdı. Dışlərini bir-birinə sıxmış, acıqlı halda başını dayanmadan yelləyirdi.

-Nə? Nə danışırsan? - Elxan özünü müdafiə etməyə cəhd göstərdi. Yavaşça ayağa qalxmaq istədi.

-Hə, mənəm İlkin. İmranın oğlu. Kef çəkdiyin

qadının oğlu, indi səni heç uf demədən cəhənnəmə göndərəcəyəm. Bilərsən ki, qadınları aldadaraq namuslarına toxunmaq nə deməkdir?

-Sakit ol, İlkin. Özünü ələ al. And olsun Allaha ki, bilməmişəm onun sənin anan olduğunu, - ayağa qalxdı. Əlini qabağa uzatmaq istədi. Amma gec idi. İlkin araq şüshəsi ilə onun başına zərbələr endirdi. Elxan zərbələrdən huşunu itirib döşəməyə çırplıdı. Səs-küyə gələnlər Elxanın hərəkətsiz bədəninə, İlkinin bərələmiş gözlərinə, əsim-əsim əsən əllərinə baxıb cəld oranı tərk etdirilər. İlkin aşağı əyildi, əlin-dəki qırıq şüshə parçası ilə Elxanın boğazını kəsdi.

-Polis, polis! Kömək edin! - Xidmətçi qışqıraraq restoranın həyətinə tərəf qaçı.

Bibixanımın ürəyindən sancılar tutmuşdu. Təklik onu üzənmiş, ariqləmiş, sifəti xəstə görkəmi almış, solmuşdu. Neçə gün idi ki, dilinə də bir şey dəymirdi. Acliq hissi də içində bütün hissələr kimi ölmüşdü. İndi onun solğun simasını görən, bəlkə də qorxardı. Üz ifadələrində ruhi xəstələrə bənzər cıgilər var idi. Baxışları tamam dəyişmişdi.

Adı adam üçün otağın havası pis olmasa da onun ruhu ilə uzaşmada çox üfunətli, rütubətli və soyuq idi. Həyətə düşdü. Bir müddət pilləkənin aşağı tərəfində oturdu, fikrə getdi. Həyətdə şən-şən oynayan nəvəsini, səsi ilə həyət-bacanı başına götürən Baharın gülüşünü, İmranın məzəli söhbətlərini, hətta İlkinin də xəyalından keçirdi. Ürəyi yenə bərk sandı. Amma ağlamadı. Daha göz yaşları da qurmuşdu. Həm də ağlamaqla nəyi qaytarı bilərdi ki? Göz yaşı hər şeyi həll edib, asanlıqla yoluna qoya bilsəydi, insan hər çətin anında ağladı. Pilləkəndən aşağı - həyətə düşdü. O tərəf-bu tərəfə dəli kimi baxır, nə isə axtarırdı. Hə, yadına düşdü. Axı üşüyürdü, ev soyuqdur. Evin arxasına keçdi. Taxtadan tikilmiş kiçik anbarın qapısını açıb içəri baxdı. Nə istədiyini heç özü də bilmirdi. Taxta rəflərə şüshə qablarla dolu olan mürəbbə, meyvə şirələri düzülmüşdü. Amma gördükəri onun üçün maraqlı deyildi. Birdən gözü kiçik odun hissəciklərinə sataşdı. Üşüdüyüni xatırlayıb odun parçalarının bir neçəsini götürüb yenidən evin qarşısına keçdi. Odunları ovcunda topalayıb pillələrlə yuxarı qalxdı. Başı hərlənirdi. Ayağı bir az büdrədi. Deyəsən, acliq öz təsirini göstərirdi. Amma onun yemək yemək, heç yemək hazırlamaq belə ürəyindən keçmirdi. Bəlkə də tez xəstələnmək, və ya ölmək üçün edirdi. Heç özü də bilmirdi. Təklik, rüsvayçılıq, halsızlıq onu düşünmək yollarından də məhrum etmişdi. Nə istədiyini özü

də bilmirdi. Qaz sobasının ağızını açıb odun parçalarını zəif yanın şəffaf qazın üstünə atdı. Bir anlıq bədəni az da olsa isindi. (Qaz çox zəif olduğu üçün adətən evin yaxşı isinməsi üçün odundan da əlavə olaraq istifadə edirdilər) Elə sobanın yanında oturdu. Onun ruhu üzüyürdü. Onu isitmək çətin olsa da, buna cəhd edirdi. Artıq Bahar uşaqları, İmrani götürüb gedən gündən bəri Bibixanım bir gün də olsun öz yataq otağında gecələməmişdi. Elə burada - sobanın kənarında oturur, bəzən gecənin bir aləmində şirin yuxudan ayılaraq İmrانın həmişə mürgülədiyi divanda uzanar, yuxusuna davam edərdi. Bu geniş giriş otağından əzizlərinin iyini alır, ona xoş gəlirdi. Bütün gününü elə buradaca keçirir, saatlarla həyətə baxan geniş aynabəndin önündə dayanıb, gözünü darvazaya zilləyərdi. Arxayın idi ki, Bahar qayıdaq. Elə bir anda qayıdaq ki, İmrən da həmişəki kimi sağlam olacaq, yeriyə biləcək. Xoş ümidi lərlə yaşayırı Bibixanım. Ümidini hələ itirməmişdi. Pəncərədən baxanda gözünə arabır İlkin də görüñürdü. Onun da qayıdağını təsəvvüründə canlandıırırdı. Bütün bu baş verən pis hadisələrdən sonra, nədənsə yenidən bağışlanacağına, ailənin bir yerdə toplaşaraq, xoşbəxt olacağına ümid edir, xəyallar qururdu.

Elə oturduğu yerdə - sobanın kənarında yuxuya getdi. Sobanın istiliyi yanaqlarına zöhr etmişdi. Sırsifəti isti və parıltılı idi. Açıq və halsızlıq, onun yuxusunu elə bil özü ilə harasa aparırdı. Çabalayıq, qaranlıqdan canını qurtarmaq üçün qaçırdı. Birdən-birə ona uzanan iki əldən bərk-bərk yapışdı. Babası idi. Heç bir söz demədən ona baxıb, gülürdü. Əllərini Bibixanımın saçlarına çəkdi və onu bərk-bərk qucaqladı. İndi birlikdə əl-ələ tutub addımlayırdılar. Uzun, qaranlıq küçələrdən keçərək nazik bir işiq xətti ilə geniş bir yola çıxdılar. Bibixanım babasının əlindən bərk-bərk tutmuşdu. Uzaqdan işıqlı bir yol görünürdü. Tez-tez addımlayıq, işığa doğru can atrıdalar...

Qaz sobasının dəmi küləyin sözlərinə mahni bəstələyirdi. Birdən-birə külək bərkidi və yenidən həzin-həzin əsdi. Amma musiqi kəsildi. Qırıq, köhnə vala bənzəyən qaz nəmi otağa yayılıraq Bibixanımın yuxusuna bir az da şirinlik götirirdi...

Üz-gözü yenə də parıldayırdı. Bir az keçidkən sonra bu parıltı uzun donunun ətəyindən yapışaraq hissə-hissə ətrafa yayılırdı. Kiçik odun çıqqılı sobanın kiçik pəncərəsindən çıqqılı ilə döşəmənin üstündəki nimdaş palaza sıçradı. Kiçik alov yavaş-yavaş böyüyərək otağa yayılırdı. Bu alov Bibixanımın

xəyallarına qarışaraq burulub, burulub burulğan formasını aldı. Evi tüstü bürüdü. Bu tüstü Bibixanımın şirin yuxusuna mane olmamaq üçün burulğan formasında burularaq aynabəndin şüşələrindən cingilti səslə həyətə, oradan da küçəyə sürətli bir yol alıb, adamabənzər qara kölgələrlə havaya buxarlandı.

Səhər açıldı. İlkin polis idarəsinin rütubətli, müvəqqəti gözləmə otağındaki taxta çarpayıda uzanıb gözlərini tavana zilləmisi.

Elxanın ölüm xəberini eşidən Aynur uzun, qırmızı nişan donunu geyinərək, başına qara kələğayı bağladı və asta-asta pillələrlə aşağı endi. Yavaş-yağış parkda gəzisir və bu sözləri özü eşidəcək qədər piçildiyordı. "Mən özümü çox sevirəm. Mən özümü çox sevirəm..." Birdən-birə sürətlə qaçmağa başladı. Üzünü qarşısına çıxan ilk adama tutaraq: "Mən özümü çox sevirəm, mən özümü çox sevirəm. Ha-ha-ha..." qışqırır və bərkdən qəh-qəhə çəkirdi. Onun bu halını görənlər isə qorxaraq kənara çəkilirdilər. O isə dayanmadan qaçıq, dediyi sözləri təkrarlayaraq qışqırır və bərkdən gülürdü. Bir müddət keçidkən sonra, şəhər qəbiristanlığının həyətində gəzisir, gülə-gülə ətrafa baxaraq təkrarlayırdı: "Mən özümü çox sevirəm, mən özümü çox sevirəm..." Amma onu bir cüt göz müşayiət edirdi. Dayanmadan ona sarı irəliləyirdi. Onu izləyirdi. Bu, ona qarşı olan qəribə hissələri daim özündən uzaqlaşdırmağa çalışsa da, gizli hissələrini daha cilovlaya bilməyən, artıq ona qarşı hiss etdiklərini, həkimin xəstəsinin sağalmağı üçün bütün imkanlardan istifadə edən təcrübəsi ilə yox, ancaq və ancaq ona olan sevgi hissələrindən özünü də unutmuş Fərruxun baxışları və addımları idi. Bu dəfə onu heç kəsə verə bilməzdi. Yox! Bu, mümkün deyildi. Bütün bacarığı, var gücü ilə çalışıp sağalmasına, yenidən xoş həyata qayıtmışına səy göstərəcəkdir. Sağaldacaqdı Aynuru. Mütləq sağaldacaqdı...

...Yaşadıqları evi dəyər-dəyməzinə satan Lena isə Elçinlə birlikdə qatarla Bakıya gəlirdi.

...Gözəllik salonunda işlər həmişəki kimi qayda-sında idi. Tezən bəri pürrəngi çay dəmləyən Yeganə stolun üstündəki dəftərdə müştərilərin siyahısına baxırdı.

...Təkcə Bibixanım yuxudan oyanmadı. Gecədən bəri babasının əlindən tutaraq uzun bir ciğirlə işığa doğru yol gedirdi...

SON.

NARAHAT RUHUN POEZİYASI

(Məzahir İsgəndərin 70 yaşına)

Məzahir İsgəndər bir insan, vətəndaş, ailə başçısı, el ağ-saqqalı olmaqla yanaşı həm də elin-obanın, bütövlükdə Vətənin ağır yükünü ruhən daşıyan, dünəni-mizdən gələcəyimizə şimşək kimi çaxan şeirləri ilə körpü salan BİR ŞAIR ÖMRÜNÜN yetmişini yaşıyır. Kimin üçün əlçatmaz uzun ömür, kimin üçün də bir göz qırpmı qədər an anlamında olan yetmiş yaşın fəzilətləri böyükdür, baxır bu ömür necə yaşanıb.

"Məndən sizə bir ömürlük xatirə..." deyilir mahnilardan birində. Bəli! Ötən illəri xatırlayanda yetmiş yaşlı adama on beş yaş on beş dəqiqəlik məsafə kimi də görünə bilər. Ancaq ötən xatırələr bir kino lenti kimi göz öündə firlandıqca o illər yenidən yaşılanır, yenidən canlanır.

Keçmişdən gələcəyə atılan körpü məsələsini elə-belədən səsləndirmədim. Bu körpüyü çiycin dayamış söz adamları körpüdən bərk-bərk yapışib sallananlardan azdır. Məzahir İsgəndər xoşbəxt adamdır ki, yaradıcılığına rəğmən onu ciynini həmin körpüyü dirək etmiş adamlardan biri hesab etmək olar. Xatırələrlə dolu həyatı bu gün poeziya qismində elləri dolaşır, Azərbaycanın hüdudlarından kənara çıxır, Osmanlı türkcəsinə uyğunlaşdırılıb Türkiyədə sevilə-sevilə oxunur, Özbək dilinə tərcümə edilib özbək oxucusuna çatdırılır.

İnsan yetmiş yaşında da gənclik coşqusu ilə yazıl-yaradır. Yazdıqlarını üzə çıxardır, müasir texniki vasitələr ilə yayımlayıb, hər oxucusunu diqqətlə dinləyir, irad və təklifləri məmuniyyətlə qəbul edir. Belə böyük ürəyin sahibidir Məzahir İsgəndər.

Məzahir İsgəndər oğlu İsgəndərov 1 iyun 1950-ci ildə Ordubad rayonunun Sabir kəndində anadan olub. 1975-ci ildə Naxçıvan Dövlət Pedaqoji İnstitutunu bitirib, ixtisasca dil-ədəbiyyat müəllimidir.

Yaradıcılığa hələ uşaq yaşlarında başlayıb.

9000-dən çox şeirin, bir neçə poemanın müəllifi dir. Hüseyn Cavidə həsr etdiyi böyük həcmli poema "Ağlayan məzar" adlanır, hələlik kitab şəklində çap edilməyib.

Üç hissədən (trilogiya) ibarət "Əks-səda" adlı romanın və "Belə sevdim dünyani" adlı şeirlər kütübünün müəllifidir. Qəzet və jurnallarda çoxsaylı şeirləri çap edilib. Şeirləri 2 və 3-cü cild "Zirvə" və "Xəzinə" poeziya antologiyalarına, Mikayı Müşviqə həsr edilmiş "Göyərçin əllər" şeirlər toplusuna daxil olunub.

Müəllim, dərs-hissə müdürü, rayon komsomol komitəsində məsul işçi, "Yeni Ordubad" rayon qəzetiində xüsusi müxbir, məsul katib və baş redaktor vəzifələrində çalışıb.

Hazırda təqaüddədir.

Bəlkə də qırx ildən artıqdır ki, Azərbaycan ədəbiyyatının mərkəzində şölənən "Azərbaycan" jurnalında və "Ədəbiyyat qəzeti"ndə mütəmadi çap olunsayıb bu qədər tanınmadı, sevil-məzdi, təbliğ olunmadı Məzahir İsgəndər. Ancaq yaranmış münbit şəraitdən və müasir texniki vasitələrdən müdrikcəsinə istifadə çox qısa bir

zamanda onu poeziyasevərlərin sevimlisinə çevi-rib. Sosial şəbəkədə paylanmış istənilən şeiri yüzlərlə oxucunun rəğbətini qazanıb. Onun poeziyasını coşqu ilə qarşılıyan oxular, söz və sə-nət adamları ürək sözlərini gizlətmir, sevgi ilə müəllifə ünvanlayırlar.

Bax, Məzahir İsgəndər poeziyasına verilən diqqət belə bir mənzərəni göz öündə canlandırır! Realliq budur!

Istedad saf bulaq suyudur, çamur götürməz. Bir də bulağın çağlayan zamanı olur. Məzahir İsgəndər istedadı daima çağlayıb. Bəzi dahi insanlar, məşhur yazıçılar var ki, əsas kəşflərini, yaradıcılıqlarının zirvəsini əlli, altmış yaşdan sonra fəth ediblər. Məzahir İsgəndəri də belə şairlərdən biri hesab etmək mümkündür. Yaradıcılığını bu templə davam etdirən şairin poeziya zirvəsi hələ öndədir. Müdrilik, kamillik və işgüzarlıq onu addimbaaddım həmin zirvəyə doğru aparır.

*Bilinməz aşı nə, duzu nə duzdu?
Köz bazarda bomboz küldən ucuzdu,
Kişisən de, bu əyridi, bu düzdü...
Bu necə dünyadı, necə dünyadı?*

Zamanın yükünü ciyinlərində deyil, şeirlərində daşıyan bütün şairlər kainatda baş verən ədalətsizliklərə qarşı üsyankardırlar. Məzahir İsgəndərin istənilən şeirindən belə nümunələr götirmək mümkündür. Fələyin gərdişinə qarşı suali sərt qoyduğundan insan (oxucu) dərhal özünü yığışdırma olur, sərvaxta çevrilir.

Məzahir İsgəndər haqqında sosial şəbəkələrdə yazmış söz adamlarından bəzilərini qeyd etmək bəlkə də yerinə düşərdi.

Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin üzvü, "İsmayıllı xəbərləri" qəzetinin baş redaktoru, şair **Şah-məmməd Dağlaroğlu** yazır: "Məzahir İsgəndər tanımadığım imzalardan idi. Hardasa bir il əvvəl özbəkistanlı qələm dostumuz, şairə-tərcüməçi Güzirə Şərifovanın vasitəsi ilə tanış olduq. Daha doğrusu, onun şeirlərini tərcümə etdiyi qələm sahibləri arasında bu ada rast gəldim.

Hər kəsin öz və söz dünyası var. Sevgi dolu, və ya kifayət qədər qəmli. Onun həyat eşqi daxili istirablarını pərdələyir, üzüntülərini arxa plana ötürür.

Məzahir İsgəndərin şeirlərində təbiilik, səmi-miyət, haqq-ədalət, saf məhəbbət, halal zəhmət, dözüm, mətanət və digər müsbət insanı key-

fiyətlər isə daim öndədir.

Xalqa, onun zəngin mədəniyyətinə, adət və ənənələrinə qəlbən bağlı olan bu sadə vətənpərvərin qələmə aldığı bütün şeirlərində millilik, xəlqilik insanı özünə çəkir, daha bir şeirini də oxuyaydım fikrinə istiqamətləndirir.

Şeirlərini oxuduqca, müəllifin dünyagörmüş, bərkə-boşa düşmüş bir ağsaqqal olduğunu duyur, şəxsən görüşüb, həmsöhbət olmaq qənaətinə gelirsən.

İnşallah, bəlkə də görüşərik. Hələ ki, yaza-yaza yaşı 70-ə çatdırı bilmiş qələm dostumu qayıbı də olsa alqışlayıram. Ona can sağlığı, nikbin ruhlu yaradıcılıq uğurları arzulayıram. Bu xoş məqam üçün imkan yaranan "Xəzan" jurnalına isə vasitəçi olması səbəbindən təşəkkür edirəm".

Sərhədləri görürsünüz mü? Azərbaycanın bir bölgəsində yazış-yaratmış şairi digər bölgədə yaşayan şair özbəkistanlı şair vasitəsilə tanır, onun şeirlərinin artıq özbək dilinə tərcümə olunduğundan xəbər tutur. Büyük xoşbəxtlik deyilmi? Ədəbiyyat sərhəd tanımılarından Məzahir İsgəndərin şeirləri də ellər dolaşaraq gedib Özbəkistana çıxıb, bu gün Özbək şairinin diqqətini çəkib, şübhəsiz ki, sabah özbək oxularının da rəğbətini qazanacaq. Çünkü bu şeirlərin mayası safdır, ülvidir, tam səmimi hissələrə yogrulub.

"Musiqi ruhun qidasıdır", deyiblər. Ancaq mənə elə gəlir ki, təkcə musiqi yox, tanrıının istedadı verdiyi bütün insanların məhsulu ruhun qidasıdır. Şairin şeirindən, yazılışının əsərindən, rəssamin rəsmindən, heykəltaraşın heykəlindən, hətta rəq-qasın gözəl rəqsindən necə zövq almaya bilərsən? Məzahir İsgəndər bütün varlığı ilə şairdir. Onun bütün şeirləri təbiətlə, insanla, zamanla bağlıdır, bir sözlə, həm ruhun məhsuludur, həm ruhun qidasıdır, başdan-başa hikmətdir.

*Ocağımız bir qov ilə alışmaz,
Ulduzumuz bir-birilə barışmaz,
İstəsən də, yollarımız qovuşmaz,
Mənim dünyam səninkinə bənzəməz!*

Bəli, onun dünyası fərqlidir, bunu yalnız istedad sahibləri başa düşər. Kənddə doğulub boyabaşa çatdığını həvəslə bəyan etməsindən, kişilik məğrurluğuna boğulduğundan sevgisini deyə bilmədiyindən, Vətənin əliqandallı olmasından, bu gün şeytanın hökm etməsindən, ruhən təsəvvür etdiyi ali şüura mənsub insanla bu gün fitnə-fəsad

törədərək dünyani yandırıb-yaxan ikiayaqlını müqaisə-həzmdən keçirməsindən, haqqı, ədaləti haralarda axtarmağın mümkünüyündən, yalnız yazılınların heç nə ilə silinməzliyindən ürək nisgili ilə söz açan Məzahir İsgəndərin haray-həşiri boş yerə deyil. Dünyanı bürüyən pisliklərdən qurtarmaq üçün insanlar bir-birinin qədrini bilməli, vətəni sevməlidir.

*Nisgilliyyəm, el-obada gözüm var,
Mənsizləyən yovşanlara sözüm var,
Dağda-daşda yol getməyə dözüm var,
Nolar, bari, bir gün əvvəl ölmədən,
Allah, məni al qurbanın əlindən!*

Sözsüz ki, on minlərlə insan qeyri-müəyyən səbəblər ucbatından qurbətə üz tutur. Görün necə gözəl təsvir edib. Sanki "Gəzməyə qərib ölkə, ölməyə vətən yaxşı"nın bir başqa deyim formasıdır. Bu cür bənzətmələrə Məzahir İsgəndərin əksər şeirlərində rast gəlmək mümkündür.

Məzahir İsgəndərin poeziyası ədəbi tənqidçi **Vaqif Osmanovun** da diqqətini çəkib. O, yazır: "Bir qrup "əhli-qələm naqqala, pələng tülküyə, şir qaqqala, xoruz lala dönən, toyuq banlayan, şairindən kəndirbazı baş olan, bu dünyani barmağında hərlədən şeytanın şərinin meydanda at oynatdığı" bu dönəmdə "haqqın yoluna baş qoyan" şair Məzahir İsgəndər "haqq hardadır?" harayı ilə insanları haqq uğrunda mübarizəyə, mücadiləyə çağırır:

*Dili olan, qorxdu dildən,
Lallar, deyin, haqq hardadı?*

Həqiqi sözə vurulanın ömrü "nə qədər məsuddur", sözü kimi özü də səmimidir, təkəbbürdən uzaqdır, təvəzükardır, sevgisi də abır-həyalıdır, utancaqdır:

*Səni sevdiyimi deyə bilmədim,
Dondu da kəlmələr, dilimdə qaldı.
"Sevirəm", "ölürəm" deyən birisi
Səni əllərimdən qopardı, aldı.*

V.Q.Belinski yazırkı ki, poeziya hər şeydən əvvəl həyat, sonra isə incəsənətdir. Məzahir İsgəndərin şeirləri də həyatın sınaqlarından üzüağ çıxmış sözün ustalıqla düzümdür.

"Kənddə doğulub gülün, çıçəyin dilini bilən,

kimliyini yaddan çıxarmayan" şairin şeirlərinin qayəsində Vətən, torpaq sevgisi, söz məsuliyyəti və narahatlığı, "bir Vətənin sağı-solu olmaq yamanlığı" dayanır. Narahatlıq kənddiri həmişə əsl söz adamlarının boynundadır. "Ürəyindən keçənləri hələ birbəbir nəzmə çəkib qurtarmayan" şairin ömrü söz, fikir, təfəkkür, ilahi duyğular ömrüdür, mənalıdır, şərəflidir. Tanrı ona uzun ömr də versin ki, hələ nəzmə çəkə bilmədiklərini fikir süzgəcindən keçirib bizə ərmağan etsin".

Dünyaca məşhur Cek Londonun sadədən sadə bir fikri Məzahir İsgəndər kimi çox da özünü oda-közə soxmayan, təzəcə yetmişini haqlamış Məzahir Hüseynzadənin fikri ilə üst-üstə düşür. Cek London yazır: "Hər bir amerikalı qələm sahibi sənətkar olmazdan əvvəl amerikalı olduğunu unutmamalıdır!" Məzahir Hüseynzadə isə qeyd edir ki, "həyatda böyük qazancım şeirlərim deyil, şəmkirliliyim və bu adı yaşada bilməyim olub..."

Bəli, sənətkar olmazdan əvvəl insan gərək təmsil etdiyi bölgənin ləyaqətli sakini olmayı bacarsın. Məzahir İsgəndər bunu poeziyasına hop-dura bılıb. Dürüstlüyü, mərdliyi, sözü üzə deməyi, paxılılıqdan, həsəddən kənar bir el ağsaqqalı kimi bunu bacardığını sübut edir. O, demək olar ki, şeirlə nəfəs alıb, yaşayıb, şeirlə həyatımızı təsvir edib.

Məzahir İsgəndər ordubadlıdır. Ordubad Azərbaycanın ən qədim böyük yaşayış məskəni olan Ur şəhərinin yerindədir. Ur şəhəri dünyanın ən qədim mədəniyyət mərkəzi olan Şumer dövlətinin mərkəzi - indiki anlayışla desək paytaxtı olub. Müasir sivilizasiya bünövrə cürcətilərini Şumerdən götürüb.

İndi şair Məzahir İsgəndər astronomik təqvimlə 70 yaşını yaşayır. Əslində isə onun yaşı Şumer mədəniyyətinin yaşı ilə ölçülümlədir, ruh yaşı bu qədər hesab olunmalıdır. Onun bütün şeirlərində bir narahatlılıq, nigarançılıq ifadə olunur, millətin, Vətənin taleyinin nigarançılığından doğan narahatlıq. Bu nigarançılıq ləp qədimdən üzübəri ulu babalarımızın damarlarında yatıldığı qan yaddaşının narahatlılığıdır.

Soy-kökə bağlılıq ruhən daha çox narahatlılıq yaradır. Başqa cür ola da bilməz!

Ustada böyük hörmət və ehtiramla:

*Əli bəy Azəri
Azərbaycan Yaziçilər Birliyinin üzvü,
Prezident təqaiüdçüsü*

SÖZÜN PƏRİŞANLIĞI

yaxud, Məzahir İsgəndər poeziyasında

KÜSKÜNLÜYÜN İFADƏSİ

Coxəsrlıq Azərbaycan poeziyası haqqında düşünərkən hər zaman ön sıradada duran istedadla zəhmət, mütləq, düşüncə arasında təsirlənmələrdən danışılmalıdır. Bu paralelikdən poeziyamız da nəsibini almışdır. Ədəbiyyatın yaşı söz yaranan gündən hesablanarsa, şeirin yaşı duyğu və düşüncənin yaşı qədərdir də demək olar. Məhz duyğu və düşüncə...

Müasir dünyamızda duyğu və düşüncə yükü istedad və zəhmətlə birləşib, bir az da xarakterdən cəsarət alanda şeir yaranır. Bir də metod və cərəyan, ölçü anlayışını da hesablayanda işin rəngi dəyişir. Ədəbiyyatımızda nəzəri modelə, ölçüyə, metod və ədəbi təmayüllərə, cəmiyyətə, oxucuya hesablanaraq yazılan şeirlər çoxun çoxu qədərdi. Gerçəkdə isə şeir səmimiyyətlə yazılmalıdır. Bəli, Azərbaycanın ayrılmaz tərkib hissəsi olan Naxçıvanda da zaman-zaman poeziyanın köklü ənənələri formalaşmışdır. Bu gün Naxçıvan ədəbi mühitində maraqlı, hadisəyə çevrilən şeirlər də yazılır. Yaşının kamillik dövründə nəşr olunmağa başlayan Məzahir İsgəndər imzası da oxucuya üz-üzədir. Bu günə qədər müəllifin üç hissəli (trilogiya) "Əks-səda" romanı çap olunmuşdur. Məzahir İsgəndərin şeirlərində isə biz qayğılı özür yükü altında bişmiş kövrək duyğuların ifadəsini, eyni zamanda ömrün fərəhi, sevgisi, sevinci, kədəri, iztirabı, gözləntiləri ilə birgə bizi düşündürməyə çalışan yaradıcılıq axtarışları, eksperimentləri, iztirabları ilə qarşılaşırıq. Bəli, məhz yaradıcılıq iztirabı! Bəzən kimisi dünyadan küsür, kimisindən dünya küsür, kimisi dostdan küsür, kimisi taledən. Məzahir İsgəndərin şeirlərində küskünlüyün ifadəsi çoxdu, hətta bir oxucusu ondan bədbiniyinin səbəbini soruşmuş və bu məqam da bəzi şeirlərin yaranmasına vəsilə olmuşdur. Əsas olan odur ki, müəllif öz qələmindən, sözdən küsməmişdir. Və yaddaqalan şeirlər yaranmışdır.

*Qurban olum aşıqların mərdinə,
Kımlar güldü, söylə kimin dərdinə?
Kımlar bildi Məzahirin dərdi nə?
Bilməyəndən, bilənlərdən xəbər ver.*

Bu şeirlərin bir özünəməxsusluğu da odur ki, bir çox nümunədə (əksər) əzəlki bəndin bir misrası ilə sonrakı bənd başlayır, ya da şeir başlanan misrayla da bitir. Bu cür zəncirvari qafiələnmə maraqlıdır ona görə ki, bəndlərdə güclü struktur formalılmış olur, həm də beş bəndlilik şeirdə on altı həmqafiyə sözdən istifadə olunur. Onun şeirlərinin bir qismi məhz bu "boy-buxunda", bu "libasdadır". Orası çox yaxşıdır ki, müəllif bu libası öz şeirlərinə ustalıqla, çox məharətlə yaradıra bilib. O, özündən sözü, sözündən özü olan, özü görünən qələm sahiblərindəndir. Ona görə də şeirlərdən Məzahiri çox yaxşı, olduğu kimi tanımaq olur.

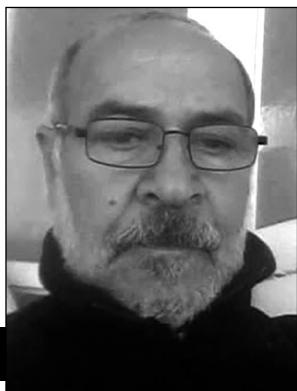
*Özüm də bilmirəm, neçə yaşım var,
Bir bilsəm, söyləsəm, dilim yanacaq.
Üzdə görünəsəm də qocadan-qoca,
Uşaqtan-uşağam içimdə,ancaq.*

Dedik ki, onun şeirləri özünə yaman oxşayır: hərdən sakit, öz dünyasına çəkilib hər şeyə heyrətlə baxan, hərdən də dəli-dolu, səbirsiz...

*Sonu olmaz iztirabın, əzabin,
Kim verə ki, kimə bunun hesabın?
Ay Məzahir, sazin, sözün, mizrabın
Soruş, nədən pərişandi, pərişan?*

Nə zamansa "pərişanlıq zülfün öz qaydası" - deyilmişdi. Məzahirsə sözün pərişanlığını dile gətirir. Görəsən, niyə? Bu sualın cavabını yəqin ki, onun şeirlərində tapmaq olar. Tapmaq üçünsə ən azından bu şeirləri oxumaq gərəkdir...

*Rafiq Babayev
Əli Həşim*

MƏZAHİR İSGƏNDƏR

XATIRLA

Sən məni xatırla o gördüyüntək,
Məni o gördüyün kimi də düşün!
Sənin olmasam da, sənin yadına
O sənin olduğum kimi də düşüm.

Sən məni xatırla, sənin şəninə
Bir bülbül misali ötdüyüm kimi!
Xatırla sən məni "o gün, o axşam"
Sevib də oxşayıb, öpdüyüm kimi!

Xatırla sən məni "o gün, o axşam"
Od tutub, alışib, yandığım kimi!
Sayıb tellərini, dalıb seyrinə,
Səni yerim, göyüm sandığım kimi.

Xatırla sən məni, bir dayanmadan
Sanıb da qızılgül, qoxladığımıtək!
Xatırla sən məni, baxışlarımla
Oxlana-oxlana yuxladığımıtək!..

Xatırla sən məni, əlim əlinə
Bir dəyiib, titrəyib, o əsdiyimtək!
Xatırla sən məni hər gün, hər axşam
O görüş yerinə tələsdiyimtək!

Xatırla sən məni, bir çılgın eşqlə
Çay olub, kükrəyib çağladığımıtək!
Xatırla!.. Xatırla, hələ də səni
Bu sənsiz qəlbimdə saxladığımıtək!..

...Onsuz da, onsuz da mənim adımı
Qəlbindən heç vədə silməyəcəksən.
Xatırla!.. Xatırla!.. Xatırla, gülüm,
Sən məni unuda bilməyəcəksən!

ENMİŞƏM İLAHİ

TAPŞIRIQLA

Dedilər, çox əzab çəkdin, ibrət al,
Dedilər, dilini bir az gödək et.
Dedilər, qulağı var divarın da,
Bax da yan-yörənə, yolu asta get...

Dedilər, qatığı üflə, sonra ye,
Dedilər, tikani var qızılgülün.
Dedilər, hər günün ayrı hökmü var,
Yanıb-qovrularsan, tapılmaz külün...

Dedilər, zəmanə sən deyən deyil,
Dedilər dirənmə, dil tap, ayaqlaş.
Dedilər, haqq sözün şirini olmaz,
Nə haqqı gəz, nə də düzü soraqlaş...

Dedilər, sazınl çəkmə çox zılə,
Daşlarlar, deməzlər haqq aşıçıdı.
Bir dayandır, çək atının cilovun,
Ehtiyat igitin yaraşıçıdı...

Dedilər... Dedilər... Fəqət, dünyaya
Gəlmisəm, deməyə sözün düzünü!
Gəlmisəm ilahi tapşırıqla mən,
Gəlmisəm, üfləyəm haqqın közünü!

Gəlmisəm göylərdən bir mələk kimi,
Gəlmisəm, ayıram ağı qaradan!
Gəlmisəm göylərin qasidi kimi
Qaldırmağa qan-qadanı aradan!

Gəlmisəm ilahi tapşırıqla mən,
Gəlmisəm, artırıram sözün qiymətin!
Gəlmisəm, özümə özüm tanıdib,
Sevdirməyə Tanrı verən nemətin!

Gəlmışəm göylərdən bir işiq kimi.
Gəlmışəm üstümdə cənnətin ətri!
Gəlmışəm, dindirəm qarışqanı da,
Gəlmışəm, bilinsin sözün də qədri!

Enmişəm göylərdən bir şair kimi,
Enmişəm, zülməti işixlandıram!
Enmişəm, əlindən tutub dünyanın,
Haqqın sönən çıraqını yandıram!

Enmişəm göylərdən haqq aşığıtək,
Tanrıdan稀 dilim, sözüm əmanət!
Aman qardaş, mənə dayan, dur demə,
Əmanətə edəmmərəm xəyanət!

Dilim məni...
Dilimdən bilin məni,
Dönsəm, haqq yoldan olsam,
Eyləyin dilim məni!

OXUMA, ZALIM BALASI

Oxuma!.. Oxuma, zalım balası!
Oxuma!.. Əfğandi, qandı ürəyim?
Sənin nəfəsinə, sənin səsinə
Alişdi, odlandı, yandı ürəyim!

Oxuma!.. Oxuma, zalım balası!
Oxuma!.. Oxuma!.. Bir dur, bir dayan!
Sənin nəfəsinə, sənin səsinə
İçim də, çölüm də, ruhum da biryan!

Oxuma!.. Oxuma, zalım balası!
Oxuma!.. Nəfəsim durdu, dayandı.
Sənin nəfəsinə, sənin səsinə
Xatirələr bircə-bircə oyandı.

Oxuma!.. Oxuma, zalım balası!
Oxuma!.. Əhvalım, halım dəyişdi.
Sənin nəfəsinə, sənin səsinə
Göylər yerlə, yerlər göylə əyişdi!

Oxuma!.. Oxuma, zalım balası!
Oxuma!.. Anlamam, bu səs nə səsdi?
Sənin nəfəsinə, sənin səsinə
Bu candan çıxmaga ruh da tələsdi!

Sənin nəfəsinə, sənin səsinə
Can qalmadı, daha məndən alası.
İnsaf eylə, nə olar dur, bir dayan,
Oxuma!.. Oxuma, zalım balası!

GÖRDÜNMÜ?

Mənə haqqdan, ədalətdən deyən dost,
Ədalətin var olduğuñ gördünmü?
Bir yol haqqın, ədalətin əliylə
Qara zülmün boğuluđuñ gördünmü?

Haqq, ədalət, qanun-qayda quru söz,
Kimə yarar, kimi yaxar dirigöz,
İstər soruş, istər dirə min də göz,
Gözün haqqdan tox olduğuñ gördünmü?

Qanun-qayda bir hörməcək torudu,
Arı yırtdı, milçək düşdü, qurudu,
Kim güclüdü, kimin qolu zorludu,
Məhkum olub, sorulduğuñ gördünmü?

Kimi kimin çıraqını söndürər,
Kim qovular, kimi tutar, öldürər,
Qanun-qayda hey qovani güldürər,
Qovulanın uğunduğuñ gördünmü?

Zaman olmaz nə mən, nə sən tərəfdə,
Yol tutulmaz haqqsız gəzən tərəfdə,
Qanun-qayda, hökm əzən tərəfdə,
Əzilənin ovunduğuñ gördünmü?

P.S. Çovanyolinin "Spartak" romanında
oxuyuruq: "Hökm dediyin hörməcək to-
rudur. Cansız, kiçik həşəratlar düşər,
quruyar, məhv olar. Eşşəkarisə onu
yırtar, çıxıb gedər".

NƏ DEYİM - I

Bir gül sevdim, dəli deyib, güldülər,
Eşqə düşüb, solmağıma nə deyim?
Ürəkləri görüb daşdan, dəmirdən,
Bulud olub, dolmağıma nə deyim?

Kim can verər, kimi qıyar canlara,
Əl üzülər, qol da düşər yanlara,
Baxıb naşaq ölümlərə, qanlara,
Görən, insan olmağıma nə deyim?

Kim sənətə, kim meyl edər sərvətə,
Biri düşər, biri düşməz zillətə,
Şorla loru görüb eyni qiymətə,
Hələ, nəfəs almağıma nə deyim?

Kim azına, kim güvənər çoxuna,
Kim qoluna, kimi də boy-buxuna,
İçiləndə şəhidlərin ruhuna,
Ölməyib də, qalmağıma nə deyim?

Məzahir der, olsun sənin agahın,
Hökmü keçməz mənə zülmün, nə şahın,
Görüb anı, zamanı məddahın,
Şəstlə qələm çalmağıma nə deyim?

NƏ DEYİM - 2

Bir görəli, məni-məndən soran kəs,
Nə eləyəm, nə beləyəm, nə deyim?
Doğulandan kor fələyin əlində,
Həmi unam, həm ələyəm, nə deyim?!

Nə mənası, sozalan bir umudun?
İstər sevin, istər atın, unudun,
Həmi balta, həmi meşə, həm odun,
Həm odunu, həm şələyəm, nə deyim?!

İstər dayan, istər haxla, ya ha qov,
Nə bir durmaz, nə dayanmaz qovhaqov,
Həmi kaman, həmi oxam, həmi ov,
Həmi ovçu, həm tələyəm, nə deyim?!

Aralıdı baş-bədən də, əl-qol da,
Bir anlamaz, bir can deməz sağ, sol da,
Nə tükənməz, nə də bitməz bir yolda
Həmi Kərəm, həm lələyəm, nə deyim?!

Bu nə beldi, bu nə külüng, kürək də?
Ev uçuldu, nə qalmadı dirək də,
Məzahirəm, hələ də bu ürəkdə
Min-bir arzu, min diləyəm, nə deyim?!

YOXUNDU

Bu meydanda gəl əlinə alma saz,
Nə ətrin, nə şirin dilin yoxunu!
Könüllər oxşayıb, gözlər güldürən
Xoş avazın, bəmin, zilin yoxunu!

Olammazsan nə Ələsgər, nə Alı,
Edəmməzsən vəsf günü, hilali,
Toxumağa yaz andıran bir xalı
Nə naxışın, nə düz milin yoxunu!

Yaşamışan yarıca dik, yarı yan,
Varam deməz hər qartalan, qarıyan,
Bu millətə, el-obaya yarıyan
Nə bir günün, ayın, ilin yoxunu!

Yaman olar, söz köhnələ, qartlaşa,
Üz çevirə, dilin dilə yadlaşa,
Tər söz deyib, qoxlatmağa yurdaşa
Nə çıçəyin, nə də gülün yoxunu!

Məzahirə nədi bu bənd, bu bərə?
Mənəm ətrin bəxş eləyən ənbərə,
Boynunu bük, sazını da sal yerə,
Sözdə himin, nə özülün yoxunu!

MƏN - 1

Durun!.. Nolar, bir Allahı sevərsiz,
Dəyməyin!.. Dəyməyin, divanəyəm mən!
Dağlanıbdı nə var içim, çölüm də,
Görün də necə bir viranəyəm mən?!

Nə bilməsən, adı nədi peşəmin,
Nə görməsən nişanəsin nəşəmin,
Alovuna vurulduğum bir şəmin
Yaxıb, kül etdiyi pərvənəyəm mən!

Göz yaşının qabağında dürr nədi?
Anlamasan, nə bilməsən sərr nədi?
Od istəsən, gel al məndən, bir nədi,
Yüz ömür sönməyən zəbanəyəm mən!

Vərəqləsin, kimlər məni oxusun?
Kim oxusa, yadırgayar yuxusun,
Gülün gözlərində solma qorxusu,
Bülbülün dilində fəğanəyəm mən!

Bu zamanda olan varmı tən mənə?
Olammadı bir zəmidə dən mənə,
Allah, etdi qarğalar da tən mənə,
Nə olsun, sözləri rəvanəyəm mən?

TANRIM, SƏN O MƏNI ÖZÜMƏ QAYTAR

Kükreyərdim at belində, ər idim,
Misri qılinc əllərimdə nər idim,
Büdrədi at, sindi qılinc, gərildim...
Qalxmağa gücümüz dizimə qaytar,
Tanrıım, Sən o məni özümə qaytar!

Bir atəşdim, kül içində qor oldum,
Mil çəkildi gözlərimə, kor oldum,
Yeri, göyü səsləməkdən yoruldum...
Görməyə işığın gözümi qaytar,
Tanrıım, Sən o məni özümə qaytar!

Mən Attila, mən Meteyə oğuldum,
Daş dibində, Qurdla birgə doğuldum,
Tənhalandım, öz içimdə boğuldum...
O çağ'a, oduma, közümə qaytar,
Tanrıım, Sən o məni özümə qaytar!

İldirirdim, bir şimşəkdirim, çaxardım,
Xor baxanı yandırardım, yaxardım,
Qartal olub, zirvələrdən baxardım...
O dağa, o daşa, izimə qaytar,
Tanrıım, Sən o məni özümə qaytar!

Bülbül idim, aralandım bağımızdan,
Yəndi bağım həsrət, hicran dağından,
Sazım, sözüm qaldı Qarabağında...
O bağa, o saza, sözümə qaytar,
Tanrıım, Sən o məni özümə qaytar!

ƏLVİDA - 1

Bilinməyən nə əvvəli, nə sonu
Misallara, məsəllərə əlvida!
Yel olub da əqidədə, imanda
Hara gəldi, əsənlərə əlvida!

Dünya, al da nə vermisən çoxunu,
İstəmirəm nə varını, yoxunu,
Alıb ələ şeşpərini, oxunu,
Haqq yolunu kəsənlərə əlvida!

Bu oyunda kim uduzan, kim udan,
Bir an durmaz nə uduzan, nə udan,
Həsən yolun, Hüseyin yolun unudan
Həsənlərə, Hüseynlərə əlvida!

Yaman bu ki, uça, ala dağ yara,
Ər də o ki, Fərhad ola, dağ yara,
Uyub yada, uyub sara, əgyara,
Öz yarından küsənlərə əlvida!

Məzahir der, o gördüyün deyiləm,
Ki ov olam, ovlanıban yeyiləm,
Aslan deyil, çar-çäqqala deyilən
"Sağ ol"lara, "əhsən"lərə əlvida!

ƏLVİDA - 2

Gəldi yelin nəs əsimi,
Duydum ölüm nəfəsini,
Unut mənə həvəsini,
Günəş, Uldiz, Ay, əlvida!

Bu nə toydu, bu nə oyun?
Düşdüm, oldum oyum-oyum,
Göz yaşımla yar, qolboyun
Axıb gedən çay, əlvida!

Bu yol görüb məni naşı,
Min dərd verdi, dedi daşı,
Dəli gəzən dağı-daşı
Ay səs-səda, hay, əlvida!

Fərəhim, şənim olmadı,
Gülüm, gülşənim olmadı,
Başa düşənim olmadı,
Olanım ah-vay, əlvida!

Dögdün, ağ süd əmdirmədin,
Bir güldürüb, dindirmədin,
Məzahiri bəyənmədin,
Fani dünya, day, əlvida!

ŞƏR KEÇƏN YOLLARDA

Şər keçən yollarda üzün şən olmaz,
Şər keçən yollarda gedənə yazıq!
Şərə düşən dağın-daşın fəryadın
Duyub da şəkk-şübhə edənə yazıq!

Şər keçən yollarda sular quruyar,
Çöllər od bələnər, çıçəklər solar.
Şərin heybətindən, şərin zəhmindən
Dev ürəyi oyum-oyum oyular!

Şər keçən yollarda min-min çar-çayan,
Əqrəblər dolanar, ilanlar gəzər.
Şər keçən yollarda mərhəmət deyil,
Ürəklər göynədən tikanlar gəzər...

Şər keçən yollarda qarlar əriməz,
Şər keçən yolların üzü qaradı.
Şər keçən yollardan bir yol keçənin
Həm gecəsi, həm gündüzü qaradı.

Şər keçən yollarda dünya qaranlıq,
Çaqqallar səslənər, itlər ulayar.
Şər keçən yollarda aslanlar deyil,
Səs salar, tülkülər meydan sulayar!

Şər keçən yollardan keçənə vaydı,
Çinarlar gövrələr, dönər qozbelə.
Şər elə yandırar, elə qovurur,
Alışdırmaز yüz il qala, duz belə!..

...Necə zalim, necə qansız, amansız!
Əl durdurmaz, nə də ki şər yorulmaz.
Nə şərə düş, nə şər düşən yolu keç,
Şər keçən yolların Tanrısı olmaz!

O CÜR QALAYDIQ

Kaş, elə o cürə qalaydın, gülüm -
Dodaqda təbəssüm, gözdə fərəh, şən...
Başına nə duman, çən qonmayayıdı,
Solmayayıdı yollarında nə gülşən!

Qonmayayıdı başına nə duman, çən,
Çəkməyəydi dil-dodağın bir ah da!
İtməyəydi təravətin, nə ətrin,
Yazmayayıdı bu yazını Allah da!

Dodaqda təbəssüm, gözdə fərəh, şən,
Olaydın qönçə-tər gül budağında!
Xəzan görüb, tökməyəydi yarpağın
Kolun-kolagatın, nə budağın da!

Olaydın qönçə-tər gül budağında,
Solub-solmayaydı nə bənizin də!
Üzəydin qəlbindı min arzu-istək
Sevinc dənizində, şən dənizində!

Çəkməyəydi dil-dodağın bir ah da,
Qonmayaydı gözlərinə damla yaş!
Qurşaq tutub, bu dünyayla savaşda
Həmişə xeyrinə bitəydi savaş!

Solub-solmayaydı kaş, o bənizin,
Baxıb da güzgüyə, sıxılmayaydın!
Anıb bir-birindən o xoş günləri,
Od yeyib, od içib, yaxılmayaydın!

Qonmayaydı gözlərinə damla yaş,
Sən mənə, mən sənə o cür dalayıq!
Verib ömrümüzdən qalan günləri,
Nə ola, ölüncə o cür qalayıq!..

VƏTƏN MƏKKƏ YERİDİ

Olub, kimi Rəbbinə,
Kim güvənər cəbrinə.
Yaşa ömrün boyunca
Bürünüb öz səbrinə!

Sadə dolan, həmi ol
Alnıaçıq, üzüağ.
Çox olubdu uçulub,
Dönbüb, olub düzən dağ.

Düz ol, əyri olmasın
Nə tərəzin, nə əlin.
El-obaya, Vətənə
Yarasın hər əməlin!

Vətən dara düşəndə
Oğul olan sınanar.
Kimi namərd, naxələf,
Kimi də mərd sananar!

Vətən həm din, həm iman,
Vətən Məkkə yeridi.
Vətən üçün can verib,
Şəhid olan diridi!

Vətən namus, qeyrət, ar,
Vətən ana-bacıdı.
Vətən bir vətəndaşın
Vətəndaşlıq tacıdır!

Sipər olub Vətənə
Qoyma yaxın yağını.
Əsir olan, əridər
Ürəyinin yağını.

Vətən mənə, həm sənə
Babalardan əmanət!
Ölümdən min yamandı
Vətəninə xəyanət!

Oxu, öyrən dilini,
Tarixi var hər daşın.
Aralanıb, yadlaşış,
Pozulmasın yaddaşın!

Torpağının, daşının
Qədrin bil hər yaşında.
Yeri olsun Vətənin
Ürəyinin başında!

BARİŞMADIQ

Göylər belə geniş ikən,
Gülüm, nədən quş olmadıq?
Uçub, qucub səmaları,
Vüsaldan bihuş olmadıq!

Bu gün variq, sabah yoxuq,
Eşq(i)dən yox, qəmdən toxuq,
Bir kamandan çıxan oxduq,
Bir hədəfə tuş olmadıq!

Gül açmadıq bir yaz kimi,
Olduq saxta, ayaz kimi,
Qovuşub, Kür-Araz kimi
Yuxuda da xoş olmadıq!

Uyduq bir naxələf sözə,
Aralandıq biz göz-gözə,
Dönmək üçün özümüzə
Durnalara qoşulmadıq!

Yondu günü, ili rəndə,
Soldu, saraldı gülşən də,
Yandım mən də, yandın sən də,
Bir alovda qarışmadıq!

Bir olmadı sözümüz də,
Həsrət bitdi izimizdə,
Kor oldu cüt gözümüz də,
Kor inaddan ayrılmadıq!

Xəzan gəldi, vurdu bağı,
Silkələdi hər budağı,
Özümüzə olub yağı,
Axı, nədən barışmadıq?

DEMƏ

Şimşek çaxdı, göy gurladı,
Bulud ona güldü, demə!
Bülbül yandı, inildədi,
Gülər olan güldü demə!

Bu nə eyham, nə töhmətdi,
Eşq Tanrıdan əmanətdi,
Od da, köz də məhəbbətdi,
Soyuyanda küldü demə!

Gözlərindən yaş daşmayan,
Daşa-daşa ulaşmayan,
Leyli-Məcnun dolaşmayan
Bu çöllərə çöldü, demə!

Dağ olmasın qışda qarsız,
Nəyə lazım bağ da barsız?
Göllər olsa sonalarsız,
Nə üz, nə də göldü, demə!

Nə şirinsən sən, ey Vətən,
Sənlə oldum şən, ey Vətən,
Bir gün ölsəm mən, ey Vətən,
Məzahirə öldü, demə!

DÜNYA ELƏ O DÜNYADI

Dünya elə o dünyadı,
Gələn, beş gün qalar, gedər!
Kim od olar, kimi də su,
Hərə bir ad alar, gedər!

Bir bilinməz, nədi barı,
Olmaç əhdı, nə ilqarı,
Kimin başdan aşarvari,
Kim ovcunu yalar, gedər!

Kim xan olar, kimi nökər,
Kim kef, kim də hey tər tökər,
Kim yaradar, qurar, tikər,
Kim dağıdar, talar, gedər!

Biləmməsən, nədi rəngi,
Gah yoldu, gah Ərəbzəngi,
Kimi olar su səhəngi,
Kim daşlara çalar, gedər!

Ay Məzahir, bu da nədi,
De, dil nədən inildədi?
Bu dünya bir gen səhnədi,
Hər kəs bir cür dalar, gedər!

ARA MƏNİ

Bu alnimda olan yazı
Yetirmədi yara məni!
Ürək yandı, dil inlədi,
İncitdi bu yara məni!

Bir hey çəkdirim çilə, azar,
Döndüm, oldum bülbüllü-zar,
Bu ayrılıq, bu intizar
Etdi para-para məni!

Bir olmadı nə həyanım,
Oxşayanım, nə duyanım,
Ayım, günüm, olan anım
Çəkdi min yol dara məni!

Məcnun gəzən, məni tanı,
Nə gün gördüm, nə da danı,
Dayanmadı yaram qanı,
Təbib varmı, sara məni!

Hanı məntək görən zülüm?
Çıxdı diri-diri külüm,
O dünyada bari, gülüm,
Ara məni, ara məni!

İNANDIR

Tanrim, mənə inandır -
İnandır ki, insanam!
Bəlkə, onda özümdən
Nə utanam, usanam!

Tanrim, mənə inandır -
Haqq nazılər, üzülməz!
Nakəslərin, pislərin
Yoluna gül düzülməz!

Tanrim, mənə inandır -
Mərd namərdə basılmaz!
Şairlər haqq söyləyən,
Haqq dilindən asılmaz!

Tanrim, mənə inandır -
Ki, ağlayan göz gülər!
Qupquruca bulağa,
Arxa yenə su gələr!

Tanrim, mənə inandır -
Bağlı qapı açılar!
Bir yetimin üzünə,
Gözünə nur saçılard!

Tanrim, mənə inandır-
Dağlar uçub, laxlamaz!
Dəvələr də ullağın
Quyruğuna bağlanmaz!..

...Vallah, hələ, hələ də
Bu olan baş dumandır!
Haqqın doğruluğuna,
Tanrim, mənə inandır!

MƏN - 2

Həm bağ-bağça, həmi gülü,
Gül üstündə ariyam mən!
Bulaq gözü, suyun özü,
Həm dağ, həm dağ qarıyam mən!

Həmi zaman, zaman ani,
Dünən, bu gün, sabah danı,
Boz qartalın canı, qanı,
Həm bülbüll, həm zariyam mən!

Bir dad məni, necə dadlı?
Həm od atlı, od inadlı!
Leyli adlı, Şirin adlı
Olanların yarıyam mən!

Sirdaşıyam donanların,
Qardaşıyam yanaların,
Arif olub, qananların
Sərvətiyəm, variyam mən!

Ey yan keçən, bir dur, dayan,
Bir sor-soruş, bir ol həyan,
Səs-sorağın el duymayan,
Söz mülkünen bariyam mən!

HARALIYAM

Ey kəs, sorma halımı,
Yaraliyam, yaralı!
Gülşənimdən, gülümdən
Araliyam, aralı!

Yaş dayanmaz gözümüzde,
Kim olar mən dözümdə?
Vallah, özüm-özümdən
Fəraliyam, fəralı!

Dolanıban dağ-düzü,
Bir görmədim gün üzü,
Gör, nə günü-gündüzü
Qaraliyam, qaralı?!

Bu qabar nə qabarı,
Nə dərdi, nə qübarı?
Allah, özün de barı,
Haralıyam, haralı?

BİLİRƏM Kİ...

Bilirəm ki, dönməyəcək gəncliyim,
Bilirəm ki, bu boş xəyal, xoş istək.
Yenə də içimdə ümid, bir həvəs,
Onu səsləyirəm gecə sübhədək!

Bu necə arzudu, necə həvəsdi?
Nə xal düşməz, nə saralmaz, nə solmaz.
Çapar xəyal dünyasında atını,
Bu vüsala təxti-rəvan qurulmaz.

Gecə də, gündüz də, yuxularda da
Düşərəm hey gül qoxlamaq eşqinə.
Elə bil ki, anlayaram yenicə,
Sevgi nədi, məhəbbət nə, eşq(i) nə?

Yaşayaram gül qoxlamaq eşqinə,
O gülü üzməyə qolda güc olmaz.
Unudaram səhəng dəyib daşlara,
Tökülən suyu da yerinə dolmaz.

Bir gülü üzməyə qolda güc olmaz,
Həvəs gözdə qalar, gül də budaqda.
Süzər də mənayla, dərin baxışla,
Qəşş eləyər, gülər gül də, budaq da.

Həvəs gözdə qalar, gül də budaqda,
Ürəyin alovu, odu soyumaz!
Bu necə arzudu, bu necə istək,
Nə səngiməz, nə göz yummaz, uyumaz?..

...Yağdırar başıma göylər öz qarın,
İtər rahatlığım, itər dincliym.
İçimdə bir ümid olsa da, Allah,
Bilərəm ki, dönməyəcək gəncliyim!

BƏNZƏMƏZ

Bir dünyam var, salammasan cənginə,
Biləmməsən təmi nədi, rəngi nə?
Nə dodaq bütz, nə tərs baxma sən mənə,
Mənim dünyam, səninkinə bənzəməz!

Ocağımız bir qov ilə alışmaz,
Ulduzumuz bir-birilə barışmaz,
İstəsən də, yollarımız qovuşmaz,
Mənim dünyam səninkinə bənzəməz!

Öz qışım, payızım, öz yay-yazım var,
Öz səsim, öz tərzim, öz avazım var,
Dənizimdə çəkəmməsən sən avar,
Mənim dünyan səninkinə bənzəməz!

Sən mənim, mən sənin dilin bilmərik,
Sən mənə, mən sənə tərəf gəlmərik,
Sən mənə, mən sənə olmayaq şərik,
Sənin dünyan mənimkinə bənzəməz!

Yerim də, göyüm də bir özgə cürdü,
Anlamazsan, biləmməsən, nə türdü,
Çoxu gördü, görçək köksün ötürdü,
Mənim dünyam səninkinə bənzəməz!

Ayrı cürdü havam, qarım, yağışım,
Ayrı cürdü umu-küsüm, barışım,
Məhəbbətdi, sevgidi hər qarışım,
Mənim dünyam səninkinə bənzəməz!

Bir gözün aç, oyan bu xam yuxundan,
Yoğrulmariq, yapılmariq bir undan,
Fırlanıbdi, çıxıbdi öz oxundan
Mənim dünyam səninkinə bənzəməz!

ALLAH, MƏNI AL QÜRBƏTİN ƏLİNDƏN

Min yixildim, min uçuldum, quruldum,
Min bulandım, min lilləndim, duruldum,
Dağla-daşla danışmaqdən yoruldum,
Həsrət yükün yerə qoyub belimdən,
Allah, məni al qurbətin əlindən!

Özgürəmmi, sürgünəmmi, bilmirəm,
Nöqtəyəmmi, vergüləmmi, bilmirəm,
Odam, közəm, ya küləmmi, bilmirəm,
Aralayıb külümü də közümdən,
Allah, məni al qurbətin əlindən!

Qabarlandı dil-dodaq da ağrıdan,
Ürək yandı min cür səssiz çağrıdan,
Nə zamandı gözüyaşlı, bağrıqan
Bülbül olub, aralıyam gülümdən,
Allah, məni al qurbətin əlindən!

Kimlər mənə zülm eylədi, yetmədi,
Gün-gün artdı bu zülümlər, bitmədi,
Aralıqda barış gülü bitmədi,
Divan qurub, hesab sorub zülümdən,
Allah, məni al qurbətin əlindən!

Nisgilliyyəm, el-obada gözüm var,
Mənsizləyən yovşanlara sözüm var,
Dağda-daşda yol getməyə dözüm var,
Nolar, bari, bir gün əvvəl ölümdən,
Allah, məni al qurbətin əlindən!

DƏYMƏZ GÖZ YAŞLARIMA

Dəyməzsən!..

Dəyməzsən göz yaşlarına, dəyməzsən!

Bu, son məktub, son vida...

Bir butanın üstündə qönçəsi gül açmayan,
Rayihəsi, qoxusu hələ ətir saçmayan,
Qanadlanıb uçmayan, səmaları qucmayan
eşqimizə əlvida!

Bundan belə, unudub kədərimi, qəmimi,
Silib gözlərimin nəmini,
Ürəyimin yerinə soyuq, bumbuz, qapqara
daş bağlayacağam.

Büküb qara kəfənə, quylayıb eşqimizi,
Nə ağlayıb, sızlayıb, nə də ki...

Nə də ki, yas saxlayacağam.

Yaşayıb ürəksiz, duyğusuz, hissiz,
Dolaşacağam bu dünyani vecsiz-vecsiz...

Dəyməzsən!

Dəyməzsən göz yaşlarına, dəyməzsən!

Bundan belə nə yellər,
Nə yağışlar, nə heyvanlar, nə quşlar
mənim dilimi bilməz.

Bundan belə çayları, dənizləri, gölləri,
Qişı, yayı, payızı, nə də zavallı yazı
mənim dilim dindirməz...

Bundan belə dilimi itlər, pişiklər yeyəcək...

Bundan belə dağlar-daşlar,

Otlar, güllər-çiçəklər: yazılıq, laldı! - deyəcək.

Bundan belə ağlasam, mil çəkərəm gözümə!

Bundan belə Leyli, Şirin, nə Əsli,

Nə Şahsənəm, nə Gülgəz,

Nə də başqa filankəs

Bir də... Bir də edəmməz məni aşiq özünə...

Dəyməzsən!

Dəyməzsən göz yaşlarına, dəyməzsən!

Bundan belə nə inləyib-sızlayıb,

Nə də zülüm-zülüm ağlayacağam.

Amma, göz yaşlarını dolmuş çayları,

Dənizləri, gölləri min il,

Milyon il bundan sonraya saxlayacağam...

Onları Məcnun olanlara, Fərhad olanlara,

Kərəm olanlara göstərib,

Gözlərimi gözlərinə dikəcəyəm.

Və öləndə özümü kəfən əvəzi o çaylara,

O dənizlərə, o göllərə bükəcəyəm...

Dəyməzsən!

Dəyməzsən göz yaşlarına, dəyməzsən!..

Bu, son məktun, son vida!

Bir butanın üstündə qönçəsi gül açmayan,
Rayihəsi, qoxusu hələ ətir saçmayan
eşqimizə əlvida!..

SALAM CAVADLI - 70

*"Zəngiliğinin səsi" qəzetiinin baş redaktoru,
şair-dramaturq Salam Cavadlinin anadan
olmasının 70, yaradıcılığının 50 ili tamam olur*

SEVMƏZ

Alaçığımı qurub göz oxşayan guşədə,
Həyatımda ilk dəfə gecələdim meşədə,
"Ayı var!" nidasından olmadım əndişədə,
Əzəldən bilirəm ki, dağlar qorxağı sevməz.

Gah canavar, gah çapqal sübhə qədər uladı,
Qurbağa "orkestri" coşub meydan suladı,
Dostum deyindi, sonra "xor" vurub yuxuladı,
Bildim döşəyi sevən evdən qıraqı sevməz.

Yuxumun basqısını heç almadım vecə də,
İllahım cuşa gəldi aylı, sərin gecədə,
Duyumu olan gərək hər məqamı seçə də!
Təbi mürgü vuranlar əsla bu çağrı sevməz.

Yalnız səhərə yaxın yuxu gəldi gözümə,
Alaçığın küncündə yer elədim özümə,
Dostlarım heyran qaldı məndə olan dözümə,
Onlar sanırmiş Salam belə sınağı sevməz.

TANRIM, SƏNƏ MİNNƏTDARAM

Gülər üzlə qarşıma çıxan,
doğmalar kimi gözümün içinə baxan,
dostcasına əlimi sıxan
yaxşı insanlara görə,
Tanrım, sənə minnətdaram!
Sayəndə onlar
səsimə səs verdilər,
yaşamağa həvəs verdilər,
şeirimə ilham, nəfəs verdilər.
Həm də bəzəkli sözlərlə
könlümün qapısını döyən,
süfrəmin bərekətini yeyən,
sonra arxamca
xoş olmayan sözlər deyən
nadanlara görə,
Tanrım, sənə minnətdaram!

Salam Allahverdi oğlu Cavadov 1950-ci il iyulun 3-də Zəngilan rayonunda anadan olub. Orta təhsilini başa vurduqdan sonra Akademik Yusif Məmmədəliyev adına Naxçıvan Dövlət Universitetinin tarix fakültəsini və Jurnalist Sənətkarlığı İnstитunu bitirib. 1970-ci ildən doğma rayon qəzetində müxbir, şöbə müdürü, məsul kətib, redaktor vəzifələrində çalışıb. Hazırda "Zəngilanın səsi" qəzetiinin baş redaktorudur. İlk məcburi köçkünlük illərindən başlayaraq rayon qəzetiinin nəşrinin bütün ağırlığını öz üzərinə götürmüştür. Azərbaycan Yəziçilər Birliyinin və Azərbaycan Jurnalistlər Birliyinin üzvü, Həsən bəy Zərdabi adına mükafat laureatıdır.

Bədii yaradıcılığa erkən yaşlarından başlayıb. Hələ məktəbli ikən şeirləri "Kənd hayatı" qəzətində işiq üzü görüb. Sonradan "Salam CAVADLI" imzası respublikamızın digər mətbuat orqanlarında oxucuların diqqətini cəlb edib. Xalq şairi Fikrət Qocanın təşəbbüsü ilə mərkəzi televiziyada yaradıcılığının ilk təqdimati olub. Müxtəlif qəzet və jurnalarda davamlı olaraq seirləri, hekayələri, publisistik yazıları, eləcə də yaradıcılığına dair rəylər dərc edilib.

"Qayanın tənha daşı", "Ağ yağış" şeirlər, "Son gümanım – Zəngilanım", "Müqəddəs ruhları sizlədan 20 il", "Pyeslər" kitablarının müəllifi, "Qardaşlar" kitabının həmmüəllifidir. Qədim, milli bayramımıza həsr etdiyi "Gəl, Novruz!" pyesi 100 dəfədən artıq Azərbaycan Dövlət Akademik Milli Dram Teatrında tamaşaşa qoyulub.

Çünki onları dar günümüzdə deyil,
xoş günümüzdə tanıdın.
Həmişə məni onlardan uca tutdun,
yanlışlarımı əfv etdin, unutdun.
Bu gün də mənimləsən,
hökmlü sədan:
“Yolunla get, - deyir, -
nəfsini kəm, əlini bol et” - deyir.
Var ol, Tanrım, var ol,
heç zaman sədd görməsin,
könlümə açdığını yol!

SEİR YAZMAQ ASAN DEYİL

Şeir yazmaq asan deyil,
Gərək sözə can verəsən.
İlhamına könül açıb,
Duyğu, həyəcan verəsən.

Nə var qafiyə düzəməyə,
Dayaz sularda üzəməyə?
İmzana ağız büzməyə
Lazımdı imkan verəsən?!

Düşməsən haqqın izinə,
Kim dəyər verər sözünə?
Hər misran üçün özünə
Gərək imtahan verəsən.

Deyimində axın ola,
Ruhun xalqa yaxın ola.
Yalnız bir günahın ola,
Dərdə çox zaman verəsən.

ADIMI DÜZGÜN ÇAĞIR

Mənə "qaçqın" söyləmə,
Adımı düzgün çağır.
Arazi üzdüm, keçdim,
Adımı üzgün çağır.

Hələ sulardan qabaq
Dərddə üzüb gəlmışəm.
Neçə soyuq məzara
Şəhid düzüb gəlmışəm.

Qaçsaydım, yol var idi,
Mən o yolu seçmədim.
Qaçmaq eyib, ar idi,
Mən o yoldan keçmədim.

Torpaq, qələm əhliydim,
Əlimə silah aldım.
Xoş gündə köməkliydim,
Darda dayaqsız qaldım.

Dözüb durdu Zəngilan,
Günüm şivən, hüzrdü.
Məsləkində düz olan
Qan içində üzürdü.

Yüzdən beşi qaçırdı,
Onlar bizdən deyildi.
Dərdə bax: beşin adı
Doxsan beşə deyildi.

İndi yurdsuzbihalam,
Üzür bu illər məni.
Desin: "Vətənsiz balam",
Ağlasın dillər məni.

Adımı düzgün çağır,
Haqqımı etmə haram.
İstəsən yüz gün çağır,
"Qaçqın" desən baxmaram,
Adımı düzgün çağır!

ZƏNGİLAN

Hanı o xoşbəxt çağım?
Olmusən sinə dağım.
Doğma, gözəl oylağım,
Xanimanım Zəngilan.

Saysızdır cənnət guşən,
Məst oldu yolu düşən,
Dörd çay axıb görüşən,
Gülüstənim Zəngilan.

Oyun qurmuşdu fələk,
Meydanda qalmışdım tək,
Dözdün son gümanadək,
Son gümanım Zəngilan.

Röyada gördüm səni,
Artdı saçımın dəni,
Hey çağırırdın məni,
Tək qalanım Zəngilan.

İnanıram bir gün mən,
Öpəcəyəm əlindən,
Çiçəyindən, gülündən,
Mehribanım Zəngilan.

GEDİR

Bu illər yellər sayağı,
Hardan gəlib, hara gedir?
Günbəgün çıxalar ağı,
Saçimdakı qara gedir.

Zəmanə elə qarışdı,
Gəncliyim selə qarışdı,
Bir də gördüm qarlı qışdı,
Məni çəkib dara, gedir.

Yurdum yandı, binəm yandı,
Vətən dedim, sinəm yandı,
Dərd selləndi, “nənəm yandı!”,
Günüm ahu-zara gedir.

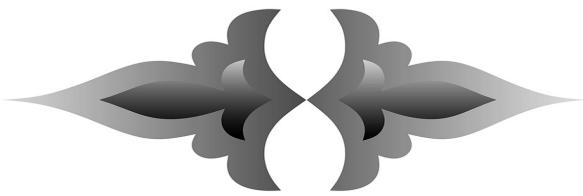
Keçmişlər güman kimidir,
Hər ötən gün an kimidir,
Bu illər saman kimidir,
Qoşulub rüzgara gedir.

MƏNDƏN SONRA

Bir gün mənim də ömrümün
son ilməsi qırılacaq.
Şəklim mərasim
evinə vurulacaq.

Yas yerində
xatirə damışan da olacaq,
İş üçün sövdələşən də,
gülən də.

Həmişə belə olur
kimsə ölündə.
Yalnız beş-on nəfər
ürəkdən yas saxlayacaq.
Bir də anamın müqqədəs ruhu
şəklimi bağrına basıb
zülüm-zülüm ağlayacaq!

FƏRHAD ƏSGƏROV (RAMİZOĞLU),
*Azərbaycan Yazıcılar Birliyinin,
 Azərbaycan Jurnalistlər Birliyinin üzvü*

QARANLIQ MEŞƏDƏ GİZLİ OYUNLAR

(allegorik nağıl)

Biri vardi, biri yoxdu. Bir böyük meşə vardi. Neçə illər idi ki, bu meşədə yanğın davam edirdi. Meşənin bir hissəsi artıq yanib kül olmuşdu. Yanığının keçə bilmədiyi "Xəlvəti dərə" də isə Tülükü bəylik edirdi.

Bütün meşələrin şahı olduğu kimi, bu meşənin də şahı vardi. Şah cavan və dövləti işlərdə təcrübəsi olmayan bir Şir idi. Ətrafına toplaşmış cavan səriştəsiz şirlər və pələnglər yanğından və meşədə baş verən iğtişaşlardan çox narahat idilər. İş o yerə gəlib çatmışdı ki, "Xəlvəti dərə" dən Tülükü də bir nota göndərib dərənin mütləq hakimi olmasına iddia edirdi.

Beləcə, meşədə ağır vəziyyət yaranmışdı. Xəbər gedib vaxtilə böyük cəngəlliklərin şahı olmuş, hazırda isə yaşıının bu vaxtında balaca bir təlada qərar tutan Qara Şirə çatdı. Qara Şirin öz həmcinslərindən fərqli cəhəti rənginin qara və boyunun çox qısa olması idi. Cavan vaxtı eşmə bildirişləri onu daha da zəhmli göstərirdi. İndi isə əlini çallaşmış saqqalına çəkərək Qara Şir cavanlıq günlərini xatırladı. Bileklərini yerə verdi, özündə bir təpər hiss etdi: "Yox, hələ burnuma kəpənək qonmayıb. Meşənin şahı özüm olmalıyam", - deyə düşündü. Çox çəkmədi ki, keçmiş əlaltılarını, tərəfdarlarını başına yığıdı. Onlardan istifadə edərək şah mağarasını zəbt eləyib taxta əyləşdi. Yalnızca qapı sürüşünə yağılı vəzifələr verdi. Meşəni idarə edən cavan şirlər və pələnglər didərgin

salındı, bəziləri meşənin dərinliklərinə çəkilib kiridilər, bəziləri isə meşəni tərk etdilər.

Qara Şir çox çəkmədi ki, meşədə yeni bir üsulli-idarə yaratdı. Hami bir nəfər üçün işləməyə başladı. Meşənin bütün sərvətləri Qara Şirin tayfasının əlinə keçdi. Kimsə meşədə kiçicik bir mənsəb sahibi olmaq istəsəydi, onda gərək heç olmasa bu tayfanın bir nümayəndəsi ilə yaxın olaydı. Qara Şirə isə heç kim yaxın düşə bilmirdi: nə Qurd, nə Ayı. Tutuquşulara isə yol açıq idi, çünki Qara Şir dediklərinin bütün meşə əhli tərefindən təkrar olunmasından xoşlanırdı. Ən mahir təkrarçı Tutuquşu idi. Ona görə də şah mağarasında Tutuquşu müstəsna hörmət sahibi idi.

Qara Şiri öz əsabələri ilə burada qoyaq.

Sizə kimdən deyim, kimdən xəbər verim, Uzunqulaqdan. Uzunqulaq çox əzab-əziyyətdən sonra öz istəyinə nail oldu. O, şahın əsabələrinə yaxın düşmək üçün dəridən-qabıqdan çıxırdı. Axır ki, "Şah mağarası"na "xod" tapdı. Çox çəkmədi ki, o, sözə baxımlığı ilə Qara Şirin hörmət və ehtiramını qazandı. Xeyli get-gəldən sonra Uzunqulaq meşənin xudmani bir güşəsinə başçı təyin edildi.

Uzunqulaq öz regionunda hakimi-mütləq olan kimi öncə canavarları başına yığıdı və onlara sürədə qayda-qanuna nəzarət işini tapşırıdı. Yalnızca onlara rəhbər təyin etdi. Meymunu tərbiyə və davranış işləri müdürü, Donuzu öyrətmə şöbə-

sinin müdürü, Bayquşu axund, müalicə şöbəsinə Ağacdələni, Tülkünü məhkəmənin sədri, vergi idarəsinə Zəlini müdir təyin etdi. Hər birinin də yanına öz qoduqlarından müavinlər təyin etdi ki, haqq-hesabda onu aldada bilməsinlər. Sonra arxayın-arxayın kresloya yayxandı, rahat-rahat anqırıldı: "Eşşək hara, zəfəran plov hara..."

Bir neçə il idi ki, Uzunqulaq hökmranlıq etdiyi xudmani meşədə eyş-işrətlə, qayğısız ömür sürürdü. Və neçə illər idi ki, bu meşədə qanunsuzluq, cinayətkarlıq, korrupsiya, rüşvətxorluq, tayfabazlıq, qohumbazlıq, sürübəzələq, meşə sərvətlərinin mənimsənilərək talan edilməsi, təmiz işləyən heyvanların vəzifədən uzaqlaşdırılması, sağlam tənqidin boğulması davam edirdi.

Bülbülü demokratik cəh-cəhlərinə görə Meşə Təhlükəsizliyi İdarəsinin xüsusi qəfəsinə saldırmışdı. Bu o zaman olmuşdu ki, Uzunqulaq kamança çalmağı öyrənməyə girişmişdi və Bülbül də özünü saxlaya bilməyib demişdi ki, "bu başqulaq kamançaya yaraşmaz". Bu hadisədən bir neçə saat sonra Meşə Təhlükəsizliyi İdarəsinin Yırtıcılar üzrə rəisi Quzğun cənabları Bülbülü caynağında gətirib atdı idarənin qəfəsinə. Məhkəməsiz-filansız Bülbülə ömürlük həbs cəzası kəsildi. Qəmli Bülbül nalə çəkdi. Amma onu kim eşidəcəkdi ki?!

Bəli, Uzunqulağın işləri yağı kimi gedirdi. Canavardan tutmuş, qəbiristanlığın rəisi Goreşənədək hamiya haqq kəsilmişdi. Meşənin axundi Bayquş dəfn işlərindən başqa, yiğilan nəzir-niyazları da toplayıb Uzunqulağa çatdırıldı. Uzunqulaq isə hər gün nəzir verilən əlli sərçədən iki-sini Bayquşa bağışlayırdı.

Canavarlar meşə heyvanlarına qan uddururdular. Tutduqlarını orada parçalayırdılar. Parçalanan bədən və başlara sorğu-sual yox idi.

Meşə çaqqalsız da deyildi. Çaqqallar öz vəzifələrini "layiqincə" yerinə yetirirdilər. Onların içində elələri vardi ki, göz çıxarırdı və Qurdun adı bədnəm olurdu.

Ayı meşədə yağlı bir vəzifə qazanmışdı. O ariq və təzə eti xoşlamırdı. Kök və yağlı eti iyəlib yemək şakəri idi. Armudu isə ay işığında yoxlayıb yeyirdi. Ona hər şeyi bəyəndirmək mümkün deyildi.

Uzunqulağın vəzifəyə qoyduğu heyvanlar meşənin sıravi "vətəndaş"larını soyub talayırdılar.

Meşə əhli gündən-günə azalırdı. Qurdalar qoyunları qırır, dovşanlar isə meşəni tərk edib səhralara, düzənliliklərə üz tuturdular. Dərədə bəylilik edən Tülküyə də pənah gətirənlər var idi.

Meşədə vəziyyət getdikcə ağırlaşırdı. Yamışıl meşə getdikcə öz görkəmini itirirdi. Ətraf canavarların, çaqqalların parçaladığı heyvanların sür-sümükləri ilə dolu idi. Aclıq və qıtlıq hökm süründü. Viran olmuş meşədə xoruz banından axşam düşənədək veyil-veyil gəzən heyvanlar qarınlarını doydurmaq üçün qənimət axtarışında bulunurdular. Amma faydası yox idi.

Cayların balığı da tükenmişdi. Çünkü Uzunqulağın balıqçılıq təsərrüfatına müdir təyin etdiyi Naxa ağızını açıb irili-xirdalı bütün balıqları "hap" eləyib udurdu.

Göydə uçanı göydə, yerdə qaçanı yerdə, suda üzəni suda tutub Uzunqulaq cənablarının yanına gətirirdilər. Uzunqulaq da yeyir, içir, ağnayırdı. Hərdən də özü üçün zümrümə edərək anqırırdı: "Ölməyəsən, ay Eşşək, sənin də gözəl günlərin olacaqmış".

Uzunqulaq özəlləşmə pərdəsi altında meşənin balansında olan torpaqları min bir hiylə ilə ələ keçirir, ya da böyük məbləğdə "şapka" alaraq öz yaxınlarına verirdi. Müəssisələri özəlləşdirmək üçün onları viran qoyur və ucuz qiymətə özəlləşdirirdi. Mənimsədiyi vəsaiti "abarot"a buraxırdı, milyonlar qazanırdı. İki yerdə imarət tikdirmişdi, meşə ətrafında çoxlu "obyekt"ləri vardı. Kürəkəni üçün yüzlərlə ağacı kəsdirib yerində gözəl bir restoran tikdirmişdi. Ticarət cərgəsində bir neçə mağaza, "xadavoy" yerlərdə "zapravka"lar açırmışdı.

Meşənin gözəl bir yerində göz yaşı kimi suyu olan bir şəlalə vardi. Bura Uzunqulağın saunası idi. Heç kimin ora yaxın düşməyə ixtiyarı yox idi. Uzunqulaq sütlə və gənc qoduqları tez-tez başına yiğib sauna gedir, əylənirdi. Amma bunu o, bir başçı kimi xəlvət edirdi ki, bilən olmasın, yoxsa onun eşşək imicinə ziyan gələrdi. Təəssüf ki, lənətə gəlmış fotoqraf Dozanqurdu təzək diyirlə-yə-diyirləyə gələrkən meşə başçısının sauna cavan qoduqlarla əyləndiyini görür və tez onların yarıçılpaq şəklini çəkir. Bəli, Uzunqulaq belə uzunqulaq idi.

Uzunqulağın iş günü çox gərgin və səmərəli keçirdi. Bütün rüşvət gətirənləri tək-tək qəbul

edirdi. Razi qalanda uzun qulaqlarını şaqqıldadır- di. Narazı olanda isə dişlərini qıcırdıb əcaib səs çıxarırdı. Kaha, yuva, qazma, koğuş tikmək və torpaq almaq istəyənlərdən rüşvət tələb edirdi. Yoxsa meşə əhlindən heç kim çöpü çöp üstünə qoya bilməzdi. İstixanalara, harda gəldi qoyulan köşklərə, yol kənarlarında ət kəsənlərə "taksa" qoyulmuşdu. Uzunqulaq heç nəyə məhəl qoymurdu. Antisanitariya baş alıb gedirdi.

Uzunqulaq istədiyi yerləri ələ keçirə bilməyəndə çalışırdı ki, heç olmasa ona şərik olsun. Həyasızlığı baş alıb gedirdi. Ona "gözün üstə qasın var", deyən yox idi. Qisası, meşə heyvanlarının dərdinə qalan, halına yanan yox idi. Hər şey Uzunqulağın iradəsinə tabe edilmişdi. Kimə şikayət edəyilər? Onsuz da şikayətə baxan vardımı ki?

Tülübü dərənin bəyliyini katibəsi Bildirçin xanıma tapşırıb Həccə getmişdi. Bir gün bu xəbər Uzunqulağa da çatdı. Xəbər ona çatan kimi oturduğu tövlənin qapısını arxadan bağlayıb fikrə getdi: "Yaxşı, demək, "Xəlvəti dərə"nin hakimi Tülübü artıq Həcc ziyarətindədir. Deyirlər ki, özü ilə xeyli beçə, xoruz, toyuq-cücə ararib. Alçaq, müqəddəs yerə getməklə Hacı adının arxasında pərdələnmək istəyir. Ondan əskiyəm bəyəm. Mən də mərkəzi meşəyə gedib bir ay təkmilləşdirmə kursu keçməliyəm", - deyə başından keçirdiyi fikir Uzunqulağın çox xoşuna gəldi və özündən razı halda anqırdı. Çox keçmədi ki, hazırlıq görüb mərkəzi meşəyə getdi. Qayıdan sonra isə qulaqlarının uzunluğunu ona tez-tez xatırladan Uzunqulaq adından imtina etdi. Ona Eşşək adı ilə müraciət olunmasını bütün meşə heyvanlarından tələb etdi. Bu xəbər xudmani meşəyə ildirim sürəti ilə yayıldı. Müdrik ağsaqqal olan Qoca Fil xəbəri eşidəndə qırmışdı. Babasından elm öyrənən balaca Uzunxortum soruşdu:

-Baba, niyə qırmışdin?
-Heç, ay bala, bu, mənə bir rəvayəti xatırlatdı,
- deyə baba cavab verdi.

-Babacan, o nə rəvayətdi elə?

-Belə söyləyirlər ki, bir ərəbin sevimli dəvəsi ölüm ayağında imiş. Dəvə ölümqabağı sahibi ilə halallaşarkən bildirir ki, birləkə səninlə çox işlər görmüşük. Hər şeyi sənə halal edirəm, bircə şeydən başqa. Biz səninlə uzun illərin dostu, yoldaşı olduq. Yadındadırı, səfərlərimizdən birində

sən yoruldun və ovsarı eşşəyin quyruğuna bağla- din. Təkcə onu sənə bağışlamıram, halal etmi- rəm. Hə, bala, ataların elə bəlkə bu hadisədən qaynaqlanan bir məsəli var: "Dəvə nə qədər ölü olsa da, dərisi bir eşşəyin yüküdür".

Mətləbdən uzaq düşməyək. O yerdə qaldıq ki, Uzunqulaq bir ay kurs keçdikdən sonra qayıdır oldu Eşşək.

Eşşək meşədə haqq-hesablarını yiğdi, topladı və lazımi yerlərin də "sovqat"ını göndərdi. Arada eyş-işrətindən də qalmadı, saunada və başqa əyləncə yerlərində qoduqlarla əyləndi. Şəklini çəkən Dozanqurdunu əlimyandıda axtarındı ki, onu tapdalayıb əzsin. Bu meşənin mütləq hakimi Eşşək, belə eşşək idi.

"Eşşək eşşəkliyi ilə palçığa bir dəfə batır, həmin yerdən bir daha keçmir", deyiblər. Fəqət, bu söz Eşşəyə aid deyildi. Ona görə ki, o hələ batmamışdı. Və o hər yerdən keçə bilərdi.

Eşşək özünün külli-ixtiyar sahibi olduğu meşəsində kefdə-damaqda olsun, sizə kimdən deyim, meşənin heyvanlarından. Deyir, "sən saydığını say, gör fələk nə sayır".

Heyvanlar Eşşəyin hərəkətlərində cana doymuşdular. Nə qədər müxtəlif yollarla meşə heyvanlarını soyub-talamaq olar? Onlar daha əlavə vergilər ödəməkdən imtina edirdilər. Çünkü müəssisələrin əksəriyyəti tam gücü ilə işləmirdi. Qoca və əlil heyvanların təqaüdü vaxtılı-vaxtında verilmirdi.

Eşşək şışmış və yuxulu gözlərini ovxalaya-ovxalaya tövləsinə təzəcə girmişdi ki, Meşə Vergi İdarəsinin rəisi Zəli onun ardınca tələsik özünü içəri dürtdü. Eşşək küt baxışlarla Zəliyə nəzər saldı. Bu baxışlar Zəliyə çoxdan tanış idi və o andaca baxışın mənasını başa düşdü: "Yəni, nə olub?"

Eşşəyin qarşısında az qala ikiqat olan Zəli onun üzünə baxmadan sözə başladı:

-Daha nə olacaq? Hamı vergi ödəməkdən boyun qaçırrı.

-Bu nə deməkdir? Kimdir imtina eləyən, onun dərisini boğazından çıxarıñ. Sənə keçən dəfə demişdim ki, bu cür bəhanələrlə mənim yanımı gəlmə, - deyib Eşşək kresloya yayxandı və qalsatukunu bir az boşaltdı, - o kondisioneri ordan yandır, - dedi.

Zəli əmri icra eləyib əvvəlki yerində dayandı:

-Bilirsiz, Eşşək qağa, ağlaşırlar, yalvarırlar ki, onlara dəyməyim, imkanları yoxdur. Doğrudur, mən məhəl qoymuram, yapışib soruram, amma qanları yoxdur, bəzən keçinənlər də olur.

-Olan işdi, sən işində ol. Sürüyə nəzarət edən rəisə də tapşıraram sənə kömək etmək üçün bir neçə canavar ayırar.

-Eşşək qaşa, iş bir mənlik olsaydı, dərd yarı idi. Bu Bit, Birə, Gənə və Ağcaqanad da bir tərəfdən daraşıblar heyvanların canına. Mən yenə qanlarını içib doyan kimi buraxıram. Gənə zalım oğlu isə necə yapışırsa, qopartmağa kəlbətin lazımdır, - deyə Zəli şikayət etdi.

-Hə, bilirom, düz deyirsən. Sən mənim adımdan onlara bir xəbərdarlıq elə, de ki, heç olmasa içib doyandan sonra buraxsınlar.

Zəli: "baş üstə", - deyib dalın-dalın qapıdan çıxanda Meşə Poçt-Rabitə İdarəsinin müdürü Sağsağan xanım ilə toqquşdu. Sağsağan salam verib, təklif gözləmədən stulların birinə qondu. Onun bugünkü geyimi Eşşəyin gözündən yayınmadı. Mini yubka geyən poçt müdirinin köynəyinin yaxasının üç düyməsi birdən açıq idi. Eşşək Sağsağana həris bir nəzər salıb poçtun və rabbitənin vəziyyətini soruşdu. Sağsağan xanım əzilib-büzülərək məlumat verdi:

-Necə demişdiniz, eləcə də etmişik. Telefon pullarını ödəməyənləri Yalquzağın işçiləri tutub basıblar qoduqluğa. Qoy, ağılları başlarına gəlsin! Hər gün meşənin bir hissəsinin telefonlarını kəsirik. Açımaq üçün isə əlavə pul yiğiriq. Bunu işq və qaz idarələrinin rəhbərlərindən öyrənmışık. Yaxşıca gəlir mənbəyidir.

-Yaxşı, de görüm, telefon danışıqlarını dinləyirsinizmi?

-Əlbəttə, heç birini də buraxmırıq, Meşə Təhlükəsizliyi İdarəsinin Çaydaçapanlar üzrə iş şöbəsinin əməkdaşı Qurbanə Sazanla Xəşəmin telefon səhbətinə qulaq asıb. Məlum olub ki, onlar Eşşək cənablarının əleyhinə danışıblar. Deyiblər ki, Eşşək bir az da vəzifədə qalsa, brakonyerlər nəslimizi kəsəcəklər. Bu xəbər Leyləyə çatan kim özü şəxsən bu işlə məşğul olmuş və hər ikisini gətirib sizin bağınızdakı quyuya atıb.

Sağsağan xanımın məlumatından xoşlanan Eşşək başının və gözlərinin işaretisi ilə "get", - dedi. Zəngi basıb dolu bədənli katibəsi Qoduqçanı çığrıdı. Qoduqça dikdabanlarını taqqıldada-taqqıl-

dada içəri girdi. Heç nə demədən Eşşəyin başının üstünü kəsib, arxadan onu qucaqladı.

-Yavaş, içəri girən olar. Orda məni gözləyən var?

Qoduqça incik halda:

-Hə, öyrətmə şöbəsinin müdürü Donuz gözləyir. Bayaqdan xorultusu aləmi götürüb.

-De, gəlsin içəri.

Donuz əlində tutduğu köhnə, qalın qovluğu sinessinə sixaraq içəri girdi və təklif gözləmədən özünü divana yıxdı.

Eşşək eynəyinin altından ona göz qoya-qoya soruşdu:

-Bizim qoduqlar necə öyrənirlər?

-Yoldaş başçı, bizim heyvanların balaları bizim elm və tərbiyəni yaxşı qavrayırlar. Gələcəkləri parlaqdır. Hansı meşəyə, düzə, səhraya getsələr, sizin eşşək intellektinizi layiqincə təmsil edəcəklər.

-Afərin, belə getsə, yiğdiğin haqq-hesabdan "dolya"ni artıracağam. Get, daha fəal ol!

Donuz özündən razı halda qovluğunun sinəsinə sixib tövlədən çıxdı. Yol gedə-gedə öz-özünə fikirləşirdi ki, işçiləri üç aydır maaş ala bilmirlər. Bu sözqanmaz, dərdanlamaz zalim oğlunun isə dərdi-səri puldur. Dədəsi-nənəsi puldur. Pul ver, atasını, əcdadını söy, min belinə, çap. Eşşək oğlu eşşək, tutuquşularını başına çıxarıb, Bülbülü isə qəfəsə atdırıb. Tülük yüz hiylə işlədir, ev yixır. Axund Bayquş pis nəzərləri ilə qəbir çatlaşdır. Canavar Ceyranın bağrını yarır. Zalim oğlu bunlara yaman "volya" verib. Lap eşşəkliyinə salıb, qanıb-qandırırmır.

Donuz bu düşüncələr içinde meşənin six yərindən keçib gölün kənarına çıxmışdı. Xəlvəti boğazladığı Qazi yeyən Yalquzağı görək sanki yuxudan ayıldı. Yalquzaq sürüyə nəzarət edən canavarlara başçı təyin ediləndən vəziyyəti düzəlmişdi. Ona qədər qarnı belinə yapışmışdı. İndi isə dərisinə sıgmırdı. Bu boyda meşə onun əlində idi. Doğrudur, arada Ayı onun işlərinə qarışır, "yemi"ni əlindən alırdı. Buna baxmayaraq, işləri pis getmirdi. Arabir Eşşəyin özünə "protiv" çıxırdı. Nəfsinə də səhbət ola bilməzdı. Eşşəkdən sonra meşədə özünü ikinci sayırdı. Kimi istəsə, təqsirli-təqsirsiz atdırırdı qoduqluğa, haqqını alıb, sonra buraxdırırdı.

Donuzu görəndə Yalquzaq heç başını da qal-

dırmadı. Gözünün qırığı ilə ötüb keçən Donuzun arxasında baxdı. Bilirdi ki, başçının yanına getmək növbəsi onundur. Ağız-burnunun qanını silib yaxınlıqdakı bulaqdan doyunca su içdi. Kürəyini qoca palid ağacına dayayıb fikrə getdi. Bu gün o, haqq-hesabı çatdırımlı idi, amma öz-özünə düşünürdü ki, bəlkə heç verməyim. Onsuz da açığım restorana və "zapravka"ya mənimlə şərifikdir. Mənim də başqa dərd-sərim var. Bir bu olsaydı, dərd yarı idi. Yox, rüşvət almasa, eşşək oğlu eşşəyin bağlı çatlar. Gərək çatdırıam.

...Eşşək Donuzu da qəbul edib yola salandan sonra bir az rahatlandı. Eynəyini çıxarıb stolun üstünə qoydu. Çağırıb katibəyə demək isteyirdi ki, heç kimi içəri buraxma. Elə bu vaxt katibə Qoduqça hövlnak içəri girdi:

-Cənab başçı, yanmış meşənin sakinləri gəliblər, zorla içəri girmək isteyirlər. Qabaqlarını ala bilmirəm.

Eşşək bu xəbərdən narahat oldu. Çünkü onların statusu var idi və bu səbəbdən onlardan bir az ehtiyat eləyirdi. Buna görə də həmişə onlar gələndə çalışırdı ki, xoşluqla yola salsın. Hər dəfə gələndə onlara yağlı vədlər verib yola salırdı.

Eşşək onları görəndə elə bil qutuda ilan görürdü. Çünkü onlar üçün gələn humanitar yardımları Ayı, Yalquzaq və yuxarıdakı havadarları ilə birlikdə həzmi-rabedən keçirmişdilər.

Meşə rəhbərlərinin zülmündən cana doymuş başqa sakinlər də onlara qoşulub Eşşəyin qəbuluna gəlmişdilər. Onları daha çox əsəbiləşdirən Ayının, Goreşənin, Gürzənin rəhbər vəzifələrə qoyulması idi.

Başqa çıxış yolu görməyən Eşşək katibəyə dedi:

-Get, gör birtəhər yola sala bilərsənmə?! De ki, başçı məşğuldur...

Eşşəyin sözü ağızında qalmışdı. Bir dəstə heyvan basabasla içəri dolusdular. Eşşək özünü itirdi, bilmədi neyləsin. Oturduğu yerdə qurcuxdu. Uzun qulaqları gün vurmuş kələm yarpağı kimi aşağı sallandı. Özünü ələ alıb heyvanları sakitləşdirməyə başladı:

-Yaxşı, sakit olun, əyləşin, görək nə isteyirsiniz, dərdiniz nədir?

Oturan oturdu, yer tapmayanlar ayaq üstə durdu.

Hirsindən rəngi ağappaq ağarmış Qoca Fil irə-

li yeridi:

-Nə olacaq? Sən meşəyə başçı təyin ediləndən özbaşinalıq həddini aşib. Meşədə bütün vəzifələr özünüküləri təyin etmişən. Onlar da daraşıblar heyvanların canına. Qohumbazlıq, dostbazlıq baş alıb gedir. Nə öz ailən, nə də qohum-əqrabaların işiq pulu, qaz pulu, su pulu ödəmir. İcarə adı ilə götürüb əkdikləri torpaqların vergisini də vermirlər. İş o yerə çatıb ki, indi də humanitar yardımçıları yeyirlər.

Yanmış meşənin sakini Maral xanımı lap od götürdü:

-Meşəni antisanitariya bürüyüb. Meşənin müalicə və öyrətmə sistemi kor günə qalib. Sizin şəxsi müəssisələrinizin tullantıları yaşlılığı məhv edir, qanunsuz tikintilər çoxlu sayda ağaçın kəsilməsinə səbəb olub. Belə getsə, bir azdan bura meşə deyil, səhra olacaq. Nə vaxta qədər meşəmizdə kütbein yaltaqlar, məddahlar at oynadacaqlar?

Eşşək özünü toxdada bilmirdi. Heyrətdən bərəlmış gözləri az qala hədəqəsindən çıxacaqdı. Qəzəbdən alov saçan nəzərlərini bayaqdan dil-dil ötən heyvanların üzündə gəzdirdi. Haray-qış-qırıq səsindən qulaq tutulurdu. Dəstənin içindən Qaban tüklərini qabardıb irəli yeridi. İki-üç ay olardı ki, Qaban vəzifədən çıxarılmışdı. O, irəli çıxanda Eşşəyi lap soyuq tər basdı, qorxudan rəngi tamam saraldı, katibə Qoduqçaya işarə ilə qandırıldı ki, su gətirsin. Katibə zorla yerində qımlıdanaraq su gətirdi. Eşşək su içdi, amma yarida çəçədi, axıra qədər içə bilmədi, su üst-başına çıldındı.

-Adə, sənə deməmişdim ki, çox gedə bilməyəcəksən? Bilmirdin ki, yerlibazlığın, dostbazlığın, nə bilim, nə bazlığın axırı belə olacaq? Yağlı vəzifələri öz qohum-əqrəbəna, dost-tanışına paylamışan. Rüşvət almaq, nadürüştük, biqeyrətlik sənin qanındadır, - deyə Qaban hücuma keçdi.

Qabanın çıxışından sonra Eşşək daha dözə bilmədi, bomba kimi partladı:

-Adə, Qaban, sən də? Ay sənin burnundan gəlsin, sənə yedizdirdiklərim! Bəs tikdirdiyin o imarət nəyin hesabına tikilib? Donuz kimi yeyib-içdiyin hansı hesabdandır?

Eşşək quduzlaşış özündən çıxmışdı. Elə bil zəncirdən indicə açılmışdı. Qaban isə nitqinə da-

vam etməyə başladı:

-Eşşək, sən bütün yaxşılıqları yerə vurdun, sənə inanmaq olmaz. Sən yalançı və əxlaqsızsan. Sən dünya malını hər şeydən üstün tutdun. İndi sən çox aciz və gücsüzsən. Sən başçı adına layiq ola bilmədin. Mənim boynuma da minnət qoyma. Qorxutmağa da cəhd eləmə. Onsuz da sənin sonuna çox qalmayıb. Sənancaq özünü, ailəni və qohum-əqrabalarını düşünürsən. Meşə heyvanları ac-yalavac, səfil-sərgərdən həyat sürürlər. Onları heç düşündünmü? Mən gec də olsa, səhvimi anlamışam. Bundan sonra doğma meşə və onun məzəlum sakinləri üçün çalışacağam. Hər canlıya həyat bir dəfə verilir. Onu şərəflə yaşamaq lazımdır. Dünyanın malı dünyada qalacaq.

Qaban sanki cuşa gəlmüşdi. Eşşəyə olan nifrəti elə bil birə-beş artmışdı. Ona elə gəlirdi ki, əsl məqamdır. Eşşəyin eşşəkliyini indi də onun üzünə deməsə, heç vaxt deyə bilməyəcək. O, danış-dıqca heyvanlar da ürəklənib yerbəyerdən onun sözünə qüvvət verirdilər.

-Bir başçı kimi sən hər kəsi vəzifəyə təyin edərkən onun ləyaqət və bacarığını nəzərə almalı idin. Şərt işçinin çoxluğunda deyil, iş bacarmağındadır, - deyə Qaban onun hansı hissələr keçirdiyini dərk etmək üçün sözünə ara verdi.

Eşşək anqırdı:

-Yox, başa düşə bilmirəm. Sizdə bu dil harandır? Kimdir sizə dil verən? Kimdir sizin bəyinizdən dolduran? Mənə ağıl öyrətməyin! Mənə nəsihət verənlərə bax!

Bayaqdan hadisələri seyr edən Qoca Fil dözə bilməyi bəyindən söhbətə qarışdı:

-Eşşək, onu bil ki, hər pisliyin öz cəzası var və pislik edən mütləq cəzasını almalıdır. Ola bilsin ki, bu cəza gecikə bilər, amma bundan arxayılmaşmaq olmaz. Bir də ki, zaman keçdikcə cəza vaxtı da yaxınlaşır. Sən pis əməllərini ört-basdır etmək, bu yolla heyvanların etimadını qazanmaq istəyirsən. Amma sənin nadanlığın, xəbisliyin ar-tıq meydana çıxmışdır. Sənin kimilərə öyünd-nəsihət kar etməz. Yalnız cəzasını çəkib ibret dərsi aldıqdan sonra ağılları başlarına gələr. Öz aqibətini düşün, başçı, səhvini anla, zülmə son qoy. "Sonraki peşmançılıq fayda verməz", - dedi Qoca Fil.

Qoca və aqil Fil aramlı danışındı. Otağa ölü bir süküt hakim kəsilmişdi. Bu sükütu yalnız Fi-

lin ötkəm və qürurlu səsi pozurdu. Üzündə xoş bir təbəssüm vardı, amma ürəyi qan ağlayırdı:

*Sığışmirdi belinə,
Dağdan ağır bir yükdü.
Daha çəkə bilmirdi,
Filin dərdi böyükdü...*

Bütün mənalı ömrünü bu meşənin rifahına sərf etmiş Qoca Fil çox başçılar görmüşdü, amma Eşşək kimisindən rast gəlməmişdi. İndi nadanın, cahilin birinin iş başına gəlməsi, yüksək mövqeyə çatması və heyvanların qeydinə qalmaması ona ağır gəlirdi. Ona görə də nankor və rəzilləri vəzifə başına qoymamaq üçün ehtiyatlı olmaq lazımdır. Danışdıqca Qoca Fil bir-bir hamının üzünə baxırdı.

Sığırçın, Xallıköynək Kəpənək, Haçaqulaq Dovşan, Dələ, Qaz, Qaratoyuq, Maral, Çölpişiyi, Alabaxta, Siçovul, Turac, Cüyür, Dəvə, Uzunxortum, Ari, Sərçə, Kirpi məlul-məlul Qoca Filə qulaq asırdılar. Axı, Qoca Fil onların ürəyindən keçənləri deyirdi. Özləri isə söz alıb danışmağa cürət etmirdilər, qorxurdular. Niyə onlar belə qara-qorxaq olublar? Nədən qorxurdular? Çünkü başa düşürdülər ki, bu meşədə güc, imkan hər şeyi həll edir. Bu meşənin qoluzorlularından qorxurdular. Özləri bir yana, balaları üçün qorxurdular. Bu meşə çox da böyük deyildi. Müəyyən bir hissə varlanır, əksəriyyəti isə var-yoxdan çıxır, yoxsullaşırdı. "Toxun acdan xəbəri yoxuydu".

Eşşək başını aşağı sallayıb qulaq asırdı. Hamiya elə gəlirdi ki, daxilində vicdan əzabı çəkir, əməllərindən peşmandır. Bəziləri də elə fikirləşirdi ki, bəlkə Eşşəyin bütün bu baş verən işlərdən xəbəri yoxdur. Ona düzgün məlumat vermirlər. Bilsə qarşısını alar.

Eşşək isə öz aləmində idi. İçərisində mühari-bə gedirdi. Ha çalışırdısa, yenə də qara fikirlər qalib gəlirdi. Öz-özünə qərar verdi ki, "çağırim "teloxranitel" Pələngi, bunları rədd eləsin bura-dan. Mənim bu aclarla nə alış-verişim? Bu Yal-quzaq köpək oğlu harada qaldı, gəlib çıxmadi. Ondansa bir çoban iti olsayıdı, yaxşı olardı. Sə-hərdən çağırtdırmışam, gəlib çıxmır, heç bir işi fikirləşmir. Hərəsi bir-iki "obyekt" açıb, oturub-lar orada. Bu heyvanlara nə olub? Bəlkə qulaqlarına səs dəyiib? Hardandır bunlarda bu cəsarət?"

Eşşeyin başında bu fikirlər kövələn ederkən, bayırda hay-küy qopdu.

-Fəlakət, fəlakət! - deyə qışqıra-qışqıra "Meşə olayları" qəzətinin carçısı savadsız, istedadsız, səriştəsiz Alaqarğa başı alovlu pəncərədən içəri şığıdı.

Eşşeyi elə bil ildirum vurdu. Öz-özünə fikirləşdi: "Deyirdim axı, burada nə isə var. Görəsən, Alaqarğa nə lo xəbərlə gəlib? Bu köpək qızı da küçünün biridir. İndi birinin də üstünə beşini qoyub nəsə uyduracaq".

Alaqarğa nəfəsini dərib, təngənəfəs məlumat verdi:

-Cənab başçı, fəlakət, fəlakət!

-Tez elə, de görüm nə olub? - deyə daha səbrini basa bilməyən Eşşək anqırdı.

-Fəlakət, cənab başçı, meşədə güclü yanğın baş verib, söndürmək mümkün deyil. Güclü külək yanğını söndürməyi çətinləşdirir. Yanğınsöndürənlər də gec gəlib çıxıblar.

Alaqarğa dizinə-başına döyə-döyə o yan-bu yana getməyə başladı.

Eşşək bir az sakitləşən kimi oldu. Ürəyində fikirləşdi: "Mən də deyirəm nə olub. Yanır, cəhən-nəmə yansın. Az qalmışdı ürəyim düşsün. Küçüqızı, küçü. Aləmi götürüb başına".

Başçının yanında olan heyvanlar təşviş içərisində çıxıb meşəyə qaçmağa başladılar. Qaşqaçda Meşə Təsərrüfatı İdarəsinin müdürü Tısbaba Astagəl az qalmışdı ki, ayaq altında qalsın. Hay-küyü görüb, tez qınına çəkildi.

Handan-hana özünə gələn Alaqarğa başçıya tərəf gəldi.

-Cənab başçı, cənab başçı.

-Nə var, aaz, nə olub meşəni götürmüsən başına, - deyə Eşşək Alaqarğaya çəpəki nəzər saldı, - haradı yanın?

-Cənab başçı, yanğın Ayının evində baş verib. Külək güclü olduğu üçün oradan alov sizin imarətinizə keçib. Mən bura gələndə yanğın artıq Yalquzağın təzə tikdirdiyi ikimərtəbəli binanın şüşəbəndinə keçmişdi.

Alaqarğa hələ davam etmək istəyirdi ki, Eşşək özündən gedib tappıltı ilə döşəməyə sərildi. Katibə Qoduqça baş verən hadisədən özünü itirmişdi. Alaqarğın onun üstünə qışqırdı:

-Nə durmusan, tez su gətir!?

Özü isə "Təcili yardım" a zəng elədi. Cavab

verdilər ki, hamı hadisə yerindədir. Katibə Qoduqça su gətirdi. Eşşeyin köynəyinin yaxasını açıb sinəsinə, üzünə-gözünə su vurdu. Alaqarğa nəbzini yoxladı.

-Hələ nəbzi vurur, sağdır. Onu yerindən tərətmək olmaz. Yəqin infarktdır. Sən qaç aptekə, dərman dalınca, - deyə Alaqarğa göstəriş verdi.

Özü isə Eşşeyin əl-ayağını ovuşdurmağa başladı. Bu zaman Tısbaba başını qınından çıxarıb ətrafi seyr elədi. Eşşeyi döşəmədə uzanan görüb, dal-dalı qapıdan çıxdı. Bir şey anlamasa da, aradan çıxmağı lazımlı bildi.

Yanğın isə davam edirdi. Qarşısını almaq çox çətin idi. Bir dəfə də belə güclü yanğın baş vermişdi. Onda meşə sakinləri hamı bir nəfər kimi yanğını söndürməyə girişmişdilər. Yanğın qısa zamanda söndürülmüşdü. İndi isə heç bir heyvan yanığının söndürülməsinə kömək eləmədi. Hamı əli qoynunda dayanıb kənardan tamaşa eləyirdi. Uzunqulağın, Ayının, Yalquzağın və Koramalın evləri tamam yanıb kül olmuşdu. Aile üzvləri - ulaqlar, qoduqçalar, ayı balaları, canavar balaları, koramal balaları ağlaşır, vay-şivən qoparırdılar. Sağsağan və Donuz onları sakitləşdirməyə çalışır, kənara çəkirdi. Ayı, Yalquzaq və Koramalın hərəsi bir tərəfdə quruyub qalmışdı. Meşənin üzərini tüstü dumanı bürümüşdü. Yanğınsöndürənlər yanığının meşəyə keçməsinin qarşısını ala bilmişdilər. İndi iki-üç mərtəbəli evlərin yerində tək-tək kösövlər tüstünlənirdi.

Öz balaları ilə, heyvanlarla yanaşı dayanan Kirpi öz-özünə deyindı:

-Doğrudur, başqasının pis gününə gülmək yaxşı əlamət deyil, amma deyəcəyəm. Gördünüz mü? "Qisas qiyamətə qalmaz". Bax, haram yeməyin axırı belə olar. Hamısı bizim əlimizin əməyi, alnimizin təri ilə qurulmuşdu. Yaxşı deyiblər: "Haynan gələn, vaynan gedər".

Bir tərəfdə dayanıb sakitcə kövşək vuran Qoşa Hürgüt Dəvə dilləndi:

-Bütün daşı-divarı da hamısı mənim və balalarımın belində daşınib. Hələ heç belimizin qabarı getməyib.

Heyvanlar biri o birinə baxıb şikayətlənirdilər. Ara qızışmışdı. Ara-sıra qarğış da eşidilirdi. Söz-söhbətin uzanacağını görən Qoca Fil heyvanlara məsləhət bildi ki, dağlışınlar. Heyvanları bura-da qoyaq, görək Eşşeyin başına nə gəldi.

Eşşək gözlərini açanda başını Qoduqçanın diz üstündə gördü. Ağ xalatlı Tutuquşu xanım onun nəbzini yoxlayırdı. Alaqarğı canfəşanlıq eleyir, Eşşəyin o tərəf-bu tərəfinə keçirdi. Katibə Qoduqçanın qorxudan gözləri alacalanmışdı. Eşşək ətrafa göz qoydu. İstədi tərpənsin, içində küt bir ağrı hiss etdi. Bütün baş verənləri yadına salmaq istəsə də, bir şey alınmadı, yenidən gözlərini yumdu. Qoduqça hıçqırı-hıçqırı ağlayırdı. Birinci damla yaş axıb Eşşəyin donuq sıfətinə düşdü.

Həkimlər onu xəstəxanaya aparmağı məsləhət bildilər. Sanitar çapqallar Eşşəyi xərəyə uzatdilar və təcili Mərkəzi Meşə Xəstəxanasına aparıldılar. Uzun çəkən müayinədən sonra diaqnoz qoyuldu. Eşşək geniş infarkt keçirmişdi.

Beş günlük müalicədən sonra Eşşək özünə gəldi. Xəstə olduğu müddətdə onu müavini Quyruğukəsik Koramal əvəz eləmişdi. İndi də burada idi. Eşşək göstəriş verdi ki, Yalquzağı təcili yanına çağırınsınlar. Çox keçmədi ki, sürüyə nəzarət edən Yalquzaq palatanın qapısında göründü. Eşşək zəif və boğuq bir səslə Yalquzağa:

-Yanğıın barədə məlumat ver, - dedi.

Yalquzaq səhər tezdən xaşla vurduğu "yüz qram"ın iyi hiss olunmasın deyə, Eşşəyə çox yaxınlaşmadan məruzə etdi:

-Yoldaş başçı, bütün canavarları salmışam məşənin canına. Hər yerdə cinayətkar axtarırlar. Hami sorğu-suala çekilir. Yüzə qədər heyvan həbs olunub. Kimdən şübhələnirik, basırıq dama. Siz heç narahat olmayın, döyə-döyə qoyacaqıq boyunlarına.

Eşşək əlinin işaretisi ilə onu dayandırdı. Hıqqıl-daya-hıqqılda dedi:

-Bu adı yanğıın deyil, təxribatdır. Bu, əvvəlcədən qurulmuş işdir. Əvvəlcə içəri doluşub, haykük saldılar, başımı qarışdırıldılar, sonra isə yanğıın töretdilər. Hamısı o donuz oğlu donuz Qabanın işidir. Məndən hayif çıxməq istəyir. Siz isə əlinizi əlinizin üstünə qoyub göstəriş gözləyirsiniz. Öyrənmisiniz əmrələ, göstərişlə işləməyə. Meşə Təhlükəsizliyi İdarəsi bəs hara baxır?

Yalquzaq gözünü tavana zilləyib qalmışdı, dinmirdi. Atalar yaxşı deyib: "Dinənin bağrını dinməyən partladar". Onun sakit dayanması Eşşəyi lap hövsələdən çıxardı:

-Get bu məsələni ciddi araşdır. Gör kimdir onlara dil verən. Qabanı "dopros" eləyin. Onun ürə-

yindən, deyəsən, başçı olmaq keçir, amma arzusu ürəyində qalacaq. Mən bu işi belə qoymaram. Qoy, bir ayağa qalxım, o Qabana bir divan tutum ki, dədəsinin toyu yadına düşsün.

Eşşəyin özündən çıxdığını görən Yalquzaq palatani tərk etdi. Bir məsəl var: "Mərd özündən görər, namərd qonşusundan". Eşşək narazılıqların baiskarı kimi Qabani təqsirləndirirdi. Ürəyinə cürbəcür fikirlər gəlirdi. Özü-özündən xoflanırdı. Heyvanların "piket" keçirmələri Eşşəyi pis vəziyyətə salmışdı. Bu tərəfdən də ev-eşiyi kül olmuşdu. İkiqat zərbəyə ürəyi dözə biləcəkdəmi? Ürəyi isə intiqam hissi ilə coşurdu. Ancaq nifrətini bürüzə vermək istəmirdi. Hirsini-hikkəsini içine salmışdı.

Carpayıının yanındakı zəngin düyməsini basıb tibb bacısını çağırırdı. Üz-gözü bər-bəzəkli tibb bacısı içəri girdi. Bahalı ətir iyi palatani büründü. Arara xanım cingiltli bir səslə soruşdu:

-Nə buyurursunuz, cənab başçı?

-Başımın altını bir az hündürləşdir. Demişdim ki, Porsuq yanına çağırınsınlar. Hələ gəlib çıxmayıb? - deyə Eşşək soruşdu.

-Gəlib, cənab başçı, bayaqdan gözləyir, - deyərək Arara xanım gözlərini süzdürə-süzdürə Eşşəyin üzünə baxdı.

-Çağırın gəlsin!

Eşşək bu vəziyyətə düşəndən bütün vəzifə sahibləri bir-bir gəlib onu yoxlamışdır, ailə üzvlərinin qeydinə qalmışdır, dərdlərinə üzdə də olsa, şərik olmuşdular. Təkcə Porsuq onu yad eləməmişdi. Eşşək ürəyində fikirləşirdi: "Bu zalim oğlunu Meşə Torpaq Şöbəsinə müdir qoyandan sonra yaman qudurub. Dərisini boğazından çıxardacağam nadürüstün. Deyəsən, satdığı torpaqları məndən gizlədir".

Porsuq başında qara panama, qoltuğunda qara rəngli iri qovluq içəri girdi. Eşşək gözləyirdi ki, Porsuq ona yaxınlaşıb əl verəcək. Ancaq belə olmadı. Porsuq bir xeyli kənardə dayanaraq, başının hərəkəti ilə başçıyla görüşdü:

-Olmasın azar, cənab başçı, yastiğınız yüngül olsun! - dedi.

Eşşək də başının hərəkəti ilə razılığını bildirdi və Porsuğa ilk sualını verdi:

-Torpaqların bölgüsü necə aparılır?

-Püşkatma yolu ilə, cənab başçı, - deyə gah o, gah da bu ayağının üstündə dayanan Porsuq tələ-

sik cavab verdi.

-Adə, nə püşkatma, mən soruşuram ki, torpaqları neçəyə satırsınız? - Eşşək istehza ilə soruşdu.

Porsuq başçının bu sözündən duruxdu. Fikirləşdi: "Eşşəyin, deyəsən, xəbəri var". Özünü o yerə qoymadı.

-Siz necə göstəriş vermişdinizsə, elə də satırıq, - deyə Porsuq dəsmalı ilə pörtmüs sifətinin tərini silərək davam etdi: - Ən məhsuldar torpaqlar sizin uzunqulaqlara, qoduqlara verilib. Su çətin çıxan torpaqları isə püşkatma yolu ilə heyvanlara paylamışışq. Hər dəfə torpaq paylayanda dava-dalaş düşür. Buna baxmayaraq, torpaqları özəlləşdiririk.

Eşşək Porsuğun onun "bostanına daş atlığı" ni başa düşərək əks hücuma keçdi.

-Torpaqları özəlləşdirirsınız, yoxsa özünükülləşdirirsınız? Məndə olan məlumata görə, bu torpaq bölgüsündən yaman yararlanırsan. Suqırığı torpaqlarda tərəvəz əkdirirsən. Elə bilirsən xəbərim yoxdur. Bu aylıq haqqı ikiqat ödəyəcəksən. Xoşundur işlə, xoşun deyil, xoş gəldin. Mən işləməyi bacaran taparam. Odey, Köstəbək olur sənin yerin üçün. Get, işinə bax, mən sözümü dedim!

Porsuq gedəndən sonra Eşşək yenidən heyvanların tövləyə soxulmasını xatırladı. Hər şeyi bir daha gözləri önündən keçirdi. Filin nəsihətlərini, Qabanın hədə-qorxusunu yaxşı-yaxşı götürəqoy eləməyə başladı. Hələ indiyə kimi bu qədər dərindən dərk eləməmişdi ki, vəzifə müvəqqəti şeydir. İndi bütün aydınlığı ilə hiss eləmişdi ki, bu gün-sabahlıqdır. Buna baxmayaraq, bütün vəzifəliləri, müəssisə, idarə rəhbərlərini çağıraraq, evinin yanmasını da bəhanə edərək ikiqat haqq yığırı. Narazılıq bildirənləri işdən çıxarmaqla hədələyirdi. Yaxşı ki, topladıqları daş-qası və valyutani bağ evindəki zirzəmidə düzəltirdiyi seyfdə saxlayırdı. Yoxsa hər şey yanıb məhv olardı. Yığdıığı haqq-hesabı da məşuqəsi katibə Qoduqça vasitəsi ilə həmin seyfə ötürürdü.

Eşşəyin səhhəti yaxşılaşmışdı. Baş həkim Mədam Popuqay Eşşəyin palatasına girib şən əhvalruhiyyə ilə onun tam sağalması və işə çıxa biləcəyi haqda məlumat verdi.

-Lap dumbul kimisiniz, cənab başçı. Sabahdan işə başlaya bilərsiniz.

Xəstəxanada yatdığı günlər ərzində tutuquşu-

lar pərvanə kimi Eşşəyin başına fırlanmış və məşədə baş verən bütün aşkar və gizli hadisələr barədə onu məlumatlandırmışdır.

Eşşək pencəyini ciyinə alıb, təşəkkür bildirmədən, onu gözləyən ailə üzvlərinin yanına getdi. Yanmış evin xarabalıqlarını görəndə, ürəyində öz-özünə təskinlik verdi: "Eybi yoxdur, ondan da yaxşısını tikdirərəm, hər şey pulun başındadır. İki-üç aya bir saray tikdirim ki, aləm tamaşaşına yiğilsin".

Eşşək səhər işə adəti üzrə həmişəki vaxtda gəldi. Katibə Qoduqça onun işə çıxacağını dünəndən biliirdi. Ona görə də işə səhər lap tezdən gəlmış, səliqə-sahmana xüsusi fikir vermişdi. İri dəstə gül bağlatdırıb güldana qoymuşdu. Qoduqçanın da öz dərdi var idi. Eşşək xəstəxanaya düşməmişdən qabaq söz vermişdi ki, meşənin axar-baxarlı yerində ona gözəl bir tövlə alacaq. Ona görə də lap əldən-ayaqdan gedirdi Qoduqça. Yalvarırdı ki, Eşşəyə bir şey olmasın. Meşədə yeni yaşayış yerinin olması Qoduqçanın ən böyük arzusu idi. Bu səbəbdən də Eşşəyi yola gətirib, verdiyi vədə əməl etdirmək lazım idi. Qoduqça bu səhər həmişəkindən şüx və təravətli görünürdü. Eşşək onun vasitəsilə ötürdüyü pullardan götürüb özü üçün təzə pal-palṭar, zinət şeyləri, ayaqqabı almışdı. Eşşək Qoduqçanın ona olan sədaqətini, səmimiyyətini dəfələrlə yoxlamışdı. Qoduqça öz sədaqətini sübut eləmişdi. Aralarında inam var idi. Demək olar ki, Eşşəyin aldığı rüşvət Qoduqça vasitəsilə həyata keçirilirdi. Ona görə də Eşşək ona verdiyi pulu heç vaxt saymazdı. Pul vərəndə də deyərdi ki, filan qədər özünə götür.

Nəhayət, başçı gəlib çıxdı. Çox yorğun və zəhmli görünürdü. Qoduqçanın dalağı sancdı, fikirləşdi: "Görəsən, nə olub yenə? Zalim oğlunun üzündən-gözündən zəhirmar tökülür".

Eşşək yerinə keçib rahatlandı. Zəngi basdı, katibəni çağırıldı. Bir neçə saniyə keçməmiş Qoduqça içəri girdi. Qapını arxadan bağlayıb Eşşəyin boynuna sarıldı. Göz yaşları başçının boynunu islatdı. Qoduqçanın vəfası Eşşəyi qəti qərar verməyə vadə etdi:

-Axtar, yaxşı bir tövlə tap, alım sənə. Ancaq bu işi elə görməlisən ki, heç kim şübhələnməsin.

Qoduqça sevincdən az qalmışdı qanad açısan. Özünü xoşbəxt sayırdı. Gözləri yaşardı, bu, sevinc yaşaları idi.

-Ömürlük sənə qulam, mənim əziz Eşşeyim.

Qoduqça çıxandan sonra Eşşək fikrə getdi: "Bunu da belə razı saldıq. Elə eləməliyəm ki, dilin yanında qısa, gözü isə kölgəli olsun. Yeri gələndə, dilini dişinin arasında sakit saxlamağı bacarsın".

Eşşək burda fikirləşməyində olsun, sizə kimdən deyək, kimdən söyləyək, meşənin heyvanlarından. Heyvanlar başçının yanında qalmaqaldan sonra Qabanın təşəbbüsü ilə yuxarıya şikayet ərizəsi yazdırılar. Ərizəyə iki yüzdən çox heyvan imza atdı. Şikayət gəlib Qara Şirə çatdı. Qara Şir çox fikirləşmədi. Onsuz da onun Eşşəkdən heç xoşu gəlmirdi. Ona görə də Eşşəyin başçı olduğu meşəyə böyük bir yoxlama göndərilməsinə göstəriş verdi. Yoxlama komissiyasının rəhbəri Əqrəb Zəhərlini yanına çağırıb ona qəti tapşırıq verdi:

-Bu yoxlamanın məqsədi odur ki, Eşşək vəzifədən götürülsün. Birdən Eşşək rüşvətlə sizi ələ alar, aldadər. Ona görə də ehtiyatlı olun. Təcili yola düşün və etimadı doğruldun.

Bəli, hər kədərin dalınca bir sevinc, hər bir əyləncənin ardınca bir işgəncə gəlir. Eşşək çoxlarına zülm etmiş, işgəncə vermişdi. Yalnız axmaqlar belə edə bilərlər, yalnız cahillər öz pis əməllərinin nəticəsini, aqibətini düşünməyib, hərəkətlərinin sonunu görməzlər. Yaxşı işlər görüb, xeyirxahlıq edənlər əvvəl-axır əməllərinin mükafatını görəcəkdir. Misal var, deyərlər: "Nə ekərsən, onu da biçərsən".

Meşəyə yoxlama gəlməsini Eşşəyə meşəətrafi bağında istirahət edərkən çatdırıldılar. O, heç kefini də pozmadı. Göstəriş verdi ki, gələnləri mehmanxanada yerləşdirsinlər, sabah görüşüb danışarıq. Eşşək gördü ki, qoduqları və qoduqçaları narahatlıq keçirirlər, dedi:

-Əshi, narahat olmayın, gəliblər, yoxlayacaqlar, haqlarını alıb gedəcəklər.

Meşə başçısının yoxlama komissiyasına qarşı etinasızlığı Əqrəb Zəhərlini lap qəzəbləndirmişdi. Əqrəb onsuz da başqa cür köklənmişdi. Bu Qara Şirin göstərişi idi. Qara Şir onsuz da çoxdan idi ki, Eşşəyin yerinə Qatırı təyin etmək istəyirdi. Heyvanların bu şikayət məktubu lap yerinə düşmüşdü.

Səhər-səhər başçı işə həmişəkindən bir saat

tez gəlmişdi. Yoxlamanın harada aparılması haqqında siyahı hazırladı. Əslində həmin yerlərin heç yoxlamaya ehtiyacı yox idi. Axşamdan yoxlama qrupu üçün nəzərdə tutduğu məbləği də hazırlamışdı və gətirib işdəki seyfə qoymuşdu.

Nəhayət, komissiya üzvləri, başda Əqrəb Zəhərli olmaqla təşrif buyurdular. Əqrəb Zəhərli heyvanların göndərdiyi şikayət ərizəsini Eşşəyə təqdim etdi və qeyd etdi ki, göstərilən sahələr təcili yoxlanmalıdır. Eşşək ərizəni oxudu və Qoca Filin dəsti-xəttini tanıdı. Ürəyinə damanlar başına gəldi: "Axi, gərək mən onların məktub göndərməsinə imkan verməyəydim", - deyə fikirləşdi.

Komissiya bir həftə işləyib şikayetdə yazıları təsdiq edən sənəd hazırladı. Eşşəyin ciddi cəhdinə baxmayaraq, Əqrəb Zəhərliyə yaxın düşmək mümkün olmadı.

Yoxlamanın nəticələri ilə tanış olduqdan sonra Qara Şir nərildədi və şaqqanaq çəkib güldü: "Hə, indi quyruğu mənim əlimdədir bu Eşşəyin. Yığlığı bəsdir, yoxsa qudurər", - deyə düşündü. Köməkçisi Qıpıqgöz Bayquşuna çağırıb göstəriş verdi ki, İlanyatan dağının ətəyində yerləşən Sulu meşəyə Qatır Atoğlunun başçı təyin edilməsi barədə sərəncam hazırlasın.

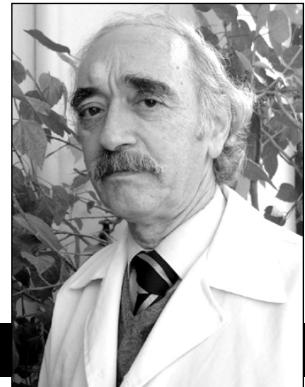
-Eşşək necə olsun, əlahəzrət? - deyə Qıpıqgöz Bayquş soruşdu.

-Onun da səhhəti ilə əlaqədar olaraq təqaüdə çıxmazı barədə ikinci sərəncam hazırlayıñ, - dedi Qara Şir.

Məsələdən Eşşəyin hələ xəbəri yox idi, amma ürəyi səksəkədə idi. Bilirdi ki, Qara Şir bu gün-sabah onu yanına çağıracaq. Eşşək Qara Şir-dən onsuz da heç bir mərhəmət gözləmirdi. Bu na baxmayaraq, hələ ümidi vardi.

Axşam bütün carçılardan Eşşəyin vəzifəsindən azad olunması və Sulu meşəyə Qatır Atoğlunun başçı təyin edilməsi haqqında xəbər yaydılar. Er-təsi gün Qara Şirin göndərdiyi nümayəndə - Yaslı Yapalaq Qatır Atoğlunu meşə sakinlərinə təqdim etdi. Eşşək cənablarına isə uğurlu istirahət arzuladı.

Yazlıq meşə sakinləri, yağışdan çıxıb yağımura düşdülər. Kimin hünəri var idi ki, narazılıq eləsin. Heç kim Qara Şirin qəzəbinə düşçər olmaq istəmirdi.

HAFİZ ƏLİMƏRDANLI

QƏZƏLLƏR

HƏYATIN MƏNASI NƏDİR?

Ya Rəbb, ömrümün seçdiyi bu ciğır haraya gedir?
Yəqin ki, olacaq əzab, bir də ki, sevinc hərdənbir.

Yandırsa göyləri ahım, ürəyin yanmazmı hərdən?
Axanda göz yaşım, qəlbim hicqırar, gəlməz səs-səmir.

Bir dildar istədim səndən, qəlbimə toxuna bilsin,
Ta ki, verdiyin ciğirdə olsun tək mənimlə əlbir.

Hər kəsin bəxtində vardır, əzəldən yazmışan qərar,
Yahu, söylə bəs nədəndir, bəlkə də gülzərim bilmir?

Dedilər, eşitsə ol can, sevinər, söyləyər əlbət,
Hər sözü ürəkdən gələr, qəlbinə eyləyər təsir.

Bu həyat belədir, ya Rəbb, ayrılmır kədərlə sevinc,
Dəyişir verilmiş qanun, dəyişir yazılmış sətir.

Verilən ömürdən, ey Hafiz, neçə il salsan da yola,
Yenə də edirsən fikir, həyatın mənası nədir?

31.01-06.02.2020

BİR ZAMAN SÖYLƏDİNMI?

Ey gül, eşq nədir həyatda, bir zaman söyləmədinmi?
Yaratmaq bir eşqdır, dəndlərə dərman söyləmədinmi?

Həyata eşq verib məna, deyiblər hikmət yazanlar,
Sevənlər eşqindən eylərmi güman, söyləmədinmi?

Eşq yolu mürəkkəb, bu yol hər kəsin qisməti olmaz,
Bu yolda dözməzsən, qalxanda tufan, söyləmədinmi?

Yazıldı Leyliyle Məcnun eşqindən gör neçə dastan,
Bilməsə eşqimdən dövran, eylərəm fəqan, söyləmədinmi?

Eşqinin oduna yandım, bu məkan nədən bixəbər,
Oxunur ötenlər, halim pərişan söyləmədinmi?

Səndən uzaq düşəndə mən, eşqi bəyan eyledin sən,
Həyat eşqdir, bilər bunu əsl insan, söyləmədinmi?

Hafiz, son dəfə görüşdük, o baxış yadindadırı?
Ruhun da göylərdə eyləyər dövran söyləmədinmi?

05-09.02.2020

SEVINƏRƏM MƏN

Dünyada sülh olsa, getsə əsarət, sevinərəm mən,
Məhv olsa silahlar, gəlsə ədalət, sevinərəm mən.

Hələ də istəyir bölmək, kimlərsə bu gün dünyani,
Yox olsa ədavət, qalsa rəqabət, sevinərəm mən.

Dünyanı qoruyar, dərk etsə insan, nədir səadət,
Etdiyi əməldən çəksə xəcalət, sevinərəm mən.

Bir gün sülh olsa yaxşıdır, min illik dava-dalaşdan,
Düşünüb insanlar etsə məşvərət, sevinərəm mən.

Tək çocuq səsindən titrəsin aləm, hər axşam-səhər,
Oxunsun laylalar, səsinə həsrət, sevinərəm mən.

Söylə nədəndir heç gəlmir, ilahi, sülhün nəğməsi,
Alarsa zalımlar bir zaman ibrət, sevinərəm mən.

Budur yeganə arzusu Hafizin, istərsəz deyim,
Açılsa həmişə çiçəklər əlbət, sevinərəm mən.

10-11.02.2020

HEÇ KÜSMƏYİN YERİ VARMI?

Küsmeyin ki, bir adətdir, hər söhbətim hicran oldu,
Həsrətindən qəlbim yandı, ayrılığın yaman oldu.

Səni görən gündən bəri, eşqin odu nədir, bildim,
Pərvanə tək yandım oda, eşidənlər heyran oldu.

Aşiq olmaq istedaddır, qismət olmaz hər sevənə,
Yayıldı bu istedadım, sevənlərə dastan oldu.

İndi daha Məcnun yoxdur, bu ad çıxdan yaddan çıxıb,
Bizdən söylər artıq aləm, bu əhvalat əyyan oldu.

Gəzmə məndən çox aralı, hər sözümüz söhbət olur,
Elin gözü ki, bizdədir, səbəbkərə dövran oldu.

Gəl sevgilim, küsmə daha, keçən günlər geri dönməz,
Yadına sal bir zamanlar, neçə küsən peşman oldu.

Əgər məndən ayrı düşsən, ayrılığa dözərmisən?
Kim nə desə inan mənə, bu söz-söhbət yalan oldu.

Öz qəlbinə qulaq as bir, gör, Hafızdən nələr deyir,
İki sevən arasına girən yalnız şeytan oldu.

14-15.02.2020

QALAN HƏMƏN SUAL OLDU

Bir zamanlar eşq deyəndə Leyli, Məcnun misal oldu,
Sevənlərin öz dünyası, başqa aləm xəyal oldu.

Keçib artıq o dövranlar, düşmür Məcnun indi yada,
Eşq oduna yanaların son istəyi vüsal oldu.

Rəqiblərin sayı artdı, bir zülfü qarə görəndə,
Sevən qəlbə əsas meyar, lalə dodaq, camal oldu.

Fizuli tək dahi varmı, sevənlərdən bir də yaza?
"Şəbi-hicran" can yanmasa, qalan həmən sual oldu.

Bir dildarı mən də sevdim, ixtiyarım getdi əldən,
Ürəyimi açdım ona, şahid yalnız hilal oldu.

Hər sözümə ağız bütüb, nə "hə" dedi, nə "yox" dedi,
Göz yaşları axıb getdi, dəyişən tək əhval oldu.

Ayrılığın vaxtı çatdı, nə o dindi, nə mən dindim,
Bir söz ondan eşitmədim, sanki dilim də lal oldu.

Dəftər-qələm olsa əgər, Hafiz ol dildara yazar,
Ürək sevən cəlal deyil, istədiyi kəmal oldu.

15-16.02.2020

NAĞILLARDA BİR ALƏMİM VAR İDİ

Bir zamanlar nağıllardan bir aləmim var idi,
Səyahətçün düşünürdüm beş-on gəmim var idi.

Xəyallarda neçə dövlət, neçə diyar dolandım,
Kitabları oxumağa, yaman təbim var idi.

Sevinərdim heç olmasa, oxuduğum kitabda,
Kəlamlarım, adətlərim, milli dəbim var idi.

İllər ötdü, nağıllardan həyata mən atıldım,
Həyat verdi sevinc mənə, həm də qəmim var idi.

Bilməz idim, hər günümüz sınaq olur, qan olur,
Nə yaxşı ki, qəlbimə yar bir həmdəmim var idi.

Heç sən demə, nağıllar da bizə nəsə öyrədir,
Bunu mənə söylədən də, ol sənəmim var idi.

Hafiz, sənin öz qəlbində neçə nağıl yaşıyır,
Unutma ki, yazmaq üçün bir qələmim var idi.

20-21.02.2020

EY İNSANLAR, SÜLHƏ GƏLIN!

Qış da getdi, yağmadı qar, nədən belə, heç bilmədim?
Tökdü yağış, əsdi rüzgar, nədən belə, heç bilmədim?

Qışın da var öz ləzzəti, fəsillərin arasında,
Torpaq qardan naxış alar, nədən belə heç bilmədim?

Bahar gəlsə yağan qarın faydasını görər hamı,
Bağçada bülbül oxuyar, nədən belə, heç bilmədim?

Səbəbini, sən ey insan, düşündünmü bir zamanlar?
Tanrı özü qaldı naçar, nədən belə, heç bilmədim?

Pozdun dünyanın gedişin, böldün onu neçə yerə,
Qəlbdə yaratdın intizar, nədən belə, heç bilmədim?

İndi iqlim də dəyişir, insanların əməlindən,
Qış ki, getdi, gəlmir bahar, nədən belə, heç bilmədim?

Ey insanlar sülhə gəlin, sülhə dəyər Tanrı verər,
Hafız deyər təkrar-təkrar, nədən belə, heç bilmədim?

21-23.02.2020***XOCALI***

Nədəndir eşitmır dünya fəryadımı candan,
Eşitmır, bəlkə heç eşitmək istəmir cahan.

Qanamı susamış, yoxsa ki, azmiş yolundan,
Yoxsa ki, unutmuş, nə vaxtsa adlanıb insan.

Tökülmüş ahılın, çocuğun burada qanı,
Susur dünyaancaq, susarmı bu qədər vicdan?

Qan ilə yazılındın tarixin səhifəsində,
Qəlbim də, Xocalı, nifrətdən eyləyir tuğyan.

Ayrıldın köksümdən, köksümdə sağalmır yara,
Ürəyim alışib, dayanmaz, hayqırar üsyən.

Siz ey vətənimin əyilməz mərd ərənləri,
Çağırı Xocalı, verməyin düşmənə aman.

Bu Vətən bölünməz, Tanrıının verdiyi paydır,
Oğullar yolunda canını edərlər qurban.

Qoy, tarix dərs alsın, sizlərdən götürsün ibrət,
Ey Hafız, söyləyib, söyləyir bunu Yaradan.

25.02.2020***BİR MƏN BİLDİM,
BİR SƏN BİLDİN***

Könül deyir, ürək sevər, bir mən bildim, bir sən bildin,
Ömür daha getməz hədər, bir mən bildim, bir sən bildin.

Nədən ayrı dolanmışıq, ürək dözmür ötən günə,
Bilənlərdən aldım xəbər, bir mən bildim, bir sən bildin.

Cəfalara dözmüşəm mən, rəqiblər həsrətlə baxar,
Əzab çəksəm gedər kədər, bir mən bildim, bir sən bildin.

Gecə-gündüz qəlbimdəsən, qıbtə edər mənə qəmər,
Kömək etməz məgər ülker, bir mən bildim, bir sən bildin.

Söylədilər ol yar qılar, eşidərsə sənə əlac,
Sağalaram versə zəhər, bir mən bildim, bir sən bildin.

Soruşma gəl heç sən məndən, könül sevən gözəl olar,
Təki dili olsun şəkər, bir mən bildim, bir sən bildin.

Qınamayın, a dostlarım, sevən qəlbi sevən bilər,
Yazılırsa neçə əsər, bir mən bildim, bir sən bildin.

Bir gün gələr qəlbin deyər, bir dəryadır sənin sözün,
Min rəqibə hətta dəyər, bir mən bildim, bir sən bildin.

Ey Hafizi sevən gözəl, bu sevdadan yorulmadın?
Həyat vermiş sənə cövhər, bir mən bildim, bir sən bildin.

25.26.02.2020***MİRZƏ ŞƏFI VAZEHƏ***

Hər şairin ana dildə adı bəyan olmalıdır,
Ustadların sözlərində məna əyan olmalıdır.

Gör neçə dastan yaradıb, bircə sətir yazmaq ilə,
Bir sətrini kim oxusa, qəlbə həyan olmalıdır.

Vazeh bu cür ustاد olub, hikməti var dörd sətirdə,
Dərk etməyə oxucuda, yəqin imkan olmalıdır.

Dünya özü heyran olub, Vazeh yazan əsərlərə,
Əlbəttə ki, qiymət verən kamil insan olmalıdır.

Hər kəlməsi düşündürür, insanları zaman-zaman,
Yaddan çıxmaz bir incidir, qəlbə güman olmalıdır.

Hər nə qədər söyləsələr Vazeh yazan incilərdən,
Yenə azdır, danışmağa hələ dövran olmalıdır.

Nə yaxşı ki, yad elədim, Şair ruhu xoş olacaq,
Budur borcu Hafızın də, qəlbənən olmalıdır.

28-29.02.2020***HƏR BİRİ CANDAN ƏZİZDİR***

Olsa dost mənə qismət, min şuxə dəyər, mən demisəm,
Hər biri candan əziz, sorsan əgər, mən demisəm.

Hər çörək kəsdiyinə dost deməzlər, istəsən də,
Dost olan lazımlı gəlsə, can da verər, mən demisəm.

Şad günümüzdə dostlara hər an minnətdar olaram,
Sınaram hər birini, gəlsə kədər, mən demişəm.

Dərdi pünhan tutaram, dostlarım da dərd çəkməsin,
Dostlara istəmərəm dəysin xətər, mən demişəm.

Qəlbimi açsam əgər, dostlar heç kənar qalarmı?
Çalışar hər dərdimə olsun çəpər, mən demişəm.

Könlümə şövqü verən, əlbəttə ki, dostlarimdır,
Ürəyim dost tapmasa, qübar edər, mən demişəm.

Dostlarsız həyat heçdir, a dostlarım bilirsizmi?
Hafızın qəlbini verər sizə xəbər, mən demişəm.

02-03.03.2020

QITƏ

Cəfalıdır elmin yolu, hər yetənə qismət olmaz,
Əzabı çox, səfası az, cəfa ilə ömür keçir.

Elmin yolu eniş-yoxuş, savad yoxsa təzad olur,
Məndən əvvəl gər ki, gəlib dahilərdən həmən fikir.

Neçə-neçə ustad alim, neçə-neçə ustad şair,
Söyləmişdir gözəl sözlər, sözlər qalib sətir-sətir.

Yoxdur daha həmən alim, yoxdur daha həmən şair,
Sözlər yanlış məşəl kimi insanlığa işiq verir.

Elm sənə dövlət verməz, ucaldacaq amma səni,
Dövlət yığan bir çox insan, baxıb sənə həsəd edir.

Bəlkə yaşar tək bir insan, bir millətsə qala bilmir,
Başqasının qulluğunda, səsi ötən dündən gəlir.

04.03.2020

MƏNLƏ HƏMDƏM BU GECƏ

Gəlsin qəmər qonağım, sənlə bahəm bu gecə,
Dolsun meylə piyalə, getsin dərd-qəm bu gecə.

Bu dövrənin çoxmudur, hələ də məşəqqəti,
Dözerəm sənlə olsam, bilsin aləm bu gecə.

Xatırla sən hər günü, hər anın dəyəri var,
Bəlkə də dərk edərsən, mənlə həmdəm bu gecə.

Cövr etmək adətindir, nədən axı bu qədər,
Etsən imtahan məni, ollam xürrəm bu gecə.

Ürəyim bəzən dözmür, kövrəlir hər sözündən,
Gözlərim yaşla dolur, yanağım nəm bu gecə.

Yetişib zaman indi, itirsən son məqamı,
Kömək etməz bir daha, dəftər-qələm bu gecə.

Hafızın səbri böyük, hər kövrünü unudar,
Evinin kandarından atsan qədəm bu gecə.

07-08.03.2020

BİLMİRƏM HEÇ NƏ ZAMAN

Bilməm nə zaman dildar mənlə həmdəm olacaqdır,
Sevinci sevinc cana, qəmi də qəm olacaqdır.

İstərəm mən, nəhayət, qutarsın ahım, fəqanım,
Onunla bircə günüm, bir ömür aləm olacaqdır.

Kim görübdür bu qədər, dərdi-ələm bir gecədə,
Hər gecəm onsuz əzabdan cəhənnəm olacaqdır.

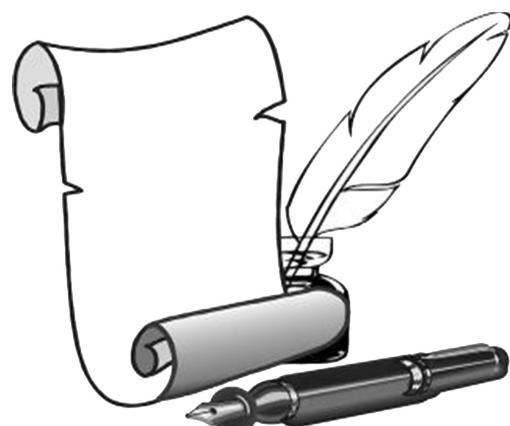
Söz yox hər sevən qəlbin, gizli bir dastanı vardır,
Aşkar etsəm sırrimi, dostlar xürrəm olacaqdır.

Ol şux kənar dolansa, mən bəxtimi sınayaram,
Rəqib məni sınasa, əhdim möhkəm olacaqdır.

Bahar fəsli yetişsə, axar sular aşib daşar,
Hər açan gül-çiçəkdə, yenə şəbnəm olacaqdır.

Bir xəbər olsa yordan, soruş, Hafız inciyərmi?
Dediyi hər kəlmədən, qəlbinə məlhəm olacaqdır.

08-10.03.2020

GÖYƏRÇİN KƏRİMİ

*Şair-yazıcı-publisist,
Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin üzvü
kgyarchinsh@gmail.com*

PSİKOLOJİ ANLAŞILMAZLIĞIN BƏDİİ ƏDƏBİYYATA TƏSİRİ

Kişi və qadının fərqli cəhətləri haqqında, əlbəttə, çox deyilib, çox yazılıb, lakin yekun nəticə əldə etmək mümkün olmur, çünkü yer üzündə nə qədər insan varsa, o qədər də psixika var. Digər tərəfdən, psixologiya bir yerdə dayanıb gözləmir ki, ona çatıb nəfəsini dərəsən. Gündə neçə uşaq doğulursa, onların sayı qədər də psixoloji vəziyyət meydana çıxır. Elə buna görə də mütxəssislər durmadan psixologiya ilə məşğul olurlar ki, gündəlik problemləri yüngülləşdirmək asanlaşın. Psixoloji vəziyyətin mənbəyi beyində yerləşdiyinə görə, ensefalonun mütəmadi araşdırılması tədqiqatçıların ən mühüm vəzifələrindəndir.

Məqsəd: əks cinslərin oxşar və fərqli anatomiyasının psixologiyaya təsirinin düşüncə tərzilə mütənəsib olub-olmadığının fəlsəfi təhlilinə çalışmaq

Metodologiya: müqayisəli araştırma və öz-baxış

Elmi yenilik: Bədii ədəbiyyatda həyatdan götürülməyən, ancaq fantaziyanın məhsulu kimi çıxış edən hadisələr əsərdə iki cinsin bir-birinin psixologiyasını yaxşı bilməməsi üzündən ayrı-ayrı səhnələrin süniləşməsinə gətirib çıxarır.

Açar sözlər: psixologiya, ideya, idrak, iradə, təzahür, limbik, kommutativ, subyekt

Giriş

Bu mövzuya müraciət etməkdə niyyətimiz yazarların gerçek həyatda şahidi olduqları, yaxud olmadıqları hadisələrin bədii təsviri zamanı qarşı cinsin psixologiyasını mükəmməl bilmədikləri üzündən yaşıdalıqları çətinliklərin uyğun izahına çalışmaqdır. Öyrənmək istəyirik ki, **qadın və kişi psixologiyası** qarşılıqlı olaraq nə qədər başa düşüləndir və bu başa düşülənlərin təcrübəyə istinad edən hissəsi böyükdür, yoxsa ehtimala əsaslanan?

Məqalə ədəbi əsərlərdə hadisələrin psixoloji cəhətdən düzgün ifadəsi üçün müəllifin fantaziyaya nə dərəcədə güvənməli olması məsələsini nəzərdə saxlayır. Məqsədimiz əks cinslərin oxşar və fərqli anatomiyasının psixologiyaya təsirinin düşüncə tərzilə mütənəsib olub-olmadığının fəlsəfi təhlilinə cəhd etmək, yalnız fizionomiya cəhətdən kişidən fərqlənən qadı-

nin bütün məsələlərdə ondan geri qaldığını iddia edən əsassız fikirlərə münasibət bildirməkdir. Xanımlar haqqında, hətta mütefəkkirlər tərəfindən söylənilən mənfi fikirlərin doğruluq sərhəddini araşdırmaq, qadının feminizmlə heç bir əlaqəsi olmayan düşüncə azadlığından bəhs etmək isteyirik.

Kişi və qadının anatomik fərqi

Anatomiyadan bizə bəlli olan biliklərə istinadən onu söyləyə bilərik ki, kişi və qadının bədən quruluşu biri digərindən yetərincə fərqlənir; kişinin bütün daxili və xarici orqanları qadında olduğuna nisbətən həcmcə böyükdir, lakin bu böyüklüğün şüurla, düşüncə tərzilə düz mütənəsib olduğunu dile gətirmək, əlbəttə ki, doğru olmaz. Əgər insanın yaradıcılıq qabiliyyəti beyninin həcmindən asılı olsaydı, onda o, heç vəchlə öküzdən irəli keçmək imkanı qazana bil-

məzdi. Deməli, kişilərin daha ağıllı olma səbəbi kimi beynin həcmini nəzərə almaq əsaslı mülahizə deyil.

Kişilərin qadılardan əsas üstünlüyü ölçü vahidi vatt olan gücdür: N=1coul/t. Bioloji mənada cinsiyyət ayrılığını nəzərə almasaq, qalan bütün məsələlərdə onlar arasındaki fərqlilik nisbət əmsalları ilə ölçülür. Əgər kişinin ağciyəri qadının ağ ciyərilə müqayisədə 50% həcm böyüklüğünə malikdirsə, bu heç də o demək deyildir ki, kişi qadından əlli il uzun ömür sürməlidir. Deməli, daxili və xarici orqanların hər hansı quruluş müxtəlifliyi xüsusiyyət müxtəlifliyilə müşaiyət olunsa da, mahiyyət müxtəlifliyinə səbəb yaratmamalıdır.

Kişi və qadının əlli təməl fərqindən söz açan mütəxəssislər özləri də yaxşı bilirlər ki, [1] söylədikləri mütləq mənada deyil, çünki ayrı-ayrı şəxslərin timsalında deyilənlərin tam əksini müşahidə edirik. Daha əvvəl qeyd etdiyimiz kimi bu məsələdə də dəyişən nisbətdir. Əgər qadında 3,6, kişinin bədənidə 4,5 litr qan varsa, bu, insan olaraq qadını kişidən ayırmak üçün əsas sayla bilməz. Ümumiyyətlə, istənilən xarakterik cəhəti araşdıranda onun bütünlükə kiyi, ya qadına məxsus olması haqqında yekun nəticə əldə etmək müşgül məsələdir.

Yuxarıda sadalananlara onu da əlavə etmək yerinə düşər ki, uzun-uzadı heyvan beyni ilə insan beyninin oxşar və qeyri-oxşar quruluşundan söhbət açan mütəxəssislər heyvanda düşünmə qabiliyyətinin olmaması səbəbini, yaxud insan beyni ilə heyvan beyni arasındakı fərqi hələ də öyrənə bilməyiblər. İnsanı heyvandan fərqləndirən əsas cəhətlərdən biri yaddaş həcmi, digəri nitqin olmasıdır. Lakin onu da nəzərə almaq lazımdır ki, doğulan gündən heyvanlar arasına atılmış uşağın danışabilmə ehtimalı hələlik bizim üçün sual altındadır.

Beləliklə, beynin fərqli anatomik quruluşu fərqli psixologiyanın yaranmasına vasitə olsa da, düşüncə tərzinə təsir göstərmir. Düşüncə qadın təbiətlidir, qavradığını doğur. Düşüncə azaddır, onun yolunu ancaq düşünən insanın müvafiq xəstəliyi, yaxud ölümü bağlaya bilər. Görünür, [2]

böyük azərbaycan şairi M. Ə. Sabir elə bu mənada yazırıdı: "...Qabili-imkanmı olur qanmamaq?"

Kişinin qadından üstünlük dərəcəsi kimi neyron sayını əsas götürmək cəhdimiz də yanlışdır, çünki düzənlik filində [3] insana nisbətən 168 milyard artıq neyron var.

Deməli, heç bir xüsusiyyətini nəzərə alıb qadınla kişini qəti şəkildə bir-birindən fərqləndirmək mümkün deyil, qadın yeganə cəhəti - dünyaya uşaq gətirmək qabiliyyətilə kişidən seçilir və o da məlumdur ki,

dünyanı - hər kəsi, hər nəyi dərk edən idrak özünü dərk etməkdə acizdir:

*"Təxəyyül, xəyal, zövqə görədir,
İdrak özünə də sirrdir həmişə..."* [5, s. 23]

Əgər idrak özünü dərk edə bilmirsə, onda şurun hansı cinsdə necə olmayı barədə birmənalı şəkildə fikir yürütəmək cəhdimiz qəbul edilən sayılmamalıdır. Çünki, hamı dünyaya inkişaf etməmiş beyninə təşrif gətirir və sonrakı mərhələ toxumun hansı torpaqda daha çox məhsul verəcəyinə uyğun olaraq beyindaxili və beyninxarici proseslərdən asılıdır. Araşdırılmaların nəticəsi kimi onu söyləmək olar ki, kamil beyni kişi və qadın beynlərinin quruluş və xüsusiyyətlərini özündə birləşdirir. Əgər kişi və qadın beyninin üst-üstə düşən quruluşunu "A", üst-üstə düşməyən formasını "B" və "C" ilə işarə etsək, onda ümumi düstur belə olmalıdır: Kamil beyn = [A+B+C], eynən yunan mifologiyasında deyildiyi kimi: "İnsanlar nə vaxtsa iki-cinsli olmuşlar və [6] bu səbəbdən qadınla kişi həmişə öz yarısını axtarır". Bu düstur riyaziyyatda toplamın kommutativliyidir, yəni toplananların yerini dəyişməklə cəm dəyişmir.

Limbik sistemin görünüşcə kimdə necə olmasından asılı olmayaraq o, hamida eyni funksiyani yerinə yetirir, fərqli, artıq qeyd etdiyimiz kimi, qadının zəif, kişinin güclü təbiətindən irəli gələn xarakterik cəhətlərdədir.

Kobud bir müqayisə aparaq. Eyni növdən olan kartof eyni sahədə, lap bir-birinin yanında, amma müxtəlif formalarda - böyük, kiçik, uzunsov, oval və s. yetişir, keyfiyyət isə sabit olaraq qalır. Qida məhsulu kimi bizim üçün mühüm olan, əlbəttə, görünüş yox, keyfiyyətdir. Deməli, düşüncə məsələsində də belədir: əsas olan quruluş yox, imkan dərəcəsidir. Təcrübə yolu ilə bizə o da məlumdur ki, kişi elmin, yaxud həyatın müəyyən sahələrində müvəffəqqiyyət əldə edirəsə, qadın kişinin müvəffəq ola bilmədiyi sahələrdə üstünlüyü imza atır.

Artur Şopenhauerin "Dünya haqqında təsəvvür kimi" kitabına istinadən söyləmək olar ki, "idrak ilkin olaraq öz mahiyyətinə görə bütünlükə iradənin xidmətindədir..." [4, § 33, s. 124] Bu o deməkdir ki, şüur istənilən varlığı ehtiyaclarını ödəməyə vasitə olsun deyə verilib. Öz mahiyyətini dəyişdirməyən idrak iradənin, başqa sözlə, arzuların xidmətində dayanır və ilkin idrak səviyyəsində kişilərin daha ağıllı olması onların beyni quruluşundan irəli gələn xarakterik cəhətləri, daşıdları statusla əlaqlıdır, lakin iradəyə xidmət etməyən idrak hər iki tərəfdə eyni olduğuna görə cinslər arasında psixoloji anlaşılmazlıq yaran-

mir, bir sözlə, dərk olunmazlıq idrakin iradəyə xidmət səviyyəsində, yəni Platonun "həmişə yarananlar və məhv olanlar" [4, s.118] dünyasında baş verir.

Əgər insanın bütün üstün cəhətləri, dünyani dərk etməsi, dünyadan kənara çıxmazı, hansısa böyük elmi kəşfə imza atması düşüncənin məhsuludursa, onda "iradəni ideyadan, ideyanı təzahürdən fərqləndirməyi" bacaran subyekt üçün dərrakə nöqtəyi-nəzərindən qadın, kişi məfhumu yoxdur. [4, § 35, s. 127]

Əks cinslərin psixoloji fərqləri haqqında

Qadın və kişi psixologiyası bir-birindən yetərincə fərqlənir, hətta o qədər fərqlənir ki, tərəflər müəyyən şəraitlərdə kimin hansı addımı atacağını təxmin etməkdə çətinlik çəkirlər. Müəyyən hadisələrə mütabiq olaraq kişilərin qadınlar, qadınların kişilər haqqında söylədikləri fikirlərin əsas hissəsi həmişə ehtimaldan ibarət olur, baxmayaraq ki, bu ehtimalların həqiqət olma ehtimalı da az deyil.

Psixologiya elmi nə qədər qadın və kişi psixologiyasının üst-üstə düşən, düşməyən cəhətlərindən bəhs etsə də, həmişə gizlində, yəni söhbət açmayıacağı, yaxud aça bilməyəcəyi nəsə qalır. İnsanın müvafiq hadisəyə adekvat reaksiyasının necəliyi öz həmcinsi tərəfindən daha düzgün müəyyən edilir. Məsələn, kişi cavabın eyni olacağını dərk etmədən intim münasibətdə olmaq istədiyi əks cinsin nümayəndəsinə illərlə eyni üsulla əziyyət verə bilər, lakin cavabın kafi olmasından ötrü özünü, yaxud mühiti dəyişdirməyin zəruriliyini, təzyiq etməkdən çəkinməyin vacibliyini nəzərə almaz və ona elə gələr ki, qadına zor tətbiq etməklə istəyinə qovuşacaq. Əlbəttə, zor tətbiq etməklə nəinki istənilən varlığı, hətta şəhərə, ölkəyə də sahib çıxməq mümkünür, lakin bu o demək deyildir ki, təcavüze uğrayan tərəf həmişə taleyilə barışacaq, hətta barişə belə, ruhən rahatlıq tapmayana qədər əks mövqeyini nümayiş etdirməklə yanaşı ölçübəgəlməyən mənəvi ağrı da yaşayacaq.

Qarşıya qoyulmuş hansısa tapşırığın həlli üçün kişi və qadın beyinlərinin müxtəlif hissələrindən istifadə etsələr belə, müvəffəq olmaq mənada nəticə dəyişməz olaraq qalır. Aşağıdakı linkə istinad etsək, qadınla kişinin fərqli xüsusiyyətdən bəhs edən növbəti fikir belədir: əgər yolun üzərində top varsa, kişi ona təpiklə zərbə endirəcək, qadın isə ən yaxşı halda onu əlinə götürəcək və ya sinəsinə sıxacaq. Şəxsən mən özüm ağlım söz kəsəndən indiki yaşama qədər yolumun üstündə nə vaxt top görünəmsə, özümü qapıya zərbə endirən futbolçu kimi aparmaqdan çəkinmirəm və heç vaxt onu [7] əlimə götürmək ağlımdan keçmir.

Fransız yazıçısı Jean Grangenin [8] qadın haqqın-

da söylədiyi fikrə nəzər salaq: "Qadın heç getməyəcəkmiş kimi sevər, amma yeri gələr, heç sevməmiş kimi gedər". Yaziçi ona görə belə düşünür ki, sevgiliyi qadın olub, lakin bu xüsusiyyət qadınlara aid olduğu qədər də kişilərə aiddir, ümumiyyətlə, insana aiddir. Çünkü məhəbbətin cinsi olmur, o, hamida eyni şəkildə təzahür edir. İstənilən hadisənin iki tərəfliliyi o deməkdir ki, irəli getməyə sərf olunan enerji geri qayıtməq üçün lazım olan enerjiyə bərabərdir. Bu mənada bütün proseslər istiqamətini dəyişməyə, yaxud öz əvvəlinə qayıtmaga tədricən müvəffəq ola bilirsə, sevgini tədricən, düşünülmüş şəkildə nifrətə çevirmək imkan daxilində deyil, hər nə olacaqsə, əsasən, bir anda baş verir. Nəcə ki, bir neçə metr hündürlükdən itələnən kütlə yerə tədricən yox, bir anda düşər, buna oxşar olaraq sevgi də bir göz qırpmında heç olmamış kimi özünün əksinə yönələr.

"Bir zamanlar kişinin üstün olduğuna inanırdım, sonra evləndim, həyat yoldaşım bu inancımı məhv elədi" - deyə səslənən amerikalı aktyor Cak Lemmonun[9] qadınlara qarşı pozitiv münasibəti həyati gerçəkliyin nümunəsidir.

Bəzi filosofların qadınlar haqqında empatiyasız fikirlərinə gəlincə isə onları qınamaq da olar, qınamaq da. Ona görə qınamaq olmaz ki, dəhilər uzağa baxırlar və insanlarda dəyər verdikləri yeganə cəhət zəkaüstü düşüncə tərzidir, lakin bütün qadınlara eyni münasibət bəsləməklə onlar da qınaq obyektiyə çevrilirlər. Məgər bütün kişilər oxşardır? Nəzərdən qaçırmayaq ki, Platon dövlət qoruyucularının güclü və zəif kişilərdənsə, güclü kişi [10] və güclü qadından ibarət olmasına tərəfdarı idi.

Mübahisəyə cəlb olunası daha bir nüans klassik alman fəlsəfəsinin nümayəndəsi Georg Wilhelm Fridrix Hegelin [11] qadınlardan söylədikləridir: "Qadınla kişi arasındaki fərq heyvanla bitkinin arasındaki fərq kimidir; heyvan kişinin, bitki isə qadının xarakterinə uyğundur. Əgər qadın dövlətin başındadırsa, həmin dövlət təhlükə altındadır. Çünkü onlar bütövün tələblərinə deyil, təsadüfi meyllərə, yaxud rəylərə uyğun hərəkət edirlər. Bilgi qadınlara naməlum yollardan - təhsildən daha çox həyatdan gəlir. Kişilər isə öz mövqelərini, sadəcə, qazanılmış düşüncə və texniki əziyyətlə əldə edirlər".

Ola bilsin ki, hörmətli Hegel öz fikirlərində qadının zəif təbiətdən irəli gələn "qüsurlar"ı nəzərdə tutur. Lakin bu o demək deyil ki, qadın dövlət idarəedə bilməz və yaxud onlar öz bilgilərini təhsildən yox, naməlum yollarla əldə edirlər.

Bu yaxınlarda yazıçı Seyran Səxavətin bir yazısını oxudum. O, qeyd edirdi ki, cümlə qurmaq [12] dövlət qurmaq qədər çətindir. Əgər qadın cümlə qurma-

ğı bacarırsa, niyə dövləti idarə edə bilməsin? Hətta subyektiv fikrimizə görə, cümlə qurmaq işi daha çətindir.

Hegelin fikirlərilə başlanan öz - mübahisəyə son qoymazdan əvvəl onun arvadı haqqında yazılın bir neçə cümləyə nəzər salaq: "Özünün məşhur səyahətindən Berlinə zəfərlə qayıdan, hansı ki, uğurlu çıxışları ilə qadınlar arasında daha çox səs-küyə səbəb olmuşdu, Aleksandr fon Humbolt universtetdə silsiləvi mühazirələr deyirdi. Hətta yerli kilsə, uşaqlarının yanı və mətbəx (alman konformistlərinin tanış üçlüyü: "K" - Kirche, Kinder, Kuche) sayılan Hegelin arvadı da ərinin ciddi narazılığına baxmayaraq həmin mühazirələrdə iştirak edirdi". [13, s.207] Göründüyü kimi, həmişə əri ilə qürur duyan Hegelin xanımı mənəvi ehtiyacını ödəmək məqsədilə Humboltu dinləyirmiş.

Ətrafında, cəmiyyətdə minlərlə alkoqolizm istifadəçisi olduqları üçün şüuru korşalmış, əyyaş, avara kişiləri görməzlikdən gələn Hegel, görünür, bir nəfər də olsa, obyektiv düşüncəli qadına rast gəlməyib.

Fikrimizə görə qadın həm öz dövrünün, həm də dünyaya uşaq gətirdiyi üçün gələcəyin daşıyıcısıdır. Bəs poetik təsvir bizə nə deyir? Dinləyək:

*"Qadın fərəh deyil, ləzzət umula,
Qadın kədər deyil, hər kəs unuda.
Qadın çıçək deyil, açıb-yumula,
Dahi olmasa da, müdrikdir o da".* [5, s. 28]

Sonuncu misranın mövzunun məqsədinə uyğun gəlmədiyini nəzərə alıb dahiliyin sırrı barədə bir neçə kəlmə söyləməyi vacib hesab edirik: "Dahi kimdir?" Uzun-uzadı izahata ehiyac yoxdur, mövqeyimizin nəzəri əsaslandırılması üçün bu günə qədər deyilən fikirlərə bir cümlə əlavə etməklə kifayətlənirik: "dahi o kəsdir ki, dühanın sərhədlərini tanır, yəni avtoritetə istinad etmədən yaradıcılığı ilə tanış olduğu müəllifin dahi olub-olmaması barədə özü qərar verir". Əlavə olaraq, antik dövrdən başlamış bu günə kimi uzanan yüzilliklərin yetişdirdiyi müdrik qadınlar haqqındaki bilgilər dahiliklə zərif cinsin nümayəndəsi arasında mütənasib əlaqənin mövcudluğunu inkar etmir. Bu isə o deməkdir ki, qadınlar da dahi ola, öz fərdiliklərini yox edə bilərlər və mümkün olduqca edirlər də.

İspan yazarı Migel de Servantes qadını zərif şüşəyə bənzədir və tövsiyə edir ki, [8] onun möhkəmliyini sınamağa çalışmasınlar, çünkü hər an sına bilər. Məlumdur ki, ancaq sevməyi bacaran insan başqaları haqqında belə qayğı ilə danışa bilər. Sevgi çatışmazlığı bioloji patalogiyadır; müalicə olunmadıqca böyük fəsadlara yol açır.

Psixoloji anlaşılmazlığın bədii ədəbiyyata təsiri

Beləliklə, qismən də olsa, əks cinslərin oxşar və fərqli anatomiyasının psixologiyaya təsirinin düşüncə tərzilə mütənasib olub-olmadığının fəlsəfi təhlilinə çalışdıq. İndi isə yazarların gerçek həyatda şahidi olduqları, yaxud olmadıqları hadisələrin bədii təsviri zamanı qarşı cinsin psixologiyasına mükəmməl bələd olmamaları üzündən yaşadıqları çətinliklərin müəyyən təzahürüni işıqlandırmağa cəhd edək.

Mövzunun təhlil obyekti dahi rus yazarı L. N. Tolstoyun dünya şöhrəti "Anna Karenina" romanıdır. İlk sualımız belədir: "Anna Kareninanın intihar etməsinə səbəb nə idi? O nəyin və hansı əks qüvvənin təsirilə özünü qatarın altına atdı?"

Yazıcıının qələmə aldığı kimi, Vronskinin soyuq münasibəti? Məgər Anna Vronskinin sevgisindən əmin deyildi, yaxud o bilmirdi ki, artıq bu sevgi ana ilə qız arasında bölünüb?

Anna Karenina düşündüklerini bu sözlərlə ifadə edir: "O, məni sevir, ancaq necə? The zest is gone - Zövqü korşalmışdır. - Bəli, artıq o məndən əvvəllər aldığı zövqü almır. Əgər mən ondan ayrılsam o, ürəyinin [14, s.400] dərinliklərində sevinəcəkdir". Fikrimizə görə, Annanı intihar etməyə sövq edən səbəb söylədiyi bu cümlələrin əhatə dairəsinə aid olan həyatı proseslər yox, daha ciddi olmalıdır. Ərz etsək ki, o, böyük məhəbbətin yüksəkliklərindən ailə, məişət qayğılarına düzgün eniş etməyib, yalan olar. Anna bu işi Vronski ilə birlidə yaşamağa qərar verdiyi gün ustalıqla yerinə yeirmişdi.

Karenina özünü Vronskinin soyuq davranışına görə, əlbəttə, öldürməli deyildi, çünkü soyuqluğun sosial durumla, ictimaiyyətlə səciyyələnən o qədər üzürlü tərəfləri var ki... İntiharın isə bir yolu, daha doğrusu, yoluñ sonu var. Mövcud şəraitdə bütün əməllərile mühafizəkarlığa, kübar cəmiyyətin qaydalarına qarşı çıxan Anna Kareninanı yoluñ sonuna gətirən səbəb Vronskinin xəyanət etdiyini, ondan ayrılacağına dərk etmək təhlükəsi və buna bənzər özgə amil olmalı idi. Görünür, Tolstoy ərini, oğlunu tərk etdiyi üçün Annanı günahlandırmadığı kimi Vronckinin xəyanətini də təbii sanmışdır. Lakin əsərdə intiharın səbəbdən asılı olmayan nəticə kimi qələmə alınması, çox güman ki, yazıcıının mürəkkəb qadın psixologiyasını bilməməsi üzündən yox, əksinə, daha yaxşı bələd olması səbəbindəndir ki, Tolstoy Annanı öldürməklə qadın haqlarının pozulmasına qarşı öz üsyançı mövqeyini nümayiş etdirmişdir.

Bədii ədəbiyyatda hadisələr, ya həyatdan götürülür, ya da məqsədə, ideyanın ötürülməsinə müvafiq olaraq uydurulur və bəzən uydurmalar iki cinsin bir-

birinin psixologiyasını yaxşı bilməməsi üzündən əsərdə ayrı-ayrı səhnələrin süniləşməsinə gətirib çıxarır. Elə buna görə də Lev Tolstoy: "Mənim qəhrəmanlarım öz istəyimlə [15]deyil, real həyatın qaydaları ilə yaşamalıdır" - deyə səslənəndə özünün əfsanəvi yazıçı təcrübəsinə istinad edirdi. O, demək istəyirdi ki, psixoloji anlaşılmazlıq baş verməsin deyə hadisələr gerçek həyatdan götürülməlidir. Doğrudur, gerçek həyatdan götürülməlidir, lakin nəzərə almaq lazımdır ki, eyni hadisənin müxtəlif şəraitlərdə bədii təsviri həmişə eyni əks-sədəni doğurmur və bu mənəda səbəb ilə nəticə arasındaki əlaqə zəifləyir.

Heç kimə sərr olmayan bir məsələ var ki, aralarında baş tutan intim əlaqədən sonra kişilərdə müsaqə həvəsi get-gedə zəifləyir, qadınlarda isə, əksinə, çıxılır. Eyni xüsusiyyəti uyğun qayda ilə bütün kişi və qadınlara şamil etmək mütləq mənada mümkün olmasa da, bu, əksəriyyət üçün belədir. Deməli, əks cinslərin psixologiyası istənilən məsələyə münasibətdə təbii olaraq bir-birindən yetərincə fərqlənir.

Əksər hadisələrin təcrübə vasitəsilə tədqiqi onu göstərir ki, homo sapiensin nail olmaq istədiyi nə varsa, əldə olunandan sonra onun üçün əvvəlki dəyərində qalmır, deməli insanın əsl mahiyyətini məqsədlə məqsədəçatma nöqtələri arasındaki məsafə təşkil edir. Bu xüsusiyyət intim münasibətdən savayı, hər iki cinsin nümayəndələri üçün eynidir. İntim əlaqədən sonrakı davranışın fərqlilik səbəbləri isə kişilərin əsas tərəf kimi çıxış etmələrilə bağlıdır; belə ki, toxumun torpaqsız qalma ehtimalı torpağın toxumsuz qalma ehtimalından dəfələrlə kiçikdir.

Ayrılıq, özünə əl qaldırma kimi təsadüfi hadisələrə gəlincə, onlar da, əsasən, psixoloji anlaşılmazlıq səbəbindən üz verir.

Sonda məqalənin ümumi mənzərəsini bir neçə kəlmə ilə ifadə etməyə çalışaq: "Qadınlara irad tutulla biləcək xüsusiyyətin sayı qədər də kişilərin ittihəm olunma cəhəti var, düzgün qərar diqqəti hadisənin təzahürünə yox, səbəbina doğru yönəltmək bacarığından asılıdır". Necə ki, insan bilicisi, şair-yazıcı-filosof Şəms Təbrizi deyir: "Qadın bilməyənə nəfs, bilənə nəfəs kimidir".[8]

Nəticə

Məqalə kişinin qadından fizionomik cəhətdən güclü, güclü olduğu üçün də azad olması məsələsini nəzərdən keçirir. Büyük səs çıxluğu ilə hər kəsin qəbul edəcəyi bir məsələ var: qadınları həmişə idarə edirlər. Doğrudur, qadınlar idarə olunur, lakin bu o demək deyildir ki, onlar özləri idarə etmə qabiliyyətindən məhrumdur? Bəs uşaqları kim idarə edir? Uşaqları idarə və tərbiyə təməl hadisəsi olduğundan

daha məsuliyyətli məsələdir. Qadınlardan ağıllı hesab olunan kişilərin də ilk tərbiyəçiləri qadınlar olub. Əlbəttə, əks cinsin qadından daha ağıllı hesab olunmasında həqiqət var və bu artıq qeyd etdiyimiz kimi, kişinin ailə başçısı olmaq statusundan, cavabdehlik yüksəkdən asılı olur. Bütün ağır işlərin, çətin məsələlərin həllində kişilərin bilavasitə iştirakı onların uyğun bacarıqlarının inkişafına təkan verir.

Kiçik bir müqayisə aparaq. Tutaq ki, yola bələd olan və olmayan iki nəfər mənzilbaşına gedir. Bələd olmayan həmsöhbətinə arxayın olduğundan xüsusi cəhd göstərməsə, yolu yadında saxlamayacaq. Hər hansı nabələd yolçunun yolu yadda saxlaması üçün arzu olunan məkana soruşa-soruşa yetişməsi əsas şərtidir. Elə bu səbəbdən kişilər bələdçisi olduqları bütün sahələrdə qadınları, təbii, özlərindən ağılsız görürler.

Düşüncə mexanizmi hamida eyni olsa da, fizionomik cəhətdən zəif yaradılan qadın tez yorulur, yuxusluğa dözmür və bütün güc sərf olunan məsələlərdə kişidən geri qalır. Lakin bu fikir ayrı-ayrı qadınların ayrı-ayrı kişilərlə müqayisəsində özünü doğrultmaya bilər.

Istifadə edilmiş ədəbiyyat:

1. <https://modern.az/az/news/10211#>
2. M. Ə. Sabir, "Hophopnamə", Bakı, 1954, s. 108
3. https://ru.m.wikipedia.org/wiki/Spisok_jivotníx_po_koliçestvu_nevronov
4. A. Şorenauer, "Mir kak volə i predstavlenie" <https://pda.litres.ru/artur-shopengauer/mir-kak-volya-i-predstavlenie/>
5. G. Kərimi, "Dünya iradə və təsəvvür kimi", Bakı, 2018
6. <https://qafqazinfo.az/news/detail/usagim-ne-qizdir-ne-de-oglan-ermafroditzm-26558>
7. <https://banker.az/kisi-v?-qadin-beyni-arasindaki?-sas -f?rql?r/>
8. <https://azadqadin.az/munasibetler/mudrikke-lamlar/43109-qadinlar-dahilerin-gzu-ile.html>
9. fitret.az/qadin-haqqinda-aforizmler/
10. <http://qadinkimi.com/az/platon-feministdir-yoxsa-qadin-dusmeni/>
11. <http://etatist.com/xeber/35970-filosoflar-qadn-haqqnda-n-deyib-qadnn-mnas-mnaszlqdr.html>
12. [www.anl.az>down>adalet>dekabr](http://www.anl.az/down/adalet/dekabr)
13. İ. S. Andreeva, A. V. Qulığa, "Şopenqaugr", Moskva-2003
14. L.N.Tolstoy, "Anna Karenina", Bakı-1981
15. <http://azpress.az/index.php?lang=az§ion-id=news&id=71694>

SƏADƏT QƏRİB

Səadət Arif qızı Rzayeva (Ədəbi imzası Səadət Qərib) 10 iyun 1970 -ci ildə Goranboy rayonunun Dəlməmmədli qəsəbəsində anadan olub. Orta məktəbi "əla" qiyamətlərlə bitmiş, 1986-ci ildə Qəmbər Hüseynli adına Gəncə Orta İxtisas Musiqi Məktəbinin (indiki Musiqi Akademiyası) fortepiano şöbəsinə daxil olmuş, 1991-ci ildə təhsilini tamamlamış, musiqi müəlliməsi, konsertmeyster ixtisasına yiyələnmişdir.

Səadətdə şeirə, ədəbiyyata həvəs 12-13 yaşlardan başlamışdır. 2016-ci ildə Türkiyədə Hatay ESA (Ədəbiyyat və Sənət Akademiyası) Dörtyol Bələdiyyəsinin keçirdiyi Türk Dünyası Şeir yarışmasında dərəcəyə girmiş 300 şairin qatıldığı müsabiqədə "Şəhidlər" şeiriylə 5-ci yeri qazanmış, yüksək mükafata layiq görülmüşdür. Səadət Qərib Türkiyədə təşkil olunan bir çox şeir festivallarında iştirak etmiş, uğurlar qazanmışdır. Onun şeirləri 2016-ci ildən etibarən Azərbaycan və Türkiyə qəzetlərində, dərgilərində, saytlarda, almanaxlarda və sosial mediada dərc olunur. Bir çox şeirlərinə mahnilar bəstələnib. O, 1987-ci ildən Moskvada yaşayır. Aıləlidir, 3 övladı var.

İlk şeirlər kitabı "Mən bir həyat hekayəsi" yenicə işıq üzü görüb. İkinci kitabı "Ayanın acı taleyi" povesti ilə tezliklə görüşünüzə gələcəkdir. İnanırıq ki Səadət Qəribin oxucularla görüşü uğurlu olacaqdır!

Səadət Qəribi doğum günü münasibətilə təbrik edir, ona bol-bol yaradıcılıq uğurları arzulayıraq.

GOZƏL SEV MƏNI

Gərək sevəndə də gozəl sevəsən,
Hər sevən bilmir ki, sevgi nə demək.
Sevgi ulviyyətdir, sevgi cəsarət,
Allah! Nə gozəldir gozəl sevilmək.

Sevmək istəyirsin ruhun ilə sev,
Saflığı konlunə dile, sev məni.
Qoy, sənə soyləyim necə sev məni -
Kərəmtək alıs, yan, elə sev məni!

Sev məni, goldəki sonalar kimi,
Cunki bir-birindən ayrılmır onlar.
Sev məni, dənizdə balıqlar kimi,
Cunki səssiz esqdə firtinalar var.

Sev məni, sərcənin goz yasları tək,
Bilirsən, sərcələr aglasa, olər.
Sev məni, qurdların məhəbbəti tək,
Cəsarət Boz Qurda sevgidən gələr!

Gəl dərdləs mənimlə, ac urəyini,
Esqin yollarında duraq bərabər.
Sevgimə diqqət et əvvəlki kimi,
Omru birgə basa vuraq bərabər.

Nəfəstək sev məni, dilucu deyil,
Bu esqin bir anı getməsin hədər.
Sev məni, bagcada min bir həvəslə,
Bagbanın gulları sevdiyi qədər.

Bilmirəm, cox seymi istəyirəm mən,
Əgər səhvim varsa, kec gunahımdan.
Bilirsən, kimdəndir bu esq diləyim
Əzizim, bir səndən, bir Allahımdan.

VƏTƏN HƏSRƏTİ

Qəriblik yazılıb bəxtimə, Allah,
Qürbət torpaqlara mən kök salmışam.
Qüruba yan alan bir Günəş kimi,
Elə dan yerinde sönüb qalmışam.

Elimdən, obamdan uzağam, uzaq,
Yerdən göyə olan məsafə qədər.
Elə kövrəlirəm, elə doluram,
Gözümun onündə bitib qəm, kədər.

Vətəndən uzaqda seadət olmaz,
Qürbətdə gen dünya mənə dardi, dar.
Günəs də başqa sür dogur vətəndə,
Qisi, payizi da bahardır, bahar.

Qanla yazılıbdır dastanlarımız,
Dədə Qorqud kimi babamız olub.
Babək, Cavanşir tək qəhrəmanımız,
Bu torpaq nə qədər igidlər doğub.

"Qarabağ" sizlayan qanlı yaramız,
Onsuz rahatlıq yox bizə cahanda.
Düşmən tapdağında qalan torpağım,
Azad olmalıdır tez bir zamanda.

Şəhidlər qanıyla dolan Vətənim,
Sənin torpağına, daşına qurban.
Uğrunda canından keçən şəhidim,
Goylərə ucalan başına qurban.

Sən, ey müqəddəs yurd, müqəddəs vətən!
Qüdrətim, sərvətim, varligim, canim.
Qoynuna al məni bir balan kimi,
Mənə bir lay-lay de, Azərbaycanım!

ŞƏHİD VƏ ANASI

Ağlama, ay ana, qurbanın olum,
Oğlun ucalıbdı Şəhid adına.
Tək bir göz yaşına dözə bilmirəm,
Bilmirəm mən necə çatım dadına.

Vətəni sevdirib, mənə demişdin,
Vətənçün fədakar olmaq gərəkdir.
İndi unutmusən, göz yaşın durmur,
Ağlama, ana can, bu bir şərəfdır.

Daha çox düşməni məhv edəcəkdəm,
Bu yolu könüllü özüm seçmişdim.
Xocalı zülmünə qisas almağa,
Göz dağı verməyə mən and içmişdim.

Hələ Qarabağım gözləyir bizi,
Bu ad yaddaşların əbədi rəsmi.
Ağlama, ana can, belə düşün ki,
Oğlun ölməyibdir, getsə də cismi.

Şəhid anasısan məğrur dayan sən,
Fəxr elə oğlunla, bu bir zinətdir.
Vətənçün, torpaqçün ölən hər kəsə,
Əbədi mükafat - yeri cənnətdir.

UMID YAGISI

Dogan Gunəs ilə oyandım bu gun,
Yatmış arzularım birdən oyandı.
Unutdum kədəri, unutdum qəmi,
Gozumdə təbiət nura boyandı.

Qusların nəgməsi aldı konlumu,
Bir umid yağısı yagdı gozumdən.
Sanki hec olmamış yazım, baharım,
Omrumun amansız qısı uzundən.

Dərindən ah cəkib, aldım icimə,
Baharın ətrinə susamış kimi.
Illərdi həsrətəm gozəlliklərə,
Qurbətdə bir omur yasamış kimi.

Uzaqdan bu anda, bir nəgmə duydum,
Bir sevda nəgməsi məni səsləyir.
Bir sevgi atəsi doldu qəlbimə,
Yenidən sevməmə umid bəsləyir.

Yarəbbi, hər kəsin omrunə yagsın,
Bir inam yağısı, bir esq naxısı.
Elə bir yağış ki, lap leysan olsun,
Yagsın dolu kimi "UMID YAGISI!"

VƏTƏNÇÜN ÖLMƏYƏ HƏR AN HAZIRAM

Ey mənim Vətənim - Azərbaycanım,
Əzəldən tarixdə böyükdür adın.
Dalğalan bayraqım, qürurla hər gün,
Şərəflə addımla, səs salsın şanın.

Axı sahibisən bu torpaqların,
Qana qan, cana can geri almalı.
Yetər üzərində gəzdi yağılar,
Torpağın altında onlar qalmalı.

Qeyrətli oğullar silahlanaraq,
Göstərsin namərdə mərdlik dərsini.
O mənfur niyyətli, xain erməni,
Pozmayır tarixdən viran izini.

Daha alınası çox qanımız var,
İrəli, irəli şanlı ordumuz!
Bitsin birdəfəlik, bitsin dağımız,
Azad olsun artıq Odlar yurdumuz.

Azərbaycan mənim vətənim, canım,
Duy, eşit səsimi, bura yazıram.
Lazımsa yolunda odlanım, yanım,
Vətənçün ölməyə hər an hazırlam.

AXTARIRAM YERDƏ MƏN "GÖY ÜZÜNÜ"

Dəyişibdir dövran, dəyişib zaman,
Yalan azad olub, həqiqət əsir.
Ədalət qoluna taxılıb zəncir.
Haqsızlıq qolunu sallayıb gəzir.

Şeytanlar gəzərək Yerin üzündə,
Zikrsiz insanları salır toruna.
Uyma sən şeytana, təfəkkürlü ol,
Lənət oxunmasın sonra goruna.

Dilin "dua" olsun, qulagın "azan",
Üşyanla yaşama, şükür elə sən.
Tövbe et, günahla oynama heç vaxt,
Nurlu bəraəti ala biləsən.

Torpaq sinəsinə çəkib ahları,
Saymaqla bitərmi insan günahı?
Dinini, Allahı unudanların,
Qaranlıq olacaq, vallah, sabahı.

Yer üzündə olan bu tufanlardan,
Göylərin tufanı baxıb təngimiş.
Harayı, gür səsli o şimşəklərin,
Yerdəki şimşəkdən səsi səngimiş.

Baxıram səmaya - aydın, tərtəmiz,
Məcburam yazmağa sözün düzünü.
Tapmıram heç yerdə elə möcüzə,
Axtarsam da yerdə mən "Göy üzünü!"

SOZSUZ NƏGMƏM

Mənim bir nəgməm var, sozləri yoxdur,
O sozsuz nəgmənin bəstəkarı mən.
O həzin musiqi, o sozsuz nəgmə
Suzulur qəlbimin dərinliyindən.

Hələ ki, duyan yox sozsuz nəgməmi,
Məni anlamayan deyər dəlidid.
Bir pərdə ustundə dinər urəyim,
Belə nəgmə olar... Cox gulməlidid.

Kaman bu nəgməmi calsa aglayar,
Zildə fəryad edər, bəm də qəm tokər.
Tari dindirməyin, qiymaram ona,
Mizrab qeyzə gələr, simləri sokər.

O sozsuz nəgməmə soz yazamadım,
Cunki, o nəgməmə acizdi soz də.
Bu qəmli, nisgilli esq nəgməsinin,
Səsi konuldədi, sozləri gozdə.

MƏN SƏNƏ MƏKTUBLAR YAZAN DEYİLƏM

Yazası olsam da arzu-diləkdən,
Mən sənə bir məktub yazan deyiləm.
Nələr çəkdiyimi biləydin gərək -
Mən sənə bir məktub yazan deyiləm.

Bu eşqin alovu sönməz olsa da,
Ürəyim əhdindən dönməz olsa da,
Könlüm sevgisini danmaz olsa da -
Mən sənə bir məktub yazan deyiləm.

Xətrinə dəysəm də insafsız demə,
Qalmışam çarəsiz, batmışam qəmə,
Daş bağlayacağam bu ürəyimə,
Mən sənə bir məktub yazan deyiləm.

Kövrək ürəyimin bir anı yoxdu,
Dumanlı gözümün gümani yoxdu.
Onsuz da vüsalın amanı yoxdu -
Mən sənə bir məktub yazan deyiləm.

SƏNİ ÇOX SEVİRDİM...

Bilirsən, qəlbimi tərk edən gündən,
Bu canım boşluqda yaşıya bilmir.
Beşikdən məzara dönsə də ürək,
O ölmüş sevgimi daşıya bilmir.

Sən ülvi sevgimi dara çəkmisən,
Əzabla, acıyla inləyir ürək.
Yolumun üstündə qara buludlar,
O vaxtdan susubdur, dinməyir ürək.

Var-dövlət bilirdim bu eşqimizi,
Sanırdım dünyanın ən zənginiyəm.
Məhəbbətim iflas etdiyi gündən -
Dünyanın ən kasib bəndəsiyəm mən.

"OĞLUMUN İŞİ ÇOX"

Bir ata oğluna zəng edib, dedi:
-Ay oğul, yanına gələ bilərsən?
-Yox ata, qayğılar yaman çıxalıb,
dünəndən işlərim yarımcıq qalıb.
De görüm istəyin nə idi yenə?
İşimdən ayırdın, nə deyim sənə?

-Bağışla, ay oğul, işindən oldun,
Gələcəm demişdin, bəs, harda qaldın?
Həsrətəm boyuna, kövrək səsinə,
həsrətəm qoxuyan gül nəfəsinə.

Telefon düşəcək sanki əlindən,
Yer oynayacaqdı sanki yerindən!
-Ay ataa!!! Əl çək, qoy, görün işimi,
Bilmirəm neynirsən sən gəlişimi.
İşim çox olduğun yaxşı bilirsən,
Buna baxmayaraq, israr edirsən.

Telefon bağlandı üzünə onun,
oğul eşitmədi sözünün sonun.
İllər uçub getdi göz qırpmında,
bir gün oğul salıb atanı yada.

Gecəni durmadı, yola düzəldi,
səhəri atanın evinə gəldi.
Qapıda bir paslı qıfil asılmış,
eləcə açarı üstündə qalmış.

Diksindi qonşunun xəpdən səsinə,
"Atan artıq yoxdur" bu kəlməsinə.
Dondu heykəl kimi nitqi tutuldu,
çöküb yerindəcə yerə oturdu.

-Bəs niyə bir xəbər verməmisiz siz?
Onu dəfn etməsiz məndən xəbərsiz?
Zəng etmək istədik, izn vermədi,
Sonra yaşaması uzun sürmədi.
"Oğlumun işi çox" son sözü oldu,
Mənə ayıracaq zamanı yoxdu.

İNCİMƏ, ÜRƏYİM

İncimə ürəyim,
səni çox incitmişəm,
Gözlərimin önündə
sanki heç görməmişəm.
Nə gündüzün gündüz olub,
nə gecən gecə,
dərd vermişəm gizlicə,
Hiçqırıqla döyünmüsən,
yanmışan, yaxılmışan.
Hər dəfə dərd, qəm çəkib
bir kuncə sıxılmışan.
Daha istəmirəm ki, mən,
alışasan, yanasan,
Bir daha dərd, qəm olan
tərəfə boylanasan.
Bir rahatlıq tapıram
sinəmdə döyündə,
İçimdə böyüyürsən,
səninlə öyünəndə.
Sadəcə bir boşluğunam,
sanki zaman dayanıb,
Bəzən elə sanıram
mənim gözümüzə sevgi,
Səndəsə ruh oyanıb....
Bahar gəlmir bağıma,
xəzan olur duyğular,
İçimi qurdək yeyir
tükənməyən sorğular.
Yalnız azan səsində
tapıram mənliyimi.
Səni sevirəm, Allah,
Mənim ürək səsimlə
tanıtdın kimliyimi...

MƏHƏMMƏD ƏLİ

Ürəyimin atəşidir
mənim nəğməm,
mənim nəğməm.
Yollarımın Günəşidir
mənim nəğməm,
mənim nəğməm.

Nədir gül-çiçək kimi,
Alov ludur ürək kimi.
Hərdən çaxar şimşek kimi
mənim nəğməm,
mənim nəğməm.

Əyilməzdir, vüqarlıdır,
əhdinə düz ilqarlıdır.
Bir az kədər, qübarlıdır
mənim nəğməm,
mənim nəğməm.

Gəzər el-el, diyar-diyar,
neçə-neçə həmkar arar.
Neçə qəlbədə yuva salar
mənim nəğməm,
mənim nəğməm.

Sərin dağlar havasıdır,
Anamın ilk laylasıdır.
Ölməyəcək, qalasıdır
mənim nəğməm,
mənim nəğməm.

19.07.2002

MƏHƏMMƏD ƏLİ

QAYALAR

A tarixlər şahidi,
min naxışlı qayalar.
Qar-boranlı, tufanlı,
gur yağışlı qayalar.

Sıldırımlı, çinqıllı,
qartal-quşlu qayalar.
Dosta mehriban, yada
sərt baxışlı qayalar.

BAŞI BOŞ OLANLAR

Anlamayırlar, qanmir
dediyi sözünü,
ancaq adil sayır
hamidan özünü
başı boş olanlar.

Vara və sərvətə
yaman həris olar,
insanlığı olmaz,
xudbin, naqis olar
başı boş olanlar.

Nə yerə, nə göyə
sığmaz əndazəsi,
tək özünü sevər.
Bəyənməz heç kəsi
başı boş olanlar.

Dili bir an durmaz,
elə hey danişar.
Başı çıxmasa da
hər işə qarışar
başı boş olanlar.

Görkəmi olsa da
mənən çürük olar
onların varlığı,
millətə yük olar,
başı boş olanlar...

16.04.2020

OQTAY RZA

(şair Oqtay Rzanın 70 yaşına)

Yetmiş nədir, qarşıda yüz var,
keçilməmiş neçə dağ, düz var.
Yazılmamış neçə şeir, söz var,
Alim Oqtay, şair Oqtay Rza.

Aldanmadın sən şan-şöhrətə,
əyilmədin vara-dövlətə.
Vuruldun bir halal zəhmətə,
Alim Oqtay, şair Oqtay Rza.

Bir şairsən yurd - elə bağlı,
bir alimsən sirli-soraqlı.
Bir ağacsan qollu-budaqlı,
Alim Oqtay, şair Oqtay Rza.

DAĞLAR

Gəzdim yamacı, qaşını,
Oxşadım hər bir daşını.
Neçə əsrlərdən soruşdum,
bilən olmadı yaşını.
Zirvəsi uca dağlar,
Tarixtək qoca, a dağlar.

Dərələr keçib, dağ aşdım,
Qayalıqları dolaşdım.
Sənin qoynunda arabır

Çənə-dumana qarışdım.
Nə gözəl yazın, a dağlar,
Tükənməz sözün, a dağlar.

Zirvəyə çıxdım, ucaldım,
Qartallar uçdu, tək qaldım.
Dünya ayağım altında,
Sandım özümü qartaldım.
Qayaları şış, ay dağlar,
Tapmadım sizə tay, dağlar.

BU YAZ

Oxşamayırla başqa bir yaza bu yaz,
Tez gəldi çəmənə, çöl-düzə bu yaz.

Hələ bitməmişdi ömrü qış fəslinin,
Açıdı bol-bol çiçək, gül tazə, bu yaz.

Yağdı gur yağışlar, əsdi küləklər,
Erkən gəldi Günəş pişvaza, bu yaz.

Hər tərəf al-əlvan, oxuyur quşlar,
Oxşayırla nazənin bir qızı, bu yaz.

Coşuban daşmadı çaylarda sular,
Sanki qoydu özün sel, naza bu yaz.

Ağaclar açmışdı məhsulçün çiçək,
Vurdu saxta, gəldi nəs gözə bu yaz.

Deyirlər, olmayıb hələ belə yaz,
Sanki möcüzədir, möcüzə bu yaz.

NECƏ GÜLÜM?

Qəm ağlarsa Vətən torpağı, necə gülüm?
Onu əsir alıbsa yağı, necə gülüm?

Qartal gəzən o oylaqlarda bayquş gəzir,
Görürəmsə belə bir çığı, necə gülüm?

Yox insafı qəddar düşmənin, heç qiymadı,
Qırıldı-tökdü oğul-uşağı, necə gülüm?

Namus-arım tapdalaniبدır, dərdim böyük,
Yox başımda qeyrət papağı, necə gülüm?

Kəlbəcərim, Laçının düşmən tapdağında,
Eylərsə dad Qarabağım, necə gülüm?

Murov, Qoşqar qəfəsdə şirtək çabalayır,
Nalə çəkir neçə bulağı, necə gülüm?

Doğma yurddan didərgin düşüb neçə oba,
Nə vaxtdır ki, yanmır ocağı, necə gülüm?

Mən özümə xain düşməni qonşu sandım,
O, qəlbimə vurdu bıçağı, necə gülüm?

Məhəmmədəm, qəlbimdəki dərd sığmaz şeirə,
El yanında başım aşağı, necə gülüm?

BİLMƏZ

Qartaltək hər quş yüksəyə uça bilməz,
Günəştək ulduz, ya Ay nur saça bilməz.

Unutma, saxla yadında, ölüm haqdır,
Bil ondan heç kim heç yana qaça bilməz.

Yaranıb dünya nə zaman, bu bir sirdir,
Onu bir bəşər övladı aça bilməz.

Aqillər bilir söz nədir, hikmət nədir,
Hər nadan bunu anlayıb seçə bilməz.

Vətəni, eli sevməyən, lazım gəlsə,
Canından Vətən yolunda keçə bilməz.

Ana yurd, Vətən eşqiylə Məhəmmədin
Döyünen qəlbi gündüz, ya gecə bilməz.

OLMAZ

Hər bir buludda sis-duman olmaz,
Hər tarla, düzdən çəmən olmaz.

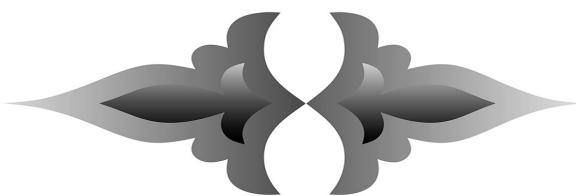
Zəmidə bitər çoxlu sünbü'l,
Hər bir sünbüldə bol dən olmaz.

Qəlbimə sıgar sevinc, kədər,
Qəlbim kimi hər qəlb gen olmaz.

Laləzər olsa bağça-bağlar,
Yar sinəsitək gülşən olmaz.

Şəhid qanıyla sulanmadı
O yurd, torpaqdan Vətən olmaz.

Xalqımın şair oğluyam mən,
Onu mənimtək sevən olmaz.

DAMƏT SALMANOĞLU

(hekayələr)

SƏN ƏSL DOSTSAN

Bu mövzuda çox əhvalatlar eşitmişəm. Bütün müharibələrdə belə hadisələr olub. Yaziçi Əli bəy Azərinin "Dost" hekayəsini oxuyandan sonra Qarabağ uğrunda gedən döyüşlər zamanı baş vermiş bir hadisəni qələmə almağı qərarlaşdırdım. Qoy, gələcək nəsillər nümunə götürsün.

Qarabağ uğrunda qızgın döyüşlər gedirdi. Erməni qəsbkarları rus motoatıcı bölmələrinin köməyi ilə hucuma keçmişdilər. Demək olar ki, öndə ruslar döyüşürdü, arxasınca ermənilər gəlirdi. Elə ki, biz mövqeylərimiz itirir, kəndlərimiz əldən çıxırı, həmin mövqelərə və kəndlərə ermənilər gəlib yerləşirdi. Bu alçaqlar hər gün atəşfəşanlıq edirdilər ki, bizim döyük əzmimizi sindirsinlar. Onların hiyləgərliyinə baxmayaraq bizim əsgərlər ruslarnan qeyri-bərabər döyüşdə qəri çəklimək istəmirdilər.

Belə döyüşlərin birində böyük komandiri baş leytenant Süleymanov gördü daha davam gətirə bilmirlər. Dərhal əsgərlərə əmr verdi ki, geri çəkilirik. Çoxlu yaralımız və şəhidlərimiz var idi. Çox itki verdiyimizdən səkkiz əsgər və böyük kamandiri sağ idik, beş yaralımızı ciyinimizə alıb mövqeyimizi dəyişməyə məcbur olduq. Elə ki, yeni və daha münasib mövqeimizə yerləşdik, əsgər Murad Qasımov komandirə yaxınlaşdı:

-Cənab baş leytenant, icazə verin, gedim dostum Ramilin cəsədini gətirim. Onunla uşaqlıq dostuyuq, bir məhəllədə böyüyüb bo-

ya-başa çatmışıq. Heç olmasa, öz dostluq borcumu yerinə yetirim.

Baş leytenant Süleymanov qəti sürətdə əmr elədi:

-Olmaz! Görmürsən ermənilər yaxınlaşırlar biz çıxan səngərlərə. İtkilərimiz çoxdur. Mən daha bir əsgərimi də itirə bilmərəm. Öz mövqeyimizi qorumaq lazındır, bizə kömək gələnə kimi.

Əsgər Qasımov çox təkid elədi, axır, ki baş leytenant razılaşdı və dedi:

-Sən sürünə-sürünə get, biz erməniləri atəş altında saxlayaraq səni qoruyarıq.

Murad sürünbər irəlidəki səngərə girdi. Bir az keçməmiş dostu Ramili belinə alıb üzü bizi tərəf sürünməyə başladı. Biz bunu görçək çox sevindik.

Bir xeyli vaxt keçdi. Murad axır ki, dostunun meyidini gətirib çıxara bildi. Qan-tər içində olan Murad içində ağlayırdı, göz yaşları yanaqlarından süzülürdü. Komandir yaxınlaşıb əlini Muradın ciyininə qoydu və dedi:

-Halal olsın sənə.

Murad içkira-içkira, kəsik-kəsik danışmaqa başladı, sanki dili tutulmuşdu, kəkələyirdi:

-Komandir, mən ora çatanda Raminin nəfəsi gəlirdi, hələ sağ idi. Bilirsiniz o, son nəfəsində nə dedi mənə?

-Nə dedi, Murad? - Komandir çox maraqla soruşdu.

-Dedi: "Murad, mən bilirdim sən gələcək-sən məni aparmağa..." Dedi və gözlərini yumdu, gözlərini əbədi yumdu. Komandir, mən getməsəydin, onun son sözünü eşitməzdəm, ömür boyu vicdan əzabı çəkərdim.

Murad bunu deyib hicqirdi, göz yaşları sel

kimi axmağa başladı. Baş leytenant Süleymanov da özünü saxlaya bilmədi, qəhərləndi. Onun da göz yaşları üzüsağı axmağa başladı. Biz onu heç vaxt belə vəziyyətdə görməmişdik.

Gözləri yaşarmış baş leytenant durdu, durdu və birdən Muradı qucaqlayıb bağıra basdı:

-Sən əsl dostsan! - dedi. - Murad, sən əsl qəhrəmansan, bilə-bilə öz həyatını təhlükəyə atıb dostunu xilas etməyə getdin. Biz səninlə həmişə fəxr edəcəyik.

NƏRGİZ GÜLÜ

Fevral ayımın əvvəlləri idi, Zaur öz həmkar şair dostlarına zəng eləyib onları cənub bölgəsinə səyahətə dəvət elədi. Bir xeylaq səhbət eləyib razılığa gəldilər. Amma Aytən anasından icazə almaliydi, ondan sonra Zaura cavab verəcəkdi, gedib, getməyəcəyini. Aytən qəlbən çox istiyəyirdi şəhərin tixaclarından, səs-küyündən uzaqlaşın, bəlkə bir az əsəbləri də sakitləşər.

Aytən anası ilə bir yerdə yaşayırıdı. Ona görə ki, Aytəngil tək qalmasın deyə anası uşaqlara baxır, onlara həyan olurdu. Aytənin anası dünyagörmüş qadındır, altı övlad böyüdüb boy-aşa çatdırıb. Sovet dövründə fermada sağıcı kimi çalışıb. Rayonun qabaqcıl sağıcılarından olub, çox gözəl danışq qabiliyətinə malikdir. Səlist danışır, sözünü, fikrini həmsöhbətinə çatdırıbilir, sanki əsl deputatdır. Coxları ona "deputat xanım" deyə müraciət edirmişlər. Kişi qeyrətli xanım, xatun qadındır. Ona görə ondan icazə almaq bir az müşgül məsələdir.

Aytən üç övlad anasıdır, uşaqları yuxarı siniflərdə oxuyur. Səhəri gün anasıyla bu haqda səhbətləşib, axır ki, anasını razı sala bilmişdi. Bu sevincli xəbəri dostlarına çatdırmaq istədi, tez nömrələrini yiğib hər birinə: "gedirik, eşidirsiz anam icazə verdi getməyi-mə, muştulugumu verəcəksiniz" deyə sevinçini çatdırıldı. Dostlar "baş üstə" deyib və ha-

zırlıq görməyə başlayırlar. Zaur çox sevindi dostlarıyla birinci dəfə, öz doğulub boy-aşa çatdığı bölgəyə səyahət edəcəkdi.

Onlar Zaurun maşını ilə gedəcəklər. Səhər saat səkkizdə səni gözləyəcəyik poliklinikanın yanında deyib Zaur telefonu qapatdı. Zaur dostu Mahirə və Xəyaləyə də sabah saat səkkiz tamamda poliklinikanın yanında olmalarını xahiş etdi.

Gecəni yata bilmirdi Aytən, gözlərindən yuxusu qaçmışdı, şirin xəyallar qurur, həm sevinir, həm də bir az həyacanlanırdı. Birinci dəfəydi cənub bölgəsinə səyahətə yollanacaqdı. Aytənin uşaqlıq illəri Qarabağda keçmişdi, dördüncü sinifi öz doğma kəndlərində oxumuşdu. İyirmi yeddi il ötürdü doğma kəndlərindən ayrılmayı. Amma gecələr yuxularında gedirdi kəndlərinə, o qıy vuran qartallara tamaşa edirdi, gül-çiçəyini toplayırdı, tay-tuşlarıyla qaçıdı-tutdu oynayırdı. Öz doğma Qarabağın heç unuda bilmirdi. Yuxudan ayılanda, baxırdı özünə, "eyhh" yaşın üstünə yaşı gəlib, saçlarına dən düşüb.

Vətən həsrəti çox yorub onu. Mənfur ermənilər onların kəndinə çox hucumlar edirdilər, kəndlərində sakit yaşamaq mümkün deyildi. Kəndlərinin çoxlu cavanları, yaşlıları şəhid olmuşdu. Aytənin atası kənd cavanlarını növbəyə aparanda, maşınla minaya düşür, dörd nəfər şəhid olur, o cümlədən Aytə-

nin atası da onlardan biriydi. Bu hadisədən sonra balaca qızçıqazın gözləri həmişə qəmli görünür. Bu gün birinci dəfəydi özündən iradəsiz qəlbi döyündürdü, sevincdənmi, yoxsami həyacandanmı, anlaya bilmirdi. Niyə bu qədər sevinir, elə bil ürəyi harasa tələsir, nəsə qeyri-adi bir hadisə olacaq.

Səhər anası sübh namazını qılanda Aytən öz hazırlıqlarına başlamışdı. Saat səkkizdə poliklinikinən yanında durub Zauru gözləyirdi. Zaurun maşını dayandı, dostlarıyla salamlaşışına oturdular. Aytənin gözləri gülündü, çox sevindi.

-Ayy, nə yaxşı oldu, çoxdandı bir yerdə gəzintiyə çıxmırıq, marağlı olacaq səhbətləşə-səhbətləşə gedəcəyik.

"Ya Allah" deyib yola düşdülər.

Onuda deyim ki, yollarımız dünya standartlarına uyğun çəkilib iki saat yarıma cənub bölgəmiz olan əsrarəngiz gözəlliklər məskəninə artıq çatmışdıq. Yolumuz davam edirdi, dağlar qoynuna eləki dağlara yaxınlaşıldıq Aytənin gözləri dörd açılmışdı. Xəyalə soruşur:

-Aytən, bəyəm sən birinci dəfədir dağları səyahət edirsən? Belə marağla baxırsan.

-Yox ee... ay Xəyalə, bu yerlər mənə elə doğma gəlir ki, lap bizim dağlara bənzəyir, özümü bir anlığa doğma Qarabağında, öz kəndimizdə hiss elədim.

Çısgın yağışda yağırdı. Zaur maşınını çox məharətlə idarə edirdi dağların dolanbac yollarında. Yol kənarında bir kafenin yanında saxladı maşını.

-Hə, uşaqlar, gəlin bu gözəl məkanda nahar eliyək, sonra gözintimizi davam etdirərik. Məhir, o su qabını da gətir, burda bulaq da var, nəvəm deyib bulaq suyu gətirməsən evə gəlmə.

Dostlar gülüşürlər. Kafedə masa xidmətçisi yaxınlaşır salam verir.

-Xoş gəlmisiniz, keçin harda istəsəniz əyləşin, yeməklərimizin çeşidləri çoxdur, yaxşı kabablar və çöl quşlarından ləvəngilər var.

Zaur dillənir:

-Cənub bölgəmizin milli yeməklərindən yeyərik, kababı Bakıda yeyərik. Bize gərəf

quşunun ləvəngisini plovla gətir.

Masa xidmətçisi "baş üstə" deyib öz işiyənən məşgul olmaqa başladı. Süfrəni hazır elədi. Dostlar "bəh-bəh" ilə quş ləvəngisini tərifləyə-tərifləyə yeyib, quş ətinin çox dadlı olduğunu, həqiqətən də cənub bölgəsinin zəngin süfrəyə malik olduğunu qeyd etdilər.

Yollarına davam etməyə başladılar, dağların gözəlliyi elə valeh etmişdi dostları, gözlərini bu əsrarəngiz gözəlliydən çəkə bilmirdilər. Birdən Aytən həyacanlı bir səslə "saxla, saxla maşını, İlahi, nə görürəm, nərgiz gülü" deyib, maşından düşüb dağa dırmanmağa başladı, Nərgiz gülərini toplayıb aşağı endi. Aytənin gözlərində sevinc göz yaşları axırdı, ud-quna-udquna danışmaqa başladı.

-Bu gülər ancaq Qarabağın dağlarında çox olur, elə biliirdim ancaq bizim dağlarda bitir nərgiz gülü. Mən sizə dedim axı, bu yerlər bizim Qarabağa bənzəyir.

Hamımız səssiz durub bu mənzərəni seyr edirdik. Dostlar çox sevinirdilər, bu günü səyahət hamının ürəyincə olmuşdu. Bu əsrarəngiz gözəllik Aytənin ruhunu fəth etmişdi. Birdən bu səssizlikdə Zaurun səsi eşidildi:

-Hə, dostlar, elə düşünürəm ki, daha gecdir, gəzdik, dolandıq, yolcu yolda gərək.

"Ya Allah" deyib Bakıya doğru yola düşdülər. Yolda hamı sakitcə oturub öz aləmindəydi, hələ də cənub bölgəsinin füsünkar gözəlliyyinin təsirindən ayrıla bilmirdilər. Aytən isə gözlərini yumub açmaq istəmirdi. Dördüncü sinif şakirdi balaca Aytəni xatırlayırdı ki, o necə ayrılib doğma kəndlərindən. Axrıncı ayrılığını heç unuda bilmirdi dolğun yaşda olan, şairə Aytən. Nərgiz gülərini sinəsinə sıxıb həzin-həzin bayatılar söyləyirdi.

*Əziziyəm, dağa bax,
Dağ başında qara bax.
Nərgiz gülüm boylanır
Dağ döşündə gülə bax.*

*Əziziyəm, Qarabağ,
Qara bəxtlim qara bağ.
Şair balan darıxıb
Vətən üçün, Qarabağ!*

HƏQİQƏT XƏLİLOVA

DANIŞANDA ZƏLİMXAN

(poema)

Gah kövrəlib ağladım, yaş axdı gözlərimdən,
Gah sıxıb dişlərimi, qəlbə mətin saxladım.
Gah qulağının dibində nərə çəkdi qəhrəman.
Mən də bir əsgər olub səngərləri yoxladım.
Cumub tutmaq isdədim düşmənin yaxasından,
Danişanda Zəlimxan.

Qanadlandı qıratım, çapdım türk ellərində,
Dəlilərə hay deyib, paşalardan bac aldım.
Gah atımı üzdürüb Dona çayın selində -
Həmzələrə bəy deyib, bir fağıra inandım.
Gah yenib qürurumu, döndüm öz inadımdan -
Danişanda Zəlimxan.

Gahdan qoca Təbrizə "ana" deyib sarıldım,
Gah Kırızıa yollanıb qol açdım qardaşımı,
Dolanıb Kərbələni, Peyqəmbərdən güc aldım.
Bu keşilməz yollarda nələr gəldi başıma.
Çox mətləblər andırdı, agah oldum "Quran"nan,
Danişanda Zəlimxan.

Gah qoca Füzulinin Leylisi tək ağladım,
Gah bir il tamam oldu, qaldım bulaq başında.
Gah ulu nənələrtək, dərdi pünhan saxladım,
On dörd yaşda tac gördüm Xətainin başında
Bir gəncin simasında məmləkətə doğdu dan,
Danişanda Zəlimxan.

Çaldıran döyüşündə axan qana bələndim,
Qardaş qılınc qaldırdı fəqət öz qardaşına.
Tarixi səhvdir deyə, nə danışdım, nə dindim,
Susduq, susduqca düşmən yaman yetdi kamına -
Verdi hökm sahibi daha bir yeni fərman,
Danişanda Zəlimxan.

"İncilik"dən İraqı viran etdi ingilis,
Müsəlmanın əliylə axdı müsəlman qanı.
Sevgisindən xəyanət doğdu bu ana İblis,
Türkümən diyarında diddi insan-insanı
Yenə də oyanmadı yuxusundan müsəlman,
Danişanda Zəlimxan.

Nəsimini soydurdu cəhalətin fitvası,
Ancaq silə bilmədi adını yer üzündən.
Bir məmləkət saxlayır şair oğluna yaşı,
Gəlir onun sədəsi bütün yer kürəsindən
Dilinin əzbəridi xatırlayır hər zaman,
Danişanda Zəlimxan.

Gah aşiq Veysəl olur, dolanır diyar-diyar,
Gah Yunis İmrə kimi, həqiqət sorağında.
Gah şair Şəhriyarla savalandan umur qar,
Gah axtarır özünü Ələsgər işığında
Yaxşı dinlə sən onu, ey şairdən bədgüman,
Danişanda Zəlimxan.

Gah Misgin Abdal kim, sultanını vəsv edir,
 Gah da qolları bağlı Babəklə gedir dara.
 Gah qoşulur Cavidə, o da sürgünə gedir,
 Gah şəhid oğullara yas tutur, geyir qara,
 Səsində bir titrəyiş, hayqırır millət, oyan,
 Danışanda Zəlimxan.

Gah Axısqaya dönən, karvana olur sarvan,
 Gah Fərqanədə düşən çaxnaşmaya dur deyir.
 Gərəkdi qardaş olsun!!! deyir insana insan,
 Zəhmət onu ucaldır, o sa başını əyir,
 Başı gicəllənməyir gurultulu alqışdan,
 Danışanda Zəlimxan.

Gah Abbasla sağ çıxır, o zəhər quyusundan,
 Gahdan düşür Kərəmlə Ərzurumda borana.
 Gah verir Qurbanitək, Pərisinə imtahan,
 Gah Xəlil Ulutürklə o da düşür zindana,
 Gah gözü bağlı çıxır zamanın sınağından,
 Danışanda Zəlimxan.

Gah Almaz İldirimla çəkir vətən həsrəti,
 Gah günahsız Müşvüqlə nişangahda dayanır.
 Saşlarına dən salan, yəqin Göycə xiffəti,
 Tez-tez İrəvan deyir, Zəngəzuru çox anır.
 Hər türkün xəyalında yaranər böyük Turan,
 Danışanda Zəlimxan.

Nədən Yerevan oldu xan İrəvanın adı?
 Bu sualın cavabın bəlkə kimsə bilməyir.
 Qulaqlardan getməyir Xocalının fəryadı!
 Gözümüzün önündən gəlib keçir birbəbir,
 Neçə-neçə qız-gəlin boyunu büük, pərişan,
 Danışanda Zəlimxan.

Gah Qəriblə Hələbdən uçub gəlir Tiflisə,
 Gahdan Ali xan kimi olur çobana yoldaş.
 Gah dindirir sazını, dəryaya axıdır yaş,
 Hər aşiqin çəkdiyi əzab keçir canından.
 Danışanda Zəlimxan.

Gah dədə Əmrəh kimi dərdini saza deyir,
 Gah anır Kamandarı, dönür şirin avaza.
 Gah qoca Saraçlıtək, bir uşağa baş əyir,
 Üzü yetmişə gedir qələmi yaza-yaza.
 Oxucusuna verir pay qazandığı uğurdan,
 Danışanda Zəlimxan.

Gah dünyanın başına dönür Mövlana kimi,
 Nizaminin Xeyritək döyüşür Şərə qarşı.
 Getməlidi, gedəcək bu yolu sona kimi,
 Gah gözünün önündə dayanır Nazim Hikmət
 Xatırlayır Hüseyni, qəlbi olur pərişan
 Danışanda Zəlimxan.

Üzeyirdən danışır, xatırlayır Bülbülü,
 Axundovdan söz açır, Sabir düşür yadına.
 Girib bir çəmənlikdən dərmir təkcə bir gülü,
 Hər bir güldən, çiçəkdən toplayaraq ovcuna.
 O bir çələng yaradır, insanı edir heyran,
 Danışanda Zəlimxan.

Gah qolunu dolayı, Bəxtiyarın boynuna,
 Gah Süleyman Rüstəmlə "Təbriz" deyə hay salır.
 Gahdan Əhməd Cavadla düşür namərd toruna
 Gahdan edir inqilab, düşməndən qisas alır,
 Gah gizlədir qəzəbni olmasın deyə peşman,
 Danışanda Zəlimxan.

Anır Cabir Novruzun kövrək baxışlarını,
 Sonra dönür tarixə, xan qızından danışır.
 Məhsətiyə atılan daş - qalaq qayğısını,
 Söz oxuna çevirir, zaman onla barişir.
 Fəqət tarix utanır şair intiqamından,
 Danışanda Zəlimxan.

Məcnun kimi sevdalanır Füzulini ananda,
 Gözünün karşısında bir gözəl havalanır.
 Nəsimitək soyulur, qalır dar ağacında,
 Özü ustad olsa da ustadları hey anır.
 Şagirdlərə od verir öz ustad ocağından,
 Danışanda Zəlimxan.

O bir mahir qəvvasdı, batmaz firtinalarda,
Hara getsə hər zaman qəlbindədi Borçalı.
Elə dərin köklərlə bağlıdır ana yurda,
Yer üzünü dolansa, gəzsə eli, mahalı.
Qəlbi ona bağlıdı, söz açır anasından,
Danışanda Zəlimxan.

Arxasınca danışib, sən ey dodaq bütən kəs,
Onda olan qüdrətə əlin çatmaz, bilirsən.
Başqa işlə məşğul ol, vaxtı itirmə əbəs,
O bir haq vergisidi, açıq-aydın görürsən.
Qüdrətindən pay verib, onu qadirib Sübhan,
Danışanda Zəlimxan.

Bəlkə dəli nərəsi oyadar ərənləri,
Bir dolaya qolunu Savalanın boynuna.
Bu mənzərə heyrətə salardı görənləri,
Bu dağ necə siğinib bir şairin qoynuna.
Deyər, qəribsəmişəm, uzun oldu bu hicran,
Danışanda Zəlimxan.

Tanrı verən qüdrəti öz qüdrəti sanmaz o,
Haq səsini çatdırır millətinə, xalqına.
Xalqın sevimlisidi, el töhməti almaz o,
Çekilib daldalarda istər onu yüz qına.
Könüllərə nur cılər, sevgi paylar hər zaman,
Danışanda Zəlimxan.

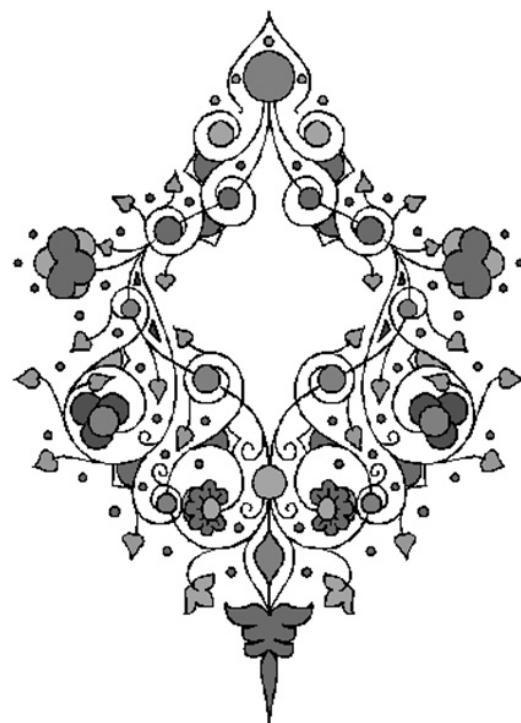
Xalqın belə şəxs üçün gözəl bir kəlamı var,
Aqil babalar deyib beləsinə pürkamal.
Şair Nəbi Xəzrini salamlarkən xeyallar,
Gözəlliklər önündə şair nitqi olur lal.
Ustad Nizami kimi söz açır Çin qızından,
Danışanda Zəlimxan.

Əbədi sakinidi, deyil dünyaya mehman,
Azərbaycan oğludu şeirlə, sənətiylə.
Qəm döyüb qapısını, açıb qonağı hicran,
Sahib olub şöhrətə çəkdiyi zəhmətiylə.
Ancaq mətin dayanıb qəm önündə hər zaman.
Danışanda Zəlimxan.

Ölüm sevinməsin heç, apardığı cəsətdi,
Hər cəsədin bu qədər olmaz qüdrəti, həddi.
Xəstəliyə, ağrıya, əyilməyən bir qəddi,
Unutmaz sevənləri, anacaq zaman-zaman.
Yaşayacaq Zəlimxan.

Amansız ayrılıqdan gözlərimiz dolsa da,
Sözdən xalı toxuyub ilmələrdə yaşayar.
Həyata vida deyən tarix tamam olsa da,
Yazdığı kitablarda, kəlmələrdə yaşayar.
Palid əzəmətiyənən, uca dağ vüqarıynan,
Yaşayacaq Zəlimxan.

Anılacaq hər zaman, "Kərəmi" çalinanda,
Sevgiyə anılacaq "Dilqəmi" anılında.
O, haqqın yanındadı, Həqiqətin yadında,
Haqqın yanında olan ummaz kimsədən aman,
Yaşayacaq Zəlimxan.

"EY TORPAQ, KÖKSÜNÜ SƏN GƏL, AÇ MƏNƏ..."

(Paşa Ağaoğlunun 70 yaşına)

*Paşa Ağaoğlu-
nun doğulduğu Də-
mirçi kəndi ilə mə-
nim doğulduğum
Kərimbəyli kəndi
arasında təxminən
dörd-beş kilometr-
lik bir ara kəsimi
olub Şərur rayon-
unda. Mənim do-
ğulduğum kənd Xan
Araza soykənib,
onun doğulduğu
kənd isə dağlara...
Onu uzaqdan-uzaga*

1986-88-ci illərdə onların kəndində yerləşən orta texniki-peşə məktəbində müəllim işlədiyim dövrdən tanımışam. Hətta qızı Azadə xanıma həmin məktəbdə dərs demişəm. Bu gözəl insan uzun illər idarə müdürü işləyib. Haqqında daima xoş sözlər eşitmışəm. Bir yaradıcı şəxs olmasını isə şair dostum, usata qələm sahibi Kəmaləddin Qədimdən duymuşam. Paşa Ağaoğlu ilk dəfə yaxından Kəmaləddin müəllimin 60 illik yubileyində görüşüb tanış olmuşam. Mənə hədiyyə verdiyi "Həyatın istəkləri" kitabında ki bir-birindən maraqlı şeirlərini oxuyaraq könül dünyasına səyahət etmişəm. Gözəl qələm adəmi olduğunu gördükdən sonra onu çox sevmişəm.

*Görmək istəyirsən əgər cənnəti,
Yayda istiləşən "Bata-bat" a gəl.
Eyləşən bu yerdə qışda niyyəti,
Ağ xalıya-qara bata-bata, gəl.*

*Bulaqlar başını qərara alsan.
Çiçəkli yurdarda yur saltıb qalsan.
Yazın axırında piyada olsan,
Güllü çəmənlərdə yata-yata, gəl.*

*...Ruhu oxşayanda hər bir mənzərə,
Hər yan yaşıl yamac, gədik, gen dərə.
Paşayam, son qoyar qəmə, qəhərə,
Şirin arzulara çata-çata gəl.*

Böyük, ustad şairimiz İslam Səfərlinin "Bata-bat" şeirindən gücünü alan bu şeiri və Vətən torpağının gözəlliklərindən bəhs edən bu səpkili şeirləri onun doğma yurda, Vətənə bağlılığının, sevgisinin bariz ifadəsi kimi səslənir və bu sevgi onun yaşam eşqini daha da gücləndirir.

"Allaha məhəbbət səndən ətadır, Bildim göydə Xuda, yerdə atadır", deyən şair atasına olan dərin ehtiram və məhəbbətini alicənab bir şəkildə, poetik bir dillə necə də gözəl ifadə edir:

*Özün də ağaydın, adın da Ağ'a,
Gözümüzdə bənzərdin zirvəli dağa.
Müqəddəs adına namaz qılmağa,
Həmişə mən hazır olmuşam, ata.*

Paşa Ağaoğlunun "Məmməd Araza", "Ulu türkə", "Səadət Butaya", "Gəlmişəm", "Getsən də çağır" və s. bu kimi şeirlərindəki aşiq şeirimizdən axıb gələn ifadə və dil şirinliyi bu el şairinin görüb-götürmək, həyatdan öyrənmək bacarığından xəbər verir.

*Dünyaya gələndə mən,
Anam ağrı çəkibdir -
Muğamdır.*

*Züm-zümə edib babam ,
Cüt sürüb, yer əkibdir -
Muğamdır.*

*Buludların nərəsi,
Ağ dolunun hərəsi -
Muğamdır.*

*Qaqıldayan kəkliyin,
Xoruzu, həm fərəsi -
Muğamdır.*

"Həyatın istəkləri" poemasında şair sakini olduğumuz dünyanın ağrı-acılarını, eybəcərliklərini, yalanlarla dolu istəklərini, taxt-tac "eşqinə" tökülən qanları, yixılana balta çalanları dərin nifret hissi ilə, iibrətamız bir formada, çox çalarlı rənglərlə ifadə edir:

*Ayaq üstə gəzsə də,
Ölü kimi var diri.
Başqa gözdə qıl seçən,
Gözündə görmür tiri.
və yaxud:
Qeyrətini satanlar,
Sadiq yordan danışır.
... Yer əkib becərməyən,
Bəhrə - bardan danışır.*

"Ey torpaq, köksünü sən gəl aç mənə, Qoy görün qoynunda kimlər yatıbdır" - deyən şair torpağı böyük bir ülviyətlə vəsf eyləyərək onun bəşəri dəyərini açıb göstərir.

*Sənsən son mənzili bütün bəşərin,
Varlinin, yoxsulun, yaşarın, ərin.
Paşayam, hikmətin dərindən dərin,
Səndə qızıl, gümüş, gövhər yatıbdi.*

Onun şeirlərində töküb itirdiyimiz, yağıya qapdırıdığımız Dərbənd, Borçalı, Göycə, Zəngəzur, Vedibasar, İrəvan və hər shəydən önce isə Cənubi Azərbaycan - Təbriz dərdləri sonsuz yanqı ilə ifadə olunur. Göynəyən yarasının üstünə Qarabağ göynərtisinin də gəlməsi şairin yaralarını daha da göynədir, sinəsini "lələdag" edir. Və yana-yana deyir:

*Xırman üstə verdik hər şeyi yelə,
Paşa, ümid qaldı bir təvəkkülə.*

"Dövran hamilədir şərdən, xətadan" - deyə hayqiran şair dövrünün amansız gərdişini qamçılamağı unutmur.

*Tənə vurma mənə, dədə,
Günahkardır gərdiş özü.
Yaman artıb gədə - güdə,
Nadanların ötür söyü.*

*Söz sultani zəlil olub,
Hünərlilər əlil olub.
Yalan - yulan dəlil olub,
Tutulubdu haqqın gözü.*

*Qırata tay olub yabi,
Necə çəkək bu əzabı?
Qalmayıbdi daha tabi,
Qoyma, qəlblər sina, dünya.*

Poeziyamızın ən ilkin, bəşəri mövzusu olan məhəbbət mövzusundan da yan keçmir. Qələmini bu mövzuda da sınayır. Və yazdığı zərif, duyğulu şeirləri ilə könüllərdə yurd sala, binələnə bilir şair.

*Ölərdim, inanın, uf da deməzdim,
Bilsəydim gözlərin məzarım olar.
Mən orda qalsayıdım dərd-qəm yeməzdim,
Deyərdim ruhuma gülzərim olar.*

*Ay gözümün işığı,
Bəxtimin yaraşığı.
Ürəyimin şadlığı,
hardasan?
Ay sonalar sonası,
Taleyimin aynası.
Həyatımın mənəsi,
hardasan?*

Paşa Ağaoglu ustad şairimiz Hikmət Ziya kimi təmsil janrına da müraciət etmiş və mən inamlı deyərdim ki, bu janrıda yazdığını şeirlər daha uğurlu və mükəmməl alımnmışdır. Şairin "Şirin ölümü", "Boz qurdun çobanlığı", "Ulağın qələbəsi", "Tülkünün şahlığı", "Təkənin gileyi", "Sıpanın ölümü" və s. adını çəkdiyim və çəkmədiyim təmsilləri həyat həqiqətlərini daha dolğun boyalarla əks etdirir. Onun çoxsaylı təmsillərindən yalnız birini nümunə göstərməyi məqsədə uyğun saydım.

*Dedilər: - Bu nə işdi,
Dövran tərsə fırlanır?
Ulaq çimir bulaqda,
Susuzluqdan fil yanır.*

*Tutuquşu dillənib,
Cavab verdi suala:
-Kefə gedib ədalət,
Dövran düşüb bu hala.*

Şairin hansı janrıda, üslubda, hansı məzmunda yazdığını şeiri oxuyursan oxu, orada onun şirin duyğularla çırpinan qəlbinin heyrətedici notlarını duyursan.

Ömrünün yetmişini haqlamış şair qardaşım, gözəl ziyanı Paşa Ağaogluna bundan sonra yaşayacağı həyatında sağlam can, mənalı ölüm arzulayıram və "qələmin var olsun" deyirəm.

16.04.2020

ƏLƏSGƏR TALIBOĞLU
*Şair-publisist, Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin
üzvü, Məmməd Araz mükafatı laureati.*

RƏHMAN BAYRAM

DAHA

Yaman azalıbdı inam, mərifət,
Suyu da üfürüb içirik daha.
Hərdən böyüklərə verib nəsihət,
Yanından salamsız keçirik daha.

Bəzən doğmalara üzdən yanırıq,
Yaradəni çətin anda anırıq,
Nadəni ağıllı insan sanırıq,
Kamilin yerinə seçirik daha.

Qurumuş tənəklə doldur manqalı,
Közü yaxşı verər tənək tonqalı,
Fərqiñə varmayıb bəzən qanqalı,
Ot-alaf yeriə biçirik daha.

İnsanmı dəyişib, yoxsa zamanmı?
Doğrumu dəyişib, yoxsa gümanmı?
İnammı dəyişib, yoxsa imanmı?
Andı da yalandan içirik daha.

ŞUŞASIZ

Əsir düşüb Qarabağın baş tacı,
Sinəm kösöv-kösöv dağdı Şuşasız.
Dərddən qan ağlayır Xarı bülbülm,
Könlüm şaxta vurmış bağdı Şuşasız.

Hər köçküñ gözündən süzülən baxış,
Çəkir ürəyimə dərdli bir naxış,
Şuşayla görüşün şahidi yağış,
Neçə illərdi ki yağıdı Şuşasız.

Rəhman, şəhid oldu neçə ərənlər,
Bu cənnət uğrunda sinə gərənlər,
Baş tacını satıb yada verənlər
Nədən indiyədək sağdı Şuşasız?

OLMASIN

Qayalar qalmasın qartala həsrət,
Möhtəşəm zirvələr qarsız olmasın.
Yaşatsın insanı ülvə məhəbbət,
Divanə aşıqlər yarsız olmasın.

Bülbül gülüstansız, göylər durnasız,
Dərələr dumansız, göllər sonasız,
Analar övladsız, övlad anasız,
Çiçəkli bağçalar barsız olmasın.

İlahi eşqinlə zülmətə nur saç,
Tapılsın sağalmaz dəndlərə əlac,
Heç kəs bir-birinə olmasın möhtac,
İnsanlar imkansız, varsız olmasın.

DAHA GECƏLƏRİM HEÇ XEYRƏ QALMIR

Sənli xatirələr dərd olub sənsiz,
Yol çəkən gözlərim yorulub sənsiz.
Xeyirli gecəmə şər dolub sənsiz,
Daha gecələrim xeyrə qalmayıır.

Ərköyün eşqini öyərdin mənə,
Darıxsan, xəlvəti dəyərdin mənə,
Gecən xeyrə qalsın deyərdin mənə,
Daha gecələrim heç xeyrə qalmayıır.

Nə dedim, inciyib küsdün sözümdən,
Sənsiz təbəssüm də itib üzümdən,
Şirin yuxular da qaçıb gözümdən,
Daha gecələrim heç xeyrə qalmayıır.

Heç olmasa məni görüb gedəydin,
Həsrəti telinə hörüb gedəydin,
Bir az xeyiir-dua verib gedəydin,
Daha gecələrim heç xeyrə qalmayıır.

YARAŞIĞIDIR

Təbəssüm çöhrənin, gülüş dodağın,
Qönsələr güllərin yaraşığıdır.
İsmət qadınların, qızlar bulağın,
Sonalar göllərin yaraşığıdır.

Hikmət ayələrin, məna sözlərin,
Əfsun baxışların, baxış gözlərin,
Çiçəklər çəmənin, çəmən düzlərin,
Ceyranlar çöllərin yaraşığıdır.

Yaşıl don baharın, ağ örpek qışın,
Sevda könlüllərin, zəkalar başın,
Çılğınlıq gəncliyin, kamillik yaşın,
Ağsaqqal ellərin yaraşığıdır.

YAXŞI Kİ, KƏFƏNİN CİBLƏRİ YOXDU

Yaxşı ki, kəfənin cibləri yoxdu,
Yoxsa bu dünyada sərvət qalmazdı.
Yaxşı ki, kəfənin gözüəri toxdu,
Yoxsa behiştə də boş yer olmazdı.

Zənginlər orda da bir dünya qurub,
Cənnəti rüşvətlə bölüşərdilər.
Vəzifə üstündə bir-birin qırıb,
Sərvət yığmaq üçün ötüşərdilər.

Kasıqlıq fəqirə tuşlanan oxdu,
Dözür hər əzaba Allah xətrinə.
Yaxşı ki, kəfənin cibləri yoxdu,
Yoxsa həsrət qalar cənnət ətrinə.

İNSANIN TALEYİ GÖZƏL OLANDA

Haqqın dərgahında xoş bəxti olar,
İnsanın taleyi gözəl olanda.
Dünyanın xoşbəxtdən xoşbəxti olar,
İnsanın taleyi gözəl olanda.

Həyatın ahəngi bəm nədi bilməz,
Çağlayan gülüşü qəm nədi bilməz,
Qayğısız gözləri nəm nədi bilməz
İnsanın taleyi gözəl olanda.

Çətin işləri də asan düzələr,
Arzusu dağları, daşları dələr,
Qisməti evinin içində gələr,
İnsanın taleyi gözəl olanda.

Telini oxşayan mehə çevrilər,
Dağların saçını yolan küləklər.
Göz yaşı şəbnəmə, şəhə çevrilər,
İnsanın taleyi gözəl olanda.

Könül bağçasından gül əskik olmaz,
Yarı əfsunlayan dil əskik olmaz
Keyfi, əyləncəsi bil, əskik olmaz,
İnsanın taleyi gözəl olanda.

Sevinci şah olar, qəm ona nökər,
Nurlu camalına təbəssüm çökər.
Dünyanın yasına qəhqəhə çəkər,
İnsanın taleyi gözəl olanda.

SALAR GEDƏR

Ömrə ası olar hər ötən zaman,
Minlərlə canlıya Vətəndi ümman,
Dərin dəralərdə dincələn duman,
Güllərin üstünə şəh salar gedər.

Dost dostu sınavar dara düşəndə,
Saç ağrar qəlbi kədər deşəndə,
İstilər soyuqla yer dəyişəndə,
Xəfifcə səmaya meh salar gedər.

Əhli-hal istərəm dərdimi böлə,
Sevginin, dostluğun qədrini bilə,
Bahar məxmər xalı döşəyər çölə,
Güllərdən xalıya zeh salar gedər.

VƏTƏNDƏN UMMAĞA NƏ HAQQIMIZ VAR

Vətəndən ummağa nə haqqımız var,
Çəkib qayğısını qorumuruqsa.
Vətəndən ummağa nə haqqımız var,
Dərdini bölməyə yaramırıqsa.

Vətəndən ummağa nə haqqımız var,
Torpaq inildəyib qan ağlayırsa.
Vətəndən ummağa nə haqqımız var,
Hələ itkinlərə yas saxlayırsa.

Vətəndən ummağa nə haqqımız var,
Yarasına məlhəm lazımlı olanda,
Candan yox, torpaqdan pay veririksə.
Vətəndən ummağa nə haqqımız var,
Dar gündə əlindən tuta bilməyib
Gen gündə səsinə hay veririksə.

Vətəndən ummağa nə haqqımız var,
Yerində olmayan bir məmuruqsa.
Vətəndən ummağa nə haqqımız var,
Köckündən, yetimdən pay umuruqsa.

Vətəndən ummağa nə haqqımız var,
Onu dəli kimi sevənmiriksə.
Vətəndən ummağa haqqımız var,
Qonşumuzu sevib, güvənmiriksə.

Vətəndən ummağa nə haqqımız var,
Haramla döyünen ürəyimizdən
Xeyrxah duyğular bezib köçürsə.
Vətəndən ummağa nə haqqımız var,
Vicdanı itirən zəngin məmurlar
Xalqı tapdalayıb, əzib keçirse.

Vətəndən ummağa haqqımız olar,
Qoruyub Vətəni can bahasına,
Zəfərlə qayıdan aslanlar kimi.
Vətən bağışlayar döyüşə bilsək
Nankor övlad sevən analar kimi.

Vətəndən ummağa haqqımız olar,
Gedən torpaqları qaytara bilsək.
Vətəndən ummağa haqqımız olar.
Sönən insanlığı qurtara bilsək.

HƏR CANLINI İNSAN SAYMAQ OLARMI?

Kim ağrı hiss etsə, canlıdır demək,
Hər canlinı insan saymaq olarmı?
Özgə ağrısını duymayan kəsin,
Duyğusuz canlıdan bir fərqi varmı?

Ömür sonsuz deyil, unutma bunu,
Doğumla ölümün arasında.
Ölüm ömür adlı bir yolun sonu,
Həyatı söndürən qüvvə ondadı,

Doğma ocağına bağlı olanlar,
Vətənin şəminə nəğmələr qoşar.
Qürbətdə sinəsi dağlı olanlar,
Xəyalən Vətənin eşqiyə yaşıar.

AXAR SU MURDAR GÖTÜRMƏZ

Silinər torpaqdan o murdar izin,
Axbur su murdarı götürməz, diğə.
Ovular haramdan doymayan gözün,
Bu torpaq soysuzu bitirməz, qağıa.

Düşünmə ki gedən torpaq qayıtmaz,
Allah qudurmuşun əlindən tutmaz,
Ayrılıq torpaqdan bizi soyutmaz,
İstər yağış yağı, istər qar yağıa.

Vaxt gələr bu millət verər baş-başa,
Birləşib yumruq tek girər savaşa,
Leşiniz yem olar çaqqala, quşa,
Həsrət qalarsınız bir büküm ağa.

OLMUR

Yaş artır, azalır gözlərin nuru,
Sapı da iynədən keçirmək olmur.
Pulla orqanları köçürmək olar,
Ağrını, acını köçürmək olmur.

Yaxşılıq əvəzsiz sərvət olsa da,
Axırətdə payı cənnət olsa da,
Ruha şəfa verən şərbət olsa da,
Zorla insanlara içirmək olmur.

Rəhman səcdə edər arın öündə,
Şahlar da diz çökər yarın öündə,
Sərvətin, dövlətin, varın öündə,
Vicdan oyaqdısa, kiçilmək olmur.

SONRA GET

Şair dostum Məmməd Abdullayevə

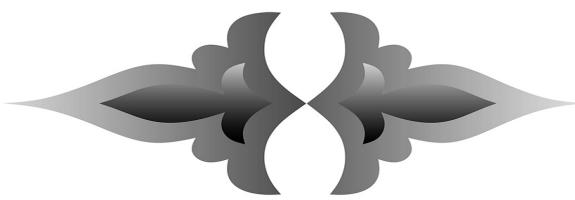
Dostum, güzar eylə könül bağıma,
Eşqin ilgimində isin, sonra get.
Dinləsin dərdini çağlayan təbim,
Bir həzin bayatı desin, sonra get.

Əzizim, Qarabağı,
Bürüyüb qara bağı,
Nəyi unutsa könlüm,
Unutmaz Qarabağı.

Oxşasın telini səhərin mehi,
Yusun ayağını çəmənin şəhi,
Azalsın könlünün nisgili, ehi,
Dağılsın dumanın, sisin, sonra get.

Əzizim, atammıram,
Dərdim var, atammıram,
Röyada Vətəndəyəm,
Ayılsam çatammıram.

Köckün ilmələrdən bir xalı toxu,
Gedən torpaqları unudub çoxu.
Vətəndən segah de, həsrətdən oxu,
Titrətsin ruhları səsin, sonra get.

RƏŞİD BƏRGÜŞADLI

TABU

(hekayə)

Hamının yanında davaya çağrırmıştı, getməsəydim, sonra məktəbdə adıma söz çıxardı, illah da, Səlbiniñ görünüñ içiniñ dik baxammazdım. Amma o alçaq özüylə iki nəfər də gətirmişdi. Çatan kimi ağızımı açmağa da qoymadılar, saldılar məni ayaqlarının altına. İki gözüm bəs eləmirdi dalbadal təpikləri izləməyə.

Hay-hayım gedib vay-vayım qalandı dedim ki, kişiliyiniz çatırsa, tək-tək gəlin. Onlar da dübarə tək-tək gəlib palaz kimi çırpdılar məni. Çulumu güclə götürüb cumdum evə. Böyük qardaşım halımı görüb əlindəki baltanı oduna sapladı, - Ədə, səni kim bu kökə salıb?! - gözləri hədəqəsindən çıxmışdı yazığın. - Dağbəyi! - bir az da ağlamsındım. İkimizin də Səlbiyə aşiq olduğunu kimsə qulağına çatdırmışdı. Məni verdi qabağa, söyə-söyə dalımcı ağızköpüklü yüyürdü qoca çinarın yanına. Getməmişdilər, şaqqanaq çəkib gülürdülər. Bizi görçək təzədən üstümüzə yeridilər. Nurlanın söyüşü ağızından çıxar-çıxmaz ikimizi də ot xorumu kimi bürmələyib yan yana qoydular, təzədən "nə yemisən-turşulu şilə!"

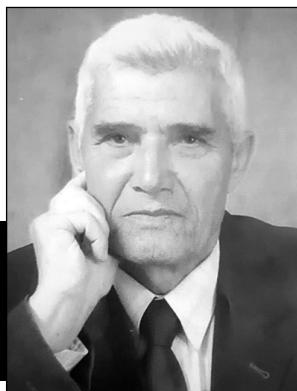
O gün yerli-dibli nəhs gəlmışdı... Evə çatanadək Nurlan məni yolboyu o ki var sillə-şapalaq elədi, - Niyə üç nəfər olduqlarını demədin mənə?! - durduğu yerdə onu zibilə saldığım üçün cıqqırımı çıxara bilmirdim. Elə bil üstümüzdən tank keçmişdi. Ah-ufla yolağadan qol-boyun həyətə girəndə dədəm gördü halımızı, - Bol..! İt cumbub ə sizə, bu nə haldı?! - ters kimi də çomağı əlindəydi. Nurlan məni keçi qiymətinə satdı dədəmə... Əlqərəz, iki şıgal da dədəm yun kimi çırpdı məni, - İtin küçüyü, çobanın oğluna nə yaraşır "zavmaq" qızına vurulmaq?! Başına yetim-yesir qızı qəhətdi?! Sənin eşqə düşən vaxtındı, a itdən süd əmən?! Kitab oxu, kitab! Oxu, adam ol, qurtar canını çobanlıqdan!..

* * *

Oxudum və dədəmin dediyi adamlardan oldum. Çıxdım kənddən. İki tərs gətirən indi şəhərə mənim yanımı cumur. Bir gün Dağbəyi də minnətə gəldi. Kənddə acın-

dan köpük qusurmuş. Şəhərdə ucuq-salxaq daxmada krayonin qalırmışlar. İş istəyirdi məndən. Səlbidən dörd uşağı vardi, hələ arsız-arsız üzümə irişdi ki, beşinci yə də hamiləmiş arvadı. O danışdıqca məni necə təpiklədləri kino lenti kimi gözümün qabağında canlanırdı. Bəlkə də Dağbəyi o vaxtkı davamızı unutmuşdu, amma mən bir zərrəsini də unuda bilmirdim o qaramat günün. Onu bağban işinə götürdüm. Hər səhər qabağında ikiqat əyilməyi ürəyimə yağı kimi yayılırdı. Tez-tez pəncərədən boylanırdım ki, işdən sıvişib kölgələnməsin, qoy gүnəş onun keçəlini daha çox döysün. Anası şəhərə gələndən sonra Səlbini də idarəyə xadimə götürdüm. Səlbini hər dəfə "Allah atana rəhmət eləsin, sən olmasaydın uşaqlarım acidan ölürdi", deyəndə ona qarşı kinim bir az səngiyirdi. Amma bir gün Dağbəyi kənddəki həmin ayrılmaz dostlarını da ərkələ otağıma gətirəndə bildim ki, yox, unutmayıblar məni döydükərini. Dostlarını otaqdan qovdum, amma həmin gündən başladım Səlbiniñ işində qüsurlar tapmağa. Dağbəyinin yanındaca arvadını quru yuyub yaşı sərirdim. Bircə dəfə kişiliyi çatmadı ki, sözümüzü çöndərsin, cavabımı versin. Əksinə, döşəməsiləni götürüb dəhlizi özü silirdi. Güllərini axşam işdən çıxanda tapdalayırdım, sabah isə yapışırdım Dağbəyinin xirtdəyindən. Alçaldıqca alçaldırdım, rəzil günə salırdım onu. Bir ara üç gün işə gəlmədi. Soruştum, Səlbini dedi ki, qəssab işləyir. Ərinmədim, qəssabxananın sahibini tapdırdım və işdən qovdurdum onu. Dalınca da sıfariş göndərdim ki, gəlib qancığını da götürüb rədd olsun yanımdan. Suyu süzüle-süzüle gəldi, amma gözünün müütüyünü tökə-tökə yalvar-yaxar elədi ki, işdən qovsam birdəfəlik batacaqlar və kəndə dönəməyə məcburdular. Heç onları gözümdən iraq qoyarammı, kəndə geri dənmələrinə dözəremmi! Dağbəyi adlı o alçağa həyatı zəhər eləmək boynumun borcudur. Məndən çəkəcəkləri hələ qabaqdadır...

07.05.2020

*Atalar cosğun çay, analar dəniz,
Onların qanından yaranmışıq biz.
Ata da əzizdi, ana da əziz,
Atasız, anasız heç kəs olmasın.*

BUDAQ TƏHMƏZ
*Azərbaycan Yaziçilər Birliyinin üzvü,
Məmməd Araz mükafatı laureati*

**MƏNİM DƏ
ANAM OLUBDU**

Mən ana görmədim körpəliyimdən
Bir zaman mənim də anam olubdu.
Köçdü bu dünyadan, ayrıldı məndən,
Bir zaman mənim də anam olubdu.

Deyirlər, istidi ana qucağı,
Bu ayrılıq oldu mənə göz dağı.
Sevib, oxşamadı Körpə Budağı,
Bir zaman mənim də anam olubdu.

Mənə yetimliyim yaman dərd oldu,
Mən ana görəndə "gözüm dörd" oldu.
İllər ağır gəldi, illər sərt oldu,
Bir zaman mənim də anam olubdu.

Anamdan yadigar şəkil qalıbdı,
Baxıram şəklinə, gözüm dolubdu.
Şəkil də saralıb, kağız solubdu,
Bir zaman mənim də anam olubdu.

Yadına düşəndə kövrəlirəm mən,
Kağıza yaşısız kirpiklərimdən.
Bəzən öz-özümə deyirəm hərdən:
"Bir zaman mənim də anam olubdu!"

Bakı, 15.04.2020

SÖZÜM VAR MƏNİM

Vətən göylərində doğan Günəşəm,
Yanardağda yanın odam, atəşəm.
Gecə də, gündüz də yazmaqdı peşəm,
Hələ deyilməmiş sözüm var mənim.

Yaralı Vətəndi sinəmdə ürək,
Dövran belə qalmaz, zaman gələcək.
Qələmi süngüyə döndərəm gərək,
Hələ deyilməmiş sözüm var mənim.

Yolumu gözləyir döyüş meydani,
Babəkim, Koroğlum, bəs Nəbim hanı?
Gərək selə dönə düşmənin qanı,
Hələ deyilməmiş sözüm var mənim.

Gəzib dolandıqca Vətən torpağın,
Düşmənə göstərəm gərək göz dağın.
Sancacam Şuşaya vətən bayrağın,
Hələ deyilməmiş sözüm var mənim.

Vətən tapdaq altda böyük-bölküdü,
Yanında suçluyam, ciynimdə yükdü.
Mən Türkün oğluyam, səbrim böyüküdü,
Hələ deyilməmiş sözüm var mənim.

Bakı, 05.02.2020

DÜNYANIN DƏRDLƏRİ

Allah, yumruq boyda ürək nəyimiş,
Sızlayan kamanmı, yoxsa neyimiş?
Köksümün altında dərddən böyümüş,
Dünyanın dəndləri içimdən keçir.

Mənim ürəyimdə nələr var, nələr,
Şəhid oğullarçın analar mələr.
Bu haray içimdə köksümü dələr,
Dünyanın dəndləri içimdən keçir.

Hələ sağalmayıb o tayın dərdi,
Sinəmdə Qarabağ, Göyçə göyərdi.
Niyə seçəmmirik mərdi, namərdi?
Dünyanın dəndləri içimdən keçir.

Dolaşır dünyani ölüm havası,
Artır günü-gündən şeytan yuvası.
Qurtarmır dünyanın torpaq davası,
Dünyanın dördləri içimdən keçir.

Çağlayan Samuram, qədim Dərbəndəm,
Bölünmiş torpağam, dağılmış kəndəm.
Səbir kasam dolub, bir himə bəndəm,
Dünyanın dördləri içimdən keçir.

Bakı, 15.03.2020

VURĞUNUN YADIGARI

İstedadlı şair Ələddin İncəliyə

Eşitmışdım adını, görmemişdim üzünü,
İncədərədən gəldi misraların düzümü.
Ərməğan göndərirəm sənə ürək sözümüz,
Sən Qazax torpağının qələm tutan əlisən,
Vurğunun yadigarı Ələddin İncəlisən.

İncədir sözlerin İncənin gülləritək,
Hər kəlmən, hər bir sözün təzə açan bir çiçək.
Arzum budur səninlə kükərəyib coşsun ürək,
Sən Qazax torpağının qələm tutan əlisən,
Vurğunun yadigarı Ələddin İncəlisən.

Vurğuntək çox sevirsən sən də ala ceyranı,
Üfüqdə bənzətmisən dostum, xala ceyranı.
Sevib əzizləyişsən körpə bala ceyranı,
Sən Qazax torpağının qələm tutan əlisən,
Vurğunun yadigarı Ələddin İncəlisən.

Damcılı bulağının nəğməsi şeirindədir,
Hikmətli kəlmələrin hələ çox dərindədir.
Hər nədən yazırsan yaz, hamısı yerindədir,
Sən Qazax torpağının qələm tutan əlisən,
Vurğunun yadigarı Ələddin İncəlisən.

Şeirinə gətirmisən sən Cəlalın "cürəsin",
Misranla tərpədirsən bütün bu Yer kürəsin.
Göyəzəndən ucalır dünyaya haray səsin,
Sən Qazax torpağının qələm tutan əlisən,
Vurğunun yadigarı Ələddin İncəlisən.

Mən də Budaq Təhməzəm, nakam Cavid elindən,
Zövq alıram yurdumun çiçəyindən, gülündən.
Qardaşım, gəl yapışım qələm tutan əlindən,
Sən Qazax torpağının qələm tutan əlisən,
Vurğunun yadigarı Ələddin İncəlisən.

QARABAĞIN BAHARI

İlham alıb vətənin çiçəyindən, gülündən,
Ucaldırıram səsimi Xəzərin sahilindən.
Döyüşə hazır olaq, ey vətən oğulları,
Qəlbimizdən siləyin daha qəmi, qübarı.

Baş komandan əmrinə biz hazır dayanağın,
Hər qarış torpaq üçün al-qana boyanağın.
Titrəsin səsimizdən dərələr, dağlar, düzələr,
Kükərəyin, şahə qalxsın dalgalanan dənizlər.

Ey türk oğlu, vüqarla uca tut başını sən,
Şığıyaq ildirimtək düşmənin sırasına.
Qəhrəman oğullarla fəxr eyləsin bu vətən.
Qanımız məlhəm olsun vətənin yarasına.

Səbir kasamız daşib, əmr ver, baş komandan,
Gözləyirik əmrini alacaqıq qana-qan.
Şəhidlərin ruhuna gəlin biz and içəyin,
Bu ana torpaq üçün canımızdan keçəyin.

Ayağa qalxmalıq bu gün bizim hamımız,
Əyilməzdi xalqımızın əzəməti, vüqarı.
Yerdə qalmayacaqdı axan şəhid qanımız,
Qayıdacaq yerinə Qarabağın baharı.

10.05.2020

Bakı - Yasamal

ŞAHBUZUM

Batabatda yazılıan şeir

Gəldim bu dağlara, xətri qalmasın,
Gördüm zirvələrin mən aqş calmasın.
Açılan güllərin bir də solmasın,
Gətirdim hüsünü dilə, Şahbuzum,
Batıbsan çiçəyə, gülə, Şahbuzum.

Təbiət toxuyur güllərdən xalı,
Gözəllik bürüyür yamacı, yalı.
Baxanda dəyişir insanın hali,
Gətirdim hüsünü dilə, Şahbuzum,
Batıbsan çiçəyə, gülə, Şahbuzum.

"Keçəldəğ" yaranıb qüdrətdən qala,
Qanlı gölü görüb, getdim xəyalı.
"Çinqıllı" az qaldı aqlımı ala,
Gətirdim hüsünü dilə, Şahbuzum,
Batıbsan çiçəyə, gülə, Şahbuzum.

Salvartı solundu, Batabat sağın,
"Zorbulaq"dan əskik olmaz qonağın,
Ellərə sovqatdı balın, qaymağın,
Gətirdim hüsnünü dilə, Şahbuzum,
Batıbsan çıçəyə, gülə, Şahbuzum.

Budaq Təhməz gözəlliyyin heyranı,
Qəlbini ovladı Şahbuz ceyranı.
Badamlın dolanır bütün dünyani,
Gətirdim hüsnünü dilə, Şahbuzum,
Batıbsan çıçəyə, gülə, Şahbuzum.

13.07.2003

ŞEİRİM SİZƏ ƏMANƏTDİ

Oxuyun şeirimi, qiymətin verin,
Siz könül bağımdan gül-çiçək dərin.
Sevgi məktubunda yara göndərin.
İstəmirəm mən nə qızıl, nə də zər
Şeirim sizə əmanətdir, ay ellər.

Ömrümün illəri arxada qaldı,
Bu gün keçən günüm sabah xəyaldi.
İllər gəncliyimi əlimdən aldı,
İstəmirəm mən nə qızıl, nə də zər
Şeirim sizə əmanətdir, ay ellər.

Mən də gördüm bu dünyadan dadını,
Çox yoxladım yaxını, yadını,
Yada salın siz də şair adını,
İstəmirəm mən nə qızıl, nə də zər,
Şeirim sizə əmanətdir, ay ellər.

Kim dağıdar Tanrı quran qurğunu,
Çox dolandım oldum yollar yorğunu.
Salın yada ömrü gödək vurğunu,
İstəmirəm mən nə qızıl, nə də zər,
Şeirim sizə əmanətdir, ay ellər.

Bakı, 12.01. 2020

RÜBAİLƏR

İnsan yaranandan nəfsinə quldu,
İnsanı yoldan azdırıq puldu.
Dostu hər insanın vari, dövləti,
Dostu olmayanlar qəlbən yoxsuldu.

Nəfsin saxlamadı o, Həvvə ana,
Atdlar cənnətdən onu cahana.
Boydan aşağıdır nəfis, deyərlər,
Bəla gətirəndi nəfis insana.

Məhəbbət bələdi giriftar olma,
Məcnuntək vurulub səhrada qalma.
Onun da həddi var, düşün dərindən,
Canana can verib çox da can alma.

Həmsöhbətin olsa qəlbinə həmdəm,
Səndən uzaq olar qüssə, kədər, qəm.
Özünə layiq bir həmsöhbət ara,
Zövq al danışanda şirin sözündən.

Bir gün yolum düşdü qəbiristana,
Baxdım qəbirlərə mən yana-yana.
Düşündüm dərindən, heçdir bu dünya,
Kaş, heç gəlməyəydim mən bu cahana.

Özündən kənar et qəmi, kədəri,
Gülüşlə qarşıla gələn səhəri.
Ötən günlərinə heyifsilənmə,
Nə qədər yalvarsan, qaytarmaz geri.

Məclisdə heç kəsin kəsmə sözünü,
Yüngül tanıdarsan onda özünü.
Gözlə, o sözünü çatdırırsın sona,
Ondan sonra söylə sən öz sözünü.

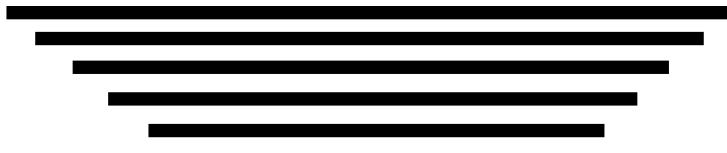
Şərab güldürəndi, həm də ağladan,
İçib həddin aşsan tökülcək qan.
Çalış ki, içəndə aşma həddini,
Başqalar əlində qalmasın yaxan.

Məndən sonra doğar günəş də, ay da,
Gələcək bahar da, gələcək yay da.
Mən ki, bu dünyadan köçüb getmişəm,
Bütün bu işlərdən mənə nə fayda.

Gedirdim yol üstə gördüm bir qarı,
Üzünü bürümuş qəm qırışları.
Soruşdum: - Dünyadan razısanmı sən?
Dedi: - Bu dünyadan yox etibarı.

Əlində əsası gördüm bir kişi,
Ağarılı saçları, tökülb diş,
Qocadan soruştum:- Gənclik hardadı?
Söylədi, dünyanın belədi işi.

"Dünya bir quyruqdu", deyib atalar,
Bu hikmətli sözdə böyük məna var.
Çalış bu dünyadan dilini öyrən,
Yumruq yox, həmişə quyruq yeyərsən.

VAQİF OSMANOV

YERİ GÖY ÜZÜNDƏ OLANLAR

(Ramiz Rövşən yaradıcılığına baxış)

"Ömrü boyu sözdən azad olmağa can atan" şair Ramiz Rövşən inanır və inandırır ki, "göy üzü quşlarla şairlərindi". İnamı, əqidəsi sözə xəyanət etmə-məsiylə düz mütənasib olan "şairin azadlığı çoxlarının rahatlığını pozur". Urvatlı sözə tamarzi qaldığıımız "bu dünyada - ən sonuncu şairin ürəyini daşlaşdırıqca daşlaşdığımız" zamanda Kantın "fikirlərin bədii oyunu" saydığı poeziyanı urvata mindirənlərin kasadlığı bu günümüzdə çox aydın görünməkdədir. "Əsl şairin yazdığını şeirin çarmixa çəkilmiş İsa" taleyi yaşadığı dövrən beşaltı yüz il keçib deyənlərin, Nəsiminin dərisinin soyulmasına "meydan tamaşaşı" kimi baxıb haqq qazandıranların cəmiyyətində qəflət yuxusunda yatanların röyasına haram qatmaq üçün mütləq inqilabçı şairlər doğulmalıydı. Ramiz Rövşən də inqilabçı doğulub, amma "qurub-yara-dan şairdi, dağıdan yox". O, möhtəşəm "ədəbiyyat evi" tikən "söz mühəndisi"dir. Ramiz müəllim düşüñür ki, ədəbiyyat o deyil ki, bir evi söküb yerində ayırsını tikəsen. Ədəbiyyat odur ki, tikilən evlərin yanında başqa birini də tikməyi bacarasın. Bu gün sözün heykəlini qoruyanlara daha çox möhtacıq. Çünkü "adamlar bu gün şairə heykəl qoyub, sabah ondan üz çeviro bilirlər, amma bunun şairə dəxli yoxdu, bu yalnız həmin adamların hansı yuvanın quşu olduğunu xəbər verir" (A.Blok). O "yuvanın quşlarını" - işıqlı sözdən qorxan yarasaları diri ikən qoca və ədalətli tarix özünün toz basmış zibil yesiyinə atır. "Sözün tozunu alanlar", özünün və sözün missiyasını anlayanlar - Nizami, Füzuli, Nəsimi, Cavid, Sabir, Hadi, B.Vahabzadə, Üzeyir bəy və başqaları əbədiyyət qazanırlar.

"Allahın bu dünyaya göndərdiyi şairləri insanlar arasında "Tanrı casusu" sayanlar" a haqq qazandıran Ramiz Rövşən özü də Hadi kimi o "casus"lardandır. Belələrini yerdəkilər anlamasa da, "Tanrı çox gözəl başa düşür". Onlar saf söz atmosferi yaradan ağaç - insanlardır, xilaskarlardır. Sözün pərvanələrinin bəşər yaranandan havaya, işığa aclığı var.

Nə yaxşı ki, Tanrı xalqımıza işıq mənbəyi olan "casus"larını (mən "elçi" deyərdim) Yerə göndərməkdə xəsislik etməyib. Tanrıya yaxın olan Nəsimi, Füzuli, Sabir, Cavid, Üzeyir bəy Hacıbəyli, Həsən bəy Zərdabi, Mirzə Cəlil, Xudu Məmmədov, Bəxtiyar Vahabzadə, Azad Mirzəcanzadə Yeri nizama salmaq üçün göndərilən xoşməramlı "elçi"lər idi. Yeri təmiz saxlamağı, haqqqa, ədalətə, mənəviyyata nəzarəti Tanrı onlara tapşırmışdı, işlərini də vicdanla yerinə yetirmişlər. Bu gün bizim aramızda belə şərəfli missiyani daşıyan, Vətəni, milləti şərəfləndirən, onlarla bir Vətənin vətəndaşı olmaqdan qürur duyduğumuz Rafiq Əliyev, Ramiz Rövşən, Məmməd İsmayılov, Musa Yaqub da estafeti o dahilərdən qəbul etmiş "elçi"lərdir.

Bu **Ramiz Rövşən**in qənaətidir: "İnsan ömrü ana bətnindən yerin bətninəcəndi". İşığa hamilə insanlar Yerin bətninə düşən toxumlardır. Yenidən qayıdış sözüylə, əməliylə İnsanlıq meyarına çevrilib yaşıyırlar.

Füzulini "bu dünyanın iyiyəsiz qəminə iyiyə durmağa, öz xoşuna "qəmin hərifi" olmağa gələn, Müşfiqi isə "Tanrıının qapısına bir gözəl üzlə gedən" kimi tanıyan və tanıdan Ramiz Rövşəni biz necə tanıyıraq?

İnsanı ən yaxşı kim tanıyar? Qardaşı, dostu, doğması, ruh ortağı, yol yoldaşı, söz vurğunları. Ramiz müəllimi "palid invariantlığı (heç kimdən asılı olmamaq, sinmamaq, qürurlu, əqidəli, dəyanətli olmaq), kosmik təfəkkürü, ilahi məntiqi, qəlbində sevgi, duyğular çələngi olan böyük insan, əziz dost" kimi dəyərləndirən, metafizik düşüncə daşıyıcısı olan böyük Hüseyin Cavidən sonra Azərbaycan ədəbiyyatında qırılmış metafizik poeziyanın bərpasında danılmaz xidmətini vuğulayan dünya şöhrətli professor, şairin əqidə və ruh qardaşı Rafiq Əliyevin səmimiliyinə tam inanıram. Ona görə inanıram ki, Rafiq müəllimin də, Ramiz müəllimin də həyatı, məsləki, düşüncəsi, Vətən və millet sevgisi invariantlığın bariz nümunəsidir.

Tarix elmləri doktoru Nəsiman Yaqublu: "Ramiz Rövşənin şeirlərini oxuyanda bu fikrin elə ona da aid olduğu qənaətinə gəlirəm. O, öz şeirləri ilə oxucunu yaşıdığı həyatdan fərqlənən bir dünya ilə üzüzə qoyur, maraqlandırır, həyatı, sevgiyə, vərdişi etdiyi qaydalara baxışlarını dəyişdirir", deyə qeyd edir.

Şeir nədir? Hər kəsin öz zövqü ilə cavablandıracağı suala Ramiz Rövşənin yanaşması möhtəşəmdir: "Şeir görünməzliliklərin görünən üzüdür". Bunu görmək üçün insanda bəsirət gözü olmalıdır.

"Həqiqəti it şəklində, yalanı ceyran şəklində" (Əli Kərim) görənlər anlaya bilməzlər ki, həqiqəti deyənlər heç vaxt utanırlar. Amma həqiqəti söyləyənlər, eləcə də həqiqətin özü mənəvi dəyərlərdən uzaq olanların nifrət mənbəyi olub. Həqiqəti söyləməyin bədəli həyatı itirmək olsa belə əqidə sahibləri bundan qorxmayıblar. Nəsiminin dərisini "Ənəlhəqq" soydu, Füzulinin salamını rüşvət deyildir deyə alan olmadı, yatmışları qəflət yuxusundan oyamaq istəyən Sabiri ac saxlayıb vərəmlətilər. "Yox millətimin xətti imzalar içində" nigaranlığı Hadini,

"Oxu, tar, oxu, tar, səni kim unudar!" hayqırtısı Müşfiqi məzarsız qoydu. Mirzə Cəlil balalarını soyuqdan xilas etmək üçün əlyazmalarını sobaya atmağa məcbur edildi. "Yetər, çıldırdınız, - hökumət, - deyə, evləri yıldınız ədalət! - deyə" qüruruyla "qarğıa-quzğun kimi leşə qonanlara" meydan oxuyan Cavid əfəndini Sibirin quduz şaxtasında dondurular. "Tərəflər kim idi, hər ikisi yad, yadlarmı edəcək bu xalqa imdad?" üsyənə görə Bəxtiyar Vahabzadənin, "Qaldıq oyun arasında, yaman çotin imiş hiylə döyüşü, sarayın badalaq oyunu kimi" söyləyən Musa Yaqubun, "güldən, bülbüldən yaza bilməyən" Məmməd İsmayılin, "milyonçular ölkəsi, diləncilər Vətəni"nin halına dözməyən, "özünə yeni Vətən düzəltmək" istəyən Ramiz Rövşənin heç olmasa "gözünü öpən" oldumu? Olmadı. Anlamadılar ki, yalan bataqlığın ortasında bitən al-əlvan rəngli tənha və zəhərli çiçəkdir, özünə cəlb edir, sonda ona yaxınlaşanı məhv edir, həqiqət isə bühlur dağ çeşməsidir, ağızına daş bassalar da özünə yeni göz açıb çağlayacaqdır.

Rəğbətim olmayan, 37-si, Sibiri, Kulak arxipelağı, qurultay və plenumları ilə xatırlanan Sovet dönməndə ədəbiyyata, qələminin nüfuzunu qoruyanlar, sənətə daha çox önəm verilirdi, nəinki bu gün. Yəqin ki, şou-biznes adlı biabırçılıqlar, ekrana söyüş püskürənlər olmadığından. O vaxt poeziya gecələri, söz adamları ilə görüşlər keçirilərdi. Bir çox şairlər kimi, Ramiz Rövşən də özünəməxsus geyimdə və intonasiyada - sözün şəhdini tamaşaçıların qəlbini içirə-içirə şeirlərini söyləyərdi (lap elə indiki kimi). "Ay işığı", "Köhnə məktublar", "Qara paltarlı qadın", "Başı kəsik gözəl kötük", "Astar üzünə" yaddaşında o vaxtlardan qalıb. Xüsusilə "İlan balası". "Döşünün altında sevən bir ürək, dişinin altında zəhər tuluğu" gəzdirən ilan balası özündən, xisətin dən ayrıla bilmir, necə deyərlər, bir üzü var, bəzi şüurlu varlıqlardan fərqli olaraq:

Bəlkə də, ən acı həqiqət elə

Sənsən yer üzündə, ilan balası.

Sənsən haqqın yolu bu yer üzündə,

Tanrı özü seçib bu yolu bəlkə.

Yüz cür sıfətiylə, yüz cür üzüylə

Dünya səndən keçib durulur bəlkə...

Ramiz Rövşənin yazdıqları söz inciləridir, mənim zövqümə görə ən qiymətlilərdən biri "Astar üzünə"dir. Dündür, bu şeirdə şair dostlarını çağdaş terminlə desək, "test"dən keçirir. Əslində şair bılır ki, buna ehtiyac yoxdur. O, dostlarından tam arxa-yındır. Sözü zərgər dəqiqliyi ilə seçeneklər dostlar seçimində də yanılı bilməzlər. "Ömrünü - gecəsini gündüzünə, gündüzünü gecəsinə, şalvarını, pencəyini astar üzünə çevirib gülə-gülə dostlar içinə çi-

xan, ömründən savayı hər şeyi təzə şair:

Gözlərimi çevirdim astar üzünə,

Ürəyimi gördüm, içimi gördüm. - misraları ilə "gözlər qəlbin aynasıdır" deyimini poetik dillə təsdiqləyir.

Gecənin, gündüzün, sevincin, kədərin hər üzünü görən Ramiz müəllim sonda ən qiymətli tapıntıya sevinir:

Dostları çevirdim astar üzünə,

Nə yaxşı ki, düşmən çıxan olmadı...

Ramiz Rövşənin gənclik çağında yazdığı şeirlərinin sonunda tarixi qeyd etməsi alqışlanmalıdır. 23 yaşında qələmə aldığı "Kentavr"da fikir yeniliyinə görə müəllifin zəkasına, təxəyyülünə heyran qalırsan. Şeirin yazılımasından 51 il keçəsə də "adamlar içində - at, atlar içində - adam"lar azalmayıb, təəssüf ki, artıb. Şairin sözlərinin altqatında gizlənənləri tapıb anlamaq kentavrların - atbaşlıların beyninin işi deyil. Atbaşlıları - "yarı insan, yarı at şikəstliyi" xəstəliyinin daşıyıcılarını "nə at sevə bilər, nə də bir qız əzizləyər":

Elə siz də uzaqdan məni sevdiniz, xanım,

Sevgimiz bəri başdan daşa toxunub, daşa.

İkimiz - bir yataqda qoşa yata bilmərik,

İkimiz - br çəməndə otlamariq baş-başa.

... Bir qamçı tapın, xanım,

atlarla insanların dünyasından

çapıb gedim özümü...

Ramiz Rövşən Aristotelin "Dialektika"sını yarib keçərək göylərdən də o tərəflərin axtarışındadır. O, təbiətdən, göylərdən, Allahdan yuxarıda kim var sualına cavab tapmağa çalışır, hətta qəbirdən aşağıda da:

Nə var Allahdan yuxarı?

Nə var qəbirdən aşağı?

Çəkdiyin ahdan yuxarı?

Bildiyin sirdən aşağı.

Demə biz ki, quş deyilik,

Allaha tanış deyilik...

Ruhum, dur yiğis gedirik,

Sən yuxarı, mən aşağı.

Professor Rafiq Əliyev Ramiz Rövşənə "metafizik təfəkkürlü şair" "titul"u verir, həm də şairin poetik məntiqi qeyri-səlis məntiqlə ilahi məntiq arasındadır" qənaətinə gəlir, onun

Sən demə, çəşmişəm, yolu azmışəm,

Dünyaya gəlməyim yalanmış mənim.

Sən demə, dənyada anasızmışəm,

Sən demə, bu ölüm anammış mənim. - misralarını "qeyri-səlis məntiqə siğmayan, ondan yuxarıda dayanan fikirlər" kimi dəyərləndirir.

Ramiz Rövşən sözün işığını yaradan, onu qoruyub bizə çatdırıran Prometeylərdəndir. Şeirin, söz sə-

nətinin mənəvi sərvət kimi yox, xammal kimi istifadə edildiyi, sözbazlıq sözdən baha satıldığı dövrde sözün zəncirlənmiş Prometeyi olub Prometey işi görmək - həqiqi sözün alovunu, odunu, közünü, işığını qorumaq çətin işdir. Hər dövrədə bu müqəddəs missiya 3-5 bəşər övladının boyuna biçilir və həmin cəfakeslər bu vəzifənin öhdəsindən qani, canı bahasına da olsa gelirlər. Ona görə də Ramiz müəllimin poeziyada fəlsəfi təfəkkür nəhənglərindən biri - Nazim Hikmət barədə dedikləri maraqlıdır. Şair müsahibələrinin birində çox sevdiyi Nazim Hikmət-lə özünün fərqində danışır. O fərq bundadır ki, solçu düşüncəli Nazim Hikmət qaranlıqları aydınlığa çıxartmağa can atır, xilası bunda görürsə, metafizik dünyagörüşlü Ramiz Rövşən qaranlıqdan aydınlığı görməyə can atır. Çünkü, aydınlıq, əslində, qaranlığın görünməzliyinin görünən tərəfidir. Qaranlıq bətən yerdə işıq və aydınlıq başlayır.

Bu fikirdə böyük, danılmaz məntiqlə yanaşı səmimilik var. Səmimilik və məntiq qarşısında boynumuz qıldan nazikdir. Ramiz Rövşənin təfəkkür süzgəcindən keçən fikirlərin daha dərin qatlarına varmaq, əlbəttə, hamiya nəsib olmur. Unutmayaq ki "yaş ötdükcə qoca dünya çəkir bizi aydınlığa". Şair bizi "içinin qaranlığından çıxan sözün aydınlığında" durulmağa çağırır:

Çatdı ömrümün gündüzü,

Deyəsən gün vurdı sizi,

Qaranlığın yordu sizi,

İndi dözün aydınlığa!..

Şairin dörd misrasının fəlsəfəsini, fikir yükünü kitablarda tapmaq çətindir, çünkü onun müəllimi həyatdır, "bir qara pul kimi bizi daxilina atan dünya"dır:

Gözüm yuxu yata bilməz,

Ana bilməz, ata bilməz.

Qızıl olsa çata bilməz,

Tapdığım itirdiyimə...

Bu ömrü bizə kim biçdi?

Fələyin felinə düşdü,

Bir dərzi əlinə düşdü,

Qayçısı var, iynəsi yox.

Bir dəfə də gəlmisəmmi?

Gəlmisəmmi, görmüşəmmi?

Yaşamışəm, ölmüşəmmi -

Dünya mənə tanış gəlir.

"Dünyadan qalib gedəcəm". Bu Ramiz Rövşənin inamıdır. Onun özünəhesabatını, "özündən narazılığını" (B.Vahabzadə) səhbətləri, müsahibələri sübut edir. Şairin qənaətinə görə, onun ən pis və ən yaxşı bir xasiyyəti var, tənbəllik. Tənbəlliyyinin pisliyi odur ki, onu yaxşı işlərdən saxlayıb, yaxşılığı odur

ki, onu pis işlərdən saxlayıb. Şairin poeziyası, təxəyyülü kimi tənbəlliyi də özünəməxsusdur. Tənbəlliyn yaxşı cəhətini heç fikirləşməmişdim. Maraqlı və düşündürücü yanaşmadır.

O, sözlərində işiq yaşıdan Söz adamıdır, onun söz planetinin işiq düşməyən tərəfi yoxdur. Şair, təvəzökardır, etiraf edir ki, son yetmiş ilin ən gözəl sevgi şeirləri Mikayıl Müşfiqin "Yenə o bağ olayı"siyla Əli Kərimin "Qayıt"ıdır". Lakin onun öz sevgi şeirləri də gözəl və bənzərsizdir. Çox vaxt "nəğmə" adlandırdığı, hava kimi şəffaf və ələgəlməz olan bu şeirlərdə hətta şairin həsrəti də işıqlıdır:

*Mənim üzüm gülən deyil,
Təki sənin üzün gülsün.
Məni görsə "əmi" deyib
Oğlun gülsün, qızın gülsün.*

*Mən ki sənə yaraşmadım,
Söz demədim, dalaşmadım,
Ulduzumuz barışmadı,
Qoy yenə ulduzun gülsün.*

*Yüz il qocalma, qarima,
Bir səhər çıxıb yoluma
Duz səpsən köhnə yarama,
Yaram gülsün, duzun gülsün...*

Sosializm ideologiyası əksər söz adamlarını çərçivədə böyütmüşdü. Ömrünün yarım əsrənən çoxunu o rejimdə yaşayan Ramiz Rövşən kimilər əslində "kövnü məkana sızmaz"lardır, yasaqları tapdalayıb keçməyi bacarırlar, yasaqlar onları daha da mətinləşdirirdi. Professor Rafiq Əliyevə istinad etsək, əslində yasaqlar belələri üçün katalizatordu. Yazarların beynində bir ehkam məskunlaşmışdı - eşəkdən, qoyundan, qurddan yazsaq nüfuzumuza, poeziyanın gözəlliyyinə xələl gələr. Şairin özünü bir müsahibəsində dediyi kimi, o vaxtlar əsasən qartaldan şeir yazmaq dəbdə idi. Ramiz Rövşən isə həmin dövrlərdə "gözü yaşılı yorğun eşşeyin", qoyunun halını yaza-yaza oxucularına ismarişlər ötürürdü:

*Gözüyaşlı yorğun eşşək,
Kirimişcə yükünü çək,
Bu yol da gec-tez bitəcək,
Yorulmaq sənə qalacaq.*

*Sən belə fağır olanda,
Yükün lap ağır olanda,
Kürəyin yağır olanda,
Ümid palana qalacaq.*

*Bu palan zalimdi, zalim!..
Səni hər gün zora salıb,
Axır bir gün yola salıb,
Səndən balana qalacaq...*

Yaxud "qoyunundan qəssabı çox olan, kötüklər qaralan, bıçaqlar can alan, çobanlar qurd olan yerdə"

*İt olub hürmədik Aya,
Yixdi bizi abur-haya,
Qoyun olmaya-olmaya
Qoyun olmaq çətin şeymiş...*

"Mifik dünya ilə, real dünyanın sərhədlərini darmadağın edən, ədəbiyyatın əbədi mövzularına yeni yön aşılamağa müvəffəq olan" (Elnarə Akimova) Ramiz Rövşən "sözün başında firlanır, birbaşa sözün içində enir, şeiri göy üzünə yazar", poeziyanın ənənəvi mövzusu sevgidən, sevdiyimiz, sevmədiyimiz qadınlardan, dilənçi qaridan yazanda da yanaşma tərzi, fikir orijinallığı ilə seçilir. V.Q. Belinski yazırkı ki, şair olmaq üçün müasir həyatın məsələlərini dərindən duymaq, onlara güclü ürək yanğısı ilə yanaşlığı bacarmaq lazımdır. "Şairi heykəltək xoşlayan"ların zəmanəsində "başından var-dövlət yağan ölkənin bəxtəvər gündündə dilənən qarının yanında duranın" duyğusu, ürək yanğısı daşurəkləri də yumşalda bilər:

*Heç kəs sıqal çəkməz dümağ saçına,
Q gümüş telindən öpürəm sənin.
Qorxma, pul qoymuram sənin ovcuna,
Əyilib əlindən öpürəm sənin...*

Onun sevgisi əlçatmazdır, toxunulmazdır, safdır, ilahidir. Ramiz müəllimin qadına, anaya, bacıya, qızı münasibəti, qiyməti çox müdrikdir, hər biri aforizmdir: "Kişi qadını elə qorunmalıdır ki, ona heç vaxt toz qonmasın. Qadınların yeri cəhənnəmdirse, kişilər baş əyəcək o cəhənnəmə. Qadın kişisinin baş tacıdır. Yevtuşenko bir şeirində deyirdi ki, biz qadını kişi ilə bərabər səviyyəyəcən alçaltmışıq və s. Hətta sevmədiyi qadınları da şair ilahiləşdirir:

*Əllərimi tellərinə vurmadım,
Həsrət çəkib ürəyimi yormadım.
Boyun büküb yollarında durmadım
Sevmədiyim qadınların.*

İyirmi yaşın astanasındaki romantik duyğular da təbiidir:

*Mən sevdim qızları - küsdü ulduzlar...
Ulduzlar qızların gözüdür, dedim.
Mən dedim göylərdən ucadı qızlar!...
Gözlər ürəklərə güzgündür, dedim.*

Yaxud
*Dünya ümidi qıranda belə,
Məni əldən salıb yoranda belə,
Lap cəllad boynumu vuranda belə
Bir qızın dizinə qoyam başımı...*

Nizamidən, Füzulidən üzü bəri söz haqqında şeirlər toplansayıdı cild-cild nəhənq kitablar yaranardı. "Neçə şair öldü-getdi o sözdən bu sözə kimi". Söz, sahibinin başını uca da edə bilər, aşağı da. Ramiz Rövşən də "Şeirin, sözün axırına yetişib, axır tıkəsindən yapışa bilən" başı uca bəxtəvərlərdəndir. Bu "axır tıkə" dadlıdır, şirindir, lap həyatın özü kimi. Bu mənəvi "tıkə" yə sözə hamilə həyatı xərcləməyə dəyər. Söz vaxtına çökər. Gəlin, bir söz nəğməsi dirləyək:

*Ürəkdən gəlməyən sözün
Bir ucu ürəkdə qalır.
Bir çöp kimi, tikan kimi
Orda çürüməkdə qalır.*

*Sən torpağa bürünəndə,
Yaxşı-pisin ələnəndə,
Min-min sözün ələnəndə
Tək o söz ələkdə qalır...*

Ramiz Rövşən poeziyası çağdaş ədəbiyyatda yeni səhifədir. O, klassik gəraylı janrına yeni nəfəs verən, yeni məna, yeni məzmun gətirən, populyarlaşdırılan, sevdirən şairdir. Tərlan Növrəslı "ədəbiyyatda Ramiz Rövşən üslubu var" deyəndə nə qədər haqlıdır? Bəlkə müxtəlif üslublar belə yaranır? Elmin Nurinin fikri lap orijinaldır: "O, Azərbaycan şeirinin bu gün ən Ramiz Rövşənidir". Deməli, Ramiz Rövşən bu günün poeziya etalonudur. Doğrudan da onun "Nəğmələr" i yeni üslubdur, lirik və qəmli təranələrdir, zamanın, mühitin yaddaqlanan poetik mənzərələridir:

*Bir səhər görsəm ölümü,
Əlimdən salsaq qələmi,
Yarpaq kimi qoyun məni
Varaqların arasına.*

*Kor oldu qaldı yurdumuz,
Qaldı quzumuz, qurdumuz,
Dağlında buludumuz
Qurd gördük, quzu görmədik.*

*Bir adayam, qərib ada,
Doğmalarım döndü yada.
Daha mənə bu dünyada
Nə qaldı ölüməndən əziz??!*

(M.Hadinin xatırəsinə)

Şair kövrəkdir, həssasdır, "üzünü kəpənək qanadlarına qoyub ağlaya bilir, bir ucu qəlbinə dəyən kəpənək qanadlarının incə toxunuşunu hiss edir, mərhəmətlidir, "qara-qara qarışqaların kəpənəyi qanad-qanad qoparmağına, daşıyıb aparmağına" dözə bilmir:

*Ayrıldı gün işığından,
Stırıldı göy qurşağından,
Qulağım batdı, tutuldu
Güllərin qışqırığından,
Kəpənəyi neylədiniz??!*

Müharibə mövzusunda qalaq-qalaq şeirlər, poemalar yazılıb, yazılaçaq. Ramiz Rövşənin "Tənha qarilar"ı bir hərb salnaməsidir. "Yol gözləməkdən yorulan qadınların kirpikləri uzanır, günahkar yollar inadkar gözlərə dözə bilməyib asfalt altda gizlənlər", oğullar gəlmir ki, gəlmir:

*... Sönür komaların işığı tək-tək,
Kimsə yatanları oyatmayacaq.
Analar ölürsə - oğullar demək
Daha qayıtmadı, qayıtmayacaq.
Ölür kəndimizdə tənha qarilar...*

Dava illərinin qadınlarının hiss və həyəcanlarını təsvir edən silsilə şeirlərindəki səhnələr oxucunu o illərə aparır. "Səhnə" sözünü təsadüfən yazmadım. "Yorgunluq" şeirinin motivləri əsasında bu günümüzlə uzalaşan yaddaqlanan pontomim tamaşa hazırlana bilər.

Professor Rafiq Əliyev ruh qardaşını zirvədə görür: "Ramiz Rövşən zirvəsi çox sıldırımlıdır, Allaha yaxın olduğu üçün, Mövlənə kimi, insana yaxın olduğu üçün, Dostoyevski kimi..."

"Əbədi qalan təzə sözün tozunu alanlar", "uzaqları işqolandırıb dibini görə bilməyən şam" a bənzərlər", "lap yaranışdan yixilanlar"ın içində büdrəməyənlər, "üzü dönük qardaşlarını mələklərlə evləndirənlər", "Tanrının əlindən" düşsələr də heç vaxt sinmayanlar, "özü boyda göz yaşına dönen Ziba və Bənövşə nənələrin" "oğul!" harayına tələsib, Vətənə və oğul gözləyə-gözləyə yolları göz yaşları ilə suvaran nənələrə oğul olanlar, "dünya şairə, sözə yiye durmasa" da, sözünə yiye duranlar, "bağrının içi tapdaq-tapdaq olub, içində salamat yer" qalmayanlar, dəli Əlişin, bağban Həsənin, Fatmanın oğlu İsmayılin dərdini sözlə ovunduranlar, Səttar Bəhlulzadənin "külgəbədə tüstülənən barmaqları"nın sehərindən heyrətlənənlər, "gəzməyə qərib ölkə, ölməyə Vətən yaxşı qarğısına, ölməyə yox, yaşamağa Vətən ver!" qiyamı qaldırıb, taleyin alnimizə yazdıığına ası çıxanlar, "ağızdan düşən diş kimi yeri görünen" atalarə oğul, "ancaq yuxuda saçına bir məhrəm əl dəyən, dostu, arxası, darıxanı, ölüməndən əzizi qalmayan" nakam Hadiyə nəvə ağısı deyənlər Allahın oğludur, onlara "atılan daşlardan Tanrı saray tikər", Tanrı seçilmişlərinin başına əlini çəkib o saraya aparar, Azadlıq sarayına...

Ramiz Rövşənin yeri doğrudan da çox ucadadır. "Göy üzü quşlarla şairlərindi"...

Bunu ilahi poeziya öyrətdi mənə...

Aprel, 2020

MAHİR CAVADLI

İMANLI

Zəngilan məscidinin Axundu Hacı Müşfiq Fərzəliyevə

Qəlbində İlahi məhəbbəti var,
Sözündə Quranın kəraməti var,
Avazında əzan lətafəti var -
Haqqın sədasıdır, eşqin meracı,
Ruhuma səmavi qıdadır, Hacı!

Yaradan hər kəsə bir yol, iz verib,
Səni bu dünyaya pak, təmiz verib,
Açıq alın verib, güler üz verib,
Qıymazsan kimsəyə bir ağrı-acı,
Qəlbə məlhəm sözün bal dadır, Hacı!

Səsinlə xal vurub hər incə tele,
Şövqünlə məclisi alırsan ələ,
Tanrıının payısan bu yurda, elə,
İnsanların haqqə ümidi, inancı,
Çetin günümüzün imdadı, Hacı!

Nakam şairimin adaşı Müşfiq,
İgid şəhidimin yurdaşı Müşfiq,
Haqq sözün dayağı, sirdaşı Müşfiq,
Savabın, savadın başının tacı,
Yurdumun imanlı övladı Hacı!

Bəlli ki, qoşadır şər ilə xeyir,
Taniyan "həyansan sən elə" deyir.
Səsinin sehrindən doğan bu şeir
Haqqın dərgahından nidadı, Hacı!
Paklığa, saflığa duadı, Hacı!

DÜNYANI QORUYAQ

Nə düşmüşük bir virusun üstünə,
Çox durmuşduq dünyamızın qəsdinə.
Ümid olma sınığına, testinə,
Var-dövlətlə alınmaz, nə azardı?!.
Bəs deyirdin bu dünya bir bazardı!

Fərqi nədir, taclı olsun, ya keçəl?!.
Tacı ilə gətiribdi çox əcəl.
Dost-yar bilməz, yaddan-yada da keçər,
Ayırd etmir naxələfi mərdindən,
Qorunmasan oləcəksən dərdindən!

Çox darıxdım, qoymur çıxım, üz görüm,
İnsan oğlu, di gəl, qoşub düz görüm,
Öz günahın, öz bəlandır, döz görüm?
Orda-burda saldın nifaq, qalmaqal,
İndi otur, əlini yu, evdə qal!

Nə böyükmiş bu bəlanın təsiri,
Ev-eşiyi dolanırıq sərsəri.
Bəlkə də bir başboşun baş əsəri,
Cindi - cindi, amerikan, ya urusdu,
Can qoyublar, canlar alan virusdu!

Məntiq budur, başı-canı qoruyaq,
Hər bir yanı, hər bir anı qoruyaq,
Təmiz olub bu dünyani qoruyaq,
Sağlam canın, xoş ömrün ən asanı -
Uca tutaq təbiəti, insan!

NİZAMSIZ BAĞIMDA, ÖZ NİZAMIMDA

Deyirlər bağımin nizamı yoxdur,
Ağaclar sırayla, düz əkilməyib.
Bir yan seyrəklilikdir, bu yanı sıxıdır,
Kollar əkiləndə ip çəkilməyib,

Deyirlər alaqdır bağayarpağı,
Unnuca, razyana, keşniş alaqdır.
Yabani gül-çiçək bürüyüb bağlı,
Onların ki yeri dağdır, yaylaqdır.

Yamac bitkisidir turşəng, yemilik,
Lalələr düzlərin döş nişanıdır.
Qum üstə dağ gülü olsun yenilik,
Xan çinar yudsuzluq pərişanıdır!

Gözümü yumuram, qumu narın bağ
O kənd-kəsəyimi yadıma salır.
Açıram çinardan qopan beşbarmaq
Məni yurd həsrətli oduma salır.

Neynim, bir alağı çıxarıb kökdən,
Bir budağı gülsüz qoya bilmirəm,
Zolaqlı bir arı uçur pətəkdən,
O qonan çıçəyə qıya bilmirəm.

Quşların cəh-cəhi ən həzin nəğməm,
Tezdən oyanıblar, yuxuları yox!
Toppuş fidanlara sevgimə rəğmən,
Onların da məndən qorxuları yox!

Kəpənək yellənir çəmənə sari,
Qanadları tullü, xallar rəngbərəng.
Çiçəklər al, mavi, narıncı, sari,
Gözəl təbiətlə nə xoş həməhəng!

Qarışqa yük çəkir qarışba qarış,
Boyundan böyükür buğda şələsi.
Bağbanın alnında zəhmətdən qırış,
Bundan da ağırmı bağda şələsi.

Dünyanın ən güclü canlısı böcək,
Çarpışır ağır bir yükün altında.
Vurub haqq-hesaba, hesabla böl, çək,
Yükü çekisinin beş-on qatında!

Deyirlər, yenə də ağılıma batmir,
Mənim təbiətim təbiilikdir.
Hərdən çox nizam da ürəyə yatmir,
Təbii olanlar mənimçün ilkdir!

...Yenidən seyr etdim bu səhər tezdən,
Təbi olan bu cür bağdan olammaz.
Gedib yapışacam haqq olan sözdən,
Mənim kimisindən bağban olammaz!

DÜNYAMIZIN RƏNG ÇALARI

*İstedadlı rəssam həmyerlimiz
Nazim Hüseynova!*

Zövqü, istedadı Allahdan gəlir,
Rəngdir hər daş, qaya, hava, su ona.
Çoxları sənətə tamahdan gəlib,
O, ömür xərcləyir hər tablosuna..

Dolaşib barmaqlar dalğın saçlara,
Rənglər aləmində ahəng axtarır.
Bilsə də dünyamız başdan ağ-qara,
Onu bəzəməyə çələng axtarır.

Çox bəmə düşübdür zildə gedənlər,
Ariflər sənətdən doya bilməyib.
Titulu bayraq tək əldə gedənlər,
Bəzən bu həyatı duya bilməyib.

İnçə barmaqlarda qönçə firçası,
Rənglərə saçlardan dən düşür hərdən.
Dünyanın vəsfidir kətan parçası,
Hopur ruhumuza mənzərələrdən.

QANVERMƏ

Həkim, at daşını boş həyəcanın,
Qan verənin gərək ürəyi olsun!
Mənim dərd-sərimlə qaralan qanın,
Bəlkə kimlərəsə gərəyi olsun!

Gərək qan verək ki, can cana gələ.
İnsanın gümanı insana gələ,
Hər kəs yaxşılıqla ad sana gələ,
Fərz deyil təkcə duz-çörəyi olsun!

Bəşər övladıdır - qardaş, bacıdır!
Birinin başında şahlıq tacıdır,
Birinin taleyi kordur, acıdır,
Kömək dur, dünyanın dirəyi olsun!

Adəmdən yarandıq, haqq Haqqa bağlı,
Bizik kainatın kamalı, ağılı,
Bir olsun millətlər qaralı, ağılı,
Hamı sulh yolunun mələyi olsun!
Tanrı insanlığın köməyi olsun!

ALLAHIM, HİFZ ELƏ

*Məni məndə sorma məndə deyiləm
Bir mən var dolaşır məndən içəri .
Yunis İmrə*

Dünya duyuq düşdü məndə deyiləm,
Məni iç mənimə inamım yıxdi.
Bəlkə heç o MƏNLİK bəndə deyiləm,
Bəlkə güvəndiyim o məndə yoxdu.

O Məni dar gündə tapa bilmirəm
Mən onu içimdə çox əzizlədim,
Düz əhd-peymanımdan qopa bilmirəm,
Bəs bu qədər dərdi harda gizlədim?!....

Haqqə çox güvəndim haqqım alındı,
Şeytanlar, iblisler dağdır, çatır.
Taledi, yazdı, bəxtdi, alındı...
Bu da uydurmadır, elə baş qatır?.

Allahım, hifz eylə, ası deyiləm.
Çox mətləb anladım İncil, Qurandan!
Sənin əlindəsə yazı deyilən,
Elə yaz, düşməyim incik Qurandan!

RAMİZ İSMAYIL

DEYİBLƏR

Atalara rəhmət olsun
Qızıl kimi söz deyiblər,
Cilalayıb dönə-dönə
Ölçüb-biçib düz deyiblər.

Deyiblər...
Naqisin yol azdığını, "Dostun" quyu qazdığını, "Namərd kəsər basdığını", Bir yox, beş yox, yüz deyiblər.

Deyiblər...
Arxa olun ərənlərə, Xeyirxah iş görənlərə, "Yetim çörək verənlərə Göstərər buynuz" deyiblər.

Deyiblər...
Kim çərənçi, boşboğazdı, Ağıldan kəmdi, dayazdı, Yaman günün ömrü azdı Səbrli ol, döz deyiblər.

Deyiblər...
Çoxdu pulum, param demə, Nəfsi tox ol, haram yemə, Ramiz, ağa qara demə, Alnıaçıq gəz, - deyiblər.

31.03.2018,
Xirdalan ş.

AYRI ADAM AXTARMAYIN...

O qədər sadəyəm, məni Körpə uşaq da aldadır. Ürəyi daş, köksü taxta, Qəlbi yumşaq da aldadır.

Yəqin belə lazıimmiş, Fələk də aldadır məni. Bəlkə alın yazımmiş, Mələk də aldadır məni.

Dost bildiyim "can" dediyim Əhli-qələm də aldadır. Bir olsa, beş olsa, nə qəm, Külliü-aləm də aldadır.

Topasaqqal cavan molla Əlində "Quran" aldadır. Səni görüb üzüyola Yerindən duran aldadır.

Qanmayana sözüm yoxdu, Qanan niyə aldadır ki? Şeytana, iblisə lənət İnsan niyə aldadır ki?

Ömrümün xəzan vaxtı, Xəzəl də aldadır məni. Hüsnünə tərif dediyim, Gözəl də aldadır daha.

Fağır qımışır üzümə, Dəcəl də aldadır məni. Əzrayılın nazına bax, Əcəl də aldadır məni.

Nə var məni aldatmağa, Ürəyi təmizəm, vallah. Ayrı adam axtarmayın, Həmən o Ramizəm, vallah.

05.03.2019,
Xirdalan ş.

DƏYDİ

Dağa aranı daşdım, Dağı arana daşdım. Ağır haranın daşdı? Başım həmin daşa dəydi.

Ağıl verdi ağılsız da Susdum haqlı da, haqsız da. Dilim gizləndi ağızda Yumruq gözə, qaşa dəydi.

Aşıqəm Ramiz adında, Alışdım eşqin odunda. Sevda umduğum qadın da Qəlbimə birbaşa dəydi.

25.02.2019,
Xirdalan ş.

"VAR AMANATI"

(Zəlimxan Yaquba)

Köz kimi közərdi Kəpənəkçidə,
Odlar diyarında ocaq qaladı.
Ucalmaq istədi "Şah Dağı" kimi,
Bir də ayıldı ki, "Çıraqqala"dır.

Şeirə güvəndi, sözə tapındı,
Hikmətlə böyüüb ərsəyə gəldi.
Sənət aləmində vulkana döndü,
Salonlar, saraylar lərzəyə gəldi.

Gündoğandan, günbatana tanındı,
Şölə saçan ulduz oldu, ay oldu.
Sözə naxış vuran söz zərgəriydi,
Nizamiyə, Fizuliyə tay oldu.

Allah onu pənahında saxladı,
Tanrı yaratdığı sırkı Zəlimxan.
Ziyarət elədi müqqədəsləri,
Oağdı Zəlimxan, pirdi Zəlimxan.

Üzünü dağlara tutub demişdi:
"Gedirəm, ay dağlar, yar amanatı".
Getdi, dağlar boyda sərvəti qaldı,
"Sənət amanatı, var amanatı".

20.11.2018, Xirdalan ş.

DÜNYANIN

Bəs deyincə dərdi, qəmi görmüşəm,
Hər sitəmi, hər ələmi görmüşəm.
Diri-diri cəhənnəmi görmüşəm,
Qaynamışam qaynağında dünyanın.

Zillət çəkdirim yar könlünü alınca,
Göz yaşları "naxış saldı" balınca.
Gəzdim haqqın, ədalətin dalınca,
Çabaladım caynağında dünyanın.

Qan sorana qan uddurub, quşdurub,
Nərə çəkən nər igidi susdurub.
Cələ vurub, bənd-bərəni pusdurub,
Şikar oldum qarmağında dünyanın.

Hər dərdimin bir gövdəsi, yüz kökü,
Qəflə-qatır daşıyammaz söz yükü.
Ağır yükdü örək yükü, duz yükü,
Fırlanmışam barmağında dünyanın.

Ramiz, səxa umma günü qalından
Canı çıxar, qayıb yeməz malından,
Həzz almadı nə beçənin balından,
Nə şorundan, qaymağından dünyanın.

18.06.2019, Xirdalan ş.

GƏDƏBƏYİN DAĞLARI

Burda şeir öz-özünə yazılılib,
Qarlı qışda buz üstündə oxudum.
Qar əridi, əlvan geydi çəmənzar,
Novruz gəldi - yaz üstündə oxudum.

Bir misranı oğlu-qızı yaradıb,
Bir misranı körpə quzu yaradıb,
Bir misranı dan ulduzu yaradıb,
Səcdə qılıb diz üstündə oxudum.

Bir misra durnanın özündən düşüb,
Bir misra ceyranın gözündən düşüb,
Bir misra cüyürün dizindən düşüb,
Bir misranı iz üstündə oxudum.

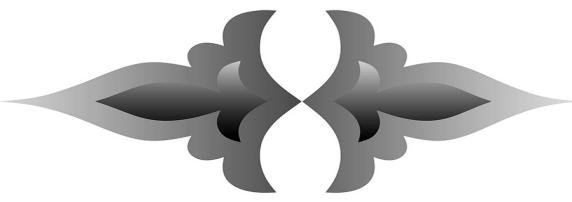
Bir misranı kəklik ötən qayada,
Bir misranı tanrı çəkən boyada,
Bir msiranı dağ yolunda piyada,
Bir misranı düz üstündə oxudum.

Bir misranı "Qara bulaq" bəxş edib,
Bir misranı təzə yarpaq nəqş edib,
Bir misranı yanar ocaq bəxş edib,
Bir misranı köz üstündə oxudum.

Bir misranı sərin külək gətirdi,
Bir misranı qönçə çiçək gətirdi
Birini ciyində mələk gətirdi,
Bir misranı göz üstündə oxudum.

Bir misranın cilvəsində ay azdı,
Bir misranın haləsində ayazdı,
Bir misranı Günəş dedi, ay yazdı,
Bir misranı öz üstümdə oxudum.

Bir sehirlili möcüzədi bu aləm,
Burda solmaz nə nərgizim, nə laləm,
Ramiz, daha nə kağız gəz, nə qələm,
Yazılanı saz üstündə oxudum.

NECDET EKİCİ

NAZLI SƏNƏM

(hekayə)

Lalə İsmayıla...

Yaşlı idi. Buna rəğmən günəşi ilk oyandıran o olardı. Üfüqdə firuzəyi rənglərin hələ oynasdığı qurşun rəngli səhərlərdə əlində çörək çantasıyla yola düşər, fırına hər kəsdən öncə o gələrdi. Üç pilləli daş pilləkəni çəliyinə dirənərək, tövşiyə-tövşiyə çıxar, davamlı titrəyən sağ əliylə taxta qapıdan tutaraq içəri girirdi. Halbuki gəldiyi yol üzərində başqa fırınlar da vardı. Bu qədər uzun yol və pilləkən zəhmətinə qatlanmasına görək yoxdu, amma onun seçimi yenə də biz idik. "Bunca əziyyət, hər halda, yaxşı çörək bişirdiyimiz üçündür", deyərdim. Başqa nə ola bilərdi?

Hər kəsi gözlərində gətirdiyi isti bir təbəsümlə salamlayar, kənarda səssizcə çörəyin bişməsini gözləyərdi. Çənəsidüşük ixtiyar qadınlarından deyildi. Çox danışmaz, hər söhbətə qarışmaz, boş şeylərə gülməzdi. O durğun, səssiz duruşun arxasında məchul bir iztirab sezərdim. Sanki, çöhrəsinə oturmuş o qəmli şəkil, çəkdiyi cilənin üzünə yansımışıydı. Çətin bir həyatdan gəldiyi bəlli idi. "Bax! - deyərdim, "Tam bir Azərbaycan xanımı!" Üstəlik çantası da Türkiyə xəritəli..." Aldığı pidəni, o parça çantasına qoyar, pulunu ödəyər və çıxıb gedərdi.

Bəlkə də təxmin etdiyim kimi biri deyildi. İnsanın yetər ki, canı qaynamasın, qanı isinməsin. İnsanları olduğu kimi deyil, göründüyü kimi görür. Bəlkə məndə elədir...

Hələ ki, tanımadığım, adını belə bilmədiyim, bir az da rəhmətlik atanənəmə bənzətdiyim bu qoca xalanı uzaqdan-uzağə sevərdim. Səhər tez-dən oyanan, gün ağarmadan yola düşən və bu qə-

dər fırının içində sadəcə bizi tərk edən gül üzlü bu qoca qadını tanımaq istəyərdim. Bu arada çörək almağa niyə həmişə özü gelirdi? Kimi kimsəsi yoxuydumu? Uşaq-muşağı, nəvələri nə günə dururdu? Hələ əri? Bu yaşda onu çörək almağa göndərənlərə də əsəbləşərdim.

Qüdrətdən sürməli iri qara gözləri, gur çatma qaşları və sağ yanağındakı qara xalıyla qədim xalq hekayələrimizdəki hörülü analara bənzərdi. Qara çadırın qızı oydu. Narın bir gəlinciyn hüznüylə baxardı insana. O isti, qəmli baxışlarının arxasında dünya qurbətini hüzünlə seyr edən gözlər görərdim, nənəmi tapardım.

Başını həmişə qırmızı gəlincik naxışlı yaylıqla bağlardı. Onlar, gəlinciyə, lalə deyirlər. Bu səbəbdən - özü bilməsə də - o mənim Lalə xalam idi. Sadəcə mənim deyil, Türkiyədən Azərbaycana gətirdiyim fırın işçilərinin də Lalə xalası. "Lalə xala gəldi, Lalə xala getdi..."

Duran Usda, fırının hisli qara qapağını yana çəkib uzun saplı kürəyə mindirdiyi iki meşə odununu qaranlıq qızıl dəhlizə atdı. Bəlli ki, soba çörək bişirəcək dərəcədə isinməmişdi. Hər zaman kı yerində duran kirli tütün qabını baş barmaqlarının yardımıyla açıb bir siqaret doldurdu. Cırt səsiylə siqaretinin ucu qızardı, soldu. Gözlərini gizlətdiyi dumanların arasından, gülüməsədi:

-Ya Həsən qardaş, - dedi. - Türkiyədən qalxaraq taa Azərbaycanda fırın açmaq hardan ağlına gəldi, Allah eşqinə? Bakı hara, Afşin hara? Kim verdi bu ağlı sənə? Vallah, büyük cəsarətdi!

-Dünya dəyişir, Duran Usdam. Vacib olan zamanın əlindən tutmaq... Yaxşı oxumaq lazımdı. Ara-

miza düşən "dəmirpərdələr" yoxdur artıq. Yeni bir Bazar açılıb. Asiyada dünya yenidən qurulur. Yetmiş iki millət burada. Ən son gələn bizik. Soydaşlarımız ləzzətli, gözəl çörək yesinlər. Biz də pul qazanaq. Nə deyib atalarımız? "Çörək atlı, biz piyada..."

-Düz deyirsən, çörək atlı, biz piyada... Qaç, bəbam, qaç! İnanmasaq, düşməzdik arxana, minməzdik geçim atına.

Bir səhər Lalə xalamız çörək almağa gəlmədi. Sadəcə, o səhər yox, sonrakı səhərlərdə də gəlmədi. Narahat olmadığımı söyləsəm, yalan olar. Xəstələnibmi? Vəfat edib? Başına bir şeymi gəlib, bilmirdim. Kim bilir, bəlkə də fırın dəyişdirib.

Aradan on gün keçdi.

"Deyəsən, bizi tərk etdi, bir daha gəlməyəcək", deməyə ehtiyac qalmadı, Lalə xalam səhər tezdən yenə qolunda Türkiyə xəritəli çörək çantası, tövşiyə-tövşiyə qapıda göründü! Nənəm gəlmış kimi sevindim. Hər kəs sevindi. Onu nə çox sevərmışik, amma bilməzmişik. İnsan qürbətdə olanda daha da duyğusallaşır, sevdikləri üçün daha çox darixir. Başqasında onu görür.

Sövdələşmiş kimi xor halında səsləndik:

-Xoş gəldin, Lalə xala!

Bu münasibətə mənim kimi o da təəccübəndi.

-Lalə xala da kimdi? O hardan çıxdı? Mənim adıım Sənəmdi... Nazlı Sənəm... Gəncədə bacım var. Ona qonaq getmişdim.

-Sənəm xala? Gəncəlisənmi?

-Yox, Qarabağlıyam. Qarabağ erməni işğalı alındı olduğu üçün Bakıda qalıram

-Bir növ öz vətənində sürgün həyatı...

Sənəm xalanın birdən gözlərinin dolduğu hiss etdim. Deyəsən, bilmədən yarasının üstünə duz basmışdım. Dağlıq Qarabağ 1992-93-də ermənilər tərəfindən tamamən işğal edilmiş, 20 min soydaşımız qətl edilmişdi. Yurdunu itirən Azərbaycanlılar öz doğma vətənlərində köçgün vəziyyətinə düşüblər. Həzm etmək asan deyildi, öz torpaqlarınızın iyirmi faizini ermənilərə vermək. Bu gün Azərbaycanda hər doqquz nəfərdən birinin qaçqın olduğu söylənir. Sənəm xala, bax, onlardan biriydi.

-Qarabağ bir gün bizim olacaq! - dedi.

O an hardan əzbərimdə qalib bilmirəm:

"Bəxtinə ağlayan Azəri qızı,

Sən Qarabağ dersin, mən qara yazı.

Boşluqda çırpinar Türkün avazı.

Sanma ki, dərdlərin azı bizdədir,

Sizdəki yaranın özü bizdədir", - dedim.

Sözlərim, Sənəm xalanın gözlərinə bir dolunay gözəlliyi içində düşdü. Necə də xoşbəxt oldu.

-Yaxşı ki, varsınız, minnətdaram. - dedi.

Mövzunu bilərək dəyişdirdim:

-Neçə gündür görmeyincə hamımız çox narahat olduq, vallah, gözlədik səni.

Gülümşədi.

-Aaa, siz aranızda danışib mənə sürpriz hazırladın?! Ad günüm belə deyil. Bu nə gözəllik! Görəsi gəlmək... Maraqlanmaq. Unutduğumuz şeylər...

-Siz, bizim uzaqdakı yaxınlarımız deyilmisiniz? Buna görə də, özümüz, özünüzə həmişə yaxın olub. Sən bilməsən də, mən həmişə səndə məmləkətimin havası, rəhmətlik nənəmin qoxusunu hiss edərəm.

Suya atılan daş misali üzünə dalğa-dalğa bir aydınlıq yayıldı.

-Mən belə gözəl sözlərə alışmamışam. Bax, ağıladacaqsınız məni! Çox sağ olun. Sən Türkiyədən-sən - bizim ikinci vətənimiz. Harasındansan?

-Qəhramanmaraşlıyam.

Sənəm xalanın qara gözlərində qara gecəyə inad bir şimşek çaxdı.

-Qəhramanmaraşdan?

-Bəli! Niyə təəccübəndin?

-Qəhramanmaraşın harasından?

- Bilirsənmi ki, oraları? Afşin şəhərinin Hunu qəsəbəsindən.

Sənəm xalanın bir xətt düşdü iki qaşının arasına. Qısa bir tərəddütdən sonra qulağıma əyildi:

-Tanır kəndi sizə yaxındır?

Özümü heyrətlə geriyə çəkdirim.

-Yaxın! Hunu ilə Tanır arası on beş, lap olmasına on altı kilometr. Fəqət sən Tanrı hardan tanıyırsan, Sənəm xala?

Bir müddət heç danışmadı. Üzü pərdə-pərdə soldu. Bulud yüklü gözlərlə baxdı mənə.

-Danişmaq çox çətindi, danişa bilmirəm.

-Çətin olan nədir, Sənəm xala? Niyə danişa bilmirsən?

Udqundu, deyə bilmədi. Həyəcanlıydı. Sonra ta gözlərimin içində baxaraq ürəkdən cümlələr qurdu:

-Tanır... Tanır, ürəyimin çətində qaldığı, ağırlı olduğu yer... Bülbülün fəğanda, gülün ahu-zarda açıldığı yer...

-Bunlar nə gözəl sözlər, Sənəm xala. Doğrusu, bilmək istəyərdim səni belə üzən, özünü köz edən, ahu-zarda buraxan şey nədir?

İki damla yaş süzüldü buruşuq yanaqlarına. Bəl-

kə də ən böyük cavabdı bu idi. Onu belə muncuq kimi ağlayarkən görmək məni də kövrəldi. Əllərinini ovuclarımı aldım.

-Nə oldu, mənim gözəl anam?

Dodaqları xəfif titrədi. Fikrə getmişdi.

-Məmləkətinə gedəcəksən?

-Əlbəttə gedəcəm. Təyyarə biletimi aldım.

Həm də sabah... On günlük icazə alacam.

Sanki ay buluddan çıxdı. Nəmlı gözlərinə bir işilti düşdü.

-Bir əmanət versəm, Tanrıa apararsan?

-Hay, hay! Başım gözüm üsdünə!

-Həqiqi apararsanmı?

-Təbii ki, apararam!

Gözlərinə ulduzlar yağdı. Ulduzlar birləşib işıq dəstələrinə dönüdü.

Ayağa qalxdı, "dönəcəm", dedi və sevinclə getdi.

Fırın işçilərinin diqqətlə bizi dinlədiklərinin sonradan fərqiñə vardım. Hamısının üzündə kədərli bir dalğalanma, bu qəribə mənzərəni anlamağa çalışırdılar.

Duran Ustanın səsi eşidildi:

-Bax buraya yazıram, Həsən ağabəy! Bu qadının Türkiyədə ya qohumları, ya da bilmədiyimiz bir keçmiş var. Çox güman ki, köklərini axtarrı. Canı ağriyir. Yoxsa ağlayardı? Türkiyədən Azərbaycana zamanında köç etmiş bir ailənin qızı da ola bilər.

-Düzü, mən də təəccübəldim. Tanır hara, Bakı hara? Bu necə bir bağlılıq, anlamış deyiləm.

Sənəm xala iki saatdan sonra döndü, fəqət əli boşdu. Nə bir paket, nə bir çanta... Rəngi solğun, özü yorgunu. Üzündə yas ilə sevincin qarşı-qarşıya durduğu bir ifadə hiss olunurdu:

-Sənə söyləmək istədiklərim var.

-Buyur, Sənəm xala!

-Məhrəm... Burda olmaz. Şüşəli tərəfə keçək.

"Şüşəli tərəf" dediyi yer yazışanaydı. Ora geçdik. Eyni qoltuqda yan yana otururduq. Beynimdə minlərcə sual dolaşındı.

Gözləri gözlərimdə, qısqı bir səslə danışdı:

-Tanırda bir nəfər var, Yazıcıoğlu Həsən... Onu tanıyırsan?

-Yazıcıoğlu Həsən... Yox, tanımiram amma soruştub taparam. Sən hardan tanıyırsan onu, adama maraqlı gəlir, Azərbaycan hara, Tanır hara?

-Həə, doğrudur... Bir tərəfdə Nazlı Sənəm, o biri tərəfdə Yazıcıoğlu Həsən...

İki biləyimdən bərk-bərk tutdu. Ta gözlərimin içində baxaraq danışdı:

-Əgər sağdırsa, onu tap. Məndən salam söyle. "Nazlı Sənəmin sənə çox salamı var", de. "Əhdipeyman etdiyiniz o Azərbaycanlı qız, əhdinə sadiq qalıb, heç ailə qurmayıb, yetmiş ildi səni gözləyir", de.

Ürpədim. Tüklərim biz-biz oldu. Yanlış eşitmİŞ ola bilməzdəm. Yetmiş il verdiyi sözə sadiq qalan bir Leyli... Bu qədər ildir Məcnununu gözləyən bir böyük ürək ölkəsi... Yüzilin bu isimsiz Leylisinə heyrətlə baxdım. Bu necə bir sevda idi, Allahım! Göz açıb gördüyü, könül verib sevdiyi bir Məcnuna Leyli ola bilmək... Heç ümidi itirməmək... Sevdiyini yetmiş il dilində nəğmə, gözlərində qurbət olaraq saxlamaq... Ürəyində ümid, içində həsrət olaraq daşımaq və bir ömrü qız olaraq təkbaşına keçirmək... Qədim zaman məhəbbətləri beləmi olurdu? Məcnununu axtaran çağımızın bu isimsiz Leylisinə baxarkən gözlərimin dolduğu hiss etdim.

Əllərimi buraxmadan o davam etdi:

-Sən heç sevdinmi Həsənim? Könlündə sevda qurbətini yaşadınmı heç? Yetmiş il sevdiyini hər gün beş dəfə dualarının içində aldınız mı? Adı Həsən olan hər kəsi ürəyinə yaxın saydın mı? Bütün Həsənlər bir çiçəyə baxarmış kimi baxdın mı? İllərdir bax buramda daşıdım, içimdə diyar-diyar gəzdirdiyim bir sevda qurbətini, ayrılığını yaşayıram mən!

İlk dəfə bu qədər tutqundum. Bir şey deməli deyilmiydim? Söyləye bilmədim. O, davam etdi:

-"Bilirəm, maraqlanırsan. Bilmək istəyirsən. 'Bu könül sevdası hardan, necə başlayıb deyə? Danışım sənə o zaman: "1918-də Bolşeviklər ermənilərlə bir olub can Azərbaycanı işğal etdilər. Kəndlər boşaldılır, evlər atəşə verilirdi. Müdafiəsiz, günahsız xalqı məscidlərə doldurub yandırıldılar. İnsan qəssablaryla doluydu hər yer. Azərbaycan atəşlər içindəydi. Təkcə Bakıda 15 min, Şamaxıda 8 min, Qubada 16 min Azərbaycanlı, yəhudi qətlə yetirildi. Xaçmaz, Lənkəran, Səlyan, Zəngəzur, Gəncə, Qarabağ, Naxçıvan insan meyidləriylə doluydu. Vəhşi bir soyqırımla qarşı-qarşıyaydıq. 'Küçələrdə meyidlərdən başqa müsəlman qalmadığı deyilirdi. Azərbaycan Dövlət basçısı Məmməd Əmin Rəsulzadə Osmanlıdan yardım, kömək istədi. Qafqaz İsləm Ordusu imdadımıza yetişdi. Başlarında Nuru Paşam... 29 yaşında bir qəhrəman... Ağabəyi Ənvər paşa göndərmişdi.

"Qardaşlarım darda, yetiş!" demişdi. Bakının Fatihi deyirik biz ona.

Dedim, mən doğma Qarabağlıyam. Ermənilər evləri basıb, ağlaşımaz xəyanətlər etdilər. Zil bir qaranlıq... Yağış sicim kimi inləyir. Çöldə döyüş gedirdi. Qapını kilidlədik. Lampanı söndürdük. Anam və mən otağın bir küncünə bürüsdük. Qorxuya qapının qırılmağını gözlədik. Ha gəldilər, ha gələcəklər. Az sonra silah səsləri susdu. İşıqlanmağa başladığında pərdənin aralığından çölə baxdım. Bir də nə görüm?! Bizim qapının ölü adam cəsədləriylə doludur. Bir sallaqxana... Yeddi qanlı cəsəd... Yeddisi də Erməni... Bəlli ki, evimizə basqına gəliblər, amma biriləri onların öhdəsindən gəlib. Niyyətlərinə nail ola bilməmişdilər. "Ana!" dedim. "Çöl qan gölü..." Anam yavaşça qapını açdı. Açımağımızla birləşdə ələsilahlı, yaralı bir nəfər küt deyə düşdü önmüzə. Anam, "Bu Türk əsgəridir" dedi. "Köksündə hilal var. "Baxdılq, yaşayır. Əsgərimizi otağın içində çəkdik. Qapını kilidlədik. Ağır yaralıydı. Davamlı kəliməyi-şəhadət gətirir, fəqət heç cür buraxmırı silahını. Demək, Türk əsgəri Qarabağa girmişdi. Ürəyimizdə bir sevinc... Və yeddi ermeninin öhdəsindən gələn də bu igidi.

Günlərcə özünə gələ bilmədi. Çox qan itirmişdi. Qayğısına mən qaldım. İyirmi gün başının üstündən ayrılmadım. O yatmadan mən yuxlamadım. Xəbərsizcə saçlarını daradım, ayaqlarını yurdum, su verdim, şorba içirdim. O, mənim uşağım kimi olmuşdu artıq. Gözlərini açduğunda məni gördü. "Yuxudayammı mən?", dedi. Gözlərini təkrar bağladı. Əlimi heç buraxmadı. Ürəyimi ürəyinin yanına qoydum və o ürək həmişəlik orda qaldı.

Həsəndi adı. Yaziçioğlu Həsən deyə tanınmış, kəndləri Tanırda. Könül bu. Düşdümü düşür, axdımı axır. Çox sevdik bir-birimizi. Ət dırnaqdan ayrılımı? Azərbaycan qurtulmuşdu, ancaq vidaslaşmaq çətindi.

"Birliyimə qatılacam", dedi. "Məni də apar", dedim. "Bu imkansız, müharibə bitsin, dönəcəm!", dedi. "Getmə, burda qal!", dedim. "Bu əsgərlik andıma xəyanət olar!", dedi. Silahı çıynındə, qoltuq dəyənəkləriylə yola saldım onu. Göz yaşları içində vidalaşdıq. 'Bir-birimizə yar olmazsaq, kimsəyə gülzar olmayacağımıza dair özümüzə söz verdik. Gözlərimdən öpdü. Dayandı, bir də öpdü. Sən demə, ayrılmış gözlərdən öpmək...

İki il sonra Qızıl ordu Azərbaycanı işgal etdi. Yasaqlı illər girdi araya. Dəmirdən pərdələr

düşdü iki ölkə arasına. Çağırsam duyura bilmərəm, getsəm gücüm yetməz. Zülm ilə abad olunarmış? "Yıxılar əlbət bir gün polad zirehlı divar", dedim. Ümidimi heç itirmədim, onu bir ömür gözlədim. Həsənimin həsrətiylə yaşadım. "Bir gün çıxıb gələr!" dedim və əhdimə həmişə sadıq qaldım. Ərə getmədim, ailə qurmadım.

Neçə lalə mövsümü keçdi, dönmədi Həsənim"!

Baxdım, Sənəm xala hicqira-hicqira ağlayır. İki biləyimdən möhkəm tutdu, ta gözlərimin içində baxaraq davam etdi:

-Siz heç əllərinizdə çobanyastığı, başınızı bu pəncərənin şüşəsinə söykəyib uzaqlara baxdırınız? Gecələri göyündə bir ulduz saymışsa, "Bax bu mənim Həsənim, əyan oldu! Məni duydular!" deyərək ümidiłəndinizmi? Bəlkə bir gün Həsənim, bu yollardan çıxıb gələr, deyərək qarşı yatan ulu dağlara baxıb ürəyinizdə həsrət mahnları oxudunuzmu? Durnalarla söhbət etdinizmi?

*Qişa döndüm baharımdan,
Bixəbər oldum yarımdan,
Soraq verin diyarımdan,
Dönməyin daşa, durnalar.*

*Dərdi köksüm altda qalaq,
Sırdaşımdır qələm varaq,
Unuduldum gözdən iraq,
Gəlmışəm zara, durnalar.*

*Yolum zülmət gündüz, gecə,
Ömür bağım teldən incə,
Pərişan olmayım necə,
Mən bəxtiqara, durnalar.*

*Nə olar ki, yad eyləyin,
Qərib könlüm şad eyləyin,
Salam verim, ad eyləyin,
Götürün yara, durnalar.*

*Yandı odun qucağında,
Yar həsrəti dodağında,
Sənəm düşüb yatağında,
Qalib biçarə durnalar." **

Ömür dediyin nədir ki, Həsənim! Mən yetmiş il gülzara nəzər qıldı. Könlümün sirdəşinə bir "mərhəba" göndərə bilmədim. Yox idi gedib-gələni ki, bircə xəbər gətirə! Ömrüm boyu alıb onu əlimdən, uzanıb gedən yollara baxdım... Buludlar gözlərimdən, gözüm yollardan keçdi. Köksümdə

ürək deyil, elə bil Həsəndi vuran. Əsən küləklər-də onun qoxsunu aradım. Ürəyimdə həsrət mahni-ları qurdum:

*"Ayağının izinə tamarzı qalıb yollar,
Nə vaxt ləpirlərinlə öpüşəcək, görəsən?
Gözləmək gözdən salıb, yaman qocalıb yollar,
Getdiyin ciğirləri bir də geri dönəsən.*

*Yoxdur gedib-gələni bircə xəbər gətirə,
Küləklər oynatmayırlar, tozu dönüb daş olub,
Könlümün sirdaşına bir "mərhəba" götürə,
Dilimizin əzbəri bir "ah", bir də "kaş" olub.*

*Alıb səni əlimdən uzanıb gedən yollar,
Bir gün peşiman olub qaytararmı, görəsən?
Azıb qara dumanda, gözümdə itən yollar,
Səni gözlərimdəcə axtararmı, görəsən?*

*Bu yolun başı həsrət, sonunda sən durursan,
Buludlar gözlərimdən, gözüm yollardan keçir.
Köksümdə ürək deyil, elə bil sən vurursan,
Qanımla dövr eyləyib yol damarından keçir.*

*Dönüb çıx gəl bu yoldan, sevindirmə kədəri,
Duman olum başına dolanıb yollar kimi.
Ömür eyləmir vəfa, Sənəm yolçu, gedəri,
Sənli, sənsiz məhbusdur, daşlaşmış qollar kimi!" ***

Türkiyədən hər gələndən onu soruştum. Heç fərqli etmədi, "Bəlkə Həsənimin etri vardır?" deyə sizə yaxın durdum. Çörək bəhanə, hər səhər ayazda, gün doğmadan uzaq yollara düşdüm. Həsənimə gedirəm sandım. Sizdə Həsənimini gördüm. Əgər sağdırsa, tap onu.

Əlini qoynuna apardı, gül işləməli sarı rəngli balaca bir bağlama çıxartdı.

-Al bu dəsmali, - dedi. - "Nazlı Sənəm sənə bir ərmağan göndərdi", -de. O, bilər.

Nə olduğunu soruştadım. Özü də bir şey demədi. Alıb pencəyimin iç cibinə qoydum. Daha dayanmadı.

-"Sənə ürəyimi açdım", - dedi. - İnsanların öz gizlinləri vardır. Hər kəsə təslim edilməz. Hələ də qutsalı könül yarası isə...

-Anlayıram...

Ayağa qalxdı. Alnımdan bir ana şəfqətiylə öpdü. "Tez dön", dedi.

Başında suallar, suallar... Elə oracıqda da qala-qalmışdım.

Tanırdayam.

-Aha bax bu küçənin başındakı kərpiç ev var ha, ordan döñəndə sağıdakı ilk ev, dedilər.

Evə doğru irəlilədim. Beynimdə ucuşan səslər: "...Həəə! Yaşlı, xəstə bir adamdır! Gözləri yaxşı görməz. Ağlaya-aglaya kor olduğu söylənir. Ona da heç salam göndərən olarmış ki? Yanılmış olmayasan?"

(Bir salamı çox gördükəri bu kor adəmin bir vaxtlar, düşməni yerə sərən Qafqaz İsləm Ordu-sunda bir qəhrəman, bir qazi olduğunu kim hardan biləcəkdi?)

"Bir ayağı çuxurda yalnız biri... Cölə çıxa bilməz, bacısı Fatimə qulluq edər ona..."

"Azərbaycanda savaşlığı deyilir. Qazi maaşı da bağlanmadı. Pərişan. Allah bilir ki, günlərini sayır..."

"Quru çörəyə möhtac... Onun-bunun fitrəsi, sədəqəsiylə keçinir. Əldən bir qaşiq pay gələrsə, eh, bax elə həmin gün qarnı doyar..."

Qapıdayam.

Kim bilir neçə qara qış görmüş, ona rəğmən ayaqda durmuş kərpicdən hörmə, torpaq damlı, suvaqları tökülmüş bir ev... İnsanın üzərinə aşa-caqmış kimi əyri duran köhnə taxta bir qapı... Ara-lığından içərisi seçilmir. Tam qapını döyəcəkdir ki, toxunmağımla qapı cirildayaraq sonuna qədər açıldı. Otağın kirli qaranlığı içəriyə düşən günəşlə aydınlandı. Adam yer yatağının içindəydi. Əlini qasına sıpər edib çipil gözlərlə baxdı mənə

-Kim o? Fatimə, sənsən?

-Salamualeyküm!

-Və Əleykümsalam...

Doğrulmağa çalışdisa da gücü yetmədi.

-Bağışla, gözlərim artıq yaxşı görmür. Kim gəlir, kim gedir, çətin seçiləm. Buyur! Kimsən?

-Bir Tanrı qonağı... Səni ziyarətə gəldim, Həsənəmə!

-Xoş gəlmisən, səfa gətirmisən. Orda döşəkçəli kətil omalıdır. Tap, otur. Ev pərişan, qüsüruma baxma. Tək adamam. Nə deyib Aşıq Qərib, "Bax gəldim gedirəm, sən olasan, Hələb şəhri!"

Boş əllə gəlmək olmazdı. Gələndə kəndin dü-kanına dəyib, aldığım yemək-içmək paketlərini yerə qoydum. Dediyi döşəkçəli kətili tapıb, yanında oturdum. Titrəyən sağ əlini ovcumun içində aldim. Sulu gözlərlə bir daha baxdı mənə. Gözləri çuxurda, zəif, solğun bir çöhrəsi vardı. İki qaraçalı kimi yüksələn gur qaşlar...

-Hələ adını söylə, yavrum. Kimsən? Kimlər dənsən?

-Mən Hunuluyam, Həsən əmi! Çolaqoqlan Məhmədin nəvəsiyəm. Tanıyırsan?

-Tənimaram, bala.

-Həsən əmi, boynumda qalmasın, sənə salam gətirdim.

-Və əleykümsalam! Kimdən, övladım?

-Çox uzaqlardan...

-Biy, yavrum, mənə yaxındakılar salam vermir ki, uzaqdakılar salam göndərsin.

-Salam, dili dilimizə bənzəyən bir ölkədən...

-Allah, Allah! Nə deyirsənsən, heç anlamırıam.

-Həsən əmi, mən Azərbaycandan gəlirəm.

-Azərbaycandanmı?

-Bəli! Nazlı Sənəmin sənə çox salamı var.

-Nə... Nazlı Sənəmdənmi?

-Hə, Nazlı Sənəmdən...

Dondu. Dodaqları titrədi. Rəngi soldu. Qan çanağı sulu gözlərini iri-iri açdı. Əlini sinəsinə götürdü. Bir müddət heç danışmadı. Bir an ürəyinin bu xəbərə yenik düşəcəyindən qorxdum. Bayaqki o yumşaq çöhrənin xəttləri pozuldu, üzü dağıldı.

-Məni qaldır, - dedi.

Qaldırdım. Yatağın içində bardaş qurub oturdu.

-Həsən əmi...

-Hişşət! - dedi.

Bir səssizlik düşdü aramıza.

Başı sinəsində, bir müddət eləcə qaldı. Əmənəm bir tarix gəldi keçdi gözlərinin önündən. Gəncliyinə qayıtdı. Frəngi sarı əlbisəsiylə Nazlı Sənəmi gördü. Heç danışmadılar, fəqət bir əsirlilik səhbət etdilər. Lalələr mahnisini birlikdə oxudular. Sonra yuxudan oyanmış kimi başını qaldırdı. Gözlərini iri-iri açdı:

-Anlat, övladım, - dedi. - Heç bir şeyi buraxma-dan anlat.

Anlatdım. Bütün təfərruatıyla anlatdım.

-Əhdinə sadiq qalıb, - dedim. - Heç ərə getmə-yib. Ömrü boyu səni gözləyib.

Ağladı. Höñkür-höñkür ağladı.

-Mən əhdimi pozdummu sanırsan. Mən də sa-diq qaldım, mən də heç evlənmədim. Hər gecə ağ-lamaqdan gözlərim qurudu.

Cibimdən gül naxışlı dəsmal bükülü, nə oldu-ğunu bilmədiyim kiçik bağlamani çıxardım.

-Bir də ərmağanı var sənə, al! - dedim.

Əllərinə tutuşdurdum. Barmaqları tir-tir titrə-yirdi. Açıdı. İçindən bir ağbelik çıxdı. Aldı, iyli-di. Ta içində çəkdi. Burnunu çəkə-çəkə yenidən ağla-maşa başladı. İçim əzildi. Mən bura zavallı bir

yaşlısı aqlatmaq üçünmü gəlmışdım!

-Artıq gözlərim açıq getməz. Ölsəm də qəm yemərəm. Allah sənə nə muradin varsa versin, yavrum, - dedi.

Divarda asılı duran sazını istədi. Götürüb verdim. Qucağına yerləşdirdi. Gözlərini yumdu. Sa-zın üzərinə ulu ağaçlar kimi əyildi. Torpaq qoxan, bozqır qoxan o yaniq səsiylə başladı oxumağa:

"Bir salam goldi də Nazlı Sənəmdən,

Dəli könül şad olmağa başladı.

Axmaz ikən kor bulağın ayağı,

Suyu gəldi çağlamağa başladı.

Sənəmin geydiyi bənəkli sari,

Ölmədən üzünü görəydim bəri

Yixiq dəyirmanın bozuq çaxx evi

Gurul-gurul çağlamağa başladı.

Hələ baxın bu fələyin işinə,

Salam salmış yarəniylə eşinə,

Sənəm çatdı səksən, doxsan yaşına,

Mənimki də yüz olmağa başladı.

Bir tək adı qalmış idi yadigar,

Qara bəxtim üçün bu gün növbəhar,

Coşdu dəli könül gurlayıb çağlar,

Sirin-şirin söz olmağa başladı.

Anlacımız Binboğanın dağları,

Qişı, boran aşılmayırlı belləri,

Yazıcıoğlu Şərəflinin bəyləri,

Qoca Tanır yaz olmağa başladı.

Yazıcıoğlu deyər baxın halima,

Dəyirmanlar dönər çeşmim selinə,

Məni alıb götürsünlər yarıma,

*Sonbaharım qış olmağa başladı." ****

Anidən telləri tutdu. Səs kəsildi. Mizrabı sazin köksünə yapışdırıldı. Ağır-ağır mənə döndü.

Qaracaoğlan deyər ki: "ölüm ilə ayrılığı dadmışlar, əlli qram ağır gəlmış ayrılıq!" Ah, mənim gözəl övladım, "mən burada, yar orada qalınca, istər ölüm olsun, istər ayrılıq..."

***Lalə İsmayıllı**

****Lalə İsmayıllı (Azərbaycanlı şair)**

***** Kaynak kişi: Babam Əhməd Ekici (Gözəl Əhməd)**

Azərbaycan dilinə uyğunlaşdırıldı:

Nərgiz Gərayqızı.

ZƏHRA SƏFƏRALIQIZI

BİR AZ DƏRDLƏŞƏK

İlahi, bir az dəndləşək!
Min illərdi bir meyvənin güdazına gedən,
düşən
üstü açıq məzar kimi bu dünyanın
dərd- sərindən danışaq.
Hərəmizin alnimizə bir bəxt adlı
yazı yazdırın,
buralara yola saldın.
Bu yollarda min illərdi
qan-qadaya baxa- baxa
kor olası gözümüzdən danışaq.
Gördüyündən donub qalan üzümümüzdən,
bildiyindən gödək olan dilimizdən
danışaq.
Haqqı qovub, yuva salan
ev sahibi, söz sahibi nahaqlardan,
dünyadakı tənhalıqdan,
nigarənlıqdan,
qorxduğumuz sonumuzdan,
hər bucağı saran,sarmalayan
ah-nalənin yaratdığı ağrılardan
bəlkə yana-yana danışaq.
Bu dünyada ayrılıqlar kök atıbdır.
Günü- gündən çoxalır,
sevgilərsə azalır.
Yaralarsa qanayı,
məlhəmlərsə tükənir.
Qürurlarsa yenilir,
insanlıqsa ac qalaraq, diz çökür.
Ümidlərsə ürəklərdən
yorğun-arğın uçur, köçür.
İlahi, bəlkə bu dünya
heç adam yeri deyilmiş?!

DƏLİ KÖNÜL

Dəli könül, sizildama!
Bir qəribsən.
Zamanında alınmayan,
yaşanmayan bir nəfəssən.
Dəli könül, ağlama sən!
Bir yolçusan,
bu dağların arasından keçib gedən
varlığının yanında sən
bir yançisan.
Dəli könül, aralıqda dolaşma sən!
Gümanlarla bir yalnızsan.
Nə yerdəsən, nə göydəsən.
Ortalıqda, aradasan.

BƏLKƏ

Silinmiş bir yazının izi kimi
düzülür
cızdığın yolcusuz yoluna xatirələr.
Bu yoluñ altında
dincənməyə bir kölgəlik də var
bəlkə?!
Hələ dinləmədiyin bir nəgmə də bəstələnib.
İstəklərinin quşlar kimi süzən
göy üzü var hardasa.
Hələ gözlərinə qaçan kədəri
yuyub aparan,
bilmədiyin
bir bulaq qaynayı yoxsa?!
İçinin üsyənini qayalara çırpan
yepiekə dəninizin
dalğaları dalgalanır bəlkə?!
Uzaqlarda başını qoyub,
yorğunluğunu çıxarıcağın bir diz,

küləklərdən dağılıb, qarışan saçlarına
sığal çəkən bir əl var bəlkə?!

Bəlkə...

Bəlkə lap uzaqlarda
ananın həzin laylası kimi
səni şıpsırın, qızılğullar içində
yuxuya aparan bir lay-lay var?!
Əgər varsa?!

QIŞ GÜNƏŞİ

Bir də ayılıb, gördüm ki,
qar o qədər yağış,
dizlərimə qədər çatıb.
Saçlarımda ağappaq qar şəlaləsi.
Bəyazlılığı gözlərimi qamaşdırır.
Qollarım halsiz-halsiz o qarla qucaqlaşır,
məndən xəbərsiz, könülsüz-könülsüz
bağrıma basır, soyuqluğu ürəyimə töküür.
Qəlbimi, əllərimi,
bir də qarşımızdakı yolları üzündür,
üstümə düşsə də bir qış günəşi...

NIYƏ BİLMİRƏM

Heç bilmirəm nədənsə,
daha islanmiram yağışda,
deyəsən, üzümürəm sırsıralı qışda.
Külək əsir ordan elə, burdan belə.
Sakit-sakit mən baxıram o küləyə.
Bir ah gəlir hardansa, suçlu kimi baxır yerə.
Mənsə ona baxıb, deyirəm ki,
gələr elə, keçər belə.
Nə dəyişkən olmuşam.
Düşünmürləm, niyə heç nəyi?!
Xəyallar da qurmuram.
İçimin küncündəki
saralmış xatırələrin
arxasında düşmürəm.
Nədənsə, baş da çəkmirəm,
niyə, bilmirəm?!
Deyəsən, unutmuşam.
Uşaqlıqdan qaçanda, öz yolumu açanda
içimdə tikdiyim o iliq yuvaya da getmirəm.
O yuva da ki, belə...
Elə oradaca boş qalıb,
nə bir nəfəs yaşayır,
nə də ki, bir nağıl var.
Nə də bir Günəş düşür.
Deyəsən, ona görə nəmləyib, nəm qoxuyur.

Bilmirəm, nəyə görə buludların mənimlə
daha heç bir işi olmur,
tökdüyü yağışları gözümə yaxın qoymur.
İndi hər şey belədi.
Bilmirəm, nəyə görə qışdı, yağışdı,
o başsız küləkdi?!
Mənlə niyə barışdı?!

HARA GEDƏK?

Yapışasan bu dünyanın yaxasından,
azca qalan guçünlə,
taqətsiz qollarınla doyəcləyəsən,
silkələyəsən, var gücünə bağırasan.
Dikəsən gözlərini məkrli gözlərinə,
qəzəbli baxışınla oyasan gözlərini,
tökəsən ovucları içiñə,
kor qala gördükəri içiñə.
Söyləyəsən:
-Axı, bizdən nə istəyirsən?!
Dərdi sarıb canımıza, kənardan izləyirsən.
Başımızı dərd-qəmlə qarışdırıb,
ağlımızçı çalırsan.
Qanımızı axıdıb,
yaddaşları asta-asta silirsən.
Nə qurbanımızı görürsən,
nə nəzirimizlə qane olursan.
Bizi bizdən alırsan.
Özümüzdən olmayanla qucaqlaşdırırsan,
barışdırırsan, sevdirirsən,
artırırsan...
Bəsdir! Yorulduq,
çox yorulduq fələyin
bu dünyaya çaldığı qələmindən.
Hara gedək, baş götürüb?!
Hara qaçaq bu dünyanın əlindən?!.

BİZİ TANIDINIZMI?

Bir əl tuta əlimizdən,
məhəl qoymaya küləklərə,
heç baxmaya yağışlara,
aparıb çıxara o dağlara,
uzun-uzun həsrət gedək, baxaq o taya.
Əl ata kölgəli buludlara.
Parçalaya, dağida, üzü gülən günəşi.
Göydən qoparıb ala, səpə nəm qoxuyan yollara,
qəm qoxuyan kimsəsiz cığırlara,
ömrün sıyrılıb, qaldığı oralara.
Hər yer aydınlanıa, işıqlana.

Görək orda qalanları, bizdən ora gedənləri,
ömrümüzü, izimizi, hər şeyimizi...
Səsləyək onları içimizin səsiylə.
Çağırıq, çağırıq, piçilti ilə soruşaq:
-Bizi tanıldınız mı?!

QAYIDAQ CƏNNƏTİMİZƏ

Bir dəli gözləyirik,
Gözü qara, əl-ətəyini çəkib,
özündən bezmiş olsun.
Bu dünyanın yağından, balından
gözünü çəkmiş olsun.
Vursun özünü önmüzdən axan,
hər tərəfi dağıdan, yerdə bir daş qoymayan
haylı-küylü o çaya.
Keçib, getsin o taya.
Orda şeytanın çalıb-çapıb aldığı,
gizləyib, saxladığı məşhur olan məyvələri toplayıb,
yığıb gətirsin bize.
Biz də yeyib, qayıdaq özümüzə.
Qayıdaq cənnətimizə.

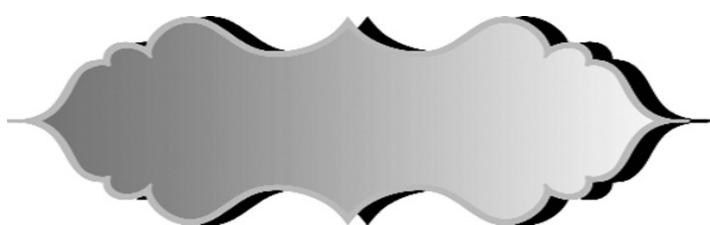
YAŞAYARSAN UZAQDAN

Bir ürəyin gör nə qədər uzaqları olarmış...
Heç bilmirsən, oralara haralardan,
hansı yoldan gedib çıxa bilərsən.
Payız gedir, qışda ki, gəlib, çıxıb
düz qapının ağızına.
Yollar bağlı, dumanlı.
Bilirsən ki, yola çıxsan,
yolçuluğun yarımlar,
yarı yolda qalarsan.
Uzadarsan əllərini uzaqlara.
Barmaqların buz bağlayar,
boşda qalar,
sığınarlar sırsıralı ovucuna.
Yorğun olan qollarınsa
yanlarına yan alar.
Göy üzündən əzgin-əzgin sözülən
bu fəslin qış Günəşi
içindəki nisgilləri işitməz.
Üşüyərsən
hər gün bir az çiçəkləyən həsrətlərin
yandırıldığı nəfəsdə.
İçin-için sizlaysırsan, ağrıyarsan,
səssiz elə bağırırsan, qışqırırsan...
Təkcə duyar qışqırığı
göydən üzgün-üzgün

sənə baxan Ay işığı.
Uzaqların arasında
dolaşarsan, durarsan.
Bir ruh kimi aralıqda qalarsan,
Uzaqlarla sən uzaqdan
ömrü, bax, beləcə yaşayarsan.

BƏNÖVSƏ SEVGİSİ

Nədən o, varikən
bənövşənin nəmli gözü
gəlməyəndə qaldı?!
Uzun, uzaq yollarında,
hər addımda
ahların izi qaldı.
Xışma-xışma xəyalları
həsrətlərə bükülüb,
yerin-göyün bir küncündə
elcə bükülü qaldı.
O yolların sonunda gümanları itirdi.
O yolların sonunda sızıltısını bitirdi.
Nə bir dəfə ah çəkdi,
nə səsini çıxardı.
Kirimişcə fələyin yazdığı
kol dibində uyudu.
İçində için-için yandı.
Yandı və öz-özünə soyudu.
Bir kimsəyə duydurmadı.
Gömdü sevdasını qəlbinə,
ayrılıqdan küsərək,
çəkdi içinə tənhalığın ətrini.
Boynunu yana əyib, bükərək,
Allahın verən günü
gözlərinin muncuq-muncuq yaşları,
buludun çisğini, yağışları
o tərtəmiz sevgini
tumar-tumar yudu, yudu, bəslədi.
O dupdurı sevda hər gün bir az,
bir az göyərdi.
Axı, nədən bunu o, var ikən,
var ikən təkcə etdi ?!

ŞEYXLƏR NƏSLİNİN KEÇDİYİ MÜCADİLƏ YOLUNDAN

On dördüncü əsrin ortalarında, Şam elindən, öz atası baba yurdundan köç edən, bəlkə də hansısa səbəbdən sürgün edilən Şamlı tayfasından söz açmaq istəyirəm. Həmin şamlı tayfasından ki, o tayfa səfəvilər dövründə, bütün dövlət quruculuğunda fəal iştirak edərək saray əyanları olublar və bir çox böyük vilayətləri idarə ediblər.

Şamlı tayfası 1370-ci ildə indiki Şimalı Suriya ərazilərindən köçürülünen tayfalardandır, türk boyundandır. (tarixi mənbələr də bunu təsdiq edir) Onlar Topal Teymurun əmriylə əvvəl Gilana, sonra Ərdəbilə köçürülüblər. Burada Azərbaycanda Səfəvilər dövlətinin qurulmasında fəal iştirak etmişlər, qurucularından olmuşlar. Binlər şamlı Hələb türkmənləri deyilirdi. Quzey Suriya türkmənləri Səfəvi dövlətinin quruculuguna, özəlliklə Şamlı tayfası adı altında qatılmışlar. Bunlara şam türkmənləri deyilirdi. Ərdəbildə Saruxan mahalı onlara yurd yeri olaraq verilib.

Qızılbaş ulusunu təşkil edən tayfalar Səfəvi dövründə Ustacli, Rumlu, Təkəli, Zilqədər, Qorcu, Şamlı, Qacar tayfalarıdır. Şamlı, Bəydililər və yuxarıda göstərdiyim tayfalar oğuz boyuna mənsubdur. Suriyadan Azərbaycana gələn Şamlı Bəydililərin bir qoludur.

Abasqulu ağa Bakıxanov yazır: "Sultan Məhəmməd Xudabəndə Şah İsmail Xətainin böyük qardaşı taxda oturdu, Şamlı və sair tayfaların əmirlərindən bir neçəsinə Şirvanda torpaq verdi".

Şamlı Bəydili tayfasının bir qolu da mənim ulu babalarım olubdur. Bizim də nəslimizin Şamaxıda mülkləri və böyük ərazidə torpaqları olmuşdur. Mənim ulu babalarım da 1470-ci ildə Azərbaycana köç etmişlər, Şeyx Heydərin qızılbaş ordusunu təşkil ediblər. Ulu babam Şeyx Ab-

bas xanın oğlu Şeyx Mustafa xan 1580-cı ildə, I Şah Təhmasibin qızı Zeynəb bəyimlə evlənib (onu da qeyd edim ki, Şeyx Mustafa xanın anası Şirvan şahının qızı olub və Zeynəb bəyimin anası da I Şah Təhmasibin həyat yoldaşı Qurixan Gürçü kralının qızıydı, yəni ikisinin də anaları şah və kral nəslindənilər.)

1582-ci ildə ulu Babamız Şeyx Məmmədəli bəy dünyaya gəlir. Məmmədəli bəy doqquz yaşında olarkən atası Şeyx Mustafa xan Osmanlı dövlətiylə olan müharbədə qəhramancasına həlak olur, dünyasını dəyişir. Şeyx Məmmədəli bəy anası Zeynəb bəyimlə Şah babasının sarayına köçürülər. Sarayda yaşayıb, böyüyb boy-a-başa çatıb. Böyük Şeyxlərdən, üləmalardan dərs alıb.

Onu da qeyd edim ki, bizim ulu babalarımız Şah İsmayılin Atası Şeyx Heydərin Qafqaza yürüşü zamanında onunla birlikdə Dağıstana gəliblər. Qızılbaşların şəlik təriqətini yayıblar, misionerliklə məşğul olublar. Elə o dövrdən də Şeyxlər nəslinin bir qolu Qazikumukda, Anjiyalada məskunlaşır. Şeyx Məmmədəli bəyi on səkkiz yaşında Şah babası I Təhmasibin fərmaniyla Dağıstana Anjiyalala şəhərinə yollayırlar və Dağıstan üzrə Anjiyalala şəhərində şeyx tituluna yiyələnir, atalarının, babalarının işlərini davam etdirir. Beləliklə, gənc Şeyx Məmmədəli bəy Anjiyalada məskən salır, öz əmisi qızıyanan evlənir, atası Mustafa xanın malına, mülküne sahiblənir.

Anası Zeynəb bəyim I Təhmasibin qızı Şah atasının ona hədiyyə etdiyi sarayda öz saray qululuçularıyla qalır və öz dövründə şah qızı xeyirəciliyə məşğul olmağa başlayır. Tarixi sənədlərdə Zeynəb bəyim səfəvilər dövrünün ən varlı xanımı kimi göstərilmişdir. Onun vəridatının, mülklərinin siyahısı yazılı şəkildə arxivlərdə qalmadadır. Bir çox saraylar, karvansaralar, böyük ticarət köşkləri, bazarlar, böyük əkin sahələri ona məxsus olmuşdur. Onların siyahısının uzunluğu

altı metr uzunluğu civarında olmuşdur. Həmin siyahilar şah möhürüylə təsdiq olunub, Rus və İran arxivlərində saxlanmaqdadır. Zeynəb bəyim 1640-ci ildə Məşhəd şəhərində vəfat etmişdir və həmin şəhərdə dəfn olunub.

On yeddinci əsrin əvvəlində, daha dəqiqi 1602-ci ildə Səfəvi dövlətinin zəifləməsi nəticəsində Şeyx Məmmədəli bəy Anjiyaladan Şirvana köç eləyir. Sarı torpaqlarda, Şamaxı şəhərində olan mülklərində yaşamağa başlayır. Şeyx Məmmədəli bəyin oğulları Mustafa, Məmməd, Nurulla, Əkizlər Abdulla, Əliyar və Əsədulla burda dünyaya gəlir. Təqribən 17 il Şamaxı şəhərində yaşayırlar və ordan köç eləməyə başlayır. O dövrün ipək yolu ərazisində yerləşən, ən iri ticarət bazarı olan Hasilliya (indiki Cəlilabad ərazisi) köçərək burda yaşamağa davam edirlər. Oğlanları böyüyür. Bəziləri ticarətlə məşgul olur. Lakin burada çox qalmayıb, indiki Yardımlı və Lerik ərazisinə Dırığ mahalına köçürülər. Səfəvi Şahının əmriylə Talış xanı köcdüyü yeri Öncəqala kəndini, Şeyx Məmmədəli bəyə yaylaq olaraq hədiyyə edir. Şeyx Məmmədəli bəy 1660-ci ildə dünyasını dəyişir. Nəсли bir neçə illər Dırığ mahallında məskunlaşır.

Nurullanın oğlu Muradəlinin oğulları Saru xan, Badırq xan Rus istilasına qarşı müharibələrdə iştirak edirlər, ruslara qarşı vuruşduğuna görə ailələriylə Ərdəbilə köç eləyirlər. Saruxan mahalının Piləyurd kəndində yaşayırlar.

Saruxanın nəvəsi Çəfərqulu bəy eşidəndə ki, Şah Şeyx Məmmədəli bəyin nəslinə indiki Məsallı rayonu ərazisində yurd yeri və torpaqlar hədiyyə edib, öz qohum-əqrabası və ailəsiylə 1740-ildə Öncəqalaya qayıdır, nəsliyən bir obada yaşamağa davam edirlər.

On səkizinci əsrin birinci yarısında Daşdívənd mahalında Öncəqala kəndini Səfəvi şahı Sultan Hüseynin əmriylə Məmmədəli bəy Şirvani əl-Gilaninin törəmələrinə pay vermiş, bəyliliklərini öz fərmaniyla təsdiq edib, kəndin bəyi təyin etmişdir. Ona yaxın ərazilərini Naricav dairəsini pay olaraq şeyx nəslinə hədiyyə etmişdir. Bütün əkin və otlaq sahələri şeyxin nəslinin arasında bölünmüdüdür.

Öncəqala kəndinin yaranma tarixi 1710-cu

ilə təsadüf edir, birinci kəndə köçən Qədimbəylilərnən, Kərbəlayı Tağının övladları olublar. Sonralar Kərbəlayı Həzrətqulu, Cəfərqulu oğulları, sonra Həsrətli oğulları və Uluxanlı oğulları köçüblər. Arxiv sənədlərində göstərir ki, Şeyx Məmmədəli bəyin övladlarından Qubada, Yardımlıda, Bakıda və indiki Mahaçqala-da yaşayırlar.

Beləliklə, indiki dövrdə də şeyxin nəсли bu kəndin əsasını təskil edir. Sonradan Öncəqala kəndinə bəzi şahsevən tayfaları və seyidlər nəsildən olan insanlar köç etmişlər. Hazırda o nəsillərin törəmələri də Öncəqala kəndinin sakinləridir. Çar Rusiyası və Sovet höküməti dövründə bu kənddə və digər imperiya ərazisilərində çox xoşagəlməz hadisələr cəryan etməyə başlamışdır. Buna ayırcılıq siyasəti, yəni, "böl, idarə et" siyasəti deyirlər. Hansı ki, bizim də kənddən yan keçməmişdir.

Doğma əmi uşaqları beş tayfaya bölünmüşlər; Tağılı, Qədimli, Həzli, Uluxanlı, Həsrətli. Halbuki bu tayfalar yuxarıda qeyd elədiyim kimi, bir insanın - Şeyx Məmmədəli bəyin törəmələridirlər. 1851-ci ildə mənim ulu babam Kərbəlayı Əhməd Kərbəlayı Həzrətqulu oğlu, çar hökümət arxivinə sorğu göndərib ki, onların səcərəsini və bəy olduqlarına aid sənədi versinlər. Eyni zamanda 1852-ci ildə Kərbəlayı Haqverdi Kərbəlayı Tağı oğlu da Çar dövlət arxivinə müraciət ünvanlayır. Hər ikisinə də sənədin əksini göndərirlər. Sənətdə təsdiq olunur ki, onlar bir nəsildəndir və Şeyx Məmmədəli bəy Gilaninin törəmələri, bəy nəslindəndirlər.

Təəsüf ki, sovet dövründə də bölünmə, çəkişmə siyasəti davam etdirilib. 1937-ci ildə mənim babam Hidayət, bəy nəslidən olduğuna görə tutulub Lənkaran türməsinə salınıb, kulak adı verilib. Ona 10 il iş kəsiblər. Sonra onun böyük qardaşı Ağamirzəni də türməyə salıblar və ailəsini (yoldaşını, 3 oğlunu, 1 qızını indiki Cəlilabad bölgəsinə sürgün ediblər. Bir müddət keçidkə yoldaşı və 3 oğlu vərəm xəstəliyinə yoluxub vəfat edirlər, qızları Güldəsdəni uşaq evinə verirlər. Neçə illər sonra qardaşı oğlu Salman çox axtardı əmisi qızını, ancaq izini tapa bilmədi.) Ağamirzə də türmədə vəfat edir və gətirib

kəndimizdə torpağa tapşırırlar.

Hidayətin əmisi oğlanlarını Mirzəkişini və İskəndəri də tutmuşdular. Onlar da Lənkəran qala həbsxanasında saxlanılırdı. 1941-ci ildə müharibə başlayır Aimaniyayla Sovet höküməti arasında və həmin ildə məhkumlarnan sorğu aparırlar, kim müharibəyə könüllü getsə, onun məhkumluq həyatına son veriləcək və məhkumluqdan bəraət alacaq. Hidayət müharibəyə getməyə hazır olduğunu bildirir, ona əsgər palтарını geyinidirirlər, cəbhəyə yola salırlar, Hidayət cəbhədə vuruşmaqdə (kəndə qalan yoldaşı 3 övladı ilə nə əziyyətlər çəkir, kulak ailəsi dammasını vurublar bunların adına heç bir yardım verilmir, açlıq baş alıb gedir, Hidayətin yoldaşı Meyxanım evində olan bütün nə var idisə, yəni pula gedən hər şeyi satmışdı ki, uşaqları acıdan ölməsin.) 1942-ci ilin ortalarında Sovet ordu bölmələri Ukraniyada Dnepr çayını keçəndə Alman ordularının bombardimanı nəticəsinde Hidayət qəlpə yarası alır. Bir neçə ay qospitalda yatır. Qolundan və sağ əlindən aldığı qəlpə yarasından dörd barmağı işləmədiyi üçün onu hərbidən tərxis edirlər. Yollanır öz doğma Azərbaycanına, gəlib Masallı rayonuna çatır, gedir kiçik Səmidxan kəndinə öz bacısı qızığılə, bacısı qızı o kəndə gəlin gəlmişdi. Dayısını görcək bacısı qızı boynuna sarılır, göz yaşlarını saxlaya bilmir sevincdən. Dayısı sağ-salamat müharibədən qayıdır, özü də əsgər paltarında. Sən demə, heç kim bilmirdi Hidayətin müharibədə olmağını. Bacısı qızına deyir: "Sən get kəndimizə bir xəbər gətir, görüm bizim ailədən kimsə salamat qalıbsa, sonra gedərəm kəndə, yox əgər salamat qalan yoxsa, ora necə gedim". Müharibə dövrü idi heç kimin heç kimdən xəbəri yox idi, hərənin başı özünə qarışındı. Kiçik Səmidxan kəndiyənən Öncəqalanın arası təqribən bir kilometr olar. Bacı qızı tələsik, qaça-qaça gəlir dayısigilə və dayıdostusunu görür, sevinçək deyir: "Ay dayıdostu, müştuluğumu ver, dayım sağ-salamat gəlib müharibədən, əsgər paltarındadı". Dayıdostusu mat-məəttəl baxır qızı: "Sən nə danışırsan, bala? Dayın, yazılıq türmədədir, heç bilmirik ölüb, ya qalıb. Onu düşmən elan ediblər, ay bala, sən də vaxt tapdın zarafat

eləməyə, görmüsən nə gündəyik". "Vallah, ay dayı dostu, dayıma süfrə açmışam, ayran aşı ilə baliq və çörək qoymuşam yesin, özüm qaça-qaça gəlmişəm. Görmüsən dilim ağızmanдан çıxır nəfəsim çatmır?" Elə bu dəmdə Hidayəti uzaqdan görülər ki, gəlir. Ürəyi tap gətirməyib heç süfrə başında əyləşməyib, bacı qızının arxasında o da yol alıb gəlib.

Hidayətin gəlişi xəbəri bütün kəndə yayılır, hamı göz aydınlığa gəlir. O illərdə kənd sovetinin sədri Şəkaralı kişi idi, o da göz aydınlığına gəlir və deyir: "Ay Hidayət, bizdə bir məlumat yox idi ki, sən müharibədəsən, sizin də ailəyə kulak ailəsi olduğuna görə heç bir yardım edilmirdi. Kənddə də hərə öz hayındadır, yarı tox, yarı ac yaşayırlar. Sən sabah get hərbi komisarlığa, qeydə alınsın, bu neçə ildə olunan yardımınız sizin ailəyə göstərək".

Səhəri gün Hidayət yollanır hərbi komisarlığa, onu qeydə alırlar ki, müharibədə iştirak edib və müharibə əlilidir. Ailəsinə verilməyən yardımçılar təcili olaraq çatdırılır.

Hidayət elə vaxtı gəlib çıxmışdlar ki, evində bir girvənkə un yox idi, yoldaşı əvəlik qaynadıb uşaqlara yedirirdi ki, acıdan ölməsinlər. Əvəlik şorbası yeməkdən uşaqların qarnı gedirdi, hamisinin sıfəti sapsarı olmuşdu, elə bil canlı meyid sıfətində idilər. Hidayət gələndə hərbidən pul yardımı da almışdı, o pula bir at allb, bir dənə də təklülə dayandoldurum təfəngi və quş ovuynan məşgul olmaqa başladı. Onu da deyim ki, komisarlıqda quş ətini alırdılar, pul ödəyirdilər, həmin quş ətlərini hərbi xəstəxanalara yollayırdılar.

Bələliklə, Hidayət bütün qohum-əqrəbəya əl tutmaqa başladı, acliq illərindən belə qurtuldu-

Hidayət quş ovlayanda ötən günləri yadına düşürdü, bu torpaq sahələrin çoxu onlara məxsus idi, əkib becərirdilər. At ilxiləri var idi, bu kövşənlərdə otlayardılar, çobanlar axşamlar gətirib həyətində at qəhəlinə, mal-qaranı tövlələrə salardılar, əkin sahələrində buğda, arpa səpərdilər, yemiş, qarpız, tərəvəz əkərdilər. Hamisini əllərindən aldılar kolxozlaşma vaxtında. 1928-cu ili xatırlayıır, böyük qızı Naringül təzə

anadan olmuşdu, axşam çağı idi, at belində pardansa evə qayıdırı, kəndçilərinin biriylə rastlaşır. Kəndcisi soruşur: "Ay Hidayət, hələ mal-qaranı, at ilxını çobanlar gətirməyib?" Deyir: "Niyə soruştursan?" "Heç, elə-belə soruşturda". Hidayət arif adam idi, tez atını sürür köyşənə, çobanlarına deyir: "Sürün ilxını, mal-qaranı salın qəhəllərinə". Özü qayıdır evə, çobanlar mal-qaranı, ilxını salırlar qəhəllərə, ağızlarına məftilə vurğu vurub, çıxıb evlərinə gedirlər. Hidayətin hündür iki mərtəbə evi var idi, bu atası Kərbəlayı Cəfər Kərbəlayı Əhməd oğandan ona qalmışdı. Hidayət tədbirli adam idi, evin ikinci mərtəbəsində bir otağı hansı ki, qəhəllərə tərəf baxanı səngər kimi un kisələrini yiğmişdi ki, gülə keçirməsin. Anlayırdı ki, kəndcisi boş yerə demədi ilxını, mal-qaranı gətirməmisən, o dövrdə varlı ailələrin evinə, mülkünə basqın edirdilər quzdurlar, mal-qarasını, evini-eşiyini talayıb soyib yağmalayırdılar. Həmin günü yoldaşı atasıgilə, Ərkivana getmişdi uşaqlı. Anası və atası da bunlara qonaq gəlmışdı, bir birindən xəbərsiz. (Onu da qeyd eləyim Hidayət öz böyük qardaşı Ağamirzə ilə bacanaq idi, iki bacıyla evlənmişdilər.) Həmin günü böyük qardaşı Ağamirzəni kiməsə elçi aparmışdılardır, kəndə kiməsə elçi gedəndə aqsaqqal kimi bunları dəvət eləyirdilər. Kəndimizdən də bu işin içində əli olan adamlar olmuşdu. Hidayət qaynatmasına deyir: "Siz rahat çörəyinizi yeyin, çayınızı için, mənim yeməyimi yuxarı gətirərsiz, işdi ayağımı yerə bərk vursam, şayə gülə səsi eşitsəniz, qapıları bağlayın, yerə uzanın. Saat səkkiz radələrində, qış ayı idi, hava qaralmışdı. Həyətin qaratikandan olan çəpəri tərəfdən səs gəlir, bilir ki quzdurlar çəpəri tapdayıb keçirlər həyətə, gəlib qəhəllərə yaxınlaşırlar. Çaxmaq daşını bir birinə vurular ki, görsünlər qəhəlin qapısı nə ilə bağlanıb. Hidayət quzdurlara atəş açır və birini yerindəcə vurur. Quzdurlar çəş-baş qalırlar, hara gəldi atəş açırlar. Hidayətin iki beşatılanı var idi, nə qədər bunlarnan atışırsa, beşatılanların lülələri qızır, atmir, bunu hiss edən quzdurun ikisi birinci mərtəbəyə, otağa girmək istəyir. Ya Allah, deyib bir də çaxmaqı çəkir, atəş açılır, yaralanan quzdurlar ah-nalə

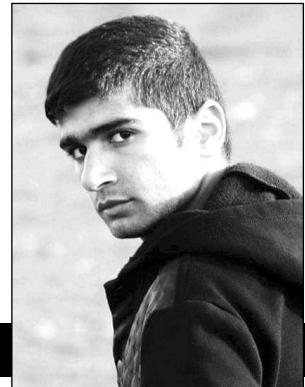
içində qısqıra-qısqıra qaçmağa başlayırlar. Səhəri gün bütün Masallı bölgəsinə bu xəbər yayılır, Qaçaq Mozunun quldur dəstəsi Öncəqalada Hidayətin mülkünə basqın edib, amma Hidayət tək başına onların basqını dəf edib, bir ölü çoxlu yaralıyla qaçıb canlarını qurtarıblar. Bu hadisə o dövrdə bir rəvayətə dönmüşdü. Sonradan Qaçaq Mozu xəbər göndərir Hidayətə, üzürxahlıq eliyor və deyir sən igid adamsan, bu qədər silahlı insanla təkbaşına döyüşmüsən, bir də sənin mülkünə basqın eləmərik.

Sovet hökümətinin "böl, idarə et" siyasəti burda açıq şəkildə özünü biruza verib, halbuki kəndin sakinləri 70 faizi öz qohum-əqrabalari olub, amma çoxu bilməyib ki, bunlar bir qandan olan insanlardır. Qardaşı qardaşa, əmi oğlunu əmioğluna düşmən eliyən bir dövr idi. Bu hadisələrin üstündən illər keçib, lakin indiki nəsil bu günə kimi bilmirdilər ki, bunların damarlarında eyni qan axır. Bu həqiqətin üzə çıxıb öz təsdiqini tapmasında, bir insanın xidməti var. Müdrik insan Səhər Tahir oğludur. HacıTahir müəllimin təkidiylə nəslimizin soy-kökünü araşdırma başlayıb. Bir neçə ölkənin arxivlərindən, məxfi sənədlərini toplayıb, yuxarıda qeyd etdiyim həqiqətlərin üzə çıxmamasına danılmaz töhfəsini verib. Öncəqala salnaməsi adlı səcərəni çap etdirib. Yazdığını həqiqətlər, tarixi sənədlər həmin kitabda öz əksini tapmışdır.

SƏCƏRƏMİZİN mənə aid olan qolunu təqdim edirəm:

- 1.ANAR DAMƏTOĞLU
- 2.DAMƏT SALMANOĞLU
- 3.MƏŞƏDİ SALMAN
- 4.HİDAYƏT
- 5.KƏRBƏLAYI CƏFƏR
- 6.KƏRBƏLAYI ƏHMƏD
- 7.HƏZRƏT-QULU BƏY
- 8.CƏFƏRQULU BƏY
- 9.İSMAYIL BƏY
- 10.SARU XAN
- 11.ƏLİ MURAD BƏY
- 12.NURULLA BƏY
- 13.ŞEYX MƏMMƏDƏLİ BƏY
- 14.ŞEYX MUSTAFA XAN
- 15.ŞEYX ƏLİABBAS LƏLƏ
- 16.ŞEYX MƏHƏMMƏD XAN LƏLƏ
- 17.LƏLƏ ƏBDÜRLƏZA
- 18.LƏLƏ MEHDİQULU
- 19.LƏLƏ RZA-QULU
- 20.LƏLƏ MUSTAFA
- 21.ƏBDÜLƏLİ
- 22.ƏBDÜL ƏHMƏD SƏMƏDİ
- 23.ƏBDÜL SƏMƏD ƏL-ŞAMİ.

DAMƏT SALMANOĞLU

ƏLİ RUZGAR

AYRILIQ SONRASI

Hər səhər yenidən unutmaq olmur,
Hər gecə yuxuda gördüyü kəsi.
Ayrılıq o qədər soyuq olur ki,
İnsanı isitmır doğma nəfəsi.

Ümid axtarırsan özgə nəfəsdə,
Gələnin, gedənin sayı bilinmir.
Şəklini silsən də telefonundan,
Köhnə xatirələr nəsə silinmir.

İnsana toxunan ayrılıq olur,
Ayrılıq sonrası tənhalıqdan çox.
Hər dəfə aynada baxdığınız, ya
Taniya bilmirsən bu sənsən, ya yox.

An olur üzü də yadına düşmür,
Nəinki unutmaq onun adını.
Ona nifrət hissi böyüdüyündən,
Sevə də bilmirsən heç bir qadını.

Siqaret, külqabı masanın üstə,
Tozlu kitablarda qəmlı şeirlər.
Sən öldün, ya qaldın nə fərqi var ki,
"Bülbül öz halına ağlar", deyirlər.

OLAR

Dünyanı tutası deyiləm axı,
O məni tutmasa, tutsa da olar.
Mən öz dərdlərimlə başımı qatım,
Dünya baş qatmasa, qatsa da olar.

Əli Rüzgar (Əli Paşa oğlu Sadiqov) 10 aprel 1998-ci ildə Naxçıvan Muxtar Respublikası Şərur rayon Püsyan kəndində anadan olub. Püsyan kənd tam orta məktəbini bitirib.

Yaradıcılığa erkən yaşlarından şeir yazımaqla başlayıb. Şeirləri "Şərurun səsi", "Ədalət" qəzetlərinində çap olunub, "Bölgələrdən səslər - 3" adlı almanaxa daxil edilmişdir.

Gənc şair hələ məktəb illərində bədii qiraatla məşğul olmuşdur. Müxtəlif tədbirlərdə iştirak etmiş, Muxtar Respublika üzrə üçüncülüklərə və birinciliklərə layiq görülmüşdür.

Sağlam gəmilərin sıniq yelkəni,
Qəbirdən adamlar harayalar məni.
Mən oyaq oluram bütün gecəni,
Ulduzlar yatmasa, yatsa da olar.

Mənim papirosum sönməsin təki,
Evim yol kənarı, yatağım səki.
Bircə Allah məni atmir nəsə ki,
O da bəyənməsə, atsa da olar.

YERDƏ

Fikirlər mənasız, məsləhətlər boş,
Xeyallar, ümidiłr yaşıyan yerdə.
İnsan xəsisləşir dərdini vermir.
Fələk sevincini daşıyan yerdə,

Başından dağların dumanı keçir,
Ağlından illerin gümanı keçir.
Qocalıq insanın zamanı keçir,
Ömrünün gözünü yaşıyan yerdə.

Özün-öz başını aldadıb, qatıb
Elə hey qovursan günü, saatı.
Bir də görürsən ki, əcəlin çatıb,
Dincəlib başını qaşıyan yerdə.

İLAHİ DUA

Yoxluğunla var elədin,
İmtahan et çoxla məni.
Mənim ömrüm tanrı ömrü,
Hesablama vaxtla məni.

Dözənmərsən göz yaşına,
Hər damlada qəm yaşanar.
Göz gəzdirmə üst-başıma,
Ruhumacan yoxla məni.

Açılmayan gizli sırrem,
Həm sultanam, həm əsirəm.
Tanrılaşmaq istəmirəm,
İnsan kimi saxla məni.

YAZILMAYAN

Bəlkə də mən sevgi dolu,
eşq qoxulu ilk baharı;
Bacarmadım içərsində
yaşatmağı misraların.

Xəzan vurdu, qopub düşdü,
yarpaqları sətirlərin.
Yazılanlar kölgəsidir,
yazılmayan şeirlərin.

BURAX GEDİM

Ürəyimin söküyü var,
Bir-bir düşür, itirirəm.
O sənə bir tikə çörək.
Mən evə dərd gətirirəm.

Məndən nələr, kimlər keçir,
Sən də yeri, qurban olum.
Tükənirəm, vaxtım azdır,
Nə satan var, nə də pulum.

Danişmağı bacarmıram,
Danişdırma, sıxlarsan.
Möhkəm yapış ürəyimdən,
Söküyü var yıxlarsan.

NƏMLİ HƏSRƏT

Son bir ümid,
sığradı
Üzümə düşən yağış daması.
İçimdən bir sən keçdi,
Yalvardım...
-nə olar
bircə
yolda qalmasın.
İçimdən bir sən keçdi,
Sıxdı göz qapaxlamı.
Kirpiklərimi yiğiram.
Damlalar ağ buludlara,
Mən yollara ağıram.
Kim dedi ağladığımı,
Bəlkə sevgi yağıram.

GECƏ BİRİN YARISI

Ay düşür pəncərədən
yazdığını varaqlara.
Şair yazır sevgisin,
Gətirə bilmir dilə.
İlahi, ağlım dayaz,
Gah gedir, gah unudur.
Nə məni yer saxlayır,
Nə də səni göy tutur.
Ruhumun dirəyi yox,
Cismimdə uçur elə...

UCUNDAN TUT

Ucundan tut həyatın,
Qorxa-qorxa yaşama.
Cəsarətli ol bir az,
Güvənmə baş daşına.

Elə öl ki, ardınca
ağlayanın olmasın.
Geridə dul bir qadın,
Körpə uşaq qalmasın.
Tök ovcundan daşları,
Özünə mülk götürmə.
Yoxsul yaşa, yoxsul Öl,
Yoxsul ol ki, itirmə.
Ucundan tut həyatın...

BAYQUŞ

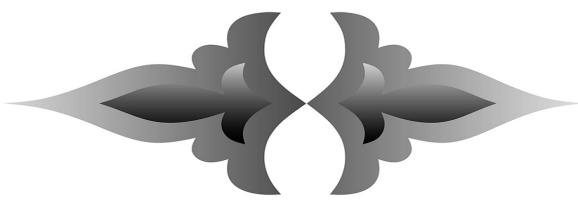
Kədərindən, ya ahindən
Dünənindən, sabahindən,
Bu gecənin günahından,
Bir quş səsi gəlir, Allah.

Dünya boyda qəfəsindən,
O quşun od nəfəsindən,
Oxuduğu nəgməsindən,
Qarğış səsi gəlir, Allah.

Göydə yanır ulduzları,
Bu gecə ay ulduz yarı.
Bulud danıb ulduzları,
Yağış səsi gəlir, Allah.

Gözlərimi zülmət désir,
Saçlarımı rüzgar eşir.
Könlümə bir nəgmə düşüb,
Bayquş səsi gəlir, Allah

ƏLİ BƏY AZƏRİ

HAL ARVAD

(hekaya)

Sarabəyim arvad xeyli vaxt idi ki, əri Hüseyxan kişidən bərk şübhələnirdi. Otuz ildən yuxarı olardı ki, bir yerdə yaşayırıldılar. Can deyib can eşitməsələr də aralarında ciddi bir narazılıq olmamışdı. İndi birdən-birə niyə belə olmuşdu, Sarabəyim arvad baş aça bilmirdi. Yaşı altmışı adlasa da isti keçən payız havası xoşagəlməz bir qıvrıqlıq yaratmışdı ərində, odur ki, şübhə dolmuşdu ürəyinə. Hüseyxan kişi gah tullanıb tut ağacının budağından yapışır, meymun kimi yuxarı dartınib, aşağı sallanır, gah da yeridiyi yerdə yerindən götürür, uşaq kimi yüyürdü. Onun bu hərəkəti arvadını yaman narahat edirdi. Yaşının bu vaxtında belə hərəkətlər saçına-saqqalına yaraşındı? Bir söz deyəndə də əhəmiyyət vermirdi, özünü eşitməməzliyə vururdu.

"Aman Allah! Kişi dəli olmasın ki?! Birdən qəlbini cin girər, gözə görünməz qüvvələr toxunar, dar vaxtı vurğun vurar, tifağımız dağılar...", deyə düşünən Sarabəyim arvad günü-gündən içün-için əriyir, daha çox narahat olmağa başlamışdı.

"Nə olsun ki, neçə vaxtdır kənddə belə şeylər olmur. Axı nə vaxtsa olub... Olub ki, yaşlılar, qocalar həmişə danışıblar. Deməli, bilmədiyimiz, nə vaxtsa eşitdiyimiz hər şey ola bilər". Sarabəyim arvad elə hey düşünür, düşünür, amma bir qərara gələ bilmirdi.

Həmin gün hava yaman tutqun idi. Külək də əsirdi. Payiza xas olmayan tutqun boz

gündərdən biriydi. Heç kim belə havada evdən çölə çıxməq istəməzdi, di gəl Hüseyxan kişi evdə qərar tuta bilmirdi, elə bil gicitkan üstə oturmuşdu. Gah gedib boş-boşuna həyət-bacada firlanırdı, gah da baltanı götürüb evin böyründə qalaqlanmış odundan soba boyda doğrayıb qısa tədarük göründü.

-İndidən neynirsən bu odunları yarıb? Sobamızı ki, hələ qalamırıq. - Şalını başına atıb ərinin dalınca çıxan Sarabəyim arvad etirazını bildirəndə odun yarmaqdan qızarın pörtmüs Hüseyxan kişi də tərs cavab verdi:

-Havani bilmək olmaz. Bir də gördün lap payızın ortasında qar qapını kəsdi, çalın-çarpaz elə çovğun gəldi ki, evdən eşiye çıxa bilmədin. Heç belə macal vermədi əlini baltaya uzadasan... Onda neyləməliyik? Yorğana bürrünüb oturmaliyiq? İndidən yarıb yiğiram də... qoy, ehtiyatımız olsun.

Axşamtərəfi Sarabəyim arvadın başı nəyə qarışmışdisə, ayırd olanda baxdı ki, Hüseyxan kişi yenə yoxa çıxıb. Tez həyətə düşüb həyət-bacanı axtardı, odunluğa baxdı, həyət-dən çıxıb məhəllənin tən ortasında, Ocaqqulu kişinin gər tutunun beş addımlığında yeddi ev üçün tikilmiş təndirə baş çəkdi, Hüseyxan kişini heç yerdə tapa bilmədi. Kənd adamlarının adətiydi, belə soyuq havada uşaqlar, mal-heyvanın qabağına çıxmış arvadlar, lap elə kişilər də daldalanmaq, soyuqdan, yağışdan, küləkdən qorunmaq üçün

təndirə toplaşardılar.

"Bu kişi indicə buralardaydı, qəfildən hara yoxa çıxdı? Yağlı əppəy olub göylərə çəkilmədi ki? Bəlkə, qonşulardan kiməsə gedib? Yox. Bu ola bilməz. Hüseyxan kişi dəvri-qədimdən kiminsə evinə getməyi xoşlamaz. Eyhanə, xeyirdə, şərdə, demiyəsən məcbur qalıb gedər. Olsa-olsa Mətinin damının üstünə çıxar, qonşulardan kiminlə işi olsa, ucadan səslənib çağırar, elə ordaca görüşüb söhbətləşərdi, suvarma, nobat, nə işi olsa, ordaca həll edib yoluna qoyardı. Bir də yaz-yay axşamları kişiler Kərimin evinin arxasına toplaşanda gedib onlara qoşulardı. Bir söz deməsə də, eldən qıraqda qalmağı özünə siğışdirməzdı, qoy siz deyən olsun, deyib nə desəydilər razılaşardı, höcət aparmadı, cəhəli sevməzdı", - Sarabəyim arvad bunları aqlında ha vərə-vürd elədisə də bir şey çıxmadı.

"İndi heç axşam da deyil. Naxır çöldən qayıtmayıb ki, deyək mallara ot verir. Cox da pis havadır, külək də bir yandan tozu, torpağı süpürləyib adamin gözünə soxur. Belə havada kimin nə işi var küçə-bacada?" Belə deyəndə hardansa ağlına gəldi ki, bir gedib tövəyə də baxsın... Havanın elə vaxtıydı ki, deyirdin indicə şəvinik düşəcək, naxır örüşdən qayıdacaq, xırda davar kəndin aralığına dolacaq. Beş dəqiqənin içində ildirimlər çaxacaq, sel-su aləmi basacaq. Sarabəyim arvad qaçıdı tövlənin qapısını açmağa...

Qapını açıb içəriyə baxdı, içəri çox qaranlıq göründü gözünə. Gözləri öyrəşənə kimi orta dirəyin böyründə nəyinsə hərəkət elədiyini sezdi. Gözlərini ovuşturub diqqətlə baxdı. Böyrünü dirəyə söykəmiş nə idisə canlıydı, hərəkət eləyirdi, adamıdımı, heyvan idimi, bilinmirdi, saçınımı, yalmanınımı üzünə dağlımışdı, sifəti yaxşı görünmürdü. Xumar inəyin axuruna əllərini dirəmiş vəziyyətdə irəliyə dartınırdı, sanki axura girəcəkdi. Sarabəyim arvad qəribə məxluqa baxa-baxa mat qaldı; bu canlı nə idisə, ayırd edə bilmədi, nə adama oxşamırdı, nə inəyə, nə eşşəyə... Bu, nə olmuş olardı? Bir də diq-

qətlə baxanda ərini gördü. Hüseyxan kişi bu, adama-heyvana oxşamaz məxluqu arxadan qucaqlayıb tutmaq istəyir, amma deyəsən, tuta bilmirdi, nəyidisə, çox vurnuxur, əlləşirdi.

-Hüseyxan! - Birdən Sarabəyimin dili açıldı, özündən asılı olmayaraq qeyri-ixtiyari ucadan səsləndi.

Sarabəyimin qışqırtısına heyvana-adama oxşamaz dikəldi. Kelkanları sifətinə tökülmüşdü deyə, Sarabəyim arvadın gözləri qaranlığa öyrəşsə də sifətini yaxşı görə bilmədi. Ona elə gəldi ki, məxluqatı tanıyır, hardasa görüb, azacıq görünən sifətini nə vaxtsa, hardasa bir dəfə də görüb, çox tanış gəlirdi ona. Kiməsə oxşadırdı, çox oxşadırdı, amma ayırd edə bilmirdi kimə. İlk ağlına gələn cin oldu. Yaşlılar, xüsusən də nənəsi həmişə deyərdi ki, cin adamların gözünə tanıqlarının cildində görünür. Tez çölə çıxıb qışqırmaq istədi, ayağı yerindən tərpənmədi, elə bil yerə mixlanmışdı, səsi də çıxmırdı ki, qışqırsın...

-Nə durub qoyun kimi gözlərini döyürsən? - Hüseyxan kişi arvadına çəmkirdi, ərinin səsi onu fikirdən ayırdı.

Baxdı ki, Hüseyxanın əlləri həmin adama-heyvanaoxşamazın ciyinlərindən qabağa sallanması uzun, Xumar inəyin məmələrinə oxşar uzun, yekə döşlərindən bərk-bərk tutub, sanki yuxarı dartmağa çalışır. Yanmışın döşləri necə də yekə və uzun idi, az qalırkı ciyinlərindən kürəyinin arxasına aşsın.

-Hüseyxan! - Sarabəyimin səsi açıldı, qəflətən elə dilləndi ki, özü də öz səsindən eyməndi, qadın qısqanlığı bədənini gizildətdi, ayaqdan başa onu bürdü, ərini bu adama-heyvanaoxşamaz məxluqata qısqandı. - Səniyə onu elə bərk-bərk tutmusan?

-Bəs necə tutum? Eşitməmisən ki, onu - bax ha, adın çəkmə, adın çəksən, əlimdən çıxıb uçub gedəcək - başqa cür tutmaq olmur...

-Biyy, başıma xeyir! Hüseyxan, bu odu?

-Həəə...

-Heç görməmişdim. - Sarabəyim arvad sevincdənmi, maraqdanmı diqqətlə baxmağa

başladı və istədi ki, yaxın gəlsin. - O uça da bilir? Bəs qanadları hanı?

-Yaxın gəlmə! Hürkündərsən.

-Həə...

-Avam köpəyinqizi. Sənə deyirəm qaç evə, durub baxırsan hələ... Qara çuxamın üstündəki iynəni çıxart, gətir.

-Budey üstümdə saplı iynə də var, sancaq da, isdiyirsən, çıxardım verim. - Sarabəyim arvad əl atdı üstündəki iynəni çıxartmağa.

-Yooxxx... ay arvad, get mənim iynəmi gətir. O iynəyə mollaya dua oxutdurmuşam. Bunu - adın çəkmə ha - ancaq dualı iynə ilə tutmaq olar.

Sarabəyim arvad dalı-dalı çölə çıxdı, gözü elə hal arvadda qalmışdı, yazix neyləsin, ilk dəfəydi qarşılaşındı, özü də doğmaca ərinin qucağında.

"İndi Hüseyxan kişi onu tutub neyləyəcəkdi? Hər gün tövləni süpürtdürəcəkdi, yoxsa paltar-palazı yudurtduracaqdı? Bəs gecə yatanda harda yatırdacaqdılar? Birdən gecə durub hamısını boğardı, sonra da ucub gedərdi... Yox, Hüseyxan kişi dünyagörmüş adamdır, dünyanın cikini də bilir, bikini də... O, hal arvadı elə-belə qucaqlayıb bərk-bərk tutmayıb, əlbət ki, bir fikri var. Ölmüş necə də ucaboyludur! Qarın-qartası necə də aqappaqdır, qaranlıq tövlədə ağ maya süd kimi işiq saçır, adamın gözün qamaşdırır. Canı yanmasın, bir suyumu da Tamam arvada oxşayır e..."

Sarabəyim arvad bir istədi qışqırıb kəndə haray salsın, qorxdu ki, hal arvad hürkər, Hüseyxan onu saxlaya bilməz, kişinin əlindən çıxıb gedər. Kirimişcə evə girdi, Hüseyxanın qara çuxasının yaxalığına sancılmış iynəni çıxardı və yürük yerislə tövləyə qayıtdı. Tövlənin qapısında əri ilə qarşılaşdı, başıashağı gəldiyindən az qaldı ki, toqqusun.

-Ay kişi, bəs hal arvad hanı?

-Axmağın qızı, axmaq, görmürdün güclə saxlamışam, vurnuxub əlimdən çıxməq istəyirdi. Sən də bir saata gedib gəldin. Məndə o qədər güc hardandı, camış kimi güclü halı tutub saxlaya bilim...

Hüseyxan kişi demyəsindən bir qüllab vurub belini tutdu və yerə çöməldi. Sarabəyim arvad qarnında bir ağrı hiss etdi, soldan sağa sancı onu doğrayırdı. "Yazix Hüseyxan! Hal arvad necə güc gəlibəsə, kişinin belini səpdilib, ağrısı ində mənə çatdı", deyə ərinə yazıçı gəldi.

-Sənsən də özünü gücə salırsan... Nəyinə lazımdı hal arvadı tutmaq? Tutilim ki, tutub saxladın, neyləyəcəkdin?

-Tutub neyləyəcəkdir?! Sənə görə tuturdum dayna... Tuturdum ki, tavlanı kürütdürəm, sənə köməy eləsin, kəhrizdən suyunu daşısın. Paltar-palazını yusun...

Sarabəyim arvad razılıq əlaməti olaraq başını tərpətdi.

-Bəs qorxmurdun ki, birdən erkəyi dalınca gəldi? Heç dişisinə güc çatmır tutub saxlaysan, indi gör erkəyi nə gücdədir... Basıb səni də, məni də xurdxəsil edəcəkdi, qol-qabırğamızı sindiracaqdı.

-Ağzına gələni danışma! Hal arvadın erkəyi olmur.

-Biy, başıma xeyir. Bəs bu hardan doğub-törülür?

-Mən nə bilim hardan doğub-törülür? - Hüseyxan kişi elə çəmkirdi ki, Sarabəyim arvad qorxusundan məsdi, daha səsini çıxartmadı. - Doğmur. Bunları Allah elə-belə yaradıb...

Hüseyxan kişi demisini çəkib ayağa qalxdı.

-Dur ayağa. - deyə arvadına təpindi. - Nəbadə gördükərini ağızından qaçırdasan ha... Haldi, cindi, bunların hər şeydən xəbəri olur, gecəyəkən gəlib yatdıgımız yerdə hamımızı boğub gedər. Biz cəhənnəmə, yaşadığımızı yaşamışaq, gördüyüümüzü görmüşük. Uşaqlar yaziqdır.

Bir həftədən sonra bütün kənd Hüseyxan kişinin hal arvad tutmasından, tavlanı kürütməsindən, kəhrizdən su daşıtdırmasından, paltar-palaz yudurtmasından danişirdi. Bu sırr Sarabəyim arvadın kilidli ağızından necə çıxıb yayılmışdı, bir sirri-xuda idi.

Elə Hüseyxan kişi də buna mat qalmışdı.

ARZU MÜZƏFFƏR QIZI NURİ

DƏYİMƏ

Mən kövrək insanam, a dərdin alım,
Sizlayan yaralı dilimə dəymə.
İzin ver, dağların seyrinə dalım,
Telimi oxsayan yelimə dəymə.

Vətəndən aralı, eldən aralı,
Qəribəm gəzirəm başı havalı.
Mən bir elqızıyam ruhu yaralı,
Torpağa qarışmış külümə dəymə.

Həsrətin cəkdiyim ana torpağı,
Agacından qopub solan yarpağı,
Son ümidi bənzər pöhrə budağı,
Sinəmdə bəslənən gulumə dəymə.

Suyundan içdiyim buz bulaqları,
Gəzdiyim o gözəl tər yaylaqları,
Yadıma saldıqca barlı bağları,
İçimdə ağlayan çölümə dəymə.

SƏNDƏN SONRA

Səndən sonra nələr oldu, bildinmi?
Bildinmi necədi əhvalim-halim.
Mənim yuxularda tek təsəllimdin,
İndi yuxuma da gəlmirsən, zalım.

Təkliyi sevərdim hey səndən sonra,
İstədim mən sənli xəyalala dalım.
İndi xəyal belə qura bilmirəm,
İndi xəyal özü olub xəyalım.

Sən məni nə yaman tez unutmusan,
Mən səni hələ də unudanmadım.
İstədim sənin tək sənə yad olam
Baxdim ki, qəlbimə yazılıb adın.

XATIRƏLƏRİM

Daşı, torpağı da unudub məni,
Elə alt-üst olub xatırələrim.
Özüm də bilmirəm heç necə ötdü
Uşaqlıq illərim, gənclik illərim.

Elə bil bu ömrü mən yaşamadım,
Uşaqlıq nə zaman məni tərk etdi.
Xəbərim olmadı, bir də oyandım,
Gənclik uşaqlığı apardı getdi.

Bir korpə ağlayır içimdə qəmli,
Keçmişləri anıb yaman doluram.
Atali-Anali ötən günləri,
Yadıma salıram, kövrək oluram.

Bəlkə qocalıram, ya yaşlanıram,
Bilirəm saçlarım olubdu dən-dən.
Ata ocagında ötən illərdən
Xəbər almaq üçün indi gəzirəm.

BİR DƏ GÖRƏCƏKSƏN

Bir də görəcəksən çıxıb getmişəm...
Özün öz-özünü danlayacaqsan.
Bu böyük sevgini, bu böyük eşqi...
Məni itirəndə anlayacaqsan.

Yadına salarsan ötən günləri...
Yadına salarsan sənə möhtacdım.
Mən səni tanıyıb sevəndən bəri...
Sevginə doymadım, sevginə acdım.

Yoruldum, usandım, daha əl çəkdirim...
Daha bu sevgiyə yoxdu taqətim.
Solan yarpaq kimi, qönçə gül kimi...
Daha soldu... bitdi bu məhəbbətim.

VƏTƏNİM

Vurğunam Vətənin hər guşəsinə,
Dahi şairlərin məskəni yurdum.
Vurğunam dağına, şəlaləsinə,
Mənim gözəlliklər gülşəni yurdum.

Ağaclar yarpağı sevdiyi qədər
Sevirəm yurdumun hər yarpağını.
Ayla gün torpağı sevdiyi qədər,
Mən də çox sevirəm öz torpağımı.

Qayası mənimdi, daşı mənimdi,
Ruhuma xoş gəlir zirvədə qarı.
Şehlərdən nəm tutan yaşı mənimdi,
Doğmadı, əzizdi bağlarda bari.

Yansın Qarabagda sönən çıraqlar,
Səsim igidlərin səsinə çatsın.
Xosbəxt böyüşünlər korpə usaqlar,
Vətən ogulları əhdinə çatsın.

MƏNİM SEVGİM

Mən rəsmini istəmirəm sevgimin,
Mənim sevgim yer üzündən uzaqdı.
Həsrət dolu vüsalıdı qəlbimin,
Mənim sevgim səmalara qonaqdı.

Hansı rəssam çəkə bilər bu eşqi?
Mənim sevgim, Vətənimdi, elimdi.
Dərələrim, dağlarımdı, selimdi,
Həm Anamdı, həm dinimdi, dilimdi.

Əsil sevgi ömrü boyu elimdi,
Hansı rəssam çəkə bilər bu elmi?
Mənim sevgim bir nəfərə deyil ki,
Qarşısında diz qoyduğum bayraqdı.

Hər an, hər gün mənim könlüm deyir ki,
Mənim sevgim, kainatdı, torpaqdı.
Hansı rəssam çəkə bilər bu eşqi?
Mənim sevgim bir ümidi, baxıdı.

Çat-çat olmuş səhralara yağışdı,
Məniim sevgim ilmələrdə naxışdı.
Mələklər də bu sevgidən danışdı,
Hansı rəssam çəkə bilər bu nəqṣi?

SÖZ

Mən sözə bənd olub sözu sevəndən,
Əsib ürəyimin incə telləri.
Hər sətrə, misraya vuluduqca mən,
Ruhumu oxsayıb şair qələmi.

Soz haqqdan gəlibdi, Haqqın səsidi,
Şair ürəyinin sərdabəsidi.
Əsil söz ustadi yaxşı bilir ki,
Tanrıının şairə hədiyyəsidi.

Ləli-cəvahirat zərrəsidi söz,
Dinməyən dərdlərin çarəsidi söz.
Dilə gətrilməyib ürəyə axan,
Şairin ilhami, naləsidi söz.

Elə söz söyləyək hikmətli olsun,
Hər bəndi, misrası qüvvətli olsun.
Sözlə bu həyatda elə iz qoyaq,
Tarixlər boyunca qüdrəti olsun.

GEDİM

Tanım, al qoynuna, məni də apar,
Yagan yağışlarda, yuyulub gedim.
Sinəmdən hicranı, həsrəti qopar,
Saflaşıb, paklaşıb durulub gedim.

Ərşə çəkilibdi bulud yuxusu,
Ulduza qoşulub axıb çoxusu.
Əlimdə bir ovuc torpaq qoxusu,
Vətən sevgisinə tutulub gedim.

Bükülüm səmanın göy qurşağına,
Qarışım aləmin yaraşığına.
Sarılmı gecənin ay işığına,
Elimə, obama vurulub gedim.

Oxşasın qəlbimi al-yaşıl meşə,
Boynu büük baxır aşiq bənövşə.
Çevrilim eşq adlı oda, atəsə,
Sevən könüllərdə qurulub gedim.

Bir gül qonçesində, yarpağa dönüm,
Təbiət qoynunda növrağa dönüm.
Abu-həyat adlı bulağa dönüm,
Qayalar içindən burulub gedim.

DUNYANI

Sevirəm sevincli, qəmli Dunyani,
Sevirəm dumanlı, çənli Dunyani.
Əhdinə vəfali insanlarıyla...
Sevirəm sən olan, sənli Dünyani.

Sevirəm yağışın şır-şır yağmasın,
Sevirəm şimşəyin gur-gur çaxmasın.
Bu gözəl dünyani gözəlləşdirən
Çayların, suların şur-şur axmasın.

Sevirəm dağları qarlı Dunyani,
İnsanları mənən varlı Dünyani.
Hər evə, ocağa ruzu bəxş edən
Sevirəm bəhərli-barlı Dunyani.

Sevirəm Günəşin nur saçmasını,
Körpə qanadların gül açmasını.
Sevirəm torpağı, bütün cahani,
Öz doğma yurdumu, Azərbaycanı!

GÜNAY RZAYEVA
gunay.rza@inbox.ru

ÜRƏKLƏRDƏ YAŞAYAN QƏHRƏMAN

"Tarix bu gün də bilməlidir ki, ikinci dünya müharibəsin-də Azərbaycan respublikasının xidməti, fəaliyyəti, rolü çox böyük olmuşdur. Bizim üçün ikinci dünya müharibəsində, faşizmə qarşı aparılan böyük vətən müharibəsində iştirak etmiş hər bir şəxs yüksək hörmətə malikdir".

Heydər Əliyev

Açar sözlər: Büyük Vətən Müharibəsi, İlk sovet ittifaqı qəhrəmanı, İsrafil Məmmədov, 9 may Qələbə günü, Gəncə.

Keywords: Great Patriotic War, Hero of the Soviet Union, Israfil Mamedov, Victory Day of 9 May, Ganja

Ключевые слова: Вторая мировая война, Героя Советского Союза , Исафил Мамедов, 9 мая День Победы, Гянджа?

Büyük Vətən müharibəsinin faşizm üzərində qələbəsindən 75 il keçməsinə baxmayaraq bu, bəşəriyyətin gördüyü ən dəhşətli, misli görünməmiş savaş idi. Milyonlarla insanın vətən uğrunda həyatını itirdiyi savaş yaddaşlarda ikinci dünya müharibəsi olaraq qalmaqdadır. Minlərlə azərbaycanlı vətəndaş Büyük Vətən müharibəsinin ağır illərində düşmənə qarşı sinəsini sıpər edərək bəşəriyyətin köləliyindən xilas edilməsində xalqımızın qəhrəmanlıq salnaməsini yazdı.

Tarix boyu qələbəyə inanan millətlərdə vətənə xidmət etmək və qəhrəmanlığa yüksəlmək ar-

zusu olmuşdur. Büyük Vətən müharibəsi cəbhələrində döyükən Azərbaycan oğulları vətən torpağını işgalçılardan təmizləməkdə igidliklər göstərildilər.

Xalqımızın qəhrəmanlıq tarixinin kökləri çox dərindir. Bu, tarixin hər mərhələsində öz şanını, varlığını, qüdrətini qoruyub və gələcək nəsillərə çatdırıb. Tarix həmişə sərkərdələr, qəhrəmanlar yetişdirib. Bu qəhrəmanlardan biri də 22 yaşında Azərbaycanda ilk Sovet İttifaqı Qəhrəmanı adını almış, adını qızıl hərflərlə hərb tarixinə yazdırın yenilməz leytenant İsrafil Məmmədovdur. Xalqımızın müstəqillik tarixi də məhz belə qəhrəmanların adı ilə bağlıdır. Yaddaşlardan və tarixin səhifələrindən silinməyən bu şəxs cəmi 27 il ömür yaşasa da həqiqi qəhrəman obrazını yaratdı.

Əslən Şəmkirin Qapanlı kəndindən olsa da, 1919-cu il martın 16-da Gəncə şəhərində yoxsul kəndli ailəsində anadan olmuşdur. Gəncə şəhər 1 sayılı orta məktəbdə təhsil almışdır. Təhsilini başa vurduqdan sonra 1939-cu ildə könüllü olaraq Sovet ordusuna sıralarına getmişdir.

Tarixə Büyük Vətən müharibəsi kimi düşməş bu savaş miqyasına, vurulan maddi zərərin həcmində və həlak olmuş insanların sayına görə bəşər tarixində baş vermiş müharibələrin ən dəhşətlişidir. 1941-ci il iyunun 22-də faşist Almaniyasının

hücumu ilə Azərbaycanın da daxil olduğu Sovet İttifaqı faşizm ilə ölüm-dirim savaşı başladı. Müharibənin ağır günlərində İsrafil Məmmədov ilk döyüslərdə özünü qorxmadı, iga bir döyüşçü kimi göstərdi. Baş serjant İsrafil Məhərrəm oğlu Məmmədov rəhbərliyi altında 1941-ci ilin 3 dekabrında Moskvanın şimalında yerləşən Novqorod vilayətinin Pustinka kəndi yaxınlığında 20 nəfər döyüşcüsü ilə 400 nəfərdən çox düşmən qüvvəsinin 9-10 saatlıq aramsız hücumlarını dəf edərək mövqelərini daha da möhkəmləndirdilər. O, cəsarətlə kəşfiyyata gedir, mahir atıcı kimi düşmənin zabit və əsgərlərini məhv edirdi. Almanlar ağır texnika ilə hückum etmək planı hazırlamışdır. Əvvəlcə toplardan atəş açaraq sonra piyada ilə yürüşə keçidilər. İsrafil Məmmədov öz əsgərlərinə səssiz olmaq əmri verərək düşmənin daha yaxına gəlməsini gözlədi. Düşmən əsgərləri irəli gəldikdə isə pulemyotu götürərək onları "biçməyə" başladı.. Qüvvələrin qeyri-bərabər olmasına baxmayaraq, gəncəli döyüşçü şəxsən özü 70 nəfərə yaxın alman əsgərini və 3 zabitini öldürərək qərargahı xilas etdi. Bu hünərə görə o, yüksək mükafatla təltifləndirildi. Sovet Sosialist Respublikaları İttifaqı Ali Soveti Rəyasət Heyətinin 11 dekabr 1941-ci il tarixli fərmanı ilə İsrafil Məhərrəm oğlu Məmmədov alman faşist işgalçılara qarşı vuruşmada göstərdiyi iga idliyə və qəhrəmanlığa görə yüksək fəxri ada - Sovet İttifaqı Qəhrəmanı adına layiq görüldü. O, Sovet İttifaqı Qəhrəmanı adına layiq görülmüş ilk azərbaycanlı idi. Dörd gündən sonra dekabrın 15-də döyüş meydanına Şimal-Qərb cəbhəsinin komandanı, general-leytenant şəxsən özü qəhrəmanın hüzuruna gəldi. Azərbaycan xalqının mərd oğluna Lenin ordeni və "Qızıl ulduz" medalını şəxsən özü təqdim etdi. İsrafil Məmmədov dedi: "Mənim 22 yaşı var. İndi həyatımın əsl mənasını daha çox fasişt məhv etməkdə görüürəm. Nə qədər ki, sağam, mən bu amalla faşizmə qarşı vuruşacağam". Sonra iga döyüşçüyü P.A.Kuroçkin öz döyüş avtomatını bağışladı.

Sovet İttifaqı qəhrəmanı 1942-ci ildə Azərbaycana öz doğma yurdu olan Gəncəyə gəlir. Gəncəlilər İsrafil Məmmədovun gəlişini böyük izdihamla qarşılıyırlar və yol boyu gül-çiçək səpirlər. O zamankı qazetlərdə də İsrafil Məmmədovun qəhrəmanlığından bəhs edən məqalələr yazılır. Xalq şairi Səməd Vurğun 1942-ci ilin yanvar ayında qəhrəmanın şücaətindən f-

rəhlənərək "Azərbaycan balası" şerini ona həsr etmişdi:

*Sair Nizaminin gözəl Vətəni,
Qoynunda bəsləyib, böyüdü səni.
Oxşadı alını ulduzlu göylər,
Açıdı qucağını gül üzlü səhər.
Bir yanda Xoşbulaq, bir yanda Qoşqar,
Bizim dünyagörümüş o qoca dağlar!
Kəpəzin, Goy-gölün təmiz havası,
Qayalar döşündə qartal yuvası.
Sən Qızıl Orduya getdiyin zaman
Alnından öpərək demişdi anan:
"Get oğlum!" Yoluna uğurlar olsun
Vətən məhəbbəti sənə yar olsun!
Şöhrətin olmuşdur dillərdə dastan,
Hünərlə yaradır şöhrəti insan.
Adınla fəxr edir bizim yamaclar,
Muğan çöllərində ötən turaclar.
Adınla fəxr edir şeirlə sənət
Ölməz qəhrəmanlıq, ölməz məhəbbət!
Səndən aşıqlarda deyib coşurlar
Adına indidən dastan qoşurlar.
Oxu bu şeirimi, al salamımı,
Gözümdə qoymadın mənim kamımı.
İnan ki, aləmdə nə qədər sağam,
Sənin dastanını mən yazacağam.*

O, tez-tez cəbhə yoldaşlarına məktub yazardı. Məktubların birində yazılırdı: "Salam, Əli qardaşım! Sənə Xəzərin sahilindən bol-bol salamlar göndərirəm. Yaroslavlda sizlərlə keçirdiyim günləri heç unuda bilmirəm. Çox gözəl günler idi. Cəbhədən 1943-cü il mayın 28-dən çıxmışam. Bakıda Komsomolun Mərkəzi Komitəsində işləyirəm. Cəbhə üçün yaman darıxıram. İstəyirəm ki, məni cəbhəyə göndərsinlər, amma yenə gəndərmirlər. Onsuz da gedəcəyəm, mütləq gedəcəyəm".

Çox keçmir ki, Sovet İttifaqı qəhrəmanının cəbhəyə getmək arzusu reallaşır. Öz xahişi ilə yenidən döyüş meydanına atılır. Faşistlərə sonsuz nifrətini dönə-dönə nümayiş etdirən İsrafil Məmmədov cəbhədə cəsarətlə vuruşur. Lakin bu döyüşdə də ağır yaralanır. Üçüncü yara qəhrəmanın səhhətini tam sarsıdır. Aldığı ağır yaralara görə 1946-ci ildən sonra vəziyyəti günü-gündən pisleşir. Müalicə üçün Yalta şəhərinə yola salınır. 1946-ci il may ayının 1-də müalicə aldığı Yalta şəhərində şəhidlik zirvəsinə qovuşur. Azərbay-

can Kommunist Partiyası Mərkəzi Komitəsinin birinci katibi M.C.Bağirov onun Fəxri Xiyabanda dəfn olunması barədə tapşırıq verir. Müalicə allığı Yalta hospitalında yatdığı çarpayının baş ucunda təpişan vəsiyyətnaməsindən sonra onun nəşisi may ayının 6-sı Bakıya gətirilir. Vəsiyyətnamədə yazılırdı: "Məni Gəncədə - "Xan-Bağ"ın da dəfn edin".

Beləliklə, Gəncədə vida mərasimi hazırlanır. Dəfninə nəinki doğulub boy-a-başa çatlığı şəhərlərdən, bütün Azərbaycandan, hətta Sovet İttifaqının bir çox yerlərindən doğmaları, dostlarları ilə yanaşı yüksək vəzifəli dövlət məmurları, ali rütbəli hərbiçilər də gəlmişdi.

İsrafil Məmmədov 1941-ci ildə Sovet İttifaqı Qəhrəmanı adı aldıqdan sonra Gəncə şəhəri M.A.Abbaszadə 42 ünvanında 3 mərtəbəli yaşayış binasının 1-ci mərtəbəsində ev verilir. Qəhrəmanın adını əbədiləşdirmək üçün 1946-ci il kimi yaşadığı ev muzey kimi fəaliyyətə başlayır. Muzeyin rəsmi açılışı 1985-ci il may ayının 6-da faşizm üzərində qələbənin qırx illiyi ilə əlaqədar olub. Qəhrəmanın həyat yoldaşı Yevdokiya İvanovna, qızları Qalina və Svetlana da gəlmışdı. Gəncə şəhər Mədəniyyət İdarəsinin təşəbbüsü ilə ictimai əsaslarla yaradılmış və Azərbaycan SSR Nazirlər Sovetinin 17 sentyabr 1990-ci il 376 nömrəli əmri ilə bu ev dövlət muzeyi kimi fəaliyyətə başlayır. Ev-muzeyi 4 bölmədən ibarətdir və hər bölmədə müxtəlif eksponatlar nümayiş etdirilir. Muzeydə 300-dən çox eksponat və qəhrəmanın həyatını əks etdirən 161 ədəd fotoşəkillər saxlanır. Burada Israfil Məmmədovun ov tüsəngi, çantası, xəncəri, çəkmələri, evinə aid stol və stilləri, mətbəx avadanlıqları və digər maraqlı əşyalar var. Həmçinin Sovet İttifaqı Qəhrəmanının anasına, ailəsinə yazdığı məktublar, anasının ona yazdığı məktublar, ailə fotoşəkilləri və qəzetlərdə onun haqqında yazılmış məqalələr də yer alıb. Qəhrəmanın vətən uğrunda göstərdiyi böyük şücaətlərə görə oxuduğu Gəncə şəhər 1 sayılı tam orta məktəb və küçə onun adına verildi.

"Gəncə Bahadırı" "adlandırılan qəhrəmanın adı sovetlər diyarının hər yanına yayıldı. Israfil Məmmədov və onun döyüş dostlarını bütün ölkə tanıyor və sevirdi.

Ümümittifaq Kommunist Partiyası Mərkəzi Komitəsi katibi A.S.Şerbakov partiya iclasında məruzə edərkən Israfil Məmmədovun qəhrə-

manlığından söz açmış, onu "sovət pəhləvanı" adlandırmışdır. Ölkənin ən nüfuzlu qəzetləri İsrafil Məmmədov haqqında məqalələr dərc edirdi.. Onlardan biri - "Pravda" qəzeti vətən müharibəsi cəbhələrində müxtəlif millətlərin nümayəndələrindən ibarət olan əsgərlərin döyüş dosluğuna həsr etdiyi baş məqalədə yazılırdı: "Azərbaycan xalqı öz şanlı oğlunun qəhrəmanlığı ilə fəxr edə bilər. Onun igidliyinə Sovet İttifaqının bütün xalqları heyran qalıblar. "Əgər siz bilmək istəsəniz, cəbhə dostluğu, döyüsdə qarşılıqlı yardım, qayğı nədir, onda inamla, iftixarla deyə bilərik: "Sovet İttifaqı Qəhrəmanı İsrafil Məmmədova və onun yoldaşlarına baxın". Baxın və ibrət götürün!"

İsrafil Məmmədov və onun dostlarının qəhrəmanlığı döyüşü mətanətinin, mənəvi möglubedilməzliyin, əsgərlərin sarsılmaz döyüş dostluğunun əsil nümunəsi idi.

"Krasnaya zvezda" qəzeti 1941-ci il dekabrın 23-də yazılırdı: "Sovet ölkəsi əsil qəhrəmanlar yetişdirir, bolşevik keyfiyyəti, qorxmazlıq, qəhrəmanlıq əzmi tərbiyə edir, düşmənə qarşı kin və nifrət hislərini artırır. Sovet xalqı İsrafil Məmmədov kimi qəhrəmanı tərbiyə etmişdir. Onun qəhrəmanlıq və şücaəti bütün ölkəyə yayılmışdır".

İsrafil Məmmədov əsil vətənpərvər insandı. Onun vətənə, xalqa olan məhəbbəti tükənməzdi. İgidlik, cəsarət, möhkəm iradə, lazım gəlsə vətən uğrunda canını belə qurban vermək əzmi ona xas olan yüksək keyfiyyətlərdəndi.

Azərbaycan ümummilli lideri Heydər Əliyev onun haqqında belə demişdi:

"Gəncəlilər həmişə Azərbaycan xalqının qəhrəmanlığını dünyaya tanıtmışlar. Heç təsadüfi deyildir ki, ikinci Dünya müharibəsi illərində əsil qəhrəmanlıq nümunəsi göstərərək Sovet İttifaqı Qəhrəmanı adına layiq görülən ilk Azərbaycan oğlu, gəncəli balası İsrafil Məmmədov olmuşdur. Bizim ilk Sovet İttifaqı Qəhrəmanı İsrafil Məmmədov Azərbaycan xalqına nə qədər böyük sevinc götirdi! Böyük Vətən Müharibəsi bir daha təsdiq etdi ki, Azərbaycan xalqı ən ağır sınaqlardan üzüağ çıxmağa, misilsiz şücaət və rəşadət göstərməyə tam qadirdir!"

İsrafil Məmmədov ikinci dünya müharibəsində döyüslərdə göstərdiyi qəhrəmanlıq, şücaətə görə xalqın dilində əzbər olub. Xalqın dilində əzbər olan qəhrəmanın adı nəinki el arasında,

eləcə də qəzet və jurnalların birinci səhifələrinin, məqalələrinin əsas başlıqlarında "Azərbaycan Pəhləvani", "Sovet bahadırı" olaraq yazılırdı. Onun qəhrəmanlığı haqqında saysız-hesabsız əsərlər yazılıb. Büyük Vətən müharibəsi illərində Mir Cəlal Paşayev də qələmini süngüyə çevirib. Görkəmli yazıçısı İsrafil Məmmədovun qəhrəmanlığından ilhamlanaraq onun şərəfinə "İsrafil" adlı kitab və "Qəhrəmanın yolu" adlı geniş bir oçerk həsr etmişdir. M.C.Paşayev "İsrafil" adlı kitabında yazmışdır: "Teleqraflar, radio-lar, qəzetlər, məktublar İsrafil Məmmədovun göstərdiyi şücaət xəbərini vətənə gətirəndə hamdan artıq həyəcan keçirən Ələkbər qızı Gülsüm, İsrafil öz südü ilə bəsləyən, əməyi ilə böyüdən ana olmuşdu. Sovet dövləti İsrafilə Lenin ordeni və Qızıl Ulduz nişanı verməklə onu Sovet İttifaqı Qəhrəmanı adlandırdı..."

Azərbaycan xalqının Büyük Vətən müharibəsindəki cəbhə qəhrəmanlığı və arxadakı misilsiz fədakar əməyi, vətəninə namusla xidmət etməsinin parlaq nümunəsidir. İsrafil Məmmədov qəhrəmanlığı ilə xalqımızın şərəfli tarixində yeni səhifə açıb gəncəlilərin qəlbində əbədi yaşıyan qəhrəmanlardandır. Büyük Vətən Mühəribəsində 700 minə qədər azərbaycanlı iştirak edib. Cəbhə-lərdə göstərdikləri qəhrəmanlıqlara görə 128 azərbaycanlı Sovet İttifaqı Qəhrəmanı adına layiq görüldü. 30 nəfər şərəf ordeni, 170 min əsgər və zabitimiz isə SSRİ-nin müxtəlif orden və medalları ilə təltif olunubdur.

Faşizm üzərində qələbənin il dönümləri münasibətilə dönyanın bir çox ölkələrində olduğu kimi Azərbaycanda da dövlət səviyyəsində müxtəlif tədbirlər planı həyata keçirilir. Büyük Vətən müharibəsində qəhrəmanlıq göstərib, həlak olmuş igidlərə Azərbaycan Respublikasının hər yerində abidələr ucaldılmış, xatırə lövhələri vurulmuşdur. Qədirbilən xalqımız bu qəhrəmanları yad edərək mənəvi borclarını yerinə yetirirlər.

Ümummilli lider Heydər Əliyev Respublikamıza rəhbərlik etdiyi bütün dövrlərdə müharibə veteranlarının problemlərinə xüsusi diqqət yetirib, onlara hərtərəfli qayğı ilə yanaşib və sosial məsələlərinin həlli istiqamətində mühüm addımlar atıb. Məhz Ulu Öndər Heydər Əliyevin sayəsində Azərbaycanda ilk dəfə olaraq 1994-cü ildən 9 may - Qələbə Günü kimi qeyd olunur. Ümummilli Lider müharibə veteranlarını

"Xalqımızın qızıl fondu" adlandırırdı. Ulu öndər Heydər Əliyevin bu sahədəki siyasətini uğurla davam etdirən Prezident İlham Əliyev İkinci Dünya müharibəsinin ağır və çətin sınaqlarından keçmiş veteranların qayğılarına həssaslıqla yanaşır. Hər il 9 May - Qələbə bayramı ərəfəsində Prezident İlham Əliyevin müharibə veteranlarına qayğının artırılması, onların sosial müdafiəsinin daha da möhkəmləndirilməsi ilə bağlı sərəncamlar imzalaması artıq ənənə halını alıb. İkinci Dünya müharibəsinin veteranları xalqımızın fəxridir. Onların müharibə illərində göstərdiyi qəhrəmanlıqlar bu gün də böyük hörmətlə xatırlanır, həlak olan soydaşlarımızın xatırəsi ehtiramla yad olunur. Büyük Qələbənin qazanılmasından 75 il keçsə də, İkinci Dünya müharibəsində misilsiz şücaətlər göstərmiş xalqımızın xidmətləri heç vaxt öz əhəmiyyətini itirmir.

Qəhrəmanlar isə heç vaxt unudulmur. Ona görə ki, qəhrəmanlardan əmanət olaraq aldığımız, üzərində xoşbəxt və firavan yaşadığımız, bu gözəl yurdumuzu, dilimizi, mənəviyyatımızı qoruya bilmək, yaşatmaq və gələcək nəsillərə ötürmək bizim mənəvi borcumuzdur. İkinci Dünya müharibəsində şərəfli döyüş yolu keçən Azərbaycan övladlarının heç vaxt yaddaşlardan silinməyən qəhrəmanlıq və şücaəti gənc nəsil üçün əsl vətənpərvərlik nümunəsidir. Bu qələbənin qazanılmasında misilsiz xidmətlər göstərmiş, zəngin döyüş yolu keçmiş insanların həyatı gənclərə nümunədir. Onlar daim bizim qəlbimizdə yaşayacaqlar.

İSTİFADƏ OLUNAN ƏDƏBİYYAT

1.Səməd Vurğun " Seçilmiş əsərləri" II cild "Şərq-Qərb "- Bakı 2005, səh 74

2.M.C.Paşayev " İsrafil"- Uşaq və gənc Ədəbiyyat nəşriyyatı , Bakı 1942

3.Azərbaycan tarixi, VII cild, Bakı -Elm, 2008, səh 440

4."Odlu-alovlu illər" Masallı, 2007

5.İsrafil Məmmədov- https://az.wikipedia.org/wiki/İsrafil_Məmmədov

6.https://az.wikipedia.org/wiki/Böyük_Vətən_müharibəsi

7.İ.Z.İsmayılov "Azərbaycanlıların II Dünya müharibəsində iştirakı" - Bakı-2000, səh 31

ADİL MİSİRLİ

Adil Misirli (Adil Əli oğlu Əhmədov) 1956-ci ildə Ağcabədi rayonunun Salmanbəyli kəndində anadan olub. Moskva şəhərində M. Qorki adına Ədəbiyyat İnstitutunu bitirib. Dövrü mətbuatda müntəzəm çap olunur. Ağcabədidə çıxan "Aran" qəzetində çalışır.

DƏRDİ ÖZÜNDƏN BÖYÜK VƏTƏN

Biçilmiş göy otun,
Ağrı dolu
Göy üzü
Ağrıdır gözlərimi...

Dəndlər
Bütün rəngləri
Öyrətdi mənə.
Rənglərin də
Dərdim kimi
Bir
Rəngi olsaydı...

Məni
Qəbrə
Sartıb salacaq
Bu ağrı!
Qoymayacaq
Dərdini çekəm
Özgə dəndlərimin...

Dağ kefindən
Dağ olmadı.
Dağa çəkilən dağlar
Dağ etdi dağı.

Səni and verirəm
Məni

Sevdiyin sevgiyə
İnanma,
Səni sevdiyimə...

Yaddaşımdan çox
Yanağında
Qalıb izin.
Səni xatırlayanda
Qızarır,
Yanır üzüm...

Özümdən
Çox olmaq istədim.
Özümdən az oldum.
Özüm qədər
Ola bilmədim...

Qəribəymış
Bu dünyanın işi,
Bezdırərmış,
Sevən kişini
İncə qadın nəvazişi...

Payız
Çox çəkdi ki,
Ömrü uzana.
Qış
Ağardı saçlarını...

Qəm yiğnağıyam!
Sevincdən
Xəbərim yox.
Kədər, qüssə
Yeyir içimi.
Dərmanım yox,
Zəhərim yox!

Yaşamaqçın
Ömrün hamısını,
Kərtənkələ
Qurban verdi
Bədəninin yarısını...

Böyük Vətən,
Böyük Vətən!
Və bir də
Dərdi özündən
Böyük Vətən!

Tənha deyiləm,
Özümləyəm!

Sevinəndə
kədərlənirəm...
sevincimin az olan
qədərinə...

ARZU HEYDƏROVA

YAXŞI ADAM

(esse)

Yalnız bir insan sayını azaldacaq qədər sakit gələcək ölümün. Heç kimsəni kədərləndirməyəcək qədər səssiz olacaq. Varlığın kiməsə vacib deyildi, bilirdin, yoxluğun da titrəməyəcək kiminsə qəlbini. Darıxan biri olmayıacaq səndən ötrü. Bu dünayla vidalaşan tək gözlərin olacaq, Təkcə özünə söyləyə biləcəyin sözlərin olacaq. Artıq kimsənin görməyəcəyi, görmək istəmədiyi gözlərin. Bir də kimsənin dinləmək istəmədiyi sözlərin. Bax, bu qədər səssiz olacaq ölümün. Kimsənin qəlbini göynətməyəcək, bir damla göz yaşı axıt-

mayacaq qədər səssiz. Bir insan aza-lacaq sadəcə bu Yer üzündən. Heç kim hiss etməyəcək yoxluğun, Heç kim darıxmayacaq. Ölümünə göz yaşı axitmayan və kədərlənməyən insanların çiyində gedəcək tabutun... Və o insanlar anlamayacaqlar ki, dünyannı yükünü qəlbində daşıyan biridir son mənzilə yola saldıqları. Sənin tabutunu daşıyanlar sənin varlığını tanımadılar, Çünkü elə o adamlar varlığını tanıtmağa sənə imkan yaratmadılar. Ürəyində dəfn etdin gözəl niyyətlərini, heç vaxt gerçəkləşməyəcəyini bildiyin diləklərini...

Bu son gedişinlə məzara apardın ümidişlərini, Əbədiyyat adlı bir məzara kömdün arzularını. Bir insan ömrünü də beləcə bitirdi dünya, kimsənin anlamadığı və ya anlamaq istəmədiyi, kimsənin duymadığı bir insanın ömrünü. Sadəcə "bir insan ömrü bitdi" deyiləcək qədər səssiz olduğunu, yaxşı adam. Kimsəni üzməyəcək qədər, yalnız Yer üzündən bir insanın sayını azaldacaq qədər sakit və səssiz, Yaxşı adam.

BU BAHAR DA SƏNSİZ GƏLDİ, BIRDƏNƏM..

İstəyirəm kol dibində bitəm mən,
Uzaqlarda, qürbətlərdə itəm mən,
Sevuncimi kədərimə qatam mən,
Belə keçir bu ömür də anidən,
Bu bahar da sənsiz gəldi, birdənəm.

Dolmuş düzüm ağaciyam, sınırıam...
Sənsizlikdən sarı simi qırılan...
Sonasının gölü çoxdan quruyan
Yollarında tənha qalıb bitən mən,
Bu bahar da sənsiz gəldi, birdənəm.

Gözləyirəm dünyamıza dönəsən,
Bəlkə gəlib kədərimi böləsən?
Sənsizliyin yazılmamış günlərin
Ayrılığın kitabından siləsən...
Bu bahar da sənsiz gəldi, birdənəm.

Sənsiz donu açılmayıq qəlbimin,
Ağrıları çəkilməyir qəlbimin.
Naləsi heç tükənməyir qəlbimin,
Sənsizlikdən çox çəkirəm sitəm mən,
Bu bahar da sənsiz gəldi, birdənəm.

Dünyamızın sən adlı bir dərdi var,
Ayrılığın min ünvanda yurdu var,
Bəstəmizin kədər adlı bəndi var,
Nəğmələrin kəlməsi sən, sözü qəm,
Bu bahar da sənsiz gəldi, birdənəm.

SEVDİÇİYİM, SƏNSİZ DÜNYAM AĞLAYIR

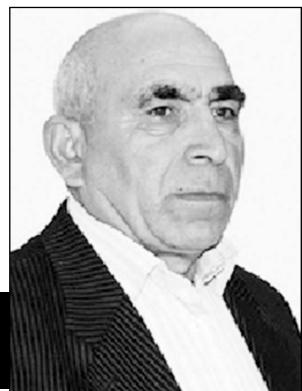
Sən gedəli qəm ələnib üzümə,
Sevinc, şadlıq görünmür heç gözümə,
Kəlməbaşı qatlırsan sözümə,
Xatırələr ürəyimi dağlayır,
Sevdiciyim, sənsiz dünyam ağlayır.

Bənövşətək boynubükük olmuşam,
Od-ocaqsız yanın ürək olmuşam,
Saralıbdır arzu, dilək... solmuşam,
Çiçeklər də sənsiz könül dağlayır,
Sevdiciyim, sənsiz dünyam ağlayır.

Güldən çələng toxuyuram qəbrinə,
Özüm də mat qalmışam bu səbrimə,
Mən yox, kaş ki, sən gələydin qəbrimə,
Məzar daşın da köksümü dağlayır,
Sevdiciyim, sənsiz dünyam ağlayır.

Həsrətindən neçə ürək dağlanıb,
Sevdiklərin qəm-qüssəyə bağlanıb,
Əşyaların yadigar tək saxlanıb,
Dünyamız da sənsiz qara bağlayır,
Sevdiciyim, sənsiz dünyam ağlayır.

Dünyamıza qayıtmagın vaxtıdır,
Gözüm nuru, harda qaldın, vaxt ötür.
Ölmüş, bitmiş bu nəşimi gəl götür,
Yaralı qəlb sənə matəm saxlayır,
Sevdiciyim, sənsiz dünyam ağlayır.

ƏLƏSGƏR TALIBOĞLU

Sair-publisist, AYB-nin üzvü, Məmməd Araz mükafatı laureati

"ŞƏRƏFLİ BİR ÖMÜR QOYUB O KƏNDDƏ..."

Vahid Tumaslı... Kimdir bu insan... Onu tanıydım mı?... Aramızda bir yaxınlıq olubдуму? Çox təəssüflər olsun ki, əlbəttə yox... Bəs onu hardan tanıyıram? Ürəklə deyə bilərəm ki, mən bu insanı hər şeydən öncə, yazıçı-publisist dostum Nazir Çerkəzoğlunun tərtib etdiyi "Vahid Tumaslı dünyası" və eyni zamanda, qələmə aldığı "Gözləyəsi kimim var?!" publisistik kitablarından tanımışam və sevmişəm. Kim olub Vahid Tumaslı? Savadlı müəllim, gözəl pedaqoq, istedadlı ziyalı, səmimi insan və üstəgəl qəlbi Vətən eşqilə çırpinan böyük dünyagörüşə malik söz adımı olan bir şair... Füsunkar təbiəti olan Cəbrayıl rayonunun Dağtumas kəndinin ilahi gözəllikləri qoynunda doğulan Vahid Tumasının (1955-2007) müəllimliyi, pedaqoqluğu haqqında tam, doğru-dürüst bir fikir söyləməkdə çətinlik çəksəm də, digər keyfiyyətləri haqqında çəkinmədən söz deyə bilərəm. Çünkü hər hansı bir şairi yaxından tanımaq üçün onun iç dünyasına baş vurmaq, şeirlərini oxumaq məncə yetərlidir, kifayətdir.

Mən də bir yazar, bir söz vurgunu, bir şeir pərəstişkarı kimi, onun şeirlərini sevə-sevə oxuduqca könül dünyasına səyahət etdikcə, qəlbinin dərinliklərinin dərinliyinə endikcə Vahid Tumasını bir az da artıq, daha da dərindən tanıdım. Təkcə tanıdım mı?.. Xeyr, həm də sevdim bir söz xırıdır, qələm adamı kimi...

*Sərt qayalar dayanıbdı üz-üzə,
Şəlalələr zirvələrdən asılıb.
Göy üzündə gürşad tutub buludlar,
Qorxusundan sular daşa qıslıb.*

*Göy gurlayıır, yoxsa yerə əl çalır,
Qulağında uğuldayan cəngidi.
Sellər çıxbı dərələrdə savaşa,
Düzə çatdı, nəfəsim də təngidi.*

Vahid Tumaslı doğulduğu Cəbrayıl rayonunun və beşiyində uyuduğu Dağtumas kəndinin təbiətinə - dağlarına, dərələrinə, bulaqlarına, çaylarına vurğun kəsilən bir insan olub və şeirlərində də bir şair kimi, öz hissələrini və duyğularını sevə-sevə vəsf edir.

*Zümzüməli bulaqların
Nəğməsilə boy atmışam.
Səhər-səhər qartalları
Zirvələrdən oyatmışam.*

*Düzlərindən yovşan ətri,
Dağlarından güc almişam.
Bu torpağın qüdrətiylə
Boy atmışam, ucalmışam.*

Şair qardaşının qoynunda doğulduğu, böyüdüyü təbiəti, bu təbiətin gözəlliklərini böyük bir sevgi ilə əks etdirməsi, bu təbiətdən ilham alması necə də doğaldır. Axı Vahid Tumaslı uşaqlıq və gənclik illərində o dağları, dərələri gəzə-gəzə, o

buz bulaqların sularını bir ana südü kimi əmə-əmə paklaşmış, durulaşmış və bu paklığın, bu du-ruluğun boyasını da şeirlərində verə bilmışdır.

*Göz oxşayan bir gözəlsən,
Dünyaya əzəl, sən əzəlsən?..
Gözəllikdə gözə gəlsən,
Üzərriyin saxlar səni,
Dağlar səni, dağlar səni.*

Ətəyində quzu otardığı, sürü qovaladığı Tumas dağına olan ülvi sevgisini, pərəstişini Vahid müəllim şeirlərində dönə-dönə verir və bu dağın poetik obrazını gözlərimiz önündə ustalıqla yara-da bilir.

*Yanağından damla-damla süzüldüm,
Ətəyində selə döndüm dağların.*

Bu şairin şeir dünyasına bir qəvvas kimi baş-vurduqca onun dilinin həzinliyi, şirinliyi gözləri-mizin önündə əlvan boyalarla öz əksini tapır.

*Sevgilim baxışın gülsün gül kimi,
Gələndə nə cehiz, nə paltar gətir.
Müjdəylə qayidan qaranquş kimi,
Bənövşə qoxulu ilk bahar gətir.*

*Yenə çıçək açıb alça, iydə, nar,
Yenə qatar-qatar gəlir durnalar.
Düzə nəğmə qoşar dalğalı sular,
Lalələr dönübdür közə, hardasan?..*

Vahid Tumasının hansı şeirinə nəzər yetirsən, incələşən arada yeni bir ab-hava, yeni nəfəs du-yursan və bununla da könlünü yerindən oynada, ruhunu doyura bilirsən.

*Hər ötənə şeir yazan, a şair,
Ala gözə, al yanağa, telə yaz.
Danışanda bal süzülən dodağa,
Hər kəlməyə şəkər qatan dilə yaz.*

*Sinə dəniz, Vahid naşı, üz görüm,
Üzü qoysa, üzün üstə, üz görüm.
Belə işvə, belə qəmzə, naz görüm,
Canım alan beli incəbelə yaz.*

Bu yazar qardaşım "Qoymadılar" şeirində isə tamamilə ayrı bir mövzuya müraciət edir, yaradıcılıq yolunun daşlı-kəsəkli dövründə onun qarşısına çəpər çəkmək istəyənlərə qarşı üsyan edir.

*Ömrümün yaz vaxtı, kefin saz vaxtı,
O nazlı ceyranın hələ qız vaxtı,
Bu əyri dönyanın, qardaş, düz vaxtı,
Məni qoymadılar şair olmağa.*

*Oğlağa, quzuya yolladı dədəm,
Arxamca əlini yellədi dədəm,
Dalımcə selbə də tulladı dədəm,
Məni qoymadılar şair olmağa.*

Allah sənə qəni-qəni rəhmət eyləsin, ay us-tad! Bu hər bir yazarın yaşadığı ağrı-acıdı... Bunu hənsi yaşda oluruqsa-olaq, yenə də yaşamaqdakyıq. Müstəqillik dövründə, qonarar olmadığı bir dövrdə isə bu ağrıları şair və yazıçılarımız daha çox yaşamaqdadır.

Şair olmağa qoymadıqları şair isə baxın, gö-rün, sözə necə qiymət verir.

*Sair var, kitabı ölüm üstədi,
Sair var, misrası dən-dən göyərir.
Sair var, qələmi, sözü xəstədi,
Sair var, kədəri dönyanı əyir.*

Vahid Tumaslı hələ tələbəlik illərindən, yara-dıcılığının ilkin çağlarından başlamış son nəfəsi-nə qədər şeirləri ilə könülləri fəth edə, ovsunla-ya bilmışdır ki, bu da onun poeziyaya verdiyi də-yərin yüksəkliyindən soraq verir.

*Heyf keçən ömrümüzdən,
Yalan imiş, yalan imiş.
Sevgimizdən həsrət bizə
Qalan imiş, qalan imiş...*

Şair şeirlərində dönyanın ağrılarını, acılarını hər rəngi, çaları ilə birgə dilə gətirməklə, qələ-mə almaqla bərabər, həyat haqqında, dünya haqqında fəlsəfi fikirlərini, düşüncələrini əks etdir-məyi unutmur.

*Kiminə axşamdu, kiminə səhər,
Kiminə şəkərdi, kiminə zəhər.
Kiminə palandı, kiminə yəhər,
Neçə min ildir ki, dünya yol gedir.*

*Əvvəli bilinmir, sonu bilinmir,
Yöndəmi bilinmir, yönü bilinmir.
Uzunu bilinmir, eni bilinmir,
Neçə min ildir ki, dünya yol gedir.*

*İsməti, abırı, həyasi - belə...
Urvası, xəmiri, mayası - belə...
Ona inananın anası - belə...
Neçə min ildir ki, dünya yol gedir.*

V.Tumasının yaradıcılığını iki dövrə bölmək olar: 90-cı ilə qədərki dövr və 90-cı ildən sonra - kiki dövr. Əgər onun yaradıcılığının birinci dövründə ruhən Mikayıł Müşfiqə, Nüsret Kəsəmənliyə yaxınlaşdırılmışsa, yaradıcılığının ikinci dövründə isə ustad xalq şairimiz Xəlil Rza Ulutürkün üsyankar nəfəsi, hayqırtısı duyulur. Şair qələmini süngüyə çevirərək əksər yazarlarımız kimi qarşı düşmənə qarşı mübarizəyə başlayır.

*Kürsülərə sinə gərib bağiranlar,
Bu milləti həmrəyliyə çağırınlar.
Çağır gəlsin igidləri dəstə-dəstə,
Qılinc çəkib, hücum edək düşmən üstə.
Azadlıq, ya da ölüm - son nəfəsdi,
Məhlə-məhlə, tayfa-tayfa
parçalandıq daha bəsdi...*

O, bir vəndaş - şair kimi milli ruha köklənir. Keçmiş sovetlər birliliyinin Azərbaycanın başına gətirdiyi acınacaqlı oyunlara qarşı xalqı səfərbər olmağa səsləyir. Bir şair, bir ziyanlı, bir vətandaş kimi xalqın nicatını Xalq hərəkatında görür. Qədim Azərbaycan torpaqlarından - Goyçədən, Dərələyəzdən, Vedibasardan, Zəngəzurdan, İrəvandan Vətən övladlarının erməni vandalları tərəfindən qovulması, Qarabağın başına gətirilən oyunlar, Xocalı faciəsi şairin qəlbində dərin yara buraxır.

*Şəhid qanı al bayraqım,
Sinəm üstə çarpaz dağım.
Yaralıdı Qarabağım,
Ağlama, anam, ağlama!*

Xocalı qətliyamından sonra qısa bir zaman ərzində Şuşanın və Laçının erməni qəsbkarları tərəfindən işğali şairin qəlbindəki yaraları daha da dərinləşdirir, fəryadını göylərə yüksəldir.

*Suşa tək alınan qalası qaldı,
Girov məzarlarda balası qaldı.
Deməyə yarımcıq laylası qaldı,
Anamı təsəlli ovutmur daha.*

Kəlbəcər rayonunun da çox keçmədən ermənilər tərəfindən işğalı onun dərdlərinin üstünə bir dərd də qoyur. Qaysaq bağlamayan yaralarının göynərtilərini bir az da dərinləşdirir.

*Talanıbdı Kəlbəcəri, Goyçəsi,
Kəsilibdi çoban səsi, ney səsi.
Boynubükük bənövşəsi, laləsi,
Quruyub gözünün yaşı dağların.*

Qələbənin astanasında - Xankəndinin doqquz kilometrliyində dayanan qoşunlarımıızın uğurları şairi nə qədər sevindirirdisə, ruhunu göylərdə uçururdusa, daxildəki hakimiyyət çəkişmələrinin nəticəsində bir neçə ayda altı rayonun - sakini olduğu Cəbrayıl rayonunun da yağıya verilməsi və doğma yurd-yuvalarından didərgin düşmələri şairin həyatını, iç dünyasını tamamilə alt-üst etmiş oldu. Bu faciələr - bir milyon insanın doğulduqları dədə-baba torpaqlarından qaçqın və didərgin düşməsi təbii ki, bütün yaradıcı adamlar kimi onun da yaradıcılığına təsirsiz ötüşmədi.

*Koroğlu duq, Babək idik - ər idik,
Mehdi idik, Həzi idik - nər idik.
Zaman keçdi zərrə-zərrə əridik,
Allah, mənə bundan sonra ölüm ver.*

Torpaq tökümləri, yurd itkiləri, həyatındaki ağrı-acılar Vahid Tumaslı poeziyasında həsrət, nisgil notlarını qabardır, öné çekir. Didərgin bir şairin - qəlbi Vətən sevgisi ilə yoğrulmuş bir ziyanının yaradıcılığında bu elə belə də olmalı idi.

*Ruzisin torpaqdan qazanan, babam,
Yaşayır nisgilli, qəmli bir ömür.
Yada baş əyməyən Babəkin oğlu
İndi yadellidən sədəqə umur.*

Həyatının bu ağrılı-acılı kəsimində şair yaradıcılığında ən mühüm yol oynayan "Gözləyəsi kimim var" şeirini yazar. Bu şeir ədəbi aləmdə böyük əks-səda doğurur.

*Gedənim gedibdi, gələnim yoxdu,
Ağlayanı yoxdu, gülənim yoxdu.
Dərdimi, qəmimi bölənim yoxdu,
Bir də bu qapıya gəlmə, Sağsağan.*

*Daha nənəm yoxdu sənə söz deyə,
Daha dədəm yoxdu mənə söz deyə.
Sən Allah, sözünü get de özgəyə,
Bir də bu qapıya gəlmə, Sağsağan.*

*Elim yox, elimdən xəbər verəsən,
Kəndim yox, ölümdən xəbər verəsən.
Əlimdən, Vəlimdən xəbər verəsən,
Bir də bu qapıya gəlmə, Sağsağan.*

*...Ağıllı başlarda baş da dəyişib,
Quru da dəyişib, yaş da dəyişib.
İnsan da dəyişib, quş da dəyişib,
Bir də bu qapıya gəlmə, Sağsağan.*

*...Oğlu itkin düşən, ölü, qalan var,
Boğaza yiğibdi məni yalanlar.
Yazışsan, bəlkə də, körpə balan var,
Bir də bu qapıya gəlmə, Sağsağan.*

Səkkiz bənddən ibarət olan bu şeirin cəmi beş bəndini burada verəsi oldum. Qardaşı Vaqifin təxmininə görə bu şeir Vahid Tumaslının ömrünün son dövrlərində yazılıb, hətta belə deyirlər ki, bu şeir şairin, bəlkə də, ən sonuncu şeirlərindəndir. O qacqın-köçkün həyatının, Cəbrayıl işgal olunduqdan sonra didərginlik dünyasının ağrısını-acısını, ahını-naləsini, qəhrini-qəhərini, dərd dolu bəhərini iztirablarını bu şeirində daha dolğun şəkildə poetik bir dillə ifadə edib. Məhz ona görə də bu şeir "xalqın didərgin kəsiminin elegiyasına" - ağısına çevrildi. Bu səbəbdən də Vaqif Mehdi, Lələ Tuğlu, Malik Əhmədoğlu (AYB-nin üzvü), Yaqub Çıraq - Əli Tumaslı, Əjdər Yunus Rza (AYB-nin üzvü), Məmməd Əli, Aydin Məhərrəmov, Xürrəm Qafarlı (AYB-nin üzvü) kimi şair qardaşlarımız bu şeirə nəzirələr yazıblar. Adlarını qeyd etdiyim şairlərin bu mövzuya müraciət etmələrindən belə qənaətə gəlirik ki, V.Tumaslı demək onların da yarasının qaysağını qoparıb.

*"Elə zənn etmə ki, yolun azıbdır,
Yazan taleyini belə yazıbdır.
Sən Allah, xatrınə dəymə yaziqdır,
Bir də qapınıza gəlsə Sağsağan*

*...Onun nə günahı - verər hər xəbər,
Gah şirin, gah acı, xeyir - şər xəbər...
Bir gün Vaqifdən də gətirər xəbər-
Bir də qapınıza gəlsə Sağsağan".
Vaqif Mehdi.*

*"Qədər - qismət vaxtdan gələr,
Duyan olmaz yoxdan gələr.
Gələn bəla haqdan gələr,
Sağsağanın nə günahı!"
Aydın Məhərrəmov*

*"Sağsağan qapından gedəndən bəri,
Qarğalar bəd xəbər gətirir, qardaş!
Mən necə yalvarım, qaytarım geri,
Hər günüüm bir oğul itirir, qardaş!
Qarğalar bəd xəbər gətirir, qardaş!"
Əjdər Yunus Rza.*

"Gözləyəsi kimim var" şeiri əvəzsiz bir poetik nümunə olduğu üçün bu şeirə yazılan nəzirələr də həzin və kövrək duyguların çox çalarlı rənglərinin əlvan palitrasını xatırladır. Cox təəssüf ki, nəzirələrin yalnız bir neçəsindən nümunə gətirə bildim. Məncə, bu şeir haqqında ən dolğun fikri isə yaziçi - publisist dostum Nazir Çerkəzoğlu deyib: "Gəlin etiraf edək ki, əxlaqi-estetik, ideaməzmun, forma-sənətkarlıq baxımından "Gözləyəsi kimim var" şeiri Azərbaycan ədəbi mühitin-də bir yenilik, bir ədəbi hadisə oldu".

Dostlarının zarafatla "əyalət şairi" adlandırıqları Vahid Tumaslı sağlığında heç bir kitabı işıq üzü görməsə də, sözün həqiqi mənasında şair idi, özü də təpədən dırnağa...

*Mənim dəndlərimə təsəlli vermə,
Nə sığal götürər, nə də ki, tumar.
Gözümdə göllənən kədərim-qəmim,
Bu kərpic evimə yağış tək damar.*

Dostu şair Mirzə Mirimli bir qış günü ərkələ ona belə bir sual verir: "Ədə, hanı sənin başının papağı?" O isə içdən gələn belə bir cavab verir: "Mənim papağım orda (yəni Cəbrayılda), Dağtumasda qalıb..."

*Şərəfli bir ömür qoyub o yurdda,
Şərəfsiz bir ömür götürüb gəldim.
Elə özüm boyda, özüm biçimdə,
O kənddə bir qəbir itirib gəldim.*

Şair Hidayət Səfərlinin dili ilə desək, "Sən sözün Məcnunu, söz sənə Leyli" olan Vahid Tumaslı günlərin bir günü "Vətənsiz bu ömür heçdi" deyib, bunca əzablara dözməyərək "Eli yandırı-yandırı"

*Dünya namərd dünyasıdı ,
Sür atını, atam oğlu. - deyə-deyə qəflətən atını sürüb gedir, ordan-burdan, onun-bunun ağızında, yaddaşında ilişib qalan şeirlərini bizə miras buraxaraq...*

V.Tumaslının hansısa bir şeiri, bir bəndi, bir misrası poeziya sevərlərin qəlbində yaşayırsa, demək ki, Vahid ölməmişdir, Vahid də yaşayır...

7-10 aprel 2020-ci il.

İLTİMAS SƏMİMİ

BU GÖRÜŞ

Bu görüş könlümə bir sevinc kimi,
Sinəmdə həsrəti söküb dağdıdı.
Sevincli anlarım, xoşbəxt anlarım,
Ümidsiz qəlbimdə ümid oyatdı.

Bu görüş ömrümün səadətidir,
Əritdi gözümdən bu intizarı.
Heç belə üzəyim sevinməmişdi,
Ay kimi nur saçdın yoluma, barı.

Bu görüş چevirdi xatirələrə,
Daha darıxmaram qəm məndən uzaq.
Ömrümün baharı, ömrümün yazı,
Üzəyim səninlə sevinər, ancaq.

Əzizim, bu qədər sevinməmişdim,
Mənə bağışladın bu kainatı.
Bu görüş səadət, bu görüş sevinc,
Bu görüş ömrümə ömür caladı...

25.05.2020

DON VURUR

Darixma, çəkilər qara buludlar,
Yenə yaz günəşi isidər səni.
Darixma, həsrətin ömrü bitəcək,
Arzular tər çıçək, ümidlər yeni.

Cahan, arzularla çırpinan ürək,
Qoynunda hər zaman xeyallar qurur.
Cahan, yalqızların nə çoxmuş sənin,
Kimi yay bürküüsü, kimi don vurur.

29.04.2020

ARZULAR

Hələ çox darıxarlar
Yollar uzun, küçələr dar,
Qapılar qıflı,
Yağış da kəsilmir.
Dostlarından uzaq düşmüş,
Özünü tənha sanan
İçi köz-köz yanan.
Məmləkətin ən soyuq yerində
Bir kimsəsiz bürünüb həsrətinə.
Bir az qəlbinin döyüntüsündən,
Bir az da arxasınca yüyürən
Kölgəsindən hürkür.
Bu da uzun yollar,
Dar küçələrdə qırırlan son ümidi.
Daşa چevirən səslər,
Xəzana dönən yuxular,
Külü göylərə sovrulan arzular.

15.04.2020

BİR DƏ İTİRDİKLƏRİM

Qoynuna sığındığım arzular,
Ürəyimə təsəllidir.
Hələ açılmayan səhərlər,
Uğurlu, uğursuz sabahlar.
Buludsuz göy üzü,
Yaz havası.
Səssiz-səmirsiz ötüşən vaxt,
İçimdəki sükut.
Bir də itirdiklərim.

01.05.2020

SƏNİ DÜŞÜNDÜRÜRMÜ?

Bir tənhanın
Arxanca ümidsiz baxışları,
Darıxan ürəyi,
Ürəyində son arzusu da
Güzgü-güzgü qırılır.
Yenə səssiz-səmirsiz,
Yüyürsə də çata bilməz.
Heç nəyə ümid yoxmuş.
Üzünü isladan göz yaşları
Ayrılıq qoxuyan
Payız yağışı kimi.
İçində firtinalar,
Təsəllisi olmayan
Bir tənhanın acı taleyi
Səni düşündürürmü?
19.04.2020

NAKAMLAR BİLƏR

Göz yaşlarından sənə
Daha yaxın,
Daha əziz nə var.
Damla-damla
Ovcuna süzlən
Təsəlli məktubudur.
Üzünə alın yazını
Oxulan hələ döymədiyin qapı,
Adlamadığın yoldur.
Bu sükut
Sən düşündüyün sükut deyil.
Bunu ciyinlərdə yol gedən,
Bir qarış torpağın
Yuxusunu qarışdırın,
Dostları hönkür-hönkür ağladan
Nakamlar bilər.
02.05.2020

UGURSUZ TALE

Bu da boyuna biçilən
Uğursuz tale.
İçini göynədən,
Gerçəkləşməyən arzular,
Bir az da ümidsizlik.
Yağışın piçiltisi
Qəlbinə ən böyük təsəlli dir.

Bürün gecənin qaranlığına,
Göz yaşların
Payız qoxuyur.
Səni bir kimsə anlamaz
Sən doğmalara
Yad olduğun kimi,
Doğmalar da sənə yaddır.
Bu da boyuna biçilən
Uğursuz tale...

05.05.2020

BİR DƏ GÖZ YAŞLARIMIZ

Güvənmə bir kimsəyə
Saxta təbəssümlər,
Yalan vədlər.
Bir az da xəyal kimidir.
Bizi aldadən,
Yalançıların yalanlarıdır.
Hər şey bitmiş kimi,
İçimizdə intihar qoxuyan arzular,
Qurd-qurd ulayan ağrılar,
Bir də göz yaşlarımız.
05.05.2020

SEVİNÇİ OLMAZ

Kölgəsiz xatirəsən,
Ayaq səslərini
Bir kimsə eşitmər.
Geriyə dönməyə dəyməz,
Gəldiyin dar küçələrdə
Tənhaların göz yaşları
İlan-ilan sürünnür.
İntihar qoxuyan piçiltilar,
Ümidsiz əllər,
Yolcusuz yollar.
Bəlkə, bu alın yazı
Qurd -qurd ulayan ağrılardır.
Səni sükut sevmir,
Göz yaşların sənin necə
Talesiz olduğundan danışır.
Nə bir dostun,
Nə bir doğman tapılar.
Taleyin ümidiñə yaşayanların
Sevinci olmaz.
02.05.2020

HİCRAN QORXUSU

Hələ payızın küləyinə,
Qişın sazağına
Alışmamışdın.
Bahar ətirli
Tale yolları,
Buludsuz səma,
Dilindən düşməyən
"səadət" kəlməsi,
Xəyalında mən.
Bir də hər gün
görüşdürüümüz,
Dəniz kənarı.
Sükut,
Tənhaların sevmədiyi
Səssiz-səmirsiz
Uzun gecələr.
Ayrılıq xofu,
Hicran qorxusu.
01.05.2020

NƏ DƏ DANIŞMAĞA BİR KİMSƏSİ VAR

Aynada gördüyüüm
O kimdirə
Mənə tanış deyil,
Xatırlaya bilmirəm.
Nə vaxt
Üz-üzə gəlməyimiz
Yadına düşmür.
Gözündə bir yiğin xatirələr,
Üzündə bir ovuc qəm...
Dodağında həsrət kəlməsi.
Nəfəsi
Bir az da aynanı tərlədir.
Darıxır,
Elə bil ovcundan
Alın yazısı düşüb qırılmış
Nə getməyə bir yeri,
Nə də danışmağa bir kimsəsi var.
27.04.2020

XƏYAL ZEYNAL

POEZİYA ÇƏLƏNGİ

Tövşüyürəm qanın, tərin içində,
Çörək çıxmır bunca şərin içindən,
Başım itib fikirlərin içində,
Hər fikirdə neçə-neçə baş yatıb.

Ömrüm bitib bu səbirdə, dözümdə,
Səbir yanıb, dözüm bişib közümdə,
Hər bir dərdin izi olan gözümdə
Damlal-damla buz bağlamış yaşı yatıb.

Od püskürüb, qəm saçırıam dinəndə,
Gün görmürəm bu kədərdən, bu qəmdən,
Dünya boyda ürək vardı sinəmdə,
İndi isə dünya boyda daş yatıb.

09.05.2020

Bir gözəlin ürəyinə girmişəm,
Damarları qana həsrət qalıbdır.
Sixıntıdan, dərd çəkməkdən üzülən
Cansız cismi cana həsrət qalıbdır.

Bir gözəlin ürəyinə girmişəm,
Hər tərəfdə fikir üzür, dərd üzür.
Əli, qolu məni alıb cənginə,
Bu nə tamah, niyə belə sərt üzür?

Bir gözəlin ürəyinə girmişəm,
Zülmət çöküb döngəsinə, tininə.
Ağrısını, acısını duyuram,
Haqq verirəm qəzəbinə, kininə.

Bir gözəlin ürəyinə girmişəm,
Ürəyimdən qan qatıram qanına.
Qədəh-qədəh dərdlərini içirəm
Sağlığına, şərəfinə, şanına.

Bir gözəlin ürəyinə girmişəm,
Təkliyimi unutdurub o mənə.
Dərdi, qəmi yavaş-yavaş azalır,
Mən qəminə sarılıram, o mənə.

Bir gözəlin ürəyinə girmişəm,
Sağı, solu qopardılmış yaradır.
Mən yaralı ürəklərə məlhəməm,
Bundan sonra mənim evim buradır.

Mart, 2020

Dünyadan gileyli qəmgın rəssamam,
Özümü çəkəndə səfil çəkirəm.
Güzgüdə bu susqun halıma baxıb,
Nə ağız çəkirəm, nə dil çəkirəm.

Yurdumu düşünüb, bir ah çəkirəm,
Qaralmış üzümə duvaq çəkirəm,
Çəkəndə kül olmuş ocaq çəkirəm,
Nə çəmən çəkirəm nə gül çəkirəm.

Fikir dənizində itib, azıram,
Ölən arzulara məzar qazıram,
Dərdimdən, qəmimdən şe'r yazıram,
Hər şe'rən içində şəkil çəkirəm.

2018

Qüssəsiz, kədərsiz yer axtarıram,
Qəlbimdə çoxalan arzularıma.
Beynimdə anbaan yer dəyişərək,
Toplanıb, çıxılan arzularıma.

Bezmişəm zamanın pis gərdişindən,
Rəzil əməlindən, qəddar işindən,
Sərdabə tikirəm, qəmin dişində
Didilib, dağılan arzularıma.

Hər gecə yuxuda sayıqlayıram..
Ümid kündələyib, arzu yayıram,
Allahdan diriliş arzulayıram,
Doğulub, boğulan arzularıma.

19.04.2020

İstəyirsən biləsən ki, necəyəm?
Gir içimə, qarış-qarış gəz məni!
Sevinc tapsan sənin olsun, tapmasan,
Gey dərdimi ayağına, əz məni!

Bu vətənə gül deyiləm, qanqalam,
Hey irəli can atsam da, çox dalam,
Otuz illik çözülməmiş misalam,
Bacarısan vərəq götür, çöz məni!

Bas qələmi ürəyimin başına,
Qan fişqırsın üzüyünün qaşına,
Bu vətənin çinqılına, daşına,
Torpağına, qayasına çiz məni!

Bu sürgündə, qəriblikdə can qalar?
Tutuşmaz ey bir-birinə parçalar.
Bıçaq götür, tikələrə parçala,
Ac itlərin qabağına düz məni!

Gəl, ay gülüm, daha da çox yorma, gəl,
Silah götür, neyçün-nədən sorma, gəl,
Çox sizlatma, çox yalvartma, durma, gəl,
Vicdanımın cynağından üz məni!

Ürəyimiz cızıq-cızıq,
Taleyimiz yazıq-yazıq,
Yazmır qələm, susub yazıq,
Yazılmamış yer qalıb ki?!

Bu yurd mənə gölmir tanış,
Daş üstündə daş qalmamış...
Oyulmamış, çapılmamış,
Qazılmamış yer qalıb ki?!

Sinəm dağlı bu vətəndə,
Yolum bağlı bu vətəndə,
Yad tapdaqlı bu vətəndə
Basılmamış yer qalıb ki?!

Başım daşlı, üzüm şıram,
Doğulandan lalam, karam,
Nə söz desəm günahkaram,
Yozulmamış yer qalıb ki?!

Aparıb ey qəm huşumu,
Həm ömrümü, həm başımı,
Hardan asım göz yaşımi,
Asılmamış yer qalıb ki?!

Uzanmışam..
Ürəyimin istisini qış aparır.
Ya dərd məni qucaqlayır,
Ya da gəlib, huş aparır.

Bu cür gərdiş məni yorur,
Gələn vurur, gedən vurur,
Çölümü şaxta qovurur,
İçimi qurd-quş aparır.

Torpaq altı dərd karvanı,
Torpaq üstü insan qanı,
Qismət-qədər az insanı
Xoş gətirib, xoş aparır!

Dərddən dağ var bu vətəndə,
Düşür nə tora, nə bəndə,
Hər çapmağa gedən bəndə
Özü boyda daş aparır.

Yad daşlayıb yaddaşımı,
Tapammıram başdaşımı,
Hara aparım başımı?
Dünya özü baş aparır.

HİKMƏT MƏLİKZADƏ,
Azərbaycan Yazarı Birliyinin üzvü, Prezident təqaüdçüsü

"QƏM YAĞIŞI" NİN VİDA SOYUĞU

(*Xalıq Azadinin romanı haqqında qeydlər*)

Əslində, romançılıq da ədəbi tədqiqat işidir. Bunu bir ehtimal sanmayaq, çünki nəsrin ədəbi situasiyaları (geniş anlamda) bir roman xisləti yaradır və bu rakurs öz miqyaslarını əhatəli baxış bucaqları vasitəsilə xarakterizə edir. Doğrudan da, romançılıq təkcə bədii xarakteri ilə deyil, həm də ictimai zərurəti ilə ehtiva olunur. İstedadlı qələm sahibi Xalıq Azadinin romana, ümumiyyətlə, nəsrə münasibətindəki qabarıq aspektləri də bu zəruretin bir səciyyəsi kimi mənalandırmaq olar. Açıgı, onun 2020-ci il tarixdə fitrətli yazar Əli bəy Azərinin redaktorluğu ilə "Zəngəzurda çap evi" nəşriyyatında işıq üzü görmüş "Qəm yağışı" (nəsr) kitabı da bu xarakterə zəruri əsas verir. Bəri başdan deyək ki, duyğusal tərənnümlə başlayan, pünhan məcralarda təlatümə uğrayan və sonra da bir anın içində daşlaşan məhəbbətə ithaf kimi səciyyələnən bu kitab müasir baxışlıdır, burada zəruri-effektiv və ədəbi məna ürəkyaxıcıdır, hadisələr oxucuda isti könül çırpıntıları yaradır, müəllif əsər boyu ictimai zərurətlərə (öz şəxsi fonunda) bir təsnifat verir, əsas da səmimi-konkret fiqirlərin kompozisiya və bədii-ictimai məğzini maraqlı statuslar kimi təqdim edir.

Bir özbək qızının bir azərbaycanlı oğlanla pünhan çevrələrdə qurduğu və qısa zamanda

qəm yağışına çevrilən sevda yanğıları müəllifin təhkiyəvi zəmini olsa da, mövcud ədəbi reallıq tamamilə başqa münasibətlərdən qaynaqlanır: o mənada ki, yeniyetməlik və gənclik hüdudlarında çırpınan, ikitərəfli milli dəyərlərə aludə paradox yaradan İnqa və Azadın könül xoşluğu (bəlkə də) içlərində qəfil kükrəyən ötəri hissdir, fəqət zaman komponenti bu hissin qaynar bir sevgi olduğuna dəlalət edir və oxucu olaraq müəllifi saran odun-atəşin kövrək çinqılarna baxış ötürür.

Bir növ, fəlsəfi-modern əhatə cızan "Qəm yağışı"nda mətn özündərk yaradır, mövzu bitkin məntiqlidir, müəllifin fikirtəqdirmə dürüstüyü həyat abaxışın sivil tərzləri kimi xarakterizə edir. Lakin fərdi mülahizədəki pessimistik ovqata bir qədər əks təsir bağışlayır. Bu da şübhəsiz, müəllifin (ictimai ampulada) modern çək-çevirə məruz qalmasından irəli gəlir. Çünkü buradakı məhəbbət də, o məhəbbətə müntəzir surətlər də (başqa əsərlərdəki kimi) eyni və oxşardır, fərqli olan xoşovqat zaman uçqununda fövqəl izdivaclara eyhamlı eniş etməkdir. Və səmimi deyək, müəllifin ədəbi ismarıcı vahiməlidir, qorxulu hislər yaradır. O mənada ki, "Qəm yağışı"nda məhəbbət bir kodeks olaraq təlatümlü həyat zərurətidir, müəllif eşqanə

nüansları (nəticə etibarilə) bir kod altında sistəmləşdirib.

Romanı duyğusal edən təkcə sevgi hücrələri deyil, həm də milli duyğulardır. İnqanın da, Azadın da aludə olduqları məhəbbət onları (dərhal) təsir altına almir, əksinə, bu isti baxışlar ruhsal quruluşludur deyə, baş obrazlar vətən proseslərini sevgidən irəlidə görür, bu səmi-miyyətə sanki bir büst qoyurlar. Elə əsər boyu duyğusallığın ictimai-ədəbi təsir miqyaslarını böyüyən və artan həddə gətirən də məhz bu mənalardır.

"Qəm yağışı"nda milli heysiyyətə ünvan verən dramatik zərurətlər çoxluq təşkil edir. Baş obrazlardakı cürət, mübarizə məğzləri qabarıqdır, ən başlıcası, hər iki tərəf üçün (dediyimiz kimi) Vətən obrazı daha müfəssəldir.

Müəllif (belə deyək) əsər boyu sevgini fərqli xarakterizə edir; sovet dövrünün sevda çıñqları ilə müasirliyin gətirdiyi çilpaq sevgilərə yerlə-göy uzaqlığında fərq qoyur, elə İnqa və Azadın çaballadığı nakam məhəbbəti də məhz bu paklıqda cillayır. Təəssüf ki, sonradan bu saf sevgini vahimə dolu anların yaradacağı dəhşətlər müşayiət edir, ar-dınca da hər iki obraz nakam acılarının içində bir səcdəlik haqqı tapır.

"Qəm yağışı"nda adı hislərin məhəbbət qəlibində kükrəməsi - təcəllası mistik-ictimai səciyyə kəsb etsə də, ruhsallıq epik məğzi romançılıq qatlarına yüksəldir, müəllif sanki oxusunu əzabin dadına baxmaq şərəfinə nail edir, fəlsəfi ovqat yaradır. Maraqlıdır ki, bu ədəbi kreativlik təkcə İnqa və Azadın durğun baxışlarında məna vermir, həm də müəllifi bu fövqəl zəru-rətə (ciddi) sövq edir.

Qeyd etdiyimiz kimi, romanda əvvəlki illə-

rin ənənəvi ovqatları, insan-mühit və tale seyrçiliyi də diqqətdən kənardə deyil. Sosial qayə, ictimai həssaslıq və bu zəmində ehtiva edən həyat reallığı da oxucunu düşündürən əsas ədəbi elementlərdir. Bəlli ki, müəllif bu prosesdə fəal tərəfdir, əsas etibarilə ruhi istismarı qətiyyətlə pisləyir, etinasızlıq və diqqətsizlik hallarını xeyirxahlıqla tənqid edir.

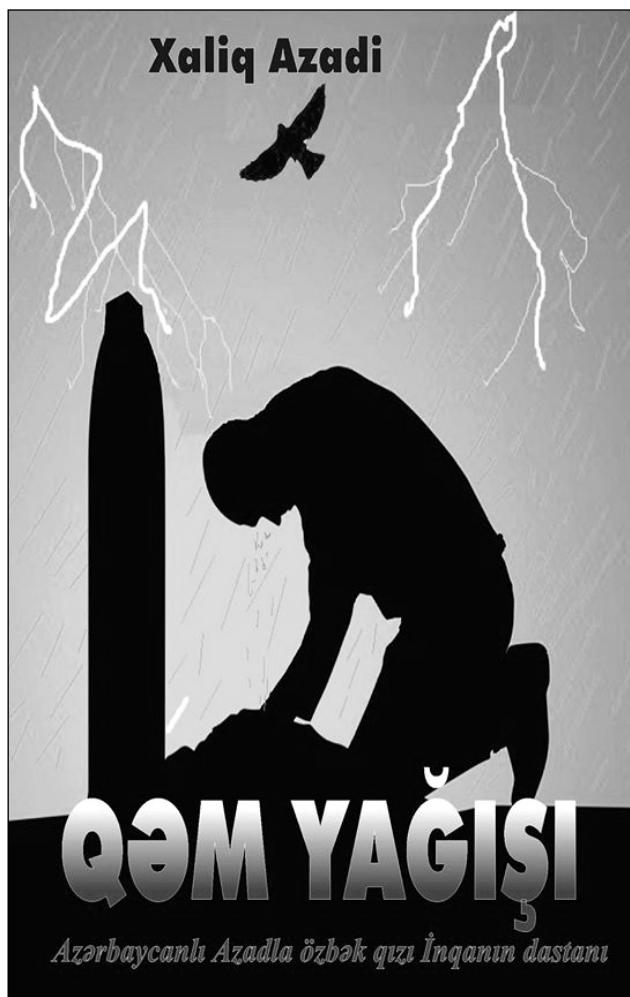
Bu rakursda romanda iç titrədən son səhnəni təqdim edək:

"İlk əvvəl kiçik damcılardan başlayan yağış aramsız və gur yağan leysana çəvrilmişdi. Azad gözətçinin daxmasının divarına söykənərək İnqanın yatdığı yerə zilləmişdi gözünü. Bir dən düşündü ki, doğrudan da bu yağış indi boşbosuna yağımr. Bu lesanı yağıdaran İnqanın ruhudur. Nakam arzuların çağırışıdır. İnqa istəmir ki, Azad tez vidalaşıb getsin. Tək qalacağını bilir..."

Bu epik parçada vida çığırtısı var. Müəllifi labirintə salan hislər onu ərzinə çatmaq istədiyi fikrin mahiyyətini tapmağa sövq edir. Və sonra da bu kodeks daha mürəkkəb əhatəli olur: oxucu da, müəllif də, elə baş obrazları nakam hückrədə sixan epik təlatüm

də çiliklənmiş güzgüdəki insan əksi kimi təsir verir. Bu mənada, "Qəm yağışı"nın sistem hüdudunda acı bir üzüntü, çılğın bir qəm şəhi var. Baxışlarımız bu şəhə bulandıqca hislərimiz fəza qatına qalxır, orada sanki Azadı təklik girdəbina itələyən sevdasızlığın rəngini, İnqanın nakam eşqin tufanında yoxluğa atan həyatın fövqünü görmək istəyirik. (Müəllifin də dediyi kimi) bu, mümkünmü?

...Bütövlükdə isə tale və həyat gedisi maraq doğuran "Qəm yağışı"nı Xalıq Azadinin uğuru hesab etmək olar.

ƏDALƏT NƏCƏFOĞLU

BACI XƏYANƏTİ

Keçmiş zamanlarda
bir Məmləkətin
Sakinləri arasında
iki bacıdan ibarət
bir ailə də yaşayırırdı.
Onlar Məmləkətin
çox kasib
ailəsi sayılırdı.
Uşaq ikən itirmiş
valideynlərin.
Çətin olsa da yaşamağı
bacarırlar onlar.
Əkin sahəsində çalışıb,
mal-qara da
otarırlar onlar.
Gündəlik qazancla
kifayətlənib,
xoş əhvalla yaşayırıdlar.
Böyük bacı
ailə də qurmuş.
Əfsus ki, övladı
hələ olmamış.
Kiçik bacı isə
subaydır hələ.
Ailə qurmağı
düşünmür belə.
Hər bir işdə
həvəs göstərir,
Əkin sahəsində
köməklik edər.
Mal-qara otarmağa
Vaxtı da yetər.
Bu məmləkətin

cavan bir Şahı da vardı.
Gördüyü yuxulara
Çox inanardı.
Bir neçə gün yuxuda
görür ki, belə;
Məmləkətin ən kasib qızıyla
gərək evlənə.
Hərgah əl çəksə
o, gördüyündən.
Bütün var-dövləti
çıxacaq əldən.
Şah da Vəzirə söyləyir
yuxu gördüyündən.
Belə bir məsləhət də
alır vəzirdən:
Soraq edək, axtaraq
bir kasib qızı.
Çin olsun Şahın
gördüyü yuxu.
Axtarıb tapırlar
o, kasib qızı.
Elçi göndərməyə
Şah olur razi.
El adətilə
elçilər gedir.
Razılıq hərisini
bacısı deyir.
O gündən bacısı
qısqanlıq edir,
özü-özüylə
söhbət də edir.
Şən bacım da
qişmətə bir bax.

Həyat yoldaşı
olacaqdı Şah.
Başlayır bacıya
hiylə qurmağa,
onun xoşbəxtliyin
əldən almağa.
Geyinir toy libasın
Şahla bacısı.
Qırx gün, qırx gecə
yayılır toyun sədası.
Verilir Ağsaqqal,
Ağbirçəklərin
xeyir-duası.
Gəlmir dilinə
təbrik sözü
desin bacısı.
Bir neçə ay
keçmişdi toydan.
Yeni hiylələr axtarır
bacısı durmadan.
Eşidərkən bacısı
övlad gözləyir.
Körpənin gələn gününü
o, dəqiqləşdirir.
Yetişir körpənin
gəliş məqamı,
otaqdan çıxarırlar
toplaşanları.
Əvvəldən özüylə
bir küçük də gətirir.
Körpəni beşikdə
küçüklə dəyişir.
Sonra bacısına

belə söyləyir.
 Sən bu nəsilə
 uşaq yox,
 küçük gətirdin.
 Şahlıq nəsilinə
 xətər yetirdin.
 Xəbər tutsa Şah
 bu əməlindən.
 Vurulacaq boynun
 tamam dibindən.
 Birgə fikirləşək
 necə küçüyü
 uşaqla dəyişək.
 Bacısı ona
 söyləyir belə.
 Qonşu Məmləkətdə
 bir naxırçının
 yeni nəvəsi
 gəlib dünyaya.
 Gedim gecə ikən
 götürüm
 qayıdım bura.
 Bacısı razılaşır
 bu məsləhətlə.
 Raziyam
 Əvəz Naxırçıya
 hər nə istəsə.
 Bacısı küçüyü götürüb
 keçir qonşu otağa.
 Salır onu gətirdiyi
 əski torbaya.
 Uşaq da bələkdə
 yatmışdı yaman.
 Mümkün deyildi çıxmaq
 bu cür saraydan.
 Onlar ər-arvard
 vaxt uzadırlar.
 Küçüyü saraydan
 çölə buraxırlar.
 Sonra gəlib
 bacısının yataq otağına.
 Körpəni qoyur
 onun yanına,
 Söyləyir ki, bəs;
 sənin həyatın
 olmuşdu şikəst.
 Bu bir sirdir
 bilməsin heç kəs.
 Qırx gün keçir
 uşağın doğum günündən
 Xalqına hədiyyə verir

öz kisəsindən.
 Bir aylıq azuqədir
 yeyib-içməyə.
 Fərman verir Vəzirə
 icra etməyə.
 Həqiqət adı verilir
 həmin körpəyə.
 Körpə də böyüyür
 keçdikcə illər.
 Qarşıda gözləyir
 görəcəkli günlər.
 Ana isə həyatda
 bax görür nələr.
 Kənardan baxana
 görünür belə.
 Vaxtilə kasıb idi,
 indisə varlı.
 O, isə daxilən qəmli
 görünür xaricən şənli.
 Keçir özür günləri
 Çox sək-səkəli.
 Bütün səlahiyyətləri
 alıb, bacısı əlinə.
 Amin deyirdi
 hər kəlməsinə.
 Ömrün əvvələtək
 vardır həm sonu.
 Gərək dərk edək
 hər zaman onu.
 Qocalıq bacılar
 sırrı heç də açmırlar.
 Hiyłəgər bacı çox
 düşmüşdür heydən.
 O, dünyasını
 dərk edir birdən.
 Düşünür, ay aman
 mən nə etmişəm.
 Bacımın həyatını
 talan etmişəm.
 İndi qocalıq donun
 geyinmişəm
 Halallıq yolunu
 tam itirmişəm.
 Bir gün yatarkən
 görür yuxuda.
 Bu sırrı gərək
 o, açıqlaya.
 Sonra da ondan
 halallıq ala.
 Bacı da halallıq
 verməsə ona,
 lənətlə ömrünü

vuracaq sona.
 Çağırıb bacısın
 söyləyir belə,
 aiddir körpənin
 doğum gününə.
 O vaxt körpəni
 mən dəyişəm.
 Sənin səlahiyyətlərinə
 yiylənmişəm.
 Bərbadla mən
 abad qurmuşam.
 Etdiyim səhvələri
 mən anlamışam.
 Lənətlər içində
 təkcə qalmışam.
 Hərgah versən
 halallıq mənə.
 Günahsız dünyani
 tərk də edərəm.
 O zaman halallıq
 verməsən mənə.
 Zamanın lənəti
 düşər üstümə.
 Bacı da eşitcək
 bacının bu əməlini
 bacının bacıya xəyanətini.
 Çağırıb vəzirini
 ona söyləyir.
 Keçən günlərində
 baş verənləri.
 Halallıq istəyir
 indi o, məndən.
 Bilmirəm cavabın
 mən bu sualın.
 Toplayın Məmləkətin
 tez igid xalqın.
 Versin cavabın
 həmən sualın.
 Ağsaqqal, ağbirçəklər
 gəlsin saraya,
 Qiymət versinlər
 bu əhvalata.
 Heç vaxt həyatda
 Gülmədi üzüm.
 Bacı xəyanətinə
 mən necə dözüm.
 Siz deyin halallıq
 düşürmü ona.
 Versəm də halallıq
 yaraşar ona?
Son

"MƏNİ BU DÜNYAYA KİM ÇAĞIRDI, KİM?"

(Ömrünün 65-ci baharında bu dünyadan köçmüs
özünü Nəsiminin şagirdi sayan Oqtay İslmayllının əziz xatirəsinə)

Ömür-gün deyirəm, nə təhər ucuzlaşmış, Oqtay müəllim!.. Kimin təmkin yaşı çatdı, kimin yubiley günü yetişdi, kimin yazı, kimin payızı, kiminin qışi...

Hər şey, hər yadda qalmalı, tarix qarışmış dünyamızın sixıntıları içində əriyib gedir; təkcə özü ərimir, bizi də özülə əridib yox eləyir.

Onsuz da xalqın ən sakit, nisbi firavan gündündə də şair ömrü qayıqlar, əndişələr çəmberində yanıb çökür. Bunu özün daha tutarlı deyirsən:

*Kəsildim yüz dəfə, inan,
Yüz dəfə sindim, yaşadım.
Gördüm, ölüm dadi verir,
Həyatı dandım, yaşadım.*

Dünyanı qəlbimə gətirmək üçün baş alıb dünyadan uzaqlaşmışam. Ağlın kəsəndən dərdlə yoldaşlıq, qayıyla qardaşlıq eləmisən. Bundan bezikmek nədi, qatlaşdırığın möhnəti bir yaşamaq vasitəsi bilmisən:

*Anlamırımış düz heç nəyi,
Puç imiş insan biliyi.
Yəqin ki, mən də hər şeyi,
Tərsinə qandım, yaşadım.*

İllər önce bir tədbirdə səsləndirdiyin "Bu millət birləssə" şeirini - ürəyinin fəryadını xatırladım, xərif piçiltlərini eşitdim. Onda öz şəxsi faciənə, millətinin kütləvi matəminə açıq-aşkar yas saxlamağa səni qoyardılar mı?! Sovet şairi də "of deyə bilərdimi?!" Tədbir də bir bəhanəydi; səni fəryada gətirən özgə dərdindi, xalqının səngiməz, qaysaqlamaz yaralarının sızləri idi.

*Tutsa, bir-birindən əlli milyon əl,
Bu millət birləssə, gör nəyə dönər!
Qalmaz inam-güman çaxnaşmasında,
Bütün ümidi ləri gerçəyə dönər!*

Onda yazdığını bu misralar bəlkə də çoxuna qəribə gələrdi ki, gənc şairin gör könlündən nə keçir. Qətləmizə fitva verənlərin və onların əlaltıları olan soydaşlarımızın rəzilliyindən gözü qorxanlar bu şeirin başı üzərindəki "Zaman" sözünü bir pərdə kimi götürüb atacaqlarına, səni dəndlərinlə birgə ittiham edəcəklərinə ehtiyatlanırdın.

*Ürəyim maraqda, dilim soraqda,
Görəsən, birləşsək, biz kim olarıq?
Çoxunu Allahum bilir tək ancaq,
Ən azı dünyaya hakim olarıq!*

Həqiqətən bu misraları yazarkən bəlkə də hər şey yadından çıxırdı. Meydanda sən qalırdın - bütün ələminlə, hər nöqtəsindən belə burxulmuş ürəyinlə. Əvvəldən-axıracan misraların oxucunu haldan-hala salır, tənqidçilər demiş, dünyada bir işıqlı nöqtə qoymurdun qala. Sənin o poetik məngənəndə tincəxdığımız bu amansız məqamda sonuncu bəndlə kürrük eləmiş bir yaz yağışından sonra gülümseyib dünyaya boyanan Günəş kimi misraların ümid donuna bələnirdi:

*Səsim çatmur sənə, yer ilə göyün,
Beləmi uzaqdır arası, Allah?
Yuyulub gözümüzən seliylə, bir gün,
İtəcək gözümüzən qarası, Allah!*

Bu şeirdən sonra neçə-neçə gözəl tərənnüm şeirləri yazmışan. Amma bu həqiqət də qəlbinə dəyməz ki, möhnət üstündə daha həssas köklənirsən. Bu, sənin dünyanın acizliyindən irəli gəlmir. Səni yaxından tanıyanlar bilir ki, sən gəzəri bir ovuc Vətən torpağısan: sızlın da, şövqün də, fərəhin də bu müqəddəs torpaqdan qaynaqlanır:

*Əlli dən sonra
Zərər içindəyəm əlli dən sonra,
İtirdim dünyanın yüz ləzzətini.
İllər yavaş-yavaş aldı ağızman
Cücə ləzzətini, qaz ləzzətini.*

*Paslanıb qalmışam xəncərtək qında,
Matam arzu-imkan qalmaqlında.
Kababin, qaymağın, yağıın, balın da
Getdikcə duyuram az ləzzətini.*

*Pozsam pəhrizimi, ölürem deyə
Ağzımı tamarzı qoydum çox şeyə.
Yana-yana baxıb dolu süfrəyə,
Qıraqdan çəkirəm göz ləzzətini.*

*Bədənim taqətdən düşdükcə hər an,
Dilim qüvvətlənir öyüddə yaman.
İş-güçün dadını azaldır zaman,
Çoxaldır nəsihət, söz ləzzətini.*

*Ay, il sancır məni, gün gəlir hədə,
Üşütməm, titrətməm artır get-gedə.
Ocaq yanındayam yay günündə də,
Günəş vermir daha köz ləzzətini.*

*Yazdır, aləm gülə, çıçayı batıb,
Tanrımlı yerə, göyə şirinlik qatıb.
Dünyanın ləzzəti min dəfə artıb,
Heyif, yaş itirib öz ləzzətini.*

*Bizimcün yaranıb bu bahar, bu yay,
Yurdun hər guşəsi bir behiştə tay.
Bu cənnət dünyanın, ay naşı Oqtay,
Vaxtında gəl çəkək biz ləzzətini.*

...Nə qarışq zamana gəldik, deyirəm, Oqtay müəllim. Sənin kimi şair qardaşımızın əlli yaşında gərək ancaq könülaçan mötləblərdən söhbət salasan, yubiley gecəsi, təntənəli görüşlər... İndi hansı oxucunu buna kökləmək olar?! Elə şairin özünü də bu təntənələrə qatmaq çətindi. Daha doğrusu, "təntənə"lərin özü süstəldi, yox oldu. Çünkü özünü Nəsiminin şagirdi sayan Oqtay İsləməyllidən bundan artıq nə gözləmək olardı?!

Yoxsa, sənin şairliyini bir yana atsaq, alovlu bir vətənpərvər kimi sənin buna haqqın var! İndi haqqıçınə vətənsevərlər, millət qəhrəmanları var. Amma bunu heç kim unutmayıb ki, neçə illər əvvəl İsləməyllidə bizim aramızda adamı alıb aparan, gözəl devizlərlə insanları hürriyyətə, haqqa, ədalətə, insanlığa səsləyən bir neçəsi var idisə, onlardan biri də sən idin...

Mən sən Oqtay müəllimdə bir xüsusiyyəti müşahidə etmişdim. O da sənin ədəbi müşahidəçilik xüsusiyyətinə malik olmuşdur idı. 1980-ci illərdə "Dağ çıçəkləri" ədəbi məclisinin toplantılarına hərdən mən də gəlirdim. Səni kənardan müşahidə edirdim. Mənə elə gəlirdi ki, sən dünyani öz aləminə köçürür, sonra onu özünüküldədirib istədiyin kimi oxucuya çatdırırsan. Sənin poetik aləmin çox zəngin idı. Sən predmeti, hadisəni və məfhumu istədiyin rəngdə təsvir və tərənnüm etməyi çox ustalıqla bacarırdın. Bundan başqa sənin daha bir qəribə xüsusiyyətin də olub - üzündən təbəssüm heç vaxt əskik olmazdı. Güllüş, təbəssüm sənə çox yaraşırıdı. Bu xüsusiyyət sənin poeziyanda da öz əksini tapmışdı. Sən Oqtay Fərzəliyev son dərəcə nikbin şair idin. Sən poeziyanı göstərdiyin vəfa-lılığı öz dostlarına da göstərməyi bacarırdın. Sən dostluqda çox vəfali idin...

Poeziyanın, ilhamın işığı qəbirdə də öz gözəlliyyini, təsirini, cazibəsini itirmir. İşığın mübarək, gorun nurla dolsun, işıqlı ziyalımız, Oqtay İsləməylli (Fərzəliyev)!

Şair dostun Şahməmməd Dağlaroğlu ilə bir stol arxasında çəkdirdiyin qoşa şəkili ən mübarək bir əmanət kimi əzizləyirəm. Bu şəkildə Babadağdan əsən

yellər sənin qara, şəvə saçlarını dalgalandırır, sən də küləklərə meydan oxuyursan, ölümün acığına, həyatın eşqinə o şəkil səndən sonra yadigar kimi övladlarına, qohumlarına, yaxınlarına, Oqtay sevərlərə qala-caq.

Sənin səsə tələbindən, səsə heyranlığından xeyli dedim, onunla da sənin kövrək ürəyinin döyüntüləri barədə qeydlərimi bitirmək istəyirəm (Görürsən, bu gün də səndən danışıb, sözümüzü qurtara bilmirik; inan ki, bundan sonra da sonaladığım, gözüm arxasında olan bəndlərin, misraların var... sonluq olaraq onlarla şeirində nümunə gətirə bilərəm...)

*Axtara-axtara qaldım hər yeri,
Məni bu dünyaya kim çağırdu, kim?
Bəlkə heç Tanrı da bilmir bu sırrı,
Kimin dəvətinə aldanıb gəldim?*

Səndən sonra "İsləməylli xəbərləri" qəzetinin baş redaktoru Şahməmməd Dağlaroğlu "Oqtayın ölümü-nə" adlı bir şeir yazdı. "Kimə gərək idi sənin ölməyin? Onsuz da inanmır bir kimsə buna", deyib hayqrıdı dostun, sirdaşın Dağlaroğlu.

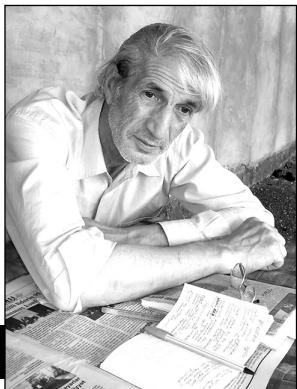
*Kimə gərək idi sənin ölməyin?
Haqqa xoş oldumu bu matəm, bu yas?
Ölümün üzünü ağardan deyil,
Haqla görüş günü geydiyin libas...*

24 may 2020-ci il tarixində Şahməmmədin ürəyindən süzülüb gələn sözlər nizama düzüldü, elə həmin günü bütün ölkəyə yayıldı. Bu, bir şeir olmadı, hər kəsin dilində səslənən bir ağılı oldu.

Oqtay İsləməylli mənim yaddaşımnda və mənim qənaətimdə şəh içində nur kimi yaşıyır. Bu nur Oqtay müəllimin qəlbindən şönlənirdi və həm onun lirikasında, həm onun publisistikasında, həm də onun nəsərində özünün parlaq təcəssümünü tapmışdı.

Qəbrin, ruhun və xatırən önündə baş əyirəm, mənim şair qardaşım!

Daşdəmir ƏJDƏROĞLU

OQTAY İSMAYILLI

Oqtay İSMAYILLI (Oqtay Baba oğlu Fərzəliyev) 10 iyun 1955-ci ildə İsmayıllı rayonunun Diyallı kəndində anadan olub. 1976-ci ildə Azərbaycan Pedaqoji İnstitutunun (indiki N. Tusi adına ADPU) dil-ədəbiyyat fakültəsini fərqlənmə diplomu ilə bitirib. 1976-ci ildə təyinatla Laçın rayonuna göndərilib və 3 il həmin rayonun Şeylanlı kənd orta məktəbində ixtisası üzrə müəllim işləyib.

1979-cu ildən indiyədək Diyallı kənd tam orta məktəbində Azərbaycan dili və ədəbiyyatı fənlərini tədris edir. Ali kateqoriyalı metodist müəllimdir. Onun adı Təhsil Nazirliyinin "Şərəf kitabı"na yazıltıb.

Oqtay İsmayıllı 1970-ci ildən rayon, 1980-ci ildən isə respublika mətbuatında əsasən şeirlərlə çıxış edib. Şeirləri "Yaşıl budaqlar", "Azərbaycan", "Poeziya günü", "Dağ çıçəkləri", "Abşeron inciləri", "XX əsr Şirvan şairləri" almanaxlarına salınıb. O, dərc olunmuş 50-dən artıq elmi-kütləvi məqalənin, çoxsaylı mədəni, ictimai-siyasi xarakterli yazılarının müəllifidir. Doğma kəndinin keçmişini ilə bağlı yazdığı iri həcmli tarixi-etnoqrafik məqalə rayon qəzetində hissə-hissə dərc olunub, sonra Lətifə xanum Əliyevanın "Diyallı" kitabına daxil edilib.

Oqtay İsmayıllı 4 kitab müəllifidir. "Dodaqla dil arasındadır" 2007-ci, "Rübailər" 2008-ci, "Müqəddəs söz günü" 2012-ci illərdə nəşr edilib. Sonuncu kitabı isə "Nəsiminin şagirdiyəm" (2019) adlanır.

2019-cu ildə "Nəsimi ili" ilə əlaqədar Özbəkistanda Azərbaycan Mədəniyyət Mərkəzi tərəfindən elan edilən "Məndə siğar iki cahan" adlı şeir müsabiqəsinin qalibi olub, diplom və pul mükafatı ilə mükafatlandırılıb.

22 may 2020-ci ildə Haqqa qovuşdu. Anadan olduğu, uluları və ażizlərinin uyuduğu doğma Diyallı kənd qəbiristanlığında əbədi olaraq ana torpağa tapşırıldı. Bura qədər fiziki ömrünü sürmüş Oqtay İsmayıllı bundan sonra mənəvi ömrünü şeirlərində, bir də dostlarının, yaxınlarının qəlbində yaşayacaqdır.

OQTAYIN ÖLÜMÜ

Uzun çək-çevirdən sonra,
Dikəlt-devirdən sonra
axır ki, dayandı ürəyim,
kəsildi nəfəsim.
Tir kimi qaldı ortalıqda
quru can qəfəsim.
Nə şirin şeymiş, ayə, bu ölüm!
Atəsdən qurtuldum,
sərinləşdi içim-çölüm.
Dinclik kef məclisi qurdı bədənimdə.
Dəmdəyəm, vallah, dəmdə.
Ax, niyə bunu vaxtında bilməmişəm,
əlli il əvvəl ölməmişəm?
Əcəb ağrı-acıdan azad oldum,
sanki təzədən doğuldum.
Gözüm qədər sevdiyim birisi
cəld qapadı gözümü.
Nur dolu bir aləmdə
hiss elədim özümü.
Əzizlərim bir xeyli
ağlaya-ağlaya öpdü üzümü.
Bir belə öpülməmişdim heç
diriliyimdə.
Bəh-bəh, dəmdəyəm, vallah, dəmdə.
Elə bircə bununçün
dəyərdi ölməyə.
Eh, öpülməli vaxtında
uzanıb ölmədim niyə?...

Kəndin bütün telefonları
birdən diksinib ayıldı.
Bütün evlərə "xoş xəbər" yayıldı:
- Getdi Oqtay müəllim də...
Dəmdəyəm, vallah, dəmdə.
Hamının dilində, fikrində
ancaq mənəm.
Sağ olsun ölüm!
Məşhurluq aləm imiş, aləm!
Xülasə, el yiğışdı,
başlandı vur-haray.
Heyrətdən həyətimin ağızı
açıq qaldı taybatay.
Tərtəmiz yudu məni mürdəşir
şap-şarapla.
Gətirib qoydular otağa
tap-tarapla.
Bu qara dünyanın qoynunda
ağappaq oldum:
tutuldum pambığa, kəfənə.
Tfu, göz dəyməsin,
nə yaxşı yaraşır, maşallah,
bu geyim mənə.
Dəmdəyəm, vallah, dəmdə.
İnanın, nəzir verərdim
taqət olsayıdı əlimdə.
Yazılıq arvad kefimdən xəbərsiz
vay-şivən salib ki:
"Bədbəxt kişi ömründə
bircə kostyum aldı,
o da sovxalıq qaldı".
Molla özünü reklam üçün
bir az uzadır işi.
Sən canın, gödəlt bu uzun ayini, a kişi.
Ay camaat, tez olun görüm.
Gedim, o dünyada mən də gün görüm.
Dostum gəlib çıxmamış
çıxarın məni aradan.
Onun ağlamasını
göstərməsin mənə Yaradan!
Axır ki, gəlib çıxdı kəcavəm tabut.
Bir vur-haray qopdu ki,
qulaqlarını tut.
Arvadım, bacım, qızım
yapışış buraxmır məni.
Pah atonnan, doğrudan,

ocaq başında olurmuş
adamın düşməni.
Adam da əzizini
xeyir səfərdən ləngidər?
Ağlamayın mənim xoşbəxtliyimə;
Allaha acıq gedər.
Nəhayət, rəf oldu bu bəla.
Karvanım düzəldi yola.
Hamı məndən aşağıda qalıb;
qalxmışam çiyinlər üstünə.
Kaş bir quzum olaydı,
qurban kəsəydim bu günə.
Mənəm-mənəmliyi unudub,
başı bərabərində tutub
ayağımı düşmənim də.
Dəmdəyəm, vallah, dəmdə.
Qəribə adəti var xalqın:
ölməyəni ucaltır.
Hər nəsə, bu saat
kefimə kef çatmir.
Ay can, ay can!
Bu da cənnətim qəbiristan!
Xoşbəxtlər uzanıb
dincəlir yanbayan.
Aclığın qorxusundan
molla tez tamamladı
məcburi ayinləri.
Məni torpağın bağırına basıb
izdiham tələsik qayıtdı geri.
Ac qarınlara qarmaq kimi ilişib
çəkdi özünə ehsan yeri.
Çırpındı qulağında xeyli
çoxunun "rəhmət" sözü,
bir azının astaca dediyi
"gorbagora lənət" sözü.
Nə isə, getdi gedər-gəlməzə
mənimçün insanların şəri,
dünyanın yüz min dərd-səri,
diriliyin işgəncələri.
Oqtay! Yaşamaq bax bu imiş!
Ruhum uçur ilahi aləmdə,
Canım xumarlanır halal qəbrimdə.
Dəmdəyəm, vallah, dəmdə.
Dünyanın bir kefi çatmaz
burdakı kef-damağa.
Axır ki, ölüb başladım
mən də yaşamağa.

YAZI DÜZÜMÜ

1. Redaktor gusası

-"BBBBB - Bəşərin başbiləndərləri bundan bətərini bilmədilərmi?".....1

2. Publisistika

-Əli BƏY AZƏRİ - "Narahat ruhun poeziyası" (Şair Məzahir İsgəndərin 70 yaşına).....22
-Rafiq BABAYEV, Əli HƏSİM - "Sözün perişanlığı" (Məzahir İsgəndər yaradıcılığına nəzər).....25
-Göyərçin KƏRİMİ - "Psixoloji anlaşılmazlığın bədii ədəbiyyata təsiri" (tədqiqat).....49
-Ələsgər TALIBOĞLU - "Ey torpaq, köksünü sən göl, aç mənə..." (Paşa Ağaoğlunun 70 yaşına).....66
-Vaqif OSMANOV - "Yeri göy üzündə olanlar" (Ramiz Rövşənin yaradıcılığına baxış).....75
-Damət SALMANOĞLU - "Şeyxlər nəslinin keçdiyi mücadilə yolundan"93
-Günay RZAYEVA - "Ürəklərdə yaşayan qəhrəman" (Sovet İttifaqı qəhrəmanı İsrafil Məmmədov haqqında)104
-Ələsgər TALIBOĞLU - "Şərəfli bir ömür qoyub o kənddə" (Vahid Tumaslıının yaradıcılığından)110
-Hikmət MƏLİKZADƏ - "Qəm yağışının vida soyuğu" (Xalıq Azadının romanı haqqında)118
-Daşdəmir ƏJDƏROĞLU - "Məni bu dünyaya kim çağırıldı, kim?" (Şair Oqtay İsmayıllının əbədiyyata qovuşmasına sözardı).....122

3. Poeziya

-Şahməmməd DAĞLAROĞLU - "Kimə görək idi sənin ölməyin?" (Şair Oqtay İsmayıllının ölümüne) (şeir)2
-Məzahir İSGƏNDƏR - "Xatırla", "Enmişəm İlahi tapşırıqla", "Oxuma, zəlim balası", "Gördünmü?", "Nə deyim - 1", "Nə deyim - 2", "Yoxundu", "Mən - 1", "Tanrim, sən o məni özümə qaytar", "Əlvida - 1", "Əlvida - 2", "Şər keçən yollarda", "O cür qalaydıq", "Vətən Məkkə yeridi", "Barışmadıq", "Demə", "Dünya elə o dünyadı", "Ara məni", "İnandır", "Mən - 2", "Haralıyam", "Bilirəm ki...", "Bənzəməz", "Allah, məni al qurbətin əlindən", "Dəyməz göz yaşlarına" (şeirlər)26
-Salam CAVADLI - "Sevməz", "Tanrim, sənə minnətdaram", "Şeir yazmaq asan deyil", "Adımı düzgün çağır", "Zəngilan", "Gedir", "Məndən sonra" (şeirlər)33
-Hafız ƏLİMƏRDANLI - "Həyatın mənəsi nədir?", "Bir zaman söylədindim?", "Sevinərəm mən", "Heç küsməyin yeri varmı?", "Qalan həmən sual oldu", "Nağıllarda bir aləmim var idi", "Ey insanlar, sülhə gəlin!", "Xocalı", "Bir mən bildim, bir sən bildin", "Mirzə Şəfi Vazehə", "Hər biri candan əzizdir", "Qıtə", "Mənlə həmdəm bu gecə", "Bilmirəm heç na zaman" (qəzəllər)45
-Səadət QƏRİB - "Gözəl sev məni", "Vətən həsrəti", "Şəhid və anası", "Ümid yağışı", "Vətənün ölməyə hər an hazırlam", "Axtariram yerdə mən göy üzünü", "Sözsüz nəğməm", "Mən sizə məktublar yazan deyiləm", "Səni çox sevirdim", "Oğlumun işi çox", "İncimə, ürəyim" (şeirlər)54
-Məhəmməd ƏLİ - "Mənim nəğməm", "Qayalar", "Başı boş olanlar", "Oqtay Rza", "Dağlar", "Bu yaz", "Necə gülüüm?", "Bilməz", "Olma" (şeirlər)58
-Həqiqət XƏLİLOVA - "Damişanda Zəlimxan" (poema)63
-Rəhman BAYRAM - "Daha", "Şuşasız", "Olmasın", "Daha gecələrim heç xeyrə qalmır", "Yaraşıgidır", "Yaxşı ki, kəfənin cibləri yoxdur", "İnsanın taleyi gözəl olanda", "Salar gedər", "Vətəndən ummağa nə haqqımız var?", "Hər canlısı insan saymaq olarmı?", "Axar su murdar götürməz", "Olmur", "Sonra get" (şeirlər)68
-Budaq TƏHMƏZ - "Mənim də anam olubdu", "Sözüm var mənim", "Dünyanın dəndləri", "Vurğunun yadigarı", "Qarabağın baharı", "Şahbuzum", "Şeirim sizə əmanətdi", "Rübailər" (şeirlər)72
-Mahir CAVADLI - "İmanlı", "Dünyani qoruyaq", "Nizamsız bağımıda, öz nizamimdə", "Dünyamızın rəng çaları", "Qanvermə, Allahım, hifz elə" (şeirlər)80
-Ramiz İSMAYIL - "Deyiblər", "Ayri adam axtarmayıñ", "Dəydi", "Var amanatı", "Dünyanın", "Gədəbeyin dağları" (şeirlər)82
-Zəhra SƏFƏRALIQIZI - "Bir az dəndləşək", "Dəli könül", "Bəlkə", "Qiş günüşi", "Niyə bilmirem", "Hara gedək", "Bizi tanıdınız mı?", "Qayıdaq cənnətimizə", "Yaşayarsan uzaqdən", "Bənövşə sevgisi" (şeirlər)90
-Əli RUZGAR - "Ayrılıq sonrası", "Olar", "Yerdə", "İlahi dua", "Yazılmayan", "Burax gedim", "Nəmlı həsrət", "Gecə birin yarısı" "Ucundan tut", "Bayquş" (şeirlər)97
-Arzu MÜZƏFFƏR QIZI NURİ - "Dəymə", "Səndən sonra", "Xatırələrim", "Bir də görəcəksən", "Vətənim", "Mənim sevgim", "Söz", "Gedim" (şeirlər)102
-Adil MİSİRLİ - "Dərdi özündən böyük vətən" (şeir)108
-Arzu HEYDƏROVA - "Yaxşı adam" (esse), "Bu bahar da sənsiz gəldi, birdənəm", "Sevdiciyim, sənsiz dünyam ağlayır" (şeirlər)109
-İltimas SƏMİMİ - "Bu görüş", "Don vurur", "Arzular", "Bir də itirdiklərim", "Səni düşündürürmü?", "Nakamlar bilər", "Uğursuz tale", "Bir də göz yaşlarımız", "Sevinci olmaz", "Hicran qoxusu", "Nə də danışmağa bir kimsəsi var" (şeirlər)114
-Xəyal ZEYNAL - Poeziya çələngi116
-Ədalət NƏCƏFOĞLU - "Bacı xəyanəti" (şeir)120
-Oqtay İSMAYILLI - "Oqtayın ölümü" (şeir)124

3. Nəsr

-Gülər ELDARQIZI - "Burulğan" (romandan bir parça - son - əvvəli ötən saylarda)3
-Fərhad ƏSGƏROV(RAMİZÖĞLU) - "Qaranlıq meşədə gizli oyunlar" (alleqorik nağıł)35
-Damət SALMANOĞLU - "Sən əsl dostsan", "Nərgizgülü" (hekayələr)60
-Rəşid BƏRGÜŞADLI - "Tabu" (hekayə)71
-Necdet EKİCİ - "Nazlı Sənəm"(hekayə)84
-Əli BƏY AZƏRİ - "Hal arvad" (hekayə)99